Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

POVIJEST
TUROPOLJSKIH ŽUPA.

NAPISAO

JANKO BARLÉ.

ZAGREB.
TISAK ANTUNA SCHOLZA.
1911.

Digitized by Google

33

Digitized by Google

U v o d.

Prije nego prijedjem na povijest pojedinih župa plemenite općine Turopolja, držim, da mi valja nešto napomenuti o razvoju kršćanstva u ovim stranama. Ove župe postoje od pamtivijeka, pa možemo s velikom vjerojatnošću kazati, da je bilo u današnjem Turopolju kršćanskih crkvi već u doba stare sisačke biskupije. Turopolje leži u neposrednoj blizini grada Siska, nekadanje Siscije ili Segestike. Ovuda su vodile rimske ceste. U današnjem Ščitarjevu bila je rimska naseobina Andautonija, negdje oko današnjeg Lukavca bila je po svoj prilici rimska naseobina Quadrata, na starom groblju u Velikoj Gorici nadjeno je i rimskih predmeta.[1] Sve to dokazuje nam, da je Turopolje bilo već u rimsko doba naseljeno a kršćanski vjerovjesnici iz Siska predobili su jamačno i nekadanje stanovnike ovoga kraja za Kristovu vjeru.

Sisak bio je već za doba prvih rimskih careva vrlo znamenit grad, središte vojničkih i javnih cesta. Zauze ga već Oktavijan, a njegov nasljednik, car Tiberij učvrsti ga sa sviju strana i učini ga stalnom rimskom posadom za gornju Panoniju. Od sada bio je Sisak sijelo prefekta, prozvana Correctora savske Panonije i drugih viših državnih činovnika. Kada je u Sisku nastala biskupija, ne da se tačno kazati, no mogao bi se njezin početak staviti u drugi ili barem u treći vijek poslije Krista.[2] Sisačka biskupija pripadala je srijemskoj metropoliji (u Mitrovici), koja je bila utemeljena već u apostolsko doba. Prvi naime biskup u Srijemu bio je sv. Andronik, jedan izmedju sedamdeset Kristovih učenika; njega i sv. apostol Pavao srdačno pozdravlja kao svoga rodjaka u poslanici Rimljanima (XVI. 7.). Pod tu metropoliju spadale su kasnije osnovane biskupije u Cibalisu (Vinkovcima), u Mursi (Osijeku), u Petoviji (Optuju), u Singudunu (Biogradu), u Margusu (Kuliću), u Vinimaciju

[1] Gl. dr. Viktor Hoffiler: »Staro groblje u Velikoj Gorici«, u »Vijesniku hrv. arheološkoga društva«. Nove serije sveska X., str. 120.

[2] Sravni o svem tome članak pok. Ivana Krst. Tkalčića: »Crta o bivšoj sisačkoj biskupiji« u »Katoličkom listu« god. 1904. br. 17.—20.

Digitized by Google

(Kostolac u Srbiji) i napokon biskupija u Sisciji. Kako je Sisak bio jedan od najvažnijih panonskih gradova, utemeljena je tu biskupija — ako ne prije, — a to onda, kad i u ovim ostalim gradovima. Po povjesničaru Laziju biskupovao je već za Decijeva carevanja god. 249. u Sisku neki Kastus. Ali najznamenitiji sisački biskup bio je svakako sv. Kvirin. On je po mnijenju Farlatijevu zasio oko god. 270. sisačku biskupsku stolicu i biskupovao ondje sve do proglašenja kršćanskog progonstva za careva Dioklecijana i Maksimijana (t. j. od 23. veljače god. 303. do proljeća god. 305.). Za toga progonstva dade ga sisački prefekt Maksim uhvatiti, a kako je ostao stalan u svojoj vjeri, posla ga u Sabariju (Suboticu) k tamošnjem prefektu Amanciju, da se ondje na smrt sudi. Tu ga pogubiše dne 4. lipnja, po svoj prilici god. 303., kako Tkalčić dokazuje. Privezaše mu mlinski kamen o vrat i baciše ga u rijeku. Tako umre on mučeničkom smrti.

Sisak je bogat raznim rimskim iskopinama, ali spomenika iz starokršćanskog doba sačuvalo nam se iz Siska razmjerno dosta malo. Medju tim spomenicima je najznamenitiji Severilin sarkofag, koji po Tkalčiću potječe iz druge pole IV. vijeka.[1] Sad se nadgrobni spomenik nalazi u zagrebačkom arkeološkom muzeju na akademskom trgu. Natpis na spomeniku glasi:

HVIC . ARCÆ . INEST . SEVE
RILLA . FAMVLA . $\overline{\text{XRI}}$. QVÆ .
VIXIT . CVM . VIRO . NOVEM .
CONTINVIS . ANNIS . CVIVS .
POST . OBITUM . MARCELLIANVS . SE
DEM . HANC . VIDETVR . CONLOCASSE.
MARITUS.

Nije nam poznato, tko je naslijedio sv. Kvirina na biskupskoj stolici. Poznat nam je tekar iz god. 343. biskup Marko. U to su vrijeme prestali progoni, koje je crkva podnosila gotovo tri stotine godina sad više, sad manje, a ipak se uz to sve više širila i rasprostranjivala. Nadošao je pogibeljniji neprijatelj od poganskih careva i upravitelja — u crkvi samoj počele se radjati razne krive nauke medju kojima je bila najpogubnija ona Arijeva. Arije je naime naučavao, da Sin nije istobitan (consubstantialis) s Ocem, te je bio radi toga osudjen na crkvenom saboru u Niceji (god. 325.). Usprkos

[1] U svojoj pripovijesti: »Severila ili slika iz progonstva kršćanah u Sisku« stavio je Tkalčić Severilu namjerice u doba biskupovanja Kvirinova u Sisku.

Digitized by Google

toga stekla je njegova nauka mnogo pristaša, pa i u našim stranama. Najžilaviji privrženici te krive nauke bili su Valens, biskup mursijski i Ursacije, biskup singidunski, dok su uz pravu vjeru

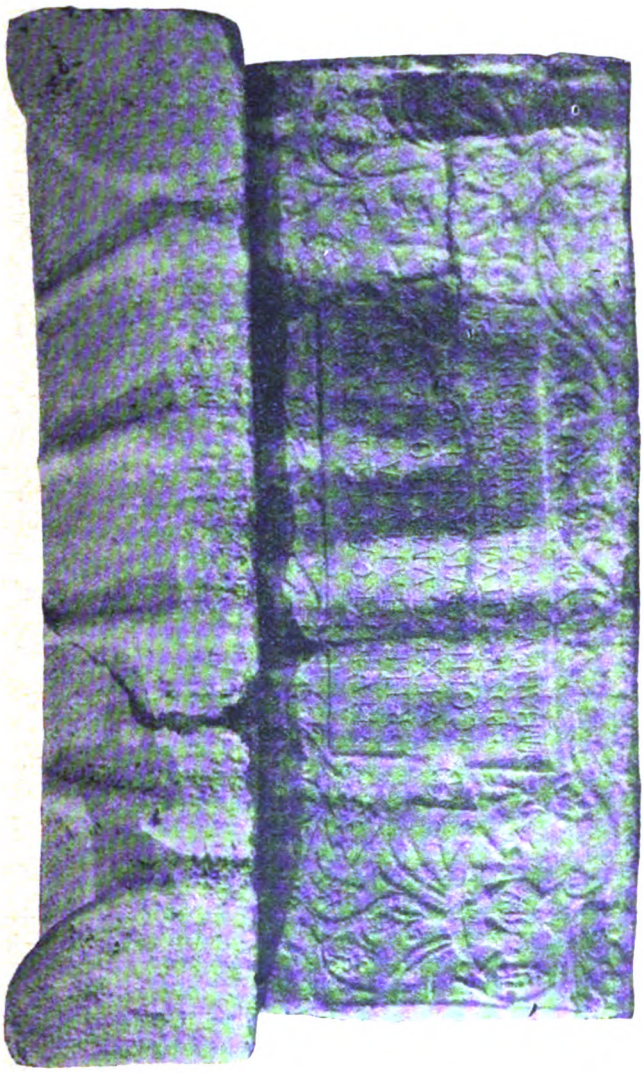

Sarkofag kršćanke Severile, nadjen u Sisku.
U arkeol. muzeju u Zagrebu.

pristajali Euterije, metropolita srijemski, Marko, biskup sisački i Aprijan, biskup emonski (Ljubljana). Razvila se dugotrajna borba.[1] U Srijemu držane su tri sinode (god. 351., 357. i 358.) ali na ni-

[1] Više o tom vidi M. Pavić: »Arijanstvo i kršćanstvo u Panoniji« (Zagreb 1889.) i J. Bösendorfer: »Crtice iz slavon. povijesti« str. 43.–57.

Digitized by Google

jednoj nije se mogao postići sporazumak niti medju samim Arijevcima, a kamo li s pravovjernom naukom. Tek smrću cara Konstancija (god. 361.), oduševljenog pristaše i zaštitnika Arijeve nauke, stvar je po pravovjerne kršćane krenula na bolje. God. 369. sazva papa Damas u Rimu sinodu, koja je biskupe Valensa i Ursacija izopćila i lišila ih njihovih biskupskih stolica. No prepirke su trajale i nadalje sve do sinode u Oglaju, kojoj su god. 381. prisustvovali pored sv. Ambrozija i novi srijemski metropolita Anemij sa sisačkim biskupom Konstancijem. Na toj sinodi bili su Arijevci, naročito panonsko-srijemski, konačno osudjeni i izopćeni.

U to vrijeme pada tako zvana seoba naroda, kojom se mnogo toga promijenilo. Prirodni put s istoka prema zapadu vodio je kroz naše strane. Navalili su silni narodi sa slabom prosvjetom, zatrli su s veće strane tragove rimske kulture te i kršćanstvu u našim stranama zadali teški udarac. Donju Panoniju zaposjeli su germanski Vandali, a gornju zapadni Goti. Iza njih nasrnuli su divlji Huni, zatim istočni Goti, Longobardi, dok najzad ne provališe Avari ili Obri, koji su god. 581. zauzeli cvjetni nekoč Srijem, iz kojega je iselio posljednji srijemski metropolita Sebastijan.

Ne zna se, što se za seobe raznih naroda dogadjalo sa biskupijom sisačkom. Znamo jedino to, da prvim padom Srijema god. 441., ako i nije propala, to je bila barem odcijepljena od bivše svoje srijemske metropolije. Ona je nato prionula uz solinsku metropoliju ili uz dalmatinsku crkvenu provinciju. To nam potvrdjuju zaključci solinskih sabora: onog od god. 530., koji je potpisao biskup sisački Ivan i onog od god. 532., na kojem se spominje i sisački biskup Konstantin. Sva je prilika, da je u Sisku poslije Konstantina biskupovao još koji biskup sve do polovice VII. vijeka. Tekar dolaskom Hrvata u današnju njihovu postojbinu i za njihova ratovanja sa divljim Obrima nestalo je posvema te biskupije.

Kad su Hrvati naselili Dalmaciju i Panoniju, stajahu oni pod vlastitim svojim knezovima sve do svršetka VIII. vijeka. Tada su oni postali susjedi zapadnog carstva pod Karlom Velikim, avarske države u današnjoj Ugarskoj i bizantinskog carstva. Kad je Karlo Veliki godine 799. razorio avarsku državu, pripade mu i posavska Hrvatska, te postade sastavnim dijelom franačke države. Valja priznati, da je franačka vlada nastojala i oko širenja kršćanstva medju Savom i Dravom, ali teško da je bilo u tom velika uspjeha. Vjeru je navijestalo ovdje svećenstvo solnogradske metropolije, a možda i oglajskog patrijarkata. Smetalo je jamačno pravom uspjehu neznanje hrvatskog jezika, a i franačka okrutnost. Hrvatima

Digitized by Google

je već dozlogrdilo franačko gospodstvo, spremio se pokret, kojemu se stavio na čelo knez posavske Hrvatske Ljutovit. Makar taj pokret nije uspio, ipak je znatno oslabio franačku premoć. Dalmatinska se Hrvatska već god. 852. otresla franačkog pokroviteljstva i izručila se zaštiti bizantinskog dvora. A u užoj Hrvatskoj Ljutovidov nasljednik Ratimir, a iza njega Mutimir (god. 873.), samo još po imenu priznavahu franačko pokroviteljstvo, odrekavši se ujedno vlasti metropolije solnogradske.

U to vrijeme započeše svoje blagotvorno djelovanje sv. braća Ćirilo i Metodije. I naša domovina imala je od njihova rada koristi. Papa Hadrijan je naime na zamolbu panonskoga kneza Kocela uskrisio srijemsku metropoliju, davši joj za duhovnu glavu sv. Metodija. Po savjetu pape Ivana VIII. pristao je uz tu metropoliju i posavski knez Mutimir, stolujući u Sisku. Time se nekadanja sisačka biskupija opet vratila pod srijemsku metropoliju, u kojoj se sad slovenski liturgisalo. Posavska Hrvatska ostade pod panonskom metropolijom još za Mutimirova nasljednika Braslava, ali ne za dugo. God. 907. dolaskom Madjara propade sasvijem panonska metropolija, a posavskoj Hrvatskoj ne preosta drugo, nego vratiti se ponovno pod solinsko-spljetsku metropoliju, t. j. pod dalmatinsku crkvu.

Još se uvijek mislilo na uskrišenje sisačke biskupije. Na spljetskom crkvenom saboru god. 926. dokinuta bi ninska biskupija, taj najčvršći bedem slovjenskog bogoslužja. Grguru ninskomu, tomu neustrašivom boriocu za slovjensko bogoslužje, budu na izbor stavljene tri davno već neposjednute biskupije: skradinska, sisačka i duvnajska, jer da su napučene i obiluju svećenstvom i narodom. Tako je htio spljetski sabor opet oživjeti staru sisačku biskupiju Pošto je imao tu postati biskupom Grgur ninski, bit će, da je na teritoriju nekadanje sisačke biskupije postojalo slovjensko bogoslužje. No papa Lav VI., potvrdivši god. 928. zaključke spljetskog sabora odredi Grguru skradinsku stolicu. Sisačka biskupija ostade nepopunjena sve do god. 1093., kad ju uskrisi kralj Ladislav, ali u zagrebačkoj biskupiji. Prvi zagrebački biskup Duh dovede sa sobom kao vjerovjesnike svećenike iz zaladske i šomodjske županije. Upravo te županije sačinjavahu nekada jezgru Kocelove kneževine, u kojoj je vladao slovjenski bogoslužni jezik, pa je vjerojatno, da su ti svećenici i u novo utemeljenoj biskupiji zagrebačkoj obavljali bogoslužje na slovjenskom jeziku.

To je kratak prijegled razvoja kršćanstva u našim stranama sve do utemeljenja zagrebačke biskupije. Od tog vremena imamo već

Digitized by Google

više i sigurnijih podataka za povijest naše biskupije i pojedinih župa. Za sisačku biskupiju su nam ti podatci vrlo nedostatni, a isto tako ne znamo, koji je bio opseg te biskupije. Toliko možemo biti sigurni, da je i današnje Turopolje, koje je tako blizu Siska, pripadalo toj biskupiji, a možda su u tom kraju već u rimsko doba nastale prve crkve. Ako i nemamo za tu tvrdnju pismenih svjedočanstva, mogli bismo to zaključivati po zaštitnicima pojedinih crkvi, koji su, kako kaže dr. Josip Gruden,[1] važan izvor za povijest. Po tim zaštitnicima (patronima) zaključujemo, kada se počelo štovanje ovog ili onog sveca i kako se širilo, a obratno možemo takodjer barem s velikom vjerojatnosti prosuditi starost dotičnih crkvi. Tako se n. pr. vrlo rano počelo štovanje sv. Jurja. Sv. Juraj bio je rimski vojnik, koji je pod Dioklecijanom umro mučeničkom smrti. Taj junak, kojeg je crkva postavila na žrtvenike, vrlo je godio ratobornim Rimljanima, pa je domalo istisnuo poganskog boga Marta. Rimski vojnici voljeli su ga imati na svojim zastavama i bojnim znakovima. I kod nas su po mnogim krajevima boravile rimske legije i bili nastanjeni veterani. Zato su nastale, kako kaže dr. Josip Gruden,[2] već tijekom IV. stoljeća po rimskim kolonijama, municipijama i tvrdjama crkve sv. Jurja. Najstariji takav spomenik iz toga doba u našim stranama, koliko se znade, jest župna crkva u Optuju. Tu je car Konstantin poklonio god. 313. kršćanima Herkulov hram, koji su oni obratili u svoju crkvu i posvetili sv. Jurju. Mnogo je crkvi i našoj nadbiskupiji posvećeno sv. Jurju: 21 župna crkva i još više područnih kapela. Dakako biló bi smiješno dokazivati, da su sve te crkve iz onog doba, ali je svakako značajno, da su bile u samom Turopolju u užem smislu, i to vrlo blizu jedna od druge, dvije župne crkve posvećene sv. Jurju, i to ona u Odri i ona u Starim Čičama. Ako uzmemo blizinu grada Siska i naseobine Andautonije (Šćitarjeva), ne čini se tako nevjerojatno, da bi ovi patrociniji mogli imati svoj začetak već u rimsko doba. I u samom Šćitarjevu slavi se kao crkveni zaštitnik sv. Martin, koji imade u nadbiskupiji sebi u čast posvećenih 13 župnih crkvi. Mnoge od njih postale su dakako u vrijeme božjačkog reda (templara), koji je jako širio štovanje tog sveca (rodio se god. 316. u Sabariji — Sobotici u Panoniji i bio kasnije tourskim biskupom). Sv. Martina uzeli su štovati odmah poslije njegove smrti, pa je vrlo vjerojatno, da se već u ono vrijeme počeo štovati u Andautoniji, oso-

[1] »Češčenje sv. Martina, škofa, na Slovenskem.« Gl. »Voditelj v bogoslovnih vedah« god. 1900. str. 53.

[2] »Najstarejši cerkveni patroni na Slovenskem«. Gl. »Voditelj v bogoslovnih vedah« god. 1901. str. 61.

Digitized by Google

bito jer je bio rodjeni Panonac. I ostale crkve u Turopolju imaju stare patrocinije. Bl. Djevici Mariji (najprije se slavilo Uzašašće bl. Djevice Marije) posvećene su dvije: u Velikoj Gorici i u Vukovini, s v. Petru, koji se takodjer vrlo rano štovao, posvećena je bila crkva u turopoljskoj Petrovini, a sv. Ivanu Krstitelju, koji se je slavio kao zaštitnik krsnih crkvi i baptisterija, podignutih najviše blizu rijeka, posvećena je crkva u susjednim Novim Čičama. Štovanje sv. Katarine (Dubranci) proširilo se tekar preko križarskih vojna s istoka na zapad.

Naveo sam sve to, ne možda da dokažem, da su crkve u Turopolju (današnje jamačno ne, nego one, koje su prije njih bile u pojedinim mjestima) iz rimskog vremena, nego da su vrlo stare, pa bi se moglo barem za koju od njih nagadjati, da postoji još od vremena stare sisačke biskupije. Želim sada, da opišem pojedine crkve.[1]

[1] Gradju za povijest turopoljskih župa crpao sam najviše iz raznih zapisnika kanoničkih vizita, što se čuvaju u arkivu nadbiskupske pisarne, zatim z župnih matica i knjiga spomenica pojedinih župa; druge izvore poimence navadjam.

Digitized by Google

Crkvena desetina.[1]

Turopolje je kao i svi prijedjeli zagrebačke biskupije od najdavnijih vremena podavalo kralju kunovinu i desetinu krmaka. Kad je god. 1201. kralj Mirko na molbu zagrebačkoga biskupa Dominika potvrdio crkvi zagrebačkoj njezine stare posjede, darovao je ujedno biskupu zagrebačkom i njegovim nasljednicima na biskupskoj stolici svu koliku desetinu kuna i krmaka, što no se pobirala za kralja u opsegu zagrebačke biskupije.[2]

Od toga vremena ubirali su zagrebački biskupi po Turopolju koli desetinu kuna, toli i krmaka. To podavanje sastojalo je prema starom običaju u slijedećem: Oni, koji su imali krmke ispod 4 palice (baculis), imali su dati osmorici konjanika po jedan objed ili večeru. Pod tim konjanicima za cijelo imaju se razumijevati ubirači desetine, odnosno biskupskih daća. Koji imadjahu četiri krmka, nijesu bili dužni davati nikakove daće, nu koji imadjahu više od četiri, morali su od svake glave davati četiri denara. Od krmaka pako, što ih gojiše izvan svojih kuća, dužni su bili podavati desetinu. Isto tako imali su i turopoljski kmetovi podavati daće i desetine. Takove bijahu daće pod konac XIV. vijeka, što ih Turopoljci podavahu biskupu, odnosno kaptolu zagrebačkomu, i koje im je biskup Eberhard Alben 18. augusta godine 1399. u Ivaniću potvrdio, naloživši medvedgradskim kaštelanima, da se pod nikojim uvjetom ne usude u ove stare običaje dirati.[3]

Medjutim ali Turopoljci nijesu najtočnije plaćali desetinu zagrebačkom kaptolu, te se radi toga potužio kaptol kod kralja Sigismunda. Ovaj naloži zagrebačkom biskupu Eberhardu Albenu, da prisili Turopoljce na podavanje desetine kaptolu. Iz Dubrave dne 27. septembra 1399. upravio je biskup vrlo oštar nalog na Turopoljce, u kojem im nalaže, da svoju dužnost glede podavanja desetine zagrebačkom kaptolu vršiti imadu, i da smjesta podju do kaptola i s njime da se nagode glede odštete nanešene mu štete. Ne učine li to

[1] Ovaj članak napisao je Emilije Laszowski.

[2] Tkalčić, Monum. episcopatus Zagrab. I. 11.—16.

[3] I. 148.—9.

Digitized by Google

zaprijeti im se izopćenjem, te je ovlastio sve svećeničke i župnike po Turopolju, da to izopćenje provedu, čim im sa strane kaptola za to stigne nalog.[1]

Nemamo vijesti o uspjehu toga naloga, ali se može predmijevati, da su se Turopoljci pokorili. Ali kad je na biskupsku stolicu zasjeo Ivan Alben brat pokojnoga Eberharda Albena, znali su Turopoljci u njega ishoditi pisma, kojima im je zajamčio, da nijesu dužni plaćati desetinu kaptolu. Kad su na to za cijelo obustavili podavanje desetine kaptolu, iznio je kaptol pred biskupa gore spomenuti nalog biskupa Eberharda. To je sklonulo biskupa Ivana, da je 1. septembra god. 1432. u Dubravi izdao nalog na Turopoljce, da imadu sve kolike desetine podavati kaptolu. Ujedno je potvrdio zagrebačkomu kaptolu rečenu povelju Eberhardovu u cijelosti.[2]

To je opet Turopoljce prisililo na podavanje desetine. Kaptol je znao to svoje pravo dobro čuvati, te je pače i u isprave, koje je sastavljao i izdavao glede posjeda turopoljskih, umetavao opasku, da desetine koli kaptola, toli i crkve zagrebačke ostanu nedirnute (decimis nostris et ecclesie nostre semper salvis remanentibus).[3] Unatoč svemu tomu opet su Turopoljci počeli kaptolu uskraćivati desetinu, tako da je ban Friderik Celjski 1. juna god. 1453., potvrdivši gornju listinu biskupa Ivana, naložio zagrebačkom županu Gjuri Farkaševu iz Obreža, njegovim podžupanima i sucima plemića županije zagrebačke, te Erhardu Hohenwarteru, kapetanu medvedgradskomu, Seboldu (Majaru) kapetanu grada na Griču u Zagrebu i stupničkomu kaštelanu Smoliku, da prisile Turopoljce na plaćanje desetine. To isto učini gotovo doslovnom poveljom i ban Ulrik Celjski 24. augusta god. 1453. Oba bana to učiniše ne samo kao bani, već i kao štitnici i branitelji zagrebačke crkve (tutor et advocatus ecclesie Zagrabiensis). Ovu povelju bana Ulrika Celjskoga potvrdi 26. aprila god. 1456. i sam kralj Ladislav u Budimu na molbu zagrebačkih kanonika Markvarda arcidjakona vrbovečkoga i kanonika čuvara te Klementa Gorjanskoga.[4]

Iz polovine XV. vijeka (g. 1459.) sačuvao nam se jedan popis desetine, što ju podavahu Turopoljci zagrebačkom kaptolu. Iz ovog popisa vidimo, da se desetina u Turopolju podavala od žita i vina. Desetina vina mjerila se na kable, a žita na kupove (capecia). Turopoljski vinogradi bili su tada u Jelkovoj Gorici, Draškovdolu, Ve-

[1] I. 149.—150.
[2] I. 235.
[3] I. 301., 334., 417., 419., II. 543., III. 130., 131., 297.
[4] I. 307., 309., 363.

Digitized by Google

snici, Budecdolu, Svelićdolu, Novakima, Kostanjevcu, Mozočanju, Peršinom vrhu (danas Peršinovac), Markuševom vrhu (Markuševac), Dragonoščcu, Rodmancu, Dubrancu, Gustilnici, Jerebiću, Vukomeriću, Bukovčaku i Lučilnici. Kako vidimo, gotovo svi vinogradi bijahu u Vrhovlju, a uslijed toga bila je tu vrlo neznatna desetina žita, dočim je u Polju podavana isključivo žitna desetina koje u naravi, koje u vrijednosti novca.[1]

Odnošaj izmedju Turopoljaca i kaptola zagrebačkoga doskora se poremeti poradi desetine. Turopoljci najme ustvrdiše, da nijesu dužni podavati desetinu kaptolu, jer su plemići, i tako uskratiše podavanje natrag od 20 godina. Procjenitelji i svjedoci Ivan, altarista sv. Jeronima, Klement, rektor hospitala sv. Marije na Griču, Mihalj, sin Jurja iz Dobrekuće, Petar, sin Mihalja Bildpergera iz Tifera i Jakob, sin Pavla Zagrepčana, ustanoviše, da je kaptol kroz to 20 godina tom uskratom desetine trpio štetu od 10.000 for.

Tako dodje god. 1466. do ozbiljna sukoba izmedju kaptola i Turopoljaca. U taj čas bijaše Vinando, opat zagrebačkih Cistercita, po crkvenom saboru bazilejskom naimenovani čuvar prava i dobara kaptola i crkve zagrebačke. Kaptol podiže tužbu protiv Turopoljaca: Antuna Trupčaka, Dimitra Petrušića i sinova Jurja Supana, Tomšeka Želčića iz Čeha, Gala kovača, Lucije i Kate udove Gjure Dobranića, Andrije, Benka, Fabijana, Verčeka, Pavla Gerdenića, Žuže iz Jerebića, Trupka Petrinića, Andrije iz Lukavca, Baltazara, Dimitrija i Pavla Krikavića, Valenta Domjankovića iz Lužja, Petra Mihalića, Ivana Volarića i Grgura Antunova iz Luža i ostalih, koji uskratise desetinu. Pred opata Vinanda iznesen je taj spor na sudu 28. juna god. 1466. Turopoljce zastupaše Gal iz Velikog Lukavca. Pošto je sindik kaptola razložio stvar, dokazujući, da su Turopoljci dužni podavati desetinu vina i žita te od svega, od česa se desetina podaje, zamolio je taj duhovni sud, da se Turopoljci prisile na to podavanje. Nato je zastupnik Turopoljaca izjavio, da Turopoljci kao plemići niti su obvezani, niti hoće podavati kaptolu desetinu, nu voljni su davati ju od svojih kmetova. Nato je zastupnik kaptola izjavio, da tu nema govora o desetini kmetova, već o desetini Turopoljaca, koji su dužni podavati glasom povelja kralja Matije i Ladislava, zagrebačkih biskupa Ivana i Eberharda te knezova Celjskih. Tom zgodom predočio je gore spomenute isprave, na što je zastupnik Turopoljaca zamolio, da se ta pravda iznese pred kralja. Opat Vinando odredi sli-

[1] 390.–395.

Digitized by Google

zaprijeti im se izopćenjem, te je ovlastio sve svećeničke i župnike po Turopolju, da to izopćenje provedu, čim im sa strane kaptola za to stigne nalog.[1]

Nemamo vijesti o uspjehu toga naloga, ali se može predmijevati, da su se Turopoljci pokorili. Ali kad je na biskupsku stolicu zasjeo Ivan Alben brat pokojnoga Eberharda Albena, znali su Turopoljci u njega ishoditi pisma, kojima im je zajamčio, da nijesu dužni plaćati desetinu kaptolu. Kad su na to za cijelo obustavili podavanje desetine kaptolu, iznio je kaptol pred biskupa gore spomenuti nalog biskupa Eberharda. To je sklonulo biskupa Ivana, da je 1. septembra god. 1432. u Dubravi izdao nalog na Turopoljce, da imadu sve kolike desetine podavati kaptolu. Ujedno je potvrdio zagrebačkomu kaptolu rečenu povelju Eberhardovu u cijelosti.[2]

To je opet Turopoljce prisililo na podavanje desetine. Kaptol je znao to svoje pravo dobro čuvati, te je pače i u isprave, koje je sastavljao i izdavao glede posjeda turopoljskih, umetavao opasku, da desetine koli kaptola, toli i crkve zagrebačke ostanu nedirnute (decimis nostris et ecclesie nostre semper salvis remanentibus).[3] Unatoč svemu tomu opet su Turopoljci počeli kaptolu uskraćivati desetinu, tako da je ban Friderik Celjski 1. juna god. 1453., potvrdivši gornju listinu biskupa Ivana, naložio zagrebačkom županu Gjuri Farkaševu iz Obreža, njegovim podžupanima i sucima plemića županije zagrebačke, te Erhardu Hohenwarteru, kapetanu medvedgradskomu, Seboldu (Majaru) kapetanu grada na Griču u Zagrebu i stupničkomu kaštelanu Smoliku, da prisile Turopoljce na plaćanje desetine. To isto učini gotovo doslovnom poveljom i ban Ulrik Celjski 24. augusta god. 1453. Oba bana to učiniše ne samo kao bani, već i kao štitnici i branitelji zagrebačke crkve (tutor et advocatus ecclesie Zagrabiensis). Ovu povelju bana Ulrika Celjskoga potvrdi 26. aprila god. 1456. i sam kralj Ladislav u Budimu na molbu zagrebačkih kanonika Markvarda arcidjakona vrbovečkoga i kanonika čuvara te Klementa Gorjanskoga.[4]

Iz polovine XV. vijeka (g. 1459.) sačuvao nam se jedan popis desetine, što ju podavahu Turopoljci zagrebačkom kaptolu. Iz ovog popisa vidimo, da se desetina u Turopolju podavala od žita i vina. Desetina vina mjerila se na kable, a žita na kupove (capecia). Turopoljski vinogradi bili su tada u Jelkovoj Gorici, Draškovdolu, Ve-

[1] I. 149.—150.
[2] I. 235.
[3] I. 301., 334., 417., 419., II. 543., III. 130., 131., 297.
[4] I. 307., 309., 363.

Digitized by Google

snici, Budecdolu, Svelićdolu, Novakima, Kostanjevcu, Mozočanju, Peršinom vrhu (danas Peršinovac), Markuševom vrhu (Markuševac), Dragonošcu, Rodmancu, Dubrancu, Gustilnici, Jerebiću, Vukomeriću, Bukovčaku i Lučilnici. Kako vidimo, gotovo svi vinogradi bijahu u Vrhovlju, a uslijed toga bila je tu vrlo neznatna desetina žita, dočim je u Polju podavana isključivo žitna desetina koje u naravi, koje u vrijednosti novca.[1]

Odnošaj izmedju Turopoljaca i kaptola zagrebačkoga doskora se poremeti poradi desetine. Turopoljci najme ustvrdiše, da nijesu dužni podavati desetinu kaptolu, jer su plemići, i tako uskratiše podavanje natrag od 20 godina. Procjenitelji i svjedoci Ivan, altarista sv. Jeronima, Klement, rektor hospitala sv. Marije na Griču, Mihalj, sin Jurja iz Dobrekuće, Petar, sin Mihalja Bildpergera iz Tifera i Jakob, sin Pavla Zagrepčana, ustanoviše, da je kaptol kroz to 20 godina tom uskratom desetine trpio štetu od 10.000 for.

Tako dodje god. 1466. do ozbiljna sukoba izmedju kaptola i Turopoljaca. U taj čas bijaše Vinando, opat zagrebačkih Cistercita, po crkvenom saboru bazilejskom naimenovani čuvar prava i dobara kaptola i crkve zagrebačke. Kaptol podiže tužbu protiv Turopoljaca: Antuna Trupčaka, Dimitra Petrušića i sinova Jurja Supana, Tomšeka Želčića iz Čeha, Gala kovača, Lucije i Kate udove Gjure Dobranića, Andrije, Benka, Fabijana, Verčeka, Pavla Gerdenića, Žuže iz Jerebića, Trupka Petrinića, Andrije iz Lukavca, Baltazara, Dimitrija i Pavla Krikavića, Valenta Domjankovića iz Lužja, Petra Mihalića, Ivana Volarića i Grgura Antunova iz Luža i ostalih, koji uskratise desetinu. Pred opata Vinanda iznesen je taj spor na sudu 28. juna god. 1466. Turopoljce zastupaše Gal iz Velikog Lukavca. Pošto je sindik kaptola razložio stvar, dokazujući, da su Turopoljci dužni podavati desetinu vina i žita te od svega, od česa se desetina podaje, zamolio je taj duhovni sud, da se Turopoljci prisile na to podavanje. Nato je zastupnik Turopoljaca izjavio, da Turopoljci kao plemići niti su obvezani, niti hoće podavati kaptolu desetinu, nu voljni su davati ju od svojih kmetova. Nato je zastupnik kaptola izjavio, da tu nema govora o desetini kmetova, već o desetini Turopoljaca, koji su dužni podavati glasom povelja kralja Matije i Ladislava, zagrebačkih biskupa Ivana i Eberharda te knezova Celjskih. Tom zgodom predočio je gore spomenute isprave, na što je zastupnik Turopoljaca zamolio, da se ta pravda iznese pred kralja. Opat Vinando odredi sli-

[1] 390.–395.

Digitized by Google

jedeće ročište na 15. dan, pozvavši Turopoljce, da svoje tvrdnje dokažu pismima.

Nije nam zabilježeno, jesu li Turopoljci na urečeno ročište došli, i kako su svoje pravo dokazivali. Čini se po svemu, da nijesu ni došli na ročište. Zato je opat Vinando pozvao Turopoljce na dan 18. jula u cistercitski samostan u Zagrebu, da dodju pred njega, i da saslušaju konačnu osudu u toj parnici. I taj poziv bio je bez uspjeha, jer se Turopoljci ne pokazaše u Zagrebu. Sad ih opet konačno pozove o večernji 31. jula pred sebe, da čuju i vide, koliko duguju kaptolu na dužnoj desetini i na parbenim troškovima, pošto je bila osuda — da su dužni kaptolu davati desetinu — pravomoćna na temelju ogluhe na poziv za 18. jula. I ovaj put se Turopoljci oglušiše, na što je sindik kaptola na vratima stolne crkve zagrebačke proglasio Turopoljce dužnima nositi parbene troškove, i da padaju pod ovrhu. Šteta je ustanovljena na 600, troškovi na 14 for.

Pošto je duhovni sud, kojemu je predsjedao opat Vinando, vidio, da Turopoljci ostaju kod uskrate desetine, sastao se opet 2. augusta u cistercitskom samostanu sv. Marije u Zagrebu. Tu je izdano pismo na biskupe i svećenstvo, te svjetovne velikaše i oblasti, kojim se javlja, da su Turopoljci, ako iza prve opomene ustraju tri dana u neposluhu prema osudi Vinandovoj, stavljeni pod crkveni interdikt;[1] ako budu unatoč tomu daljna tri dana ostali nepokorni, bit će izopćeni iz crkve.[2]

Sada nam je jasno, zašto su Turopoljci već 22. augusta g. 1466. imenovali više svojih zastupnika, koji će ih zastupati pred crkvenim i svjetovnim sudom.[3] Kako se čini, spremahu se na daljnju parnicu protiv kaptola.

Turopoljci nijesu popustili, oni ostadoše kod svoga, da kao plemići ne plaćaju desetinu. Čini se, da je kaptol medjutim čekao, pošto je tekar slijedeće godine 1467. polovinom korizme stavio na turopoljske crkve interdikt, uslijed česa je mnogo umrlih turopoljskih plemića za to vrijeme pokopano izvan groblja. Turopoljci se obratiše na podbana Ladislava Hermanova Grebengradskoga, koji je u četvrtak prije Duhova došao pred zagrebačke kanonike te ih pozvao, da imadu svoje zahtjeve glede desetine dokazati, pošto Turopoljci kao plemići nijesu dužni plaćati desetinu, dočim su voljni ovu davati od svojih kmetova; podban pozove kaptol, da to iznese pred svjetovni sud. Nato

[1] Zatvore im se crkve i uskrate crkveni obredi.
[2] I. 437.—454.
[3] I. 454.–7.

Digitized by Google

ne odgovori kaptol ni bijele ni crne. O tom je izdao podban Turopoljcima posebni spis.[1]

Interdikt stavljen na Turopolje vrlo su teško podnašali Turopoljci. To je neke sklonulo, da su se i pokorili. Tako je došao (1467.) pred kaptol Valentin Blažeković i Ivan Jakopović te Pavao Štefoić iz Češke Obreži pristojališta grada Lukavca, te su u svoje ime i svih stanovnika istoga sela izjavili, da su pripravni unapred podavati crkvenu desetinu, kako je ona onomadne uredjena sa strane biskupa i hrvatskih stališa i da su pripravni za zadnje dvije godine, što uskratiše desetinu, dati naknadu.[2]

Turopoljci potužiše se ujedno i kralju Matiji. Ovaj upravi iz Kološvara 30. septembra god. 1467. pismo na zagrebački kaptol, u kojem mu spočituje, da nepravedno ubire desetinu od Turopoljaca, pače, da to čini skroz inače, nego li je o tom odredjeno bilo u Budimu. Nalaže mu oštro, da se ne usudi ubirati desetinu od Turopoljaca, što vrijedja njihovu plemićku slobodu a da se drži točno osude već u tom izrečene.[3] Kako se čini, već je u tom izrečena bila kraljevska presuda, koja nam ali nije poznata.

Čini se, da je tim kraljevskim pismom dovršena kobna pravda izmedju kaptola i Turopolja, i da su unapred Turopoljci samo od svojih kmetova podavali desetinu. To nam je prilično jasno iz popisa crkvene desetine god. 1501., 1503., i 1538., u kojima nalazimo upisana imena gotovo samih neplemića, a što je imena ono nekoliko turopoljskih plemićkih u tom popisu, moguće je, da su to samo slična imena neplemića ili su doista neki plemići držali gorna trsja, od kojih se podavala desetina. U to doba podavala se u Turopolju desetina žita, vina, pčela i kolja.[4] Ova se desetina podavala u novcu. Desetinu ubirali su za kaptol turopoljski župnici i posebni punomoćnici. Tako je god. 1538. ovu ubirao Fabijan župnik sv. Kate (Dubranec) i Vrban sudac Berislavićev. Župnik Fabijan ubrao je bio 2 for. 40 denara manje 1 beč, župnik Ilija 8 for. kapelan Marko 43 denara i 1 beč, dočim je sudac Vrban utjeranu desetinu u iznosu od 65 denara svu zapio.[5]

[1] II. 2.
[2] II. 9.—10.
[3] II. 8.
[4] II. 180.—202., 212.—223., III. 43.—66.
[5] III. 67.

Digitized by Google

Župa Dubranci.

Nešto o imenu župe.

Župa Dubranci dolazi u povjesti pod raznim imenima. U popisu župa od god. 1334. zove se jednostavno po zaštitnici župne crkve »ecclesia sancte Katherine«. Tako ima takodjer i popis od god. 1501.[1] Već god. 1455. spominje se »villa Dobranczy«, pa se navodi odsele to ime u raznim oblicima: »Dobrancz, Dobranecz, Dobrancz Zenth Kathalyn, Dobranowcz, Dobrawcz«. Nekoji hoće da to ime potječe od plemića Dobrana, koji se spominje već god. 1357. Njegove sinove Ivka i Ivšu te Petra kaptol je zagrebački u četvrtak poslije nedjelje »Laetare« uveo u neke posjede.[2] Drugi izvadjaju ime od riječi dobrava, dubrava, što ima takodjer temelja, osobito ako uzmemo, da je župa bogata šumama i dubravama.

U zapisniku vizite kanoničke od god. 1622. kaže se, da je župa sv. Katarine utemeljena »in Draganosch«[3] (još se i danas zove jedno selo u župi Dragožec), dok se god. 1634. kaže «in Dobrancz alias Draganos«. Arcidjakon Ljudevit Vukoslavić nazivlje god. 1668. župu »Verhovje seu Dobranczy«. U župi dubranečkoj ima naime osam plemićkih općina, koje se zovu skupnim imenom Vrhovlje. Čitava se župa diže ponad turopoljske ravnice, na malim vrhovima, odakle joj i ime. Ravničani plemići zovu i danas plemiće u dubranečkoj župi: Vrhovci, Vrhovčani.[4] Do

[1] Gl. dr. Fr. Rački: »Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine«, str. 210.

[2] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«. sv. I., str. 73.

[3] I u župi Noršićevo selo nalazi se još danas selo Dragonoš.

[4] N. pr. u odranskoj župi čude se i danas onomu, koji bi se ženio iz dubranečke župe: »Kaj buš Vrhovčicu zel?« — tobože oni bi imali biti manje pametni radi toga što živu u osamljenim krajevima i udaljeni su od drugog svijeta.

Digitized by Google

god. 1880. spadala je župa pod crkveni kotar pokupski, a te je godine zajedno sa župom Kravarsko pripojena crkvenom kotaru odranskom.[1]

Župna crkva sv. Katarine u Vrhovju.

Nekadanja župna crkva sv. Katarine u Vrhovju stajala je kraj sadanje ceste na najvišem brdu izmedju Bukovčaka i Dubranaca. Danas je čitav onaj humak zarašten raznim drvećem i grmljem, pa se jedva još i poznaju temelji, gdje se dizala ta crkva. Znamenita je ta crkva zato, što je čitavo gorsko turopoljsko okružje dobilo po njoj svoje ime. Nazivalo se naime: »Castrum nobilium in montibus S. Catharinae«.

Crkva sv. Katarine spominje se već u zborniku Ivana, arcidjakona goričkoga od god. 1334., kako sam već napomenuo. Godine 1456. saznajemo, da je ta crkva posjedovala vinograd. Iz god. 1459. sačuvao nam se popis sela, koja su spadala pod tu župu, a to su bila: Kostanewcz, Mozechana, Persinov Vrih, Markusev Vrih (Markuševec), Dragonoschy, Rodmanchy, Dobranchy, Guztinicha, Jarebichy, Wukomerichy, Bukowschaky i Luchilnica.[2] Kako vidimo, bio je župi gotovo isti opseg, koji je i danas.

Najstariji opis župne crkve sv. Katarine sačuvala nam je vizita arcidjakona Benedikta Vinkovića od god. 1622. On je došao u srijedu poslije Cvjetnice u župu, pa tu po običaju odslužio sv. misu, propovijedao i obavio kanoničku vizitaciju. Dašto ne smijemo misliti, da je ta crkva bila prvobitna župna crkva. Kao većina ostalih crkvi, bila je i ona drvena, a zato nije mogla stajati recimo 300 godina (od god. 1334.), već su župljani, kad je crkva postala trošna, sagradili drugu, novu. Možda je bila crkva, što ju je našao Vinković, podignuta početkom XVII. jer se u viziti spominje, da ju je posvetio biskup Šimun Bratulić (1603.—1611.) Posvetilo slavilo se na blagdan sv. Marije Magdalene. Crkva je bila dobro uzdržana i pokrivena, ali kako nije imala župnika, to u njoj nije bilo pravoga reda i čistoće. U crkvi bila su tri drvena žrtvenika, od kojih je bio posvećen samo veliki. U crkvi naravski nije bilo svetotajstva, niti se je moglo pristojno čuvati. Kako je bila crkva zapuštena, svjedoči to, da je imala

[1] Gl. odluka nadbiskupskog duhovnog stola od 16. svibnja god. 1880. broj 2279.

[2] Regestrum de decimis vini et milii in Campo Zagrabiensi, capitulo Zagrabiensi provenientibus et solutis«. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. I. str. 393.—395.

Digitized by Google

samo jedan polomljeni kalež i jedno misno odijelo. Nije bilo niti krstionice, niti ispovijedaonice, niti sv. ulja, a nijesu se vodile niti matice. Crkva nije imala nikakovih dohodaka, već se uzdržavala brigom crkvenih starješina, pobožnim darovima i rasporezom medju župljanima. Imala je doduše vrt, oranice i livade, koje je uživao župnik, dok ga je župa imala. On je dobivao od župljana i žitno i vinsko lukno. No sad su bili svi ti posjedi zapušteni i zarašteni trnjem i grmljem.

Arcidjakon Benko Vinković pozvao je crkvene starješine, da mu podastru crkvene račune, no oni toga nijesu učinili, prem ih je on

Brežuljak, na kojem je nekoć stajala crkva sv. Kate u Dubrancima.

dosta na to silio. Izgovarali su se, da je običaj (moris esse et consuetudinis), da se jedino županu i plemenitoj općini turopoljskoj polažu crkveni računi. Arcidjakon je napomenuo, da ih valja prisiliti, da iskažu crkvene račune. Nekoji su župljani pripovijedali, da je crkva dobivala vinsku desetinu od nekojih gornjaka u Kostanjevcu i Peršinovcu, no ta je desetina dokinuta poslije turskih provala (post disturbia). Drugi su tvrdili, da su davali župniku vino u ime lukna, a ne u ime desetine. Arcidjakon je odredio, da se ima ta stvar istražiti.

Možemo misliti, da su po crkvu u ono burno doba nastala tužna vremena. Bila je mnogo godina bez župnika, pa nije bilo nikoga, da se stara za njezinu korist. Iz vizite od god. 1630. razabiremo, da je

Digitized by Google

nestao jedini misal, što ga je crkva posjedovala. Za crkveno zvono su nekoji tvrdili, da je kod sv. Jakova u Mahićnom, a drugi, da je u Mekušju. Bit će, da je zvono kriomice netko prodao, pa je arcidjakon Martin Bogdan naložio crkvenim starješinama, da ispitaju, tko je to učinio. — I god. 1634. nije još crkva imala župnika. Arcidjakonu Martinu Bogdanu pripovijedali su župljani Petar i Matej Kos, da je kod nekog Blaža Korenike 30 kabala crkvenog vina i nekoji pobožni zapisi.

God. 1642. nalazimo ipak u Dubrancima župnika Jurja Dragovića, no taj se, čini se, nije mnogo brinuo za župnu crkvu. Često je čitao mise u kućama pojedinih župljana bez dozvole biskupa, a i na nedjelje i blagdane je češće čitao misu u župnom dvoru, nego u župnoj crkvi. On je pače u jednoj sobi župnog dvora nedostojnim načinom i ne pod ključem držao u jednom kaležu Svetotajstvo. Neprilika je bila već onda, što je bila župna crkva tako udaljena od župnog dvora, koji su baš onda na novo sagradili. No ipak je župna crkva baš u to vrijeme temeljito popravljena. Na zapadnoj strani su ju proširili, postavili nove temelje i svu povisili. U crkvi su bila dva žrtvenika: veliki s tri slike i pokrajni sa slikom sv. Jurja. Oko crkve bilo je groblje slabo ogradjeno. Sad je crkva imala već dva kaleža, tri misna odijela, druge potrebite stvari i ruho te dva zvona. Crkva je prekrivena tekar god. 1652. Taj je posao obavio kao i u Velikoj Gorici neki Nikola Stančević iz župe Starih Čiča. Plemenita općina turopoljska dozvolila mu je za taj trud i posao, da smije svoje svinje pasti u Bunskom lugu, a osim toga, da smije kako on tako i njegovi nasljednici uzeti, kad bi štogod za sebe gradili, potrebito drvo iz zajedničke šume[1].

Nešto više o župnoj crkvi sv. Katarine saznajemo iz vizite kanoničke, što ju je dne 14. prosinca god. 1668. obavljao u Dubrancima arcidjakon Ljudevit Vukoslavić. Crkva je bila sva drvena i imala po ondašnjem običaju slikani strop (tabulat). Nije bila baš prostrana, imala je malu sakristiju i drveni zvonik bez zvona; natkrivena je bila dobro; u njoj su bila dva žrtvenika. Veliki podignut je bio u čast sv. Katarine, djevice i mučenice. Na njem je bilo i svetohranište, no Svetotajstvo se nije u njem čuvalo, jer je bila crkva na samoći i odviše udaljena od župnog dvora. Na južnoj strani crkve na strani epistole bio je žrtvenik bl. Dj. Marije. U crkvi je bila propovijedaonica i kor, a spominje se i nebo (coelum pro festo Corpo-

[1] Gl. E. Laszowsky: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv IV. str. 148.

Digitized by Google

ris Christi), valjda velika rijetkost u ono vrijeme. Imala je dvoja vrata i tri prozora. Groblje oko crkve bilo je dobro ogradjeno.

God. 1678. spominje se i predvorje, a u zvoniku je sad bilo i zvono. Uz to se te godine ističe prvi put na groblju kapelica sv. Marije Magdalene, u kojoj se služilo u vrijeme proštenja. Za crkvu se u toj viziti izrijekom kaže, da je bila u Vrhovju, a kapela snježne Majke božje bila je u Dubrancima. Crkva je imala i klijet i nešto vinskog posudja. Računi župne crkve vodili se zajedno s računima kapele bl. Dj. Marije. God. 1688. trebao je crkveni krov popravka, a i groblje je trebalo ograditi, što je i učinjeno bilo godine 1690.

Crkva sv. Katarine bila je, kako izvješćuje vizita arcidjakona Simona Jude Zidića od god. 1695., dugoljasta i vrlo uska. Na velikom žrtveniku bio je izmedju kipova sv. Helene i sv. Marije Magdalene kip sv. Katarine. U drugom predjelu bio je u sredini kip žalosne Majke božje s mrtvim Isusom u krilu. Sa strane bili su kipovi sv. Ivana Krst. i Ivana Evangj.; na vrhu opet bila je slika sv. Trojstva. Sva je prilika, da je taj žrtvenik bio prilično velik. Na pokrajnom žrtveniku bila je slika Majke božje te kipovi sv. Barbare i sv. Katarine.

Čini se, da su kapelici sv. Marije Magdalene, koja se spominje god. 1678., promijenili naslov. God. 1692 zove se ona kapelica sv. Vida. Arcidjakon ju je našao u vrlo slabom stanju, pa je zabranio, da se u njoj služi misa, dok ju ne poprave. No kapelica nije bila niti dojduće godine, radi nemarnosti župljana, popravljena, te je i nadalje ostala pod interdiktom. Ali arcidjakon Mijo Šimunić morao je god. 1698. zabraniti služenje mise i u župnoj crkvi. Krov joj je bio tako slab, da je kiša promakala u crkvu, a i groblje oko crkve nije bilo ogradjeno. Do god. 1701. ipak su crkvu iz nova prekrili, no groblje bilo je i nadalje neogradjeno. God. 1712. su pako crkvu iznutra novim daskama obili. O kapelici sv. Vida nema više spomena u kasnijim vizitama.

Shvatljivo je, što je bila davna želja župljana i župnika, da se dosadanja kapela snježne Majke božje u Dubrancima podigne u župnu crkvu, a da nekadanja župna crkva sv. Katarine u Vrhovju postane njezinom kapelom. Crkva sv. Katarine stajala je nad vinogradima i kraj šume u samoći, daleko od sela i od župnog dvora, pa je bio ljudima za kišovitog vremena i u zimsko doba doista težak pristup do nje. Radi toga se nije u njoj nikada čuvalo Svetotajstvo i sveto ulje. Kad je god. 1714. došlo do toga, da sagrade u Dubrancima novu crkvu (quae in actuali constructione invenitur), po sebi se rodila

Digitized by Google

župljanima želja, da im bude to odsele župna crkva. I doista arcidjakon Nikola Bedeković u svojoj viziti od 20. lipnja g. 1714. nazivlje tu crkvu, makar i nije bila još dogotovljena, župnom (visitavi Ecclesiam Parochialem B. V. M. in Dubrancz fundatam), crkvu sv. Katarine naprotiv zove kapelom (capella S. Catharinae prius Parochialis). Te je godine bila crkva sv. Katarine dobro sačuvana. Godine 1726. bila je ona nešto popravljena i njezine stijene ukrašene slikama. Jer te slike nijesu bile potrebne, imao ih je platiti neki Mihanović. Crkva je imala onda 6 ren. for. gotovine, 14 kabala vina, 25 vagana žita, kravu i više teleta kod nekog Luke Radenića. Godine 1740. saznajemo, da je crkva imala vinograd Breg u Bukovščaku na 5 kopača, klijet i žitnicu u Dragonošću. Te se godine nalazio u crkvi samo veliki žrtvenik. Krov je imala nov, a u zvoniku nad glavnim ulazom visjelo je zvono teško 1 centu. Bit će, da su crkveni starješine dobro gospodarili, jer je crkva imala god. 1746. 387 ren. for. gotovine i više toga na dugu. U crkvi se služilo svakoga mjeseca jedanput, na blagdan sv. Katarine i na nedjelju poslije blagdana sv. Marije Magdalene. Svaki put dobivao je župnik za objed sedam groši. God. 1749. na tamošnjem groblju nije se više nitko ukapao. God. 1768. bilo je to groblje već posve zarašteno, pa je arcidjakon Franjo Popović zapovjedio župljanima, da crkvu ograde.

Poslije vizite od god. 1759. podignuta su doduše u crkvi dva mala pokrajna žrtvenika sv. Petra (na strani epistole) i sv. Stjepana, prvog mučenika (na strani evangjelja), no ipak se ne da tajiti, da se crkva sve više i više zapuštala i zaboravljala. Već g. 1759. trebalo bi crkvu temeljito popraviti kako na krovu, tako u sakristiji i crkvenoj ladji, ali se nije učinilo ništa. God. 1762. obećali su doduše crkveni starješine, da će napraviti novu sakristiju, jer se je stara htjela porušiti. Još je god. 1768. bio krov poderan, a crkva se od starine već nagnula na jednu stranu. Sad se više nije služilo ovdje svakog mjeseca jedanput, već na Štefanje, na drugi dan Uskrsa i Duhova, na Matijino, na Miholje i na Katarinino.

Žalosno je bilo stanje te crkve god. 1799., kako nam ga opisao arcidjakon Ignjat Zupančić. Za crkvu — bila je dugačka 5 hvati, a 2 i pol hvata široka, — bilo se bojati, da će se porušiti (praesentissimam ruinam spirans). Zvonik na pročelju već se jako nagnuo, pa bi se mogao za vremena službe božje porušiti. Crkveni kor, koji je bio slikan, zapremao je veći dio crkve, već je sasvim trošan, a slikani strop crvotoč sasvim izjela. Stara, slikana propovijedaonica bila je slomljena. Veliki žrtvenik bio je već prastar, jedino

Digitized by Google

pokrajni žrtvenici sv. Petra i sv. Stjepana bili su još dobri i urešeni lijepim slikama. Crkva je imala lijep imutak. Crkveni starješina Matija Havidić iskazao je 157 for. 37 novč. gotovine, od prošle godine ostalo mu je još 172 for. 58 novč., a na dugu je bilo 1382 for. 39 novč. Crkva bi se prema tomu mogla popraviti, ali župljani nijesu imali volje za to, pa je arcidjakon za uvijek zabranio, da se u njoj misa služi (perpetuo interdicto dictam capellam subjecti). Crkva se od dana do dana sve više raspadala, dok je nijesu god. 1820. porušili. Gradju, koliko je bila još za porabu, kupio je neki Pavlečić i od nje napravio staju, a crkveni imutak, koji je iznosio do 2000 for., priklopio se imutku župne crkve.[1] U viziti od god. 1824. ta se crkva više niti ne spominje.

Čovjeka obuzimaju čudnovata čuvstva, kad dodje na brijeg sv. Katarine, pa se sjeti nekadanje crkve, u kojoj se nekada utjecali župljani dubranečki u svojim nevoljama: »locus enim, in quo stas terra sancta est«.[2] Ondje snivaju takodjer toliki na bivšem groblju san pravednika. Bilo bi za to shodno, da se ondje na uspomenu bivše crkve sagradi mala kapelica s kipom sv. Katarine. Točka je prekrasna, a sad, kad je sagradjena onuda lijepa nova cesta, umorni bi putnik rado ondje popostao, te digao u onoj lijepoj božjoj prirodi svoje srce k Bogu.

Župna crkva snježne Majke božje u Dubrancima.

Zapisnici kanoničkih vizita od god. 1622., 1630., 1634. i 1642. ne spominju u dubranečkoj župi druge crkve ili kapele, osim tadanje župne crkve sv. Katarine u Vrhovju. Tekar oko god. 1650. sagradili su župljani u Dubrancima nedaleko župnog dvora malu drvenu kapelu Majke božje. To je bila valjda domaća kapela župnikova. Njemu je bilo neprilično, da ide u zimi ili po ružnom vremenu služiti u udaljenu župnu crkvu, u kojoj se baš radi udaljenosti i što je bila na samoći, nije moglo čuvati Svetotajstvo. Prvi puta je ta kapela opisana u viziti arcidjakona Ljudevita Vukoslavića od 14. prosinca god. 1668. Kapela bila je u Dubrancima (in Dobranczi); bila je malena, no radi udobnosti naroda, da može prisustvovati službi božjoj, prigradili su joj nedavno prostrano predvorje (porticum novam), na kojem je bio zvonik sa zvonom. U kapeli je bio malen žrtvenik, urešen slikama Majke božje, a na njem je bio

[1] U sadanjoj župnoj crkvi nalazi se takodjer pacifikale, koji je bio nekad svojina crkve sv. Katarine, kako svjedoči natpis na njemu: »haic Crix est Sancte Catarine in Virhovie Anno Domini 1718.«

[2] Liber Exodi, 3., 5.

Digitized by Google

drveni pozlaćeni kip bl Dj. Marije s Isusom u naručaju. Čini se, da je već onda zavladalo medju narodom veliko štovanje spram te kapelice, jer je ona imala 22 velike, a 50 manjih svijeća, dvije velike slike u okvirima, janjića božjih (relikvijara) razne vrste 20 i 40 raznovrsnih ručnika, što je sigurno kapela dobila na dar. Kapela imala je i dostatno crkvenog posudja (tri srebrna kaleža i pokaznicu), pa i odijela (četiri svilene kazule, 12 misnih košulja i t. d.) Mora da su se već onda obavljale u kapeli razne župničke funkcije, jer su u njoj bila dva misala i rituale, dok je župna crkva imala samo jedan misal.

God. 1678. saznajemo, da se u kapeli čuvalo Svetotajstvo u starom svetohraništu bez ključa i bez dostojne čistoće, pa je bila pogibao, da ga zlobni ljudi ne ukradu u praznovjerne svrhe (periculum est, ne venerabile in res magicas perversi homines suffurentur). Svetotajstvo nosilo se k bolesnicima u ciboriju, koji nije bio dostatno čist. U kapeli bila su pohranjena i sv. ulja. Strop u kapeli bio je ukrašen slikama raznih svetaca, a u predvorju bio je načinjen na seljačku. U zvoniku bila su sad već dva zvona. Osim velikog žrtvenika nalazila se u predvorju još dva žrtvenika: Navještenja bl. Dj. Marije na strani epistole i sv. Barbare na strani evangjelja. Još je bio na strani epistole uza stijenu kip Majke božje. Za kapelu se već sad može kazati, da je bila dosta imućna. Neka gospodja Plušćak ostavila joj je vinograd Bukovčak na 8 kopača i klijet; drugu klijet imala je kod župnog dvora, a treća je bila do kapele. Imala je devet bačava, bedanj, prešu te dva hambara. Posjedovala je dvije kućice s vrtovima i oranicama, lijepu svotu novaca, mnogo vina, žita i soli — sve to na dugu kod župljana. Da je kapela u kratko vrijeme došla do tolikog imutka, možemo pripisati samo tomu, što je narod gajio veliku pobožnost prema blaženoj Gospi, te obilno darivao kapelu. Spominje se, da je bilo i groblje oko kapele.

Oko god. 1688., kada se prvi put ističe, da je kapela podignuta u čast snježne Majke božje, ona se znatno poljepšala. Iz starog svetišta napravili su sakristiju i sazidali novo svetište, tri i pol hvata dugo. God. 1689. bilo je već to svetište pokriveno i god. 1692. nadogradili mu i novi zvonik.[1] Kao nešto osobita navodi se novi veliki žrtvenik, koji godine 1692. još nije bio posve dogotovljen. Taj se žrtvenik dijelio na tri dijela. Dolje je bilo svetohranište, lijepo pozlačeno, a do njega dva angjela sa svijećama. U donjem predjelu je bio

[1] U viziti od god. 1690. zabilježeno je u crkvenim računima: »315 flor. in priori visitatione adnotati consumpti sunt ad aedificationem capellae B. V.«

Digitized by Google

u sredini kip bl. Dj. Marije s Isusom u naručaju, okružen od četvorice angjela, od kojih su dvojica držala srebrnu, pozlaćenu krunu nad Majkom božjom. Marija i Isus bili su odjeveni u svileno odijelo, bogato iglom izvezeno, a Isus imao je dva srebrna lanca. Sa strane bili su medju stupovima kipovi sv. Ivana Krst. i sv. Matije, sv. Joakima i sv. Ane, sv. Elizabete i sv. Veronike. U drugom predjelu bio je u sredini kip sv. Trojstva, a sa strane kipovi sv. Petra, sv. Pavla, sv. Andrije i Tome. U atici žrtvenika bio je u sredini sv. Josip s Isusom, a sa strane kipovi sv. Roka i Sebastijana, sv. Lavrencija i Stjepana. Na vršku bio je sv. Mihael kako probada zmaja, a sa strane dva angjela s trubama. Na žrtvenik mogla se metnuti i slika Majke božje s Isusom. To je bila čudotvorna slika još iz staroga žrtvenika, a kaže se za nju, da je »fons et origo totius devotionis et miraculorum in hac ecclesia«. Tu sliku je narod u velike častio, pa su ljudi sa svih strana dolazili ovamo na zagovor. To nam potvrdjuju i razni darovi (thesaurus B. V.), koje su joj pobožni hodočasnici poklonili. Bile su tu dvije srebrne, pozlaćene krune, dugi srebrni lanac ili ovratnica, dvije srebrne noge, srebrno oko i zub, razni relikvijari (janjići božji), izradile ih opatice, srebrne pozlaćene resice i t. d. Dobivala je kapela na dar takodjer mnogo voštanih svijeća, ruku, nogu i čovječjih likova. Nalazili se tu i okovi (2 kom.), što su ih poklonili ljudi, koji su sretno umakli iz turskog ropstva.[1]

Kao prije, tako su i sad u predvorju bila dva žrtvenika. Na strani evangjelja žrtvenik sv. Barbare, a na strani epistole žrtvenik sv. Jurja. Taj je imao u drugom predjelu sliku Navještenja bl. Dj. Marije izmedju kipova sv. Petra i Pavla, pa se zato prije i zvao po po toj slici.

Iz vizite od god. 1693. saznajemo, da je pok. ban grof Nikola Erdödy obećao, da će kapeli pokloniti 100 ren. for. i od tih je doista 23 za života isplatio, a ostalo je obećala njegova udovica, da će što prije namiriti. Podban pak i njegova supruga dali su jednu zasužnjenu Turkinjicu »pro redimendo ciborio et pixide ex Busim hinc furtim ablato«. Isto tako je crkvi zapisao pok. Ivan Uzulin, zemaljski blagajnik (exactor) 100 ren. for. uz neku obvezu za župnika.

Kako čitamo u viziti od god. 1695., služilo se u kapeli na sve blagdane bl. Dj. Marije, na mlade nedjelje, a gotovo i na sve druge

[1] Te okove običavali su zarobljenici često davati crkvama. Još se danas u župnoj crkvi u Kloštru Ivaniću vide teške željezne verige, koje je neki turski sužanj u ime zahvalnosti za oslobodjenje po zagovoru Majke Milosrdja položio pred njezin kip.

Digitized by Google

blagdane. Uz to je župnik po svoj prilici svaki dan, osim nedjelje, čitao u toj kapeli sv. misu.

I u viziti od god. 1704. opisuje nam se kapela potanje. Saznajemo, da se godišnjica blagoslova te kapele slavila na treću nedjelju korizmenu, pa je onda mnogo naroda dolazilo ovamo na proštenje. Svetište imalo je hrastov svod, koji nije bio slikan, a nad ulazom u svetište bio je drven zvonik bez zvonovâ. U kapeličinom predvorju bila su dva žrtvenika, jedan na sjevernoj strani, na njem je bilâ stara slika Majke božje, a drugi na istočnoj strani sa slikom sv. Jurja. Stari veći zvonik bio je nad predvorjem; u njem su bila dva zvona, veće posvećeno u čast sv. Ivanu Krstitelju, tri i pol cente teško i manje s natpisom: SOLI DEO GLORIA, teško jednu centu. Godine 1703. prigradili su svetištu zidanu sakristiju, prilično prostranu s tri prozora. Već se god. 1701. spominje, da je nabavljen novi božji grob, kakav su običavali imati Isusovci (ad instar Iesovitarum). Taj je bio od drva; na njem bilo je naslikano osam prizora valjda iz muke Isusove (cum scenis 8), a bio je ukrašen s 28 lampica. Po tom se vidi, da se i pobožnosti velikog tjedna obavljahu u toj kapeli, a ne u župnoj crkvi. Oko kapele bilo je groblje dobro ogradjeno.

U to vrijeme već se počelo misliti na to, da kapela sniježne Majke božje postane župnom crkvom. God. 1709. bila je sazidana već polovica crkvene ladje, kao nastavak svetištu, komu je strop bio tad već slikan. God. 1712. podignute su bile zidine ladje već do krova i pripravljeno već drvo za pokrivanje. Arcidjakon je držao, da su zidine preslabe, da bi mogle uzdržati zidani svod, kad bi se on gradio. Za predvorje i zvonik zaključeno je, da se doskora poruše. Godine 1714. bili su zidovi već podignuti i čitava zgrada bila je već pod krovom. Prozori i vrata su još manjkali, a pokrajni žrtvenici su uklonjeni. Groblje nije bilo više ogradjeno, jer je smetalo dovažanju gradje, pa su zidari kojekuda raznijeli daske. Već je dne 24. siječnja g. 1714. plemenita općina turopoljska u svojoj kongregaciji zaključila, da se mora zamoliti biskup Mirko grof Eszterhazy, da proglasi dosadanju kapelu snježne Majke Božje župnom crkvom dubranečke župe.[1] To je valjada i uslijedilo, jer ju arcidjakon Nikola Bedeković, kad je dne 20. lipnja godine 1714. došao, da obavi u Dubrancima kanoničku vizitu, nazivlje već župnom crkvom (visitavi Ecclesiam Parochialem B. V. M. in Dubrancz fundatam). Govorit ćemo zato odsele o njoj kao o župnoj crkvi. Kako crkva još nije bila dogotovljena, čuvalo se Svetotajstvo od straha pred tatovima u srebrnom

[1] Act. Fasc. 40. br. 458. u turopoljskom arkivu.

Digitized by Google

ciboriju u ormaru u sakristiji. Jedino kad se narod pričešćivao, donesao je župnik svetotajstvo u svetohranište velikoga žrtvenika, a poslije pričesti opet ga u sakristiji pohranio. Crkveni starješine Juraj Gjurgjin i Matej Kos imali su onda samo 1 ren. for. i 10 groši gotovine, jer se ostalo potrošilo na gradnju crkve (deductis plurimis expensis). Zato je razumljivo, što crkva nije bila još niti god. 1716. posve dovršena, a tomu su bili najviše krivi sami župljani, na koje se tadanji župnik Nikola Juraj Cvetković tužio, da su »contumaces quoad labores Ecclesiae«. Crkva još sveudilj nije imala niti prozora niti vrata, no već su došli klesari, da izrade kamen za glavna vrata, koja je na svoj trošak naručio vlastelin Franjo Kamenjan. Crkva ipak još niti godine 1720. nije bila posve dogotovljena, pa se župnik još sveudilj tužio na svoj puk, da je »tardus et piger ad labores Ecclesiae«.

Napokon se i taj posao svršio, te je bila crkva posve svršena i uredjena. U lijepom stanju našao ju je god. 1726. arcidjakon vizitator Matija Mužinić. Crkvu su tad na novo uresila dva pokrajna žrtvenika. Ana Stepanić, supruga gore napomenutog crkvenog dobročinca Franje Kamenjana, dala je postaviti na evangjeoskoj strani žrtvenik sv. Ane. Nad zidanom menzom bio je drveni žrtvenik, koji je imao u sredini prilično dobru sliku (tolerabilis penicili) sv. Ane, kako uči čitati bl. Dj. Mariju, a sa strane stoji sv. Joakim. Pored slike bili su kipovi sv. Davida kralja i sv. Jakova patrijarke. U drugom predjelu bila je slika sv. Ivana Nepomucenskoga, čije se štovanje baš u ono vrijeme širilo, a sa strane bili su kipovi sv. Lucije i Agate, dok je na vršku bio kip sv. Jurja na konju.

Na strani epistole bio je žrtvenik sličan ovomu. Podignuo ga na čast sv. Franji Paulanskomu bivši podžupan županije zagrebačke, a kasnije okružni predstojnik kraljevske tabule Žiga Škrlec. U sredini bila je opet svečeva slika izmedju kipova sv. Franje Serafskoga i sv. Antuna. U drugom predjelu bila je izmedju kipova sv. Katarine i Barbare slika sv. triju Kralja, a na vršku je žrtvenika bio je kip sv. Jakova.

Dne 4. travnja god. 1740. pohodio je župu Dubrance vrijedni arcidjakon Stanko Pepelko, te nam potanko opisao novu župnu crkvu, koja nije bila posvećena, već samo blagoslovljena. Crkva bila je okrenuta, kao i sadanja prema sjeveru. Svijetla je bila dosta, jedino svetište, koje je imalo uske prozore, bilo je tamnije. Imala je dvoja vrata, glavna prema jugu i pokrajna, prema istoku. Dovratnici bili su od rezanoga kamena. Kor nad glavnim vratima bio je drven, a takav je bio i strop u crkvi i u svetištu. I drven zvonik bio je

Digitized by Google

nad glavnim vratima i imao je prema tadanjem običaju (moderni gustus) dvije kupule. Sva je crkva bila popodjena opekom. Vrlo lijepa (magnifica) bila je propovijedaonica. Donji njezin dio bio je urešen kipovima sv. evangjelista, krov kipovima crkvenih naučitelja, a na vršku stajao je kip sv. Mihaela arkangjela.

Glavni žrtvenik bio je još iz god. 1692. Arcidjakon spominje čudotvorni kip Majke božje, odjeven u svileno odijelo, bogato urešeno vezom i gajtama. On izrijekom kaže, da je crkva sagradjena radi obilja milosti, što ih je Bogorodica ovdje udijelila, pa se time i uzdržaje: »eamque exornarunt magis miracula, quam thesauri, quod testimonium undequaque pendentia exhiberent anatemata«. Nije laskavo po župljane, što arcidjakon dalje navadja, veleći: »Caeterum cruda parochianorum pectora nulla pietas movet ad adjuvandam ecclesiam et honorandam subsidiis tam piam Matrem, ita ut adverterim, huic pulcherrimae mulierum datum esse abire post greges et pascere haedos non homines«. Crkva sad nije imala gotovo nikakovih nepokretnina, već se uzdržavala samo milostinjom. Crkveni starješine iskazali su 215 ren. for. i 17 groši gotovine, a drugo je bilo na dugu.

Velika dobročinka crkve bila je napomenuta već Ana Stepanić, udova Kamenjan, koja je, kako govori vizita od god. 1746., ostavila crkvi na smrti 300 ren. for. za izgradnju novoga zvonika. Tu je svotu pozajmio god. 1747. Franjo Peharnik, prisjednik sudbenog stola, za kupnju dobra Jamnice. Po njegovoj smrti prešao je taj dug god. 1748. na njegova brata Ivana.

God. 1749. došao je u župu arcidjakon Adam Antun Čegetek i našao župnu crkvu čistu, jedino crkveni krov bio je već star, pa bi ga trebalo popraviti. Crkva je bila popodjena opekom, no kako su u crkvi ukapali mrtvace, bio je pod neravan, pa je arcidjakon zabranio ukapanje u crkvi. Pod sakristijom bila je doduše grobnica, no ta je bila samo daskama natkrivena, te je arcidjakon zapovjedio, da se ima natkriti kamenom pločom, kako se ne bi iz nje širio smrad. Zvonik bio je još star, drven i u njem su bila dva zvona; veće je bilo puknuto. Svetohranište na velikom žrtveniku bilo je nedavno nabavljeno. Svetotajstvo izlagalo se svake mlade nedjelje i na tri Marijina blagdana, i to: na blagdan snježne Majke božje, na Veliku i Malu Gospu. Župno groblje bilo je oko crkve i u njemu se ukapali svi župljani, osim onih iz Lukinićeva brda. Kako je bilo groblje slabo ogradjeno, arcidjakon je zapovijedio župljanima, da ga u roku od 15 dana ograde i načine vrata, inače će župnik prestati da služi u crkvi.

Digitized by Google

Krov crkveni popravili su tekar god. 1759. Arcidjakon Juraj Gaal našao je, da je krov promakao, no bile su već pripravljene daske, da crkvu na novo prekriju. Glavnicu od 300 for. odredjenu za gradnju zvonika još nijesu upotrebili u tu svrhu. U to vrijeme gradili su takodjer novu klijet kod župne crkve. Kad je god. 1762. došao arcidjakon Pavao Gojmerec, bio je na crkvi nov krov, ali i svetište bi takodjer trebalo prekriti. Crkva bila je pobijeljena i čista. Za veliki žrtvenik kaže arcidjakon, da je znamenit od starine radi čudesa, »quod testatum faciunt vota et anathemata, quae circa aram in sanctuario appensa et expressa visuntur.« U crkvi je od g. 1747. postajala bratovština sv. krunice, koja je imala knjigu, u koju se upisivahu njezini članovi. Crkva je imala u Vukomeriću dva vinogradića, koje su obradjivali crkveni starješine. Ondje je imala takodjer klijet, u kojoj je imala pravo vinotočja kroz čitavu godinu.

Početkom god. 1768. došao je u Dubrance arcidjakon Josip Mikinović. U crkvi našao je nov zidani kor, na kojem su bile male orgulje, a pod korom je bilo mjesto za božji grob. Poslije zadnje vizite nabavljeno je takodjer novo svileno, slikano nebo za Tijelovo i za mlade nedjelje. Kad je naime vrijeme dopustilo, nosilo se Svetotajstvo i na mlade nedjelje u procesiji oko crkve. Osim već poznatih nam žrtvenika, nalazimo u crkvi sad još dva nova žrtvenika, i to žrtvenik sv. Ivana Nep. na strani epistole i žrtvenik sv. Barbare na strani evangjelja. Ti žrtvenici nijesu imali drvenog oltarnog nastavka, nego je bila kod svakoga na stijeni slika, slikana »in fresco«. Župnik Mijo Žalec popravio je crkveni zvonik, koji je bio još uvijek drven. Glavnica Stepanićkina za gradnju novog zvonika bila je još uvijek uložena kod Peharnikova sina Antuna, no već 17 godina nijesu plaćene kamate od te glavnice. Zato je arcidjakon naložio župniku, da sudbeno utjera te kamate. Kad je god. 1777. bio zvonik opet trošan, zaključila je plem. općina turopoljska dne 4. srpnja godine 1777., da ga treba temeljito popraviti. U zvoniku bila su dva zvona, jedno teško 4, drugo 3 centa. Uz bratovštinu sv. krunice postojala je sad u župnoj crkvi i bratovština kršćanskog nauka.

Iz vizite turopoljskog arcidjakona Ignjata Zupančića od godine 1799. saznajemo, da je bila župna crkva duga 14, a široka 5 i pol hvati. Crkveni pod nije bio više od opeke, već od kamena. Sad su bila u crkvi opet samo tri žrtvenika. Osim velikog žrtvenika, za koji se kaže, da je »omnino elegans«, bio je na strani evangjelja žrtvenik sv. Ane, a na njemu je bila ponad slike sv. Ane slika sv. Barbare, na uspomenu njezina žrtvenika. Na strani epistole nije bio više žrtvenik sv. Franje, nego žrtvenik sv. Josipa, na kojem je

Digitized by Google

bila smještena takodjer slika sv. Franje. Kako su u povodu naredaba kraljice Marije Terezije i Josipa II. imala prestati groblja oko crkve, to je već prije više godina otvoreno novo groblje na brdašcu Bračeku. No župljani nijesu htjeli za to groblje znati, pa su se, premda im je župnik branio, i nadalje ukapali na starom groblju. Zato je arcidjakon pozvao župljane i pred njima zapovijedio župniku Petru Grdiniću, da ne smije više nikoga zakopati na starom groblju. Crkva je u to vrijeme imala priličan imutak od preko 2300 for.

God 1804. u svojoj kongregaciji od 17. travnja doznačila je plem. općina turopoljska za pokrivanje župne crkve i dvora 26.000 komada daščica.

Prigodom vizite od 1824. bila je crkva u lijepom redu, jedino njezin krov bio je i opet trošan. Osim prava točenja imala je crkva i pravo sajmova (jus forisationis). Na Katarinino god. 1821. htjeli su službenici plem. općine turopoljske to pravo prisvojiti za općinu, oteli bubanj i proglasili, da se sajmarina ne smije platiti crkvenim. starješinama, već njima. Župnik Josip Galović prosvjedovao je protiv toga i imao s plem. općinom turopoljskom radi toga dugu pravdu. Pravda je dovršena valjda tekar god. 1831., kad je kralj Franjo II. podijelio pravo obdržavanja godišnjega sajma kod župne crkve na dan 30. lipnja i 25. studenoga.

God. 1826. dao je župnik Josip Galović lijevati novo veliko zvono, koje se još i danas nalazi u crkvenom tornju. Zvonolijevac upotrebio je staro zvono i stari turopoljski top, crkva je doprinijela 87 for., a ostalo župljani. Zvono je urešeno slikama propetog Isusa, sv. Josipa i još jednog sveca, te ima u dva vijenca natpise:

EX ANTIQUA CAMP. ET TORMENTO ME FUDI CURAVIT A. R. D. JOS. GALOVICH, PAROCH. LOCI.
IN HONOREM B. M. V. EJUSQUE SPONSI JOSEPHI. ZAGRABIE PER ANT. SHIFFER 1826.

Zvono je teško 12 centi i 10 funti. Smjestili su ga u novi zvonik, koji je sazidan tekar god. 1823., gotovo sto godina kasnije iza kako je Ana Stepanićka ostavila u tu svrhu svotu od 300 for. U toranj su sad postavili i zvono iz dokinute crkve sv. Katarine, koje ima sliku Isusovu na križu, pod kojim stoje Marija i sv. Ivan i natpis:

SANCTA CATHARINA ORA PRO NOBIS ANNO 1669.

To je zvono još i danas u crkvenom zvoniku, a teško je 2 i pol centa. Srednje zvono (teško 3 centa 38 funti) lijevano je u čast sv. Fabijana i Sebastijana god. 1849. Kad je god. 1883. puklo to zvono,

Digitized by Google

dao ga je tadanji župnik Franjo Peterca prelijati. Zvono je ukrašeno slikama propetoga Spasitelja, sv. Lucije i sv. Sebastijana, a nosi natpis:

BR. 27. SALIO MATE MAJER U ZAGREBU GOD. 1883.
AD HONOREM S. FRANCISCI EX ANTIQUA FUDI CURAVIT
FR. PETERCA, PAROCHUS LOCI.

God. 1850. bila je crkva, kako razabiremo iz vizite Ignjata Ročića, dobro uredjena. Glavna proštenja obdržavahu se na blagdan snježne Majke božje, na Veliku i Malu Gospu. Svaki puta sakupio se ovdje silan narod, ne samo iz dubranečke, već i iz okolnih župa. Na nedjelju poslije Vidova išla je opet župna procesija ka kapeli sv. Vida u jamničkoj župi. Crkva bila je bogato opskrbljena crkvenim odijelom i posudjem. Osim stare klijeti, u kojoj je bilo razno vinsko posudje, sagradjena je u to vrijeme nova. Ta je imala kuhinju, sobu i komoru, pa je služila kao krčma.

S vremenom zbilo se, te je trebalo crkvu, (bit će da nije bila gradjena od solidne gradje) temeljito popraviti i obnoviti. Već je godine 1854. počeo misliti župnik Karlo Matačić na njezin popravak, te dao izraditi nacrt i troškovnik. Zašto nije djelo izvedeno, ne znam, možda radi toga, što crkveni imutak nije bio u redu. Isto tako počeo je god. 1867. o tom raditi župnik Josip Akšamović, ali opet nije došlo dalje nego do nacrta i troškovnika. Sad je bila tomu kriva nesloga izmedju župnika i pokrovitelja. Župnik je zahtijevao novu crkvu, a pokrovitelj i svjetovna oblast samo obnovu crkve medjutim je stvar zaspala i sve je opet ostalo po starom i ostalo tako dugo, dok nije došao u Dubrance za župnika Franjo Peterca. Već 14. rujna god. 1879. obraća se on na duhovni stol i živim bojama opisuje žalosno stanje župne crkve, o kojem je već dne 25. studenoga god. 1873. obavijestio duhovnu oblast tadanji turopoljski arcidjakon Franjo Huszar. Za strop kaže, da prijeti pogibao da se ne sruši, krov se nagnuo, sakristija se porušila, a grede su trule. Moli duhovni stol, da se obrati na podžupanijsku oblast u Sisku, da dodje što prije — svakako još prije zime, dok još nijesu putovi neupotrebivi — do doprinozbene rasprave. Premda se nadbiskupski duhovni stol odmah obratio na podžupaniju, ipak je ta rasprava sazvana tekar za 31. svibnja god. 1881. u župnom dvoru u Dubrancima. Tekar dojduće godine (10. veljače god. 1882.) šalje kr. podžupanija u Sisku duhovnomu stolu na pregledavanje nacrt i troškovnik, napravljen po njezinom tehničkom osoblju, o popravcima, koje bi valjalo izvesti na župnoj crkvi. Duhovni stol dao je nacrt i troškovnik ispitati po

Digitized by Google

vještaku arhitekti Hermanu Bolleu. Za staru crkvu značajne su riječi iz izvješća Bolleova, koje ovdje potpuno priopćujem. On kaže: »Die Kirche zu Dubranci ist eine der wenigen kleineren Kirchen, die noch Spuren einer strengeren und stylvolleren Architekturrichtung an sich tragen. Vor Allem sind die Plafonds der Kirche sehr schön und interessant, auch noch sehr wohl erhalten; namentlich die in Holz gewölbte Kassettendecke des Sanktuariums ist sehr hervorzuheben. Diese Plafonds müssen unbedingt erhalten bleiben und lassen sich sehr wohl wieder verwenden.« I doista taj drveni strop u svetištu, načinjen na način svoda, svi su arcidjakoni pohvalno isticali u svojim vizitama. Na tu primjedbu bilo je tehničko osoblje podžupanije kao uvrijedjeno te je izjavilo, da stropovi crkve ne zaslužuju onakovo uvaženje, kakovo im se s umjetničke strane pripisuje. Oni da sastoje iz jednostavno namazanih ruža, koje će današnji dan svaki ličilarski šegrt ako ne bolje, a zaista tako umjetnički načiniti. Tako namazanih ruža može se na svakom sajmu na sanducima, koje seljaci za svoju domaću porabu kupuju, vidjeti u Turopolju, Zagrebu i Zagorju. Bolle je izjavio, da bi se mogla crkva vrlo lako opet obnoviti u prijašnje lijepo svoje lice, na što se nije mislilo u tim nacrtima. On je prigovorio i nekim drugim stvarima, pa je podžupanija nacrte neispravljene vratila, jer da je njezino tehničko osoblje »odviše obterećeno sa tekućimi važnimi poslovi te ne dospjeva uz to zahtjevom privatnih stranakah zadovoljavati«. Sad je župnik Peterca predložio, da se obnova crkve povjeri društvu umjetnosti, kojega dva člana (arhitekt Herman Bolle i dr. Izidor Kršnjavi) već su crkvu tačno progledali. Dne 15. rujna godine 1882. pozvao je zato duhovni stol arhitekta Bollea, da sam sastavi nacrte i troškovnik za obnovu crkve u romanskom slogu, koje je onda duhovna oblast odobrila.

Doprinozbena rasprava obdržavala se u Dubrancima dne 29. svibnja god. 1883. Njoj su prisustvovali kr. podžupan M. Ožegović, župan turopoljski Stjepan pl. Josipović, izaslanik duhovnog stola podarcidjakon Juraj pl. Barabaš, kr. podžupanijski mjernik D. Kučenjak, župnik Franjo Peterca, općinski bilježnik gorički A. Krašković, općinski bilježnik odranski J. Šega i zastupnici župljana. Nacrt je prihvaćen. Čitav trošak obnove proračunan je na 9106 for., a kako je župna crkva sada imala oko 30.000 for. imutka, to je trošak obnove nosila crkvena blagajna. Župljani su priznali, da moraju kod popravka i gradnje podavati u naravi sve ručne i vozne težake, no te su otkupili sa svotom od 2900 for., tako da je na svakog župljanina došlo 90 novč. (onda je bilo 3433 duša). Tu su svotu imali oni isplatiti pothvatniku do sv. Lucije god. 1883. Da se obnova obavi još one

Digitized by Google

godine, zaključeno je, da se jevtimba ne raspisuje, već da se izvedenje svih radnja povjeri poduzetniku Ivanu Flaschki, rodjenom Bečaninu. S obnovom otpočelo se dne 16. lipnja, a crkva je bila do 20. listopada god. 1883. pod krovom. U to se vrijeme obavljala služba božja u priredjenoj daščari. Drvenu gradnju kod crkve preuzeo je neki Hintermayer. Crkva ima opet strop kao nekada, — u svetištu na način svoda, a u ladji ravan.

Dojduće godine otpočelo se s nutarnjim uredjenjem. Slikariju preuzeo je neki Clausen, rodjen u Schleswig-Hollsteinu. Žrtvenike napravio je po nacrtima Bolleovim u romanskom slogu I. Wagmeister. U crkvi su tri žrtvenika, veliki: sniježne Majke božje i pokrajni: sv. Josipa (na strani epistole) i sv. Katarine (na strani evangjelja). Orgulje napravio je takodjer prema Bolleovom nacrtu M. Hefferer. Orgulje, kao i ura, što ju napravio Ivan Pogačnik iz Podnarta, nijesu sadržane u gornjem troškovniku. Slikani prozori naručeni su u Beču, pa je za njih plaćeno 1200 for. Pročelje dobilo je lijep ukras s kipom raspetoga Spasitelja, do kojega stoje Marija i Ivan. Te kipove isklesao je profesor zemaljske obrtne škole Morak, rodjen Moravac. Za nacrte i za nadzor plaćeno je Bolleu 600 for, Dne 25. listopada god. 1886. obavljena je pohvalba izvedenih radnja i ustanovljeno je, da je gradnja izvedena tačno polag nacrta i proračuna od valjanog materijala. Tako je napokon neumornim nastojanjem župnika Franje Peterca dobila župa svim potrebnim providjenu i strogo po načelima umjetnosti izvedenu župnu crkvu, pa ju valja jedino uzdržavati u dobrom redu i stanju, da ju ne zadesi sudbina njene predšasnice, koja nije imala dugog vijeka. Kad je bio 14. travnja god. 1895. žestok potres (ljubljanski), puknuo je u crkvi luk, što dijeli ladju od svetišta, a ujedno se i zvonik odlupio od ladje, upravo kao za potresa god. 1880. To je opet popravljeno i svezano, pa je crkva bez štete podnijela potres na svršetku prošle godine (1909.), kod kojeg su toliko stradale njezine susjede u Kravarskom i u Jamnici. Na lijepom humku, odasvud na vidiku, gospoduje ona ponad raštrkanih seoskih kuća i zove lijepom zvonjavom sa svih strana župljane pod svoje okrilje.

Kapela sv. Antuna Paduanskoga u Gustelnici.

Kapela sv. Antuna Pad. »in Guztilnicza« spominje se prvi puta u zapisniku kanoničke vizite od god. 1678. (4. veljače). Kako je bila kapela u dobrom stanju, bit će, da nije davno sagradjena. Kapela je bila drvena, u njoj je bio drven žrtvenik sa svečevom slikom, strop napravljen na seljačku i dobro natkriveno predvorje.

Digitized by Google

Okolo kapele bilo je dobro ogradjeno groblje. Starješine kapele Ivan i Juraj Goršetić predali su račune i iskazali nešto novaca na dugu, 20 kabala vina, nešto pšenice, žita i dva odojka.

God. 1693. nabavili su starješine u Zagrebu zvono, za koje su platili 64 ren. for., a ipak je imala kapela još 14 ren. for. gotovine i više toga na dugu. Pošto kapela nije imala zvonika, smjestili su na groblju stupove i gore objesili to zvono. God. 1695. (piše se »in Gusztelnica«) saznajemo, da je bila kapela dosta malena. Krov joj je bio trošan. Na groblju oko kapele nije se nitko ukapao. Služilo se tuj na dan sv. Antuna pustinjaka i sv. Antuna Paduanskoga, na Preobraženje, prve nedjelje poslije Nikolinja (kad se opslužavala »dedicatia«) i na blagdan sv. Ambrozija. U Gustelnici živjele su onda ove porodice: Juraići, Bukovčaki, Goršetići, Škornjačići i Feljani. Župnik imao je redomice kod njih objed, kad je služio misu u Gustelnici.

Čini se, da su početkom XVII. vijeka kapelicu malko proširili, jer se u viziti od god. 1704. kaže, da je prilično prostrana, ali nije imala sakristije. Prigradili su joj sad i zvonik, na kojem je bila jabuka i kokot. Prije kapela nije imala stropa (tabulatum), već su ga napravili god. 1709. Taj strop su god. 1720., kad su i kapelu bojadisali, ukrasili slikama, a tom zgodom postavili u kapelu i novi žrtvenik. Taj žrtvenik, premda se spominje već god. 1720., obojadisali su i pozlatili tekar god. 1723., kako svjedoči natpis, što nam se na njem sačuvao. Taj natpis glasi:

HANC ARAM EXPENSIS ELEMOSY-
NAE IN HONOREM S. ANTONII FIERI
AC DEAVRARI CURARUNT AEDITVI CA-
PELLAE CUM PAROCHO LOCI
ANNO 1723.

Taj žrtvenik, obnovljen, još je i danas u kapeli. Stajao je 112 renskih forinti.

God. 1759. trebalo je kapelu temeljito popraviti, što je valjda i izvedeno, a krov i ogradu oko kapele popravili su god. 1768. Selo Gustelnica brojilo je onda devet kuća. U to se vrijeme redovito služilo u kapeli tri puta na godinu, i to na blagdane sv. Antuna pustinjaka, sv. Antuna Paduanskoga i na blagdan sv. Emerika. Župnik je onda morao dobiti od žitelja objed, dotično jednu ugar. forintu.

Iz vizite od god. 1799. doznajemo, da je bila kapela preko dva hvata duga i preko jedan hvat široka. Kapeličin strop bio je urešen slikama, koje su bile na stijenama dosta slabe (parietes mi-

Digitized by Google

sere depicti). Kapela imala je do 600 for. gotovine i dva komadića oranice, koje je uživao zvonar u ime svoje plaće.

Ovu su staru kapelu g. 1832. porušili i mjesto nje nastojanjem župnika Josipa Galovića sagradili drugu, mnogo prostraniju (6 hvati duga, $3^1/_5$ hvati široka) od hrastova drva.[1] Prigradili su takodjer sakristiju. U drvenom zvoniku visjela su dva zvona, veliko,

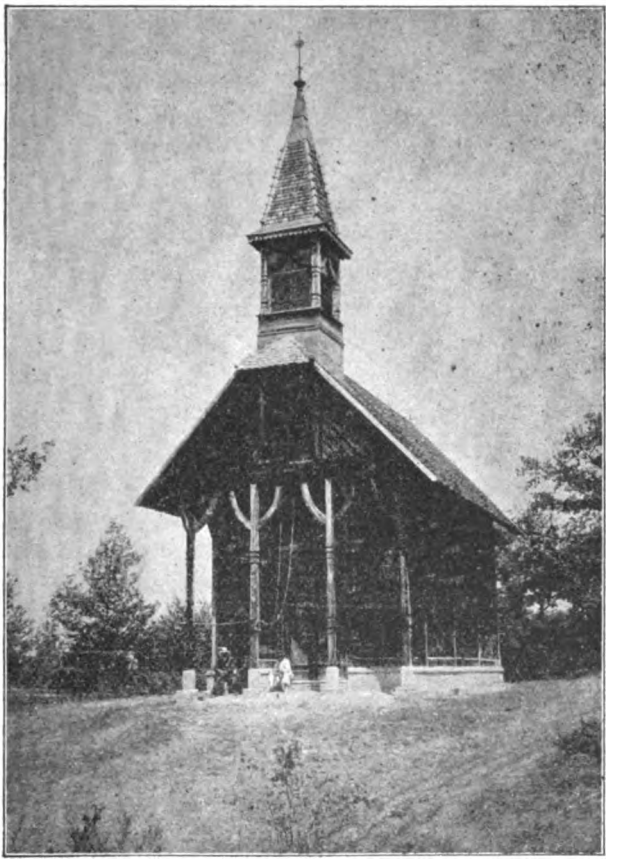

Kapelica sv. Ivana K. u Gustelnici.

teško 106 funti, nabavljeno je za župnika Galovića, a manje je bilo još iz stare kapele. Crkva imala je godine 1856. preko 2500 forinti imutka.

Kako je postala ta kapela po vremenu trošna, počeo je župnik Franjo Peterca raditi oko toga, da se sagradi nova. Narod naime k ovoj kapeli dolazi vrlo rado i daje često ondje misu slu-

[1] Ta je kapela bila sagradjena, kako narod kaže: »na nemške vugle«.

Digitized by Google

žiti, osobito za sreću kod blaga. Svećenik dobiva za misu 1 for. 25 novč. (cekin), a takova mu se pristojba plaća i kod drugih kapela. Dne 10. lipnja 1888. počeli su rušiti staru kapelu, a dne 19. srpnja iste godine udario je Josip Rojc, rodom iz Štajerske, osnove novoj kapeli. Tesarski posao preuzeo je I. Arnold iz Zagreba, rodom iz Ugarske, a zvonik su pokrili pokrivač Bauer, rodom iz Würtemberga i Krömpler, limar iz Zagreba. Dne 21. siječnja 1889. služio je u novoj kapeli prvu sv. misu sam župnik Peterca u nazočnosti mnogobrojnog naroda. Kapelu je svečano blagoslovio dne 30. srpnja 1889. podarhidjakon odranski Juraj pl. Barabaš. U staru kapelu provalili su dne 8. svibnja 1888. tatovi i odnieli sve, što se moglo odnijeti.

Kapela sv. Roka na Cvetkovićevom brdu.

Cvetkovićevo brdo ili Vojnošec, (kako čitamo u starim spisima), udaljeno je sat i pol od Dubranaca prema jugu i broji danas nešto preko 200 stanovnika. God. 1668. bilo je u selu 13 kuća, a žitelji se zvali najviše Cvetkovići, zatim Klečići, Nestići, Britveci i Magičići (samo po jedna kuća). Kad su ti žitelji podigli u svom selu kapelu sv. Roka, nije mi poznato, no svakako je već godine 1671. postojala, jer zvono u njezinu zvoniku nosi natpis: ZAGRABIAE ANNO 1671.[1] Kapela se prvi puta spominje u kanoničkoj viziti od god. 1678. Saznajemo, da je bila drvena, te imala jednostavan strop i drvenu menzu, na kojoj se služilo. Imutka nije imala, jer nije imala starješina. Postavili su ih tekar dojduće jeseni, pa su oni morali ići moliti oko žitelja vino za kapelu (qui mendicabunt vinum pro capella). Služilo se u kapeli na Rokovo i jedan put u korizmi. Žitelji su morali onda pripraviti župniku objed.

Iz vizite arcidjakona Simona Jude Zidića od god. 1695. razabiremo, da je kapela bila vrlo malena i da nije imala niti predvorja, niti sakristije, niti zvonika. Oko nje bilo je maleno groblje, dobro ogradjeno. Na žrtveniku bila je slika sv. Roka, slikana na platnu. Kapela imala je sve stvari potrebne za služenje svete mise. Osim na Rokovo, služilo se sad i na blagdan sv. Fabijana i Sebastijana, te na Andrijino. Kapela imala je u gotovom 15 ren. for.,

[1] To je zvono dne 5. srpnja 1909. prigodom zvonjenja na oluju u pet sati poslije podne puklo. To je zvono god. 1910. tvrtka Lebiš i Blazina u Zagrebu prelila, a nabavljeno je kod iste tvrtke još jedno zvono. Oba zvona posvetio je dne 26. rujna 1910. generalni vikar dr. Feliks Suk, i to jedno u čast sv. Roka, a drugo u čast sv. Sebastijana. Prvo važe 80, a drugo 60 kg.

Digitized by Google

te nešto novaca i vina na dugu. God. 1704. spominje se malo predvorje, u kojem je moglo stajati deset osoba.

Kako je bila ta kapela vrlo malena, to su ju god. 1720. porušili i sagradili novu (haec Capella actu noviter et maior extruitur). Produljili su ju za tri, a proširili za dva hvata. Prigradili su joj nad ulazom takodjer drveni zvonik. God. 1740. imala je kapela staru klijet i u njoj dvije vinske bačve i škrinju za žito.

God. 1749. dne 28. listopada popisao je vicekomeš turopoljski Juraj Ivan Jančetić uza župnika Josipa Smukavića i mjesnih žitelja kapeličine dugove.[1] Bit će, da su kapelicu mislili popraviti, jer je arcidjakon Adam Antun Čegetek, koji ju je dne 1. rujna pregledao, odredio, da se ima zatvoriti, ako se ne popravi. Njezini su temelji bili truhli, krov slab, nije bila popodjena, niti pobijeljena ili slikana. Možda se onda nešto popravilo, ali mnogo ne, jer je bila godine 1759. prigodom vizite arcidjakona Jurja Gaala gotovo ruševna. Nije imala niti starješina, niti gotovih novaca, niti vina, niti žita. Kad je arcidjakon sazvao žitelje, priznali su neke dugove, ali ih je bilo jamačno više.

Kapelu su žitelji doista god. 1761. obnovili, napravili joj nov krov i zvonik. I groblje oko kapele bilo je dobro ogradjeno, no u njem se nije pokapao nitko. Valjda se nije pazilo, da se popravci na kapeli redovito obavljaju, pa ju je god. 1799. našao turopoljski arcidjakon takovu, da je morao zabraniti u njoj služenje mise. Gradja nije više ništa valjala. Prozora nije bilo, već su bili samo drveni kapci, koji su se, kad je bila služba božja, spustili. Kapela bila je duga nešto preko tri hvata, a široka dva. Njezin imutak lijepo se pomnožao, jer je iznosio oko 1150 for. Zabrana arcidjakona valjda je pomogla, te je došlo do temeljita popravka kapele. God. 1850. opskrbjeli je svim potrebnim i imala je oko 6000 for. imutka.

Stara je kapela stajala do god. 1867. Ove su ju godine porušili i počeli graditi novu. Valjda se župnik Josip Akšamović nije mnogo starao, da se kapela što prije sagradi. Dogotovljena je bila tekar punih dvanaest godina kasnije; na nedjelju: »Laetare« god. 1888. novi ju župnik Franjo Peterca svečano blagoslovio. Danas se u toj kapeli služi tri puta u godini, i to na dan sv. Fabijana i Sebastijana, na Rokovo i na nedjelju poslije Rokova. Kapela raspolaže danas s imutkom od kojih 6000 for.

[1] Gl. izvornik u turopoljskom arkivu. Ondje se kaže »Czvetkovich berdo seu Voinosez«.

Digitized by Google

Kapela sv. Ivana Krst. na Lukinićevom brdu.

Medju najudaljenijim selima od matice Lukinićevo je brdo. God. 1668. imalo je to selo deset kuća, a živjeli su u njem gotovo sami Lukinići (izuzevši nekoga Belečića). Ti su žitelji oko god. 1660. podigli u svom selu kapelu u čast sv. Ivanu Krst., kao što svjedoči natpis na zvonu, koje nam se do danas sačuvalo, a na kojem piše: »ANNO 1662.« Iz vizite od god. 1678. saznajemo, da je ta kapela bila drvena, dobro zatvorena i natkrivena, a imala je zvonik sa zvonom i drven žrtvenik sa slikom sv. Ivana Krstitelja. Kapela imala je sve stvari, potrebne za služenje sv. mise, nešto novaca, vina i žita. Služilo se u njoj na blagdane sv. Ivana Krst. i Ivana Evangj., na dan sv. Ivana glavosijeka, na drugi dan Uskrsa i petu nedjelju poslije Uskrsa.

Ta je kapela bila, osim sadanje župne crkve, najveća u župi. Iz vizite kanonika arcidjakona Simona Jude Zidića od godine 1695. doznajemo, da je kapela imala strop, naličan onomu u svetištu kapele sniježne Majke božje (ad instar fornicis), kojemu se toli divio graditelj Bollé. Kapela imala je i predvorje, nad kojim je bio zvonik sa zvonom. I žrtvenik u kapeli bio je dosta velik, urešen rezbarijom i slikarijom. Na žrtveniku bio je u sredini kip bl. Djevice Marije, a sa strane medju stupovima kipovi sv. Ivana Krst. i sv. Ivana Evangj. U drugom predjelu bio je pozlaćen kip sv. Stjepana, prvoga mučenika. Oko kapele bilo je groblje, dobro ogradjeno. To je bilo osim župnoga groblja jedino groblje u župi, na kojem se pokapahu mrtvaci, valjda zato, što je bilo selo vrlo udaljeno od župnoga groblja. Kapela je imala tri kazule, tri pahe i jedan svileni crveni vojnički barjak, sva je prilika ugrabljen Turcima. Kapeličin imutak bio je rasposudjen župljanima, medju kojima se spominje i »vaivoda« (starješina) Mijo Lukinić. Krov kapele bio je god. 1695. trošan, pa su žitelji pripravili već gradju, da kapelu na novo prekriju. Ipak kapela još niti god. 1704. nije bila na novo pokrivena. Arcidjakon spominje, da je kapela dosta prostrana, da mogu u nju stati svi tamošnji žitelji. Kad je bila u kapeli misa, dobivao je župnik objed redom kod tamošnjih žitelja.

God. 1749. trebalo je kapelu, o kojoj se kaže, da je već stara (vetusta), popraviti. Temelji su strunuli, pa bi ju valjalo podzidati i nadići, napraviti nov krov i popoditi. Arcidjakon Adam Antun Čegetek odredio je, da treba u kapeli zabraniti služenje mise, ako je ne poprave žitelji. Iz te vizite saznajemo još, da je bila slikana, kako crkveni strop, tako i stijene. Do god. 1759. metnuli su doduše

Digitized by Google

nove temelje, ali je krov promakao. Taj nije bio još i god. 1762. popravljen. I god. 1758. našao je arcidjakon Franjo Popović kapelu »in statu vetusto et ruinoso«. Zvonik se njezin nagnuo, groblje je slabo ogradjeno. Zato je arcidjakon zapovjedio (sub poena interdicti) žiteljima (u selu bilo je onda 14 kuća), da u vrijeme od godinu dana sagrade novu kapelu, a groblje oko nje prošire i dobro ograde. Do gradnje nove kapele ipak nije došlo, već su žitelji kapelu samo nešto popravili. Arcidjakon Ignjat Zupančić kaže god. 1799. za kapelu, da je »valde antiqua«, ali ne spominje, da bi bila trošna. Kapela bila je nešto preko 5 hvati duga, a 2·5 hvati široka. Kraj kapele bila je klijet, u kojoj je bilo nešto vinskog posudja. Imutak crkveni iznosio je nešto preko 400 for.

Ta stara kapela uzdržala se sve do god. 1867. Te su godine staru kapelu porušili i počeli zidati novu. Posao je napredovao tako lagano, da je bila kapela dogotovljena tekar god. 1881. Iste ju godine na IV. nedjelju poslije Uskrsa blagoslovio podarcidjakon i župnik u Odri Juraj pl. Barabaš. Mislio bi čovjek, da će ta zidana kapela stajati barem toliko godina, koliko njezina predšasnica — drvena kapela, no gradjevni materijal bio je tako slab i nevaljao, da su kapelu poslije nekoliko godina morali porušiti. Kod gradnje nove kapele pomogla koja je žiteljima, premda ne pripadaju općini, plem. općina turopoljska, pa je na molbu župnika Josipa pl. Pucekovića poklonila potrebitu drvenu gradju. Odustalo se od toga, da bude kapela zidana, kao predjašnja, već su zidani samo temelji, a sve ostalo je drveno. Kapela mjeri u dužini 13 metara, širina je 7 metara, a u njoj je smješten ukusan žrtvenik, koji je napravio Ladislav Pospišil iz Buševca, upotrebivši kipove od staroga žrtvenika. Nekadašnji odranski podarcidjakon, sada kanonik zagrebački Ljudevit Knežić, koji je prisustvovao doprinozbenoj raspravi za gradnju kapele, došao je, da svečano blagoslovi kapelu. Makar je bilo nestalno vrijeme i put do kapele vrlo tegotan, sakupio se u nedjelju dne 11. lipnja 1909. lijep broj naroda ne samo iz domaće župe, već i iz okolnih župa. Blagoslov otpoče se u 10 sati, a iza toga bila je svečana misa i propovijed. Kako unutra, tako je kapela i izvana dostojno uredjena, te lijepo pristaje u onu okolinu. Danas se u kapeli služi na dan sv. Ivana Krst., Ivana Evangjelista i na dan Uskrsa i Duhova.

I groblje iza crkve dobro je uredjeno. Ljudi obično sami mrtvaca pokopaju, a kad dodje ovamo župnik, da čita misu, onda grobove blagoslovi. Malo ih je, koji naruče sprovod i mrtvačku misu, ne možda, da zato ne haju, već što je narod siromašan,

Digitized by Google

a kapela vrlo udaljena, tako, da je u zimsko vrijeme do nje vrlo teško doći.

Kapele sv. Ane, sv. Jurja i sv. Duha u Lučelnici.

Na zapadu župe prema Jamnici leži jedno od najvećih sela u župi: Lučelnica. God. 1668. bilo je u tom selu do 30 kućnih brojeva. Zanimljivo je, što je to selo imalo u isto vrijeme tri kapelice: sv. Ane, sv. Jurja i sv. Duha. Te kapelice spominju se prviput u zapisniku vizite kanoničke od god. 1678. Bile su sve tri drvene i vrlo malene (ad instar unius scrinii), tako da je imao u njima mjesta samo svećenik s podvornikom. Kapele imale su zajedničke stvari za služenje sv. mise i iste crkvene starješine.

Kapela sv. Ane bila je u onom dijelu Lučelnice, koji se je zvao Sačerić. Kapela bila je drvena, dobro natkrivena i imala je strop, napravljen na seljačku. Naličila je više oratoriju, nego kapeli. Njezino zvono, teško 30 funti, obješeno je bilo medju četiri stupa. Kapelica bila je ogradjena. Na drvenom žrtveniku bila je slika sv. Ane na platnu. Tuj se služilo na blagdan sv. Ane i jedanput u korizmi, kad je bila ovdje uskrsna ispovijed. Arcidjakon je god. 1678. zabilježio, da se radi toga, što je toliko kapela u župi, gdje su bile često i na nedjelje i blagdane mise, jedva četiri puta u godini služi misa u župnoj crkvi. Zato je odredio, da se u kapeli ne služi više nego dva puta. Arcidjakon Pavao Tuškan držao je, da kapela nije potrebna, pa bi ju po njegovu sudu valjalo porušiti. To su doista kasnije i učinili, jer se ta kapela spominje zadnjiput u viziti kanoničkoj od god. 1709.

Kapela sv. Jurja bila je drvena i nije imala zvonika, već predvorje, u kojem se služilo prigodom proštenja. Na drvenom žrtveniku bila je slika sv. Jurja na platnu. U kapeli se služilo na dan nevine dječice, na dan obraćenja sv. Pavla, na Jurjevo i na Miholjice. Kapela se spominje zadnjiput u viziti od god. 1720.

Kapela sv. Duha bila je nalična na prve dvije, a sagradjena je bila od hrastovih greda. Kako nije imala zatvora (sine clausura), to je arcidjakon god. 1678. zabranio, da se u njoj služi misa. Kasnije su to valjada uredili, pa se je u njoj služilo na treći dan Duhova. Iz vizite od god. 1695. vidimo, da je bila tako malena, te je u njoj bilo mjesta samo za svećenika. Nije imala zvonika, već je malo zvonce visjelo na stupu. Oko kapelice bilo je groblje, na kojem su za onda pokapali mrtvace. Na žrtveniku bila je slika dolaska Duha svetoga.

Digitized by Google

God. 1704. su porušili staru kapelicu, a sagradili novu veću i prigradili joj predvorje tako, da je sad bila dosta prostrana za žitelje sela Lučelnice. Sagradili su takodjer drveni zvonik, u kojemu je visjelo zvono, teško 40 funti. Sva je prilika, da je pomagao vlastelin Franjo Berislavić, te se mogla kapela sagraditi, jer se u toj viziti navodi, da je on patron kapele. Kapela je pak od svoga doprinesla 52 ren. for. Oko kapelice bilo je groblje, ali u njemu nijesu pokapali nikoga.

Oko god. 1740. popravili su na kapelici krov. Te je godine bila kapelica bez žrtvenika, jer su naručili novi. Kapela imala je u Stupincu vinogradić, koji joj je ostavio Juraj Ožegović za svotu od 6 for., što ju je njoj dugovao. Imala je i klijet i u njoj nekoliko vinskih posuda i škrinju za žito. God. 1749. bila je kapelica čista, dobro pokrivena i slikana. Sad je bio u njoj već i novi žrtvenik sa slikom sv. Trojstva. Zvono u zvoniku nabavljeno je god. 1730., kako svjedoči njegov natpis. God. 1768. kapelu su opet na novo pokrili. Sad se u njoj služilo na treći dan Duhova, na dan nevine dječice . na dan obraćenja sv. Pavla. Župnik je onda dobivao od žitelja (bila je u selu 31 kuća) objed ili 1 ugar. forintu. Iz vizite od god. 1799. razabiremo, da je kapela bila duga 2·5, a široka 1·5 hvata., popodjena opekom i sva slikana. Kapelu su morali negdje u XIX. stoljeću opet na novo sagraditi, jer se god. 1850. spominje, da je $3^2/_5$ hvati duga i $2^3/_5$ široka.

Danas je u kapeli sve, što je od potrebe i dobro se drži. Služi se u njoj na treći dan Duhova i na nedjelju poslije Florijanova. To posljednje zavjetna je misa. Kad je naime u ponedjeljak poslije bijele nedjelje god. 1879. izgorjelo čitavo selo gornji Dubranci, zavjetovaše se župljani, da će biti svake godine poslije Florijanova u kapeli sv. Duha zavjetna misa, e bi Bog oslobodio župu od požara.

Župnici dubranečki i njihovi dohotci.

Prije nego kronološkim redom izbrojim župnike dubranečke, napomenut ću nešto o njihovim dohotcima. U viziti od god. 1622. spominje se, da je župnik uživao crkvene zemlje, livade, vrt i vinograd, a osim toga dobivao od župljana i lukno u žitu i u vinu. Sve zemlje bile su zapuštene i zaraštene, a župljani su obećali, da će župniku, ako ga dobiju, sagraditi župni dvor, iskrčiti zemlje i podavati lukno. I doista su sagradili nov župni dvor, kad je došao župnik Juraj Dragović, a gradili su i kuću, gdje bi stanovao njegov kmet. Župnik je posjedovao 12 rali oranice, livadu na dva kosca — ostale

Digitized by Google

livade bile su zapuštene — i mali vinograd na osam kopača blizu crkve. U ime lukna dobivao je 120 kvarta žita i 7 kopuna. Već godine 1649. navodi se, da se lukno podavalo u pšenici i u žitu. Bilo je preko 200 porodica u župi, a župnik je primao po vagan pšenice i po vagan žita, pače se pripovijedalo, da su mu nekada davali po tri vagana. Zemalja i livada imao je sad već mnogo više, a u ime štole dobivao je od krštenja 4 denara i kruh (azima), kad je išao k bolesniku 4 denara, a od sprovoda 1 for. Župnik Marko Mustafić stanovao je u jednoj kući sa svojom družinom, pa je arcidjakon zapovjedio, da mu sagrade drugu kuću, gdje bi valjada on odijeljeno stanovao.

I doista godine 1668. imao je župnik dobar župni dvor. U jednom dijelu stanovao je on, u drugom družina, u sredini je bila kuhinja, a dolje podrum. Župljani su mu podavali lukno u žitu i u pšenici. Od predijalilta biskupovih u Opatiji dobivao je objed, a od njihova dva kmeta (inquilini) morao mu je svaki davati kopuna. O luknarskim podavanjima u župi važna je bilješka u viziti od godine 1678., a ta glasi:

»NB. Omnes domus Nobiles dant unum vagan milii et tritici $^1/_2$. Item Macky y Chucekij, subditi Brezouicze dant similiter id est milij v. 1. tritici v. $^1/_2$. Item Abbatiales a sessione integra tritici modium 1. Item in Gudecz domus quaevis v. 1 tritici. Lucinicza quaevis integra sessio v. 1 milij, v. 1 tritici. Si hic fiat diuisio et in Abbatialibus diuiduntur et sapones. In Nobilitaribus autem non diuiduntur sapones diuisis domibus, sed integri dantur.«

Radi lukna nastale su izmedju župnika i župljana dugotrajne pravde. Već se god. 1693. tužio na župljane župnik Ivan Stipković, da ne će da mu podavaju lukno »juxta regestrum«. U vrijeme vizite bio je nazočan turopoljski župan Valica sa bilježnikom Pavlom Ligutićem, pa je obećao, da će narod prisiliti, da plati župniku, što je dužan. Za luknarska podavanja tužio se na župljane takodjer župnik Juraj pl. Mudić, a i njegovi nasljednici. God. 1766. obratio se župnik Mijo Žalec na plem. općinu turopoljsku, neka bi, kad bude u župi kanonička vizitacija, izaslala dva svoja prisjednika, da vijećaju o boljoj dotaciji župnika. Župnik je povodom raznih dioba mnogo prikraćen u luknarskim podavanjima, koja su gotovo jedino vrelo njegovih dohodaka, jer oranica ima malo, a livada gotovo nikakovih. U svojoj sjednici od 17. studenoga god. 1766.., držanoj u Kurilovcu, odredila je plem. općina, da podju u Dubrance turopoljski bilježnik Ivan Plepelić i prisjednik Juraj Pogledić ml. Povjerenstvo je odredilo, da župnik mora od svake kuće dobivati po

Digitized by Google

dva težaka i voz drva. Tomu su se župljani odlučno oprli. Župnik se radi toga obratio na biskupa Franju Thauzya, neka bi mu on svojim ugledom isposlovao bolje uzdržavanje. Tečajem jedanaest godina dostatno se uvjerio, kako su slabi dohotci u župi. Mnogo je bio prikraćen u luknu takodjer kod onih župljana, koji su bili podanici raznih gospoštija, pa nijesu podavali ništa. Tako je spadala pod baruna Malenića 31 kuća, pod grofa Ivana Nep. Draškovića 12 kuća, pod udovicu Barbaru Škrlec 3 kuće, pod Ivana Peharnika 2 kuće, pod malog suca Radičevića 3 kuće, pod županiju 4 kuće.[1] Nije mi poznato, da li je župnik Žalec što postigao, jer piše u tom poslu 9. listopada god. 1771. opet arcidjakon turopoljski Blaž Dumbović. On spominje, da je za vizite arcidjakona Simona Jude Zidića god. 1695. bila u župi 321 kuća, od kojih je dobivao župnik $167^3/_4$ vagana pšenice i $304^1/_2$ vagana žita. Sada je bilo u župi samo 230 kuća, a župnik je dobivao tek $9^1/_2$ vagana pšenice i $147^1/_4$ vagana žita ukupno $156^3/_4$ vagana. Prema tomu bio je u luknarskim podavanjima prikraćen za $315^1/_4$ vagana.

Župljani su počeli i zvonarima uskraćivati lukno, pa zato ovi nijesu htjeli više da obavljaju zvonarsku službu. Župnik se radi toga ponovno obraća 10. studenoga godine 1771. na biskupa Ivana Paxya, neka bi odredio, da se njemu i zvonarima podava dužno lukno. Uz to moli, da bi mu svaka kuća davala barem dva težaka na godinu, voz drva i nešto sijena, tim više »cum parochia Dubranecensis laboriosa et dissita in meris montibus et sylvis exstaret«.[2]

No sve to nije pomoglo, župljani su bili i nadalje tvrdokorni u podavanju lukna. Žalčev nasljednik Petar Grdenić, da uzmogne živjeti, primao je, što mu je tko dao, a za dužno lukno morao je župljane tužiti. Njegova pritužba išla je čak do kr. ugar. namjesničkog vijeća, koje je dne 29. svibnja god. 1781. zapovjedilo, da se popišu sva luknarska podavanja u župi. Na temelju sakupljenih podataka, odredilo je dne 17. svibnja god. 1785. kr. ugar. namjesničko vijeće pod br. 10.814. i 13.820., da imaju župljani podavati od svake kuće vagan žita i pol vagana pšenice, a nijesu bile od toga izuzete niti pustoseline (desertae). Svih plemićkih kuća ukupno, uračunajući i pustoseline, bilo je 202. Župniku su prema tomu pripadala 202 vagana žita (prosa) i 101 vagan pšenice, ukupno 303 vagana. Svaka kuća morala je dakle podavati $1^1/_2$ vagana, računajući vagan po

[1] Gl. »Ecclesiastica« X. C. III. 39. u nadbiskup. arkivu.
[2] Gl. Ib.

Digitized by Google

48 oka. Kato su kasnije uzeli za vagan 36 oka, te je morao župnik dobivati od svake kuće dva vagana ukupno.

Kad se god. 1802. obavio po čitavoj biskupiji popis dohodaka, za župu dubranečku odredjeno je, da mora svaka kuća podavati župniku dva vagana žita. Župnik nije bio s tim zadovoljan, jer bi morao dobivati trećinu lukna u pšenici. Osim toga je bilo god. 1781. 45 pustoselina, od kojih se god. 1802. prestalo lukno podavati. Da se napokon dokrajči duga parba, sklopio je župnik Nikola Ivulić sa župljanima, dotično s Turopoljem, dne 30. rujna god. 1804. ugovor, po kojem je odustao od toga, da dobiva trećinu lukna u pšenici i od pustoselina i pristao na to, da mu svaka plemićka kuća daje dva vagana žita, a uz to da diže iz blagajnice plem. općine turopoljske 100 for. na godinu. Župljani iz Lukinićevog brda morali su i nadalje podavati lukno što u pšenici, što u gotovom novcu. Neplemićke kuće dužne su bile podavati lukno po popisu od god. 1802., to jest svaka kuća po dva vagana žita, ne gledeći na posjed pojedinih kuća, koji se je po vremenu radi dioba znatno promijenio. Taj je ugovor dne 18. siječnja god. 1805. potvrdila i duhovna oblast.

Po svemu se vidi, da su se župljani dubranečki, kao plemići na svom vlastitom posjedu, branili da župniku od svoje zemlje, proste od svakog poreza, podavaju štogod na uštrb svog plemićkog posjedovnog prava, pa su se opirali tomu, da podavaju lukno od pustoselina. Takav običaj u podavanju lukna držali su plemići u čitavom Turopolju, vežući podavanje s kućom, pače niti s tom, već s dimom.[1] Tako su i odranskoj, staročičkoj i velikogoričkoj župi podavali lukno od dima, a ne od posjeda. Sličan je običaj bio takodjer kod drugih plemića u biskupiji n. pr. u župi Visoko.

Poslije smrti župnika Josipa Galovića god. 1854. počeli se župljani opet protiviti tomu, da podavaju župniku dva vagana žita od kuće. Nešto je tomu kriv i kapelan Janko Puškarić (»mladi gospodin«), koji je u svojoj dobroti narodu obećavao, da će se zadovoljiti s jednim vaganom, ako postane on župnikom. Dne 20. travnja god. 1864. su se pače žitelji općine Cvetkovićevo brdo oprli sudbenom izaslaniku, koji je došao u pratnji četvorice oružnika, da utjera dužno župničko lukno. Župljani su nato uložili utok na županiju zagrebačku, koja je njihov utok odbila. To je potvrdilo 27. travnja godine 1865. i kr. namjesničko vijeće u Zagrebu, a 24. siječnja godine 1866. (br. 559.) kr. dvorska kancelarija, na koju su oni prizvali. Kad su sve te odluke postale pravomoćne, počeo je kotarski sud u

[1] Plemići vele: »Gdje se dim kadi, tam se lukno daje«.

Digitized by Google

Vel. Gorici župniku utjerivati zaostalo lukno. Kotarski pristav Stjepan Muzler, praćen sa šesnaestoricom oružnika izvršivao je odluke, te je za tri nedjelje utjerao preko 5000 for. Kad je župnik Josip Akšamović umro, na novo su se župljani obratili na duhovni stol, da se odustane od ugovora od god. 1804., no njihova je molba bila odbijena. Kad je Franjo Peterca postao župnikom, opet se Juraj Pavlečić (k. br. 13.) protivio tomu, da podaje dva vagana lukna, no i on je bio osudjen na staro podavanje. Župnik imao je i kasnije nekoliko puta neprilika sa župljanima radi luknarskih podavanja, osobito kad se koja zadruga podijelila.[1]

Ta prijeporna stvar došla je napokon za njegova nasljednika Josipa pl. Pucekovića i do kr. zemaljske vlade, koja je god. 1905. izdala ovo riješenje:

Kr. hrv. slav. dalm. zem. vlada
odjel za bogoštovlje i nastavu.
Br. 4.841. ex. 1905.

Kr. županijskoj oblasti
u
Zagrebu.

Na temelju provedene rasprave o likvidaciji luknarskih tražbina župnika u Dubrancu Jos. pl. Pucekovića za god. 1896., 1897. i 1898. protiv njegovih župljana plemića turopoljskih izrekla je kr. kot. oblast u Vel. Gorici odlukom od 12. svibnja 1899. broj 8364., da je svaka nastanjena kuća na plem. zemljištu dužna, ne gledeći na posjed pojedinih kuća, koji se tečajem vremena uslijed dioba znatno promjenio, davati svom župniku na godinu po dva vagana žita ili platiti relutum od 5 K. po vaganu, pa da su prema tomu u roku od 14 dana nakon pravomoćnosti odluke dužni platiti i to: (navadjaju se pojedini plemići iz Dubranaca i svote, koje moraju platiti), a osim toga, da je svaka stranka dužna još platiti u ime raspravnog troška po 20 novč.

Utok, što su ga navedeni presudjenici proti ovoj odluci uložili, odbila je kr. žup. oblast ter drugomolbenim svojim riješenjem od 26. lipnja god. 1899. broj 15.936., te odluku kot. oblasti u cijelosti potvrdila.

Kr. zem. vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, nalazi utok, što ga je Stjepan pl. Matejčić sa drugovima ovamo uložio i proti drugostepenoj odluci, odbiti, koliko se njim napada samo uredjenje lu-

[1] Gl. spis župnika Franje Peterce u župnoj knjigi spomenici.

Digitized by Google

knarske dužnosti plemića, kako ga izriču napadnute odluke, a uvažiti, koliko se njim napada posebni dio tih odluka, opredjeljujući likvidnu luknarsku dužnost za pojedinca, ter prema tomu napadnute odluke u načelu potvrditi, ali s tim dodatkom, da se kućama s obzirom na podavanje lukna nemaju smatrati kuće djelbenika potajno podijeljenih plem. zadruga doklegodj dioba nije pravomoćnom oblasnom odlukom provedena, — u posebnom pak dijelu ukinuti i odrediti, da se nadopunkom rasprave kod svake pojedine presudjene stranke ustanovi gore istaknuto svojstvo »kuće« i izreče nova odluka prve molbe salvo recursu, koja ima kod svake stranke sadržavati još i točnu naznaku o tom, koliko ima i za koje vrijeme dati žita u naravi odnosno koliki relutum platiti.

Konačno se dozvoljava, da se dužno lukno namiri u više obroka i to tako, da oni dužnici, koji ne duguju više od 10 K, imaju svoj dug namiriti najkasnije do 1. rujna 1905. a oni, koji duguju više od 10 K, da ga imaju platiti u godišnjim obrocima po 10 K, od kojih prvi obrok dospijeva 1. rujna 1905., a svaki dalji svakoga 1. rujna slijedećih godina.

Kr. kot. oblast imat će prema tome pravilu u novoj odluci svakomu pojedinomu dužniku točno naznačiti otplatne obroke.

Razlozi:

Podacima, iznešenim što po samim strankama, što pak dobavljenim ureda radi, imenito po posebnom izaslaniku, kojega je kralj. zem. vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu na naročitu molbu interesiranih župljana u tu svrhu izaslala, ustanovljeno je izvan svake sumnje ovo:

1.) Župljani plemićkoga stališa rkt. župa u Turopolju, naime župa Dubranec, Stare Čiče, Velika Gorica i Odra, podavali su od starine lukno od plemićkih selišta (sessio ili fundus nobilitaris).

2.) To se lukno podavalo samo od nastanjenih plem. selišta (domus).

3.) Ako se nastanjeno plem. selište podijeli, luknarska se dužnost ne dijeli nego svaka diobna stranka ima opet davati cijelu prvobitnu dužnost.

Evo za to dokaza:

Plem. općina turopoljska zaključila je u svojoj skupštini od 9. lipnja god. 1759. glede podavanja plemićkoga lukna, povodom prijepora, koji je u tom pogledu nastao u župi odranskoj ovo: »...ut praememoratae ecclesiae parochiani nobiles, qui iurisdictioni campi

Digitized by Google

huius subjecti forent, illi etiam, qui post initam inter se divisionem in duobus divisis nobilitaribus fundis resident, ita et ut ignobiles, qui in nobilitaribus fundis resident ita et ut ignobiles qui in nobilitaribus fundis et uxoreis bonis habilitationes erigunt, talesque fundos post fata etiam uxorum suarum possident, privative ac singillatim quaelibet domus unam metretam frumenti futuris semper temporibus praedictae ecclesiae parochis praestare teneantur.«

Iz ovoga zaključka nedvoumno proizlazi, da se plemićko lukno imalo davati od plem. gruntova, čim su nastanjeni bili tako, da je na podavanje toga lukna bio obavezan i neplemić, netom je došao u posjed plem. grunta i na njemu se nastanio, a slijedi dalje i to, da se u slučaju diobe plem. fundusa moralo od svakoga nastanjenoga dijela davati opet cijelo lukno. Da se plemićko lukno davalo od plem. selišta (fundusa) i to samo od nastanjenih, vidi se jasno i iz izvješća od 27. studena 1804., kojim plem. općina turopoljska podnosi zagrebačkom biskupu na odobrenje ugovor, što ga je usljed otpisa kr. ug. namjest. vijeća od 17. svibnja 1785. br. 10812./13820. sklopila sa tadanjim dubranskim župnikom Ivulićem glede podavanja plem. lukna.

Glasom toga ugovora obvezuje se plem. općina turopoljska kao patron dubranske župe župniku iste župe u ime naknade za gubitak na luknu od pustoselina (desertae) iz svoje blagajne plaćati svake godine iznos od 100 for. uz uvjet, da župnik pobira lukno samo od nastanjenih plem. selišta.

U tome se izvješću izmjedju ostaloga veli, kako se nemilo dojmilo plem. općine turopoljske opažanje, da župnik traži lukno i od onih plemićkih opustjelih selišta, koja su pravom nasljedstva pripala dotičnim srodnicima, baš kao da su nastanjena: »... a sessionibus nobilitaribus desertis, iure successionis ad respectivos collaterales consanquineos devolutis pari ac si impopulatae forent ratione sapones exegerit ...«, pa zaključuje, kako će župnik u buduće smjeti tražiti lukno samo od nastanjenih plem. selišta: »... nec absimiliter nonnisi ab impopulatis nobilitaribus sessionibus sapones immodo imposternum semet suosque successores desumpturos ...«

A da je u slučaju diobe plem. selišta svaka diobna stranka, nastanivši se na dijelu plem. selišta, pripalom joj po diobi po prastarom običaju imala davati opet cijelo lukno, a ne samo dio, koji odgovara njezinom diobnom dijelu (pro rata parte), proizlazi posve nesumnjivo još i iz zaključka plem. općine turopoljske još od g. 1716., koji se zaključak citira u kanoničkoj viziti, obdržavanoj 22. lipnja

Digitized by Google

god. 1799. u župi velikogoričkoj. Dotično mjesto glasi doslovce: »In anno 1716. communitas Campi Turopolya coram D. perillustri Lud. Vagić qua comite terrestre conclusit, ut si quae domus nobilitaris divideretur in bifariam, vel trifariam, tunc non dividuntur sapones, sed a qualibet domo cedat modius unus domino parocho.«

Uslijed te odredbe stajali su plemići prema kmetovima u pogledu lukna u opreci: dok se naime kmetsko lukno dijelilo diobom selišta, nije se to lukno dijelilo kod plemića diobom plem. selišta, t. j. kod plemića moralo se lukno toliko puta davati, na koliko se nastanjenih dijelova (domus) podijelilo plem. selište. Tu opreku jasno ističe kanonička vizita, obdržavana u župi Stare Čiče god. 1741., veleći: »In hac parochia omnes coloni cuiuscunque domini ab integra sessione pendunt millii vaganos 2 mensurae loci, et reliqui, qui sunt nobiles Turopolitani, praestant domatim vaganum 1., id est, quot domus tot vaganos millii . . .« Za kmetove vrijedi pravilo: koliko selišta toliko lukna, a za plemiće: koliko nastanjenih kuća na plemićskom selištu, toliko lukna.

U tome smislu riješen je spor o plemićkom luknu u Dubrancu već odlukom kr. hrv. slav. dalm. namjesničkog vijeća od 27. travnja god. 1865. br. 4683.. potvrdjenom vrhovnom rješidbom kr. hrv. slav. dvorske kancelarije od 7. siječnja 1866. br. 5032. ex 1865. Ovdje se ističe, kako tada župljani nisu prigovali, da se dužnost podavanja plem. lukna ima ravnati po razmjerju ovlaštenja u zajedničkoj imovini (jus).

Posve jednako riješen je sličan spor u istoj župi i ovdješnjim vrhovnim riješenjem od 14. ožujka 1884. br. 902.

Osim toga se primjećuje, da su sličnim sporovima o plem. luknu u župi Velika Gorica i Stare Čiče riješeni i opet u istom smislu ovdj. vrhov. riješenjima od 30. srpnja 1893. br. 7744. odnosno od 13. travnja 1893. br. 3233.

Naproti tome tvrde rekurenti, da je plem. lukno u Turopolju vezano na dvorno mjesto (fundus curialis) i da se luknarska dužnost dijeli pro rata dijelova, nastalih diobom dvornoga mjesta. Pri tom se pozivlju na zakon od 25. travnja 1894. o zem. zajednicama i na zakon od 1. svibnja 1895. o uredjenju plem. općine turopoljske, po kojima je s plem. dvornim mjestom spojeno i pravo na zajedničku njihovu imovinu (jus) ter po kojima se to pravo (jus) dijeli onako, kako se i dvorno mjesto dijeli.

Ali tome prizivu ovdje nema mjesta. Jer lukno je posve različit institut od instituta plem. imov. općina, ter se bez naročitoga pisa-

Digitized by Google

noga ili nepisanoga propisa ne mogu uporavljivati načela o ovlaštenićtvu u tim općinama na luknarsku dužnost.

Takav pak propis ne postoji; što više, u ispravama, koje govore o luknu plemića u Turopolju, nema ni najmanjega traga tomu, da bi se luknarska dužnost dovodila u kakav savez s jusom.

Rekurenti istima tvrde, da su se načela o ovlašteništvu običajem stala uporabljivati i na lukno.

Ali ta tvrdnja nije osnovana. U tom obziru poput svjedoka saslušani stariji vjerodostojni župljani dubranski Stj. pl. Kos iz Bukovčaka kbr. 4., Stjepan pl. Cerovski iz Škenderović-brijega kbr. 36, Jos pl. Markulin iz Dragonožaca, Josip pl. Havidić iz Havidić-sela kbr. 2, Mato i Ivan pl. Cvetković iz Cvetković-brda kbr. 18 i 13, Petar pl. Huzjak i Joso pl. Gršetić iz Guštelnice kbr. 14 i 11, Tomo pl. Munjić i Josip pl. Galović iz Vukomerića kbr. 3 i 4, ter Imbro pl. Grdenić iz Jerebića, očitovali su naime dne 14. srpnja 1900., da su za župnikovanja župnika Akšamovića plemići podavali cijelo lukno ne samo od svake nerazdijeljene plem. zadružne kuće, nego i od svake diobom take zadruge nastale nove kuće na plem. zemljištu, a tako isto da je bivalo i za F. Peterce, koji je oko g. 1880. u dubranskoj župi naslijedio Akšamovića, samo što je potonji župnik od pogdjekojega župljana primio lukno i u onom dijelu, koji je odgovarao dijelu dvornoga mjesta odnosno juša, što je dotičnika zapao diobom dvornoga mjesta.

To u bitnosti potvrdjuje i sam župnik Peterca u svom očitovanju od 22. siječnja 1900. upravljenom na kr. kot. oblast. Da se u takim iznimnim slučajevima nema nazrijevati običaj, tome ne treba posebnoga obrazloženja. Nego pošto prema trećim osobama postoji i plemićka zadruga kao jedan pravni subjekt dotle, dok ne bude po oblasti podijeljena i raspisana (§§ 3. i 49. zakona o zadrugama od 9. svibnja g. 1889.), to se mora i u pogledu luknarske dužnosti posebnim subjektom — kućom smatrati samo ona diobna stranka, koja je nastala po oblasti provedenom pravomoćnom diobom. S toga i jest u dispozitivnom dijelu nazočnoga riješenja naročito izrečeno, da cijelo lukno imaju dati samo one stranke, koje nisu tek potajno podijeljene nego koje su proizašle od starih po oblasti pravomoćno podijeljenih zadruga. A jer dosadašnja rasprava u tom pogledu ne sadrži podataka, na osnovu kojih bi se takove stranke mogle sigurno ustanoviti, odredjeno je i nadopunjenje rasprave i izrečenje nove odluke I. molbe salvo recursu.

Iz svega, što je ovdje navedeno, biva jasno, da i u župi Dubranec, glede luknarske dužnosti plemića postoji norma, koja je na

Digitized by Google

čelu ovoga obrazloženja označena. A pošto i odluke nižih molba u principu na istoj normi počivaju, morale su se iste potvrditi. Posebni dio tih odluka obratno nije osnovan, jer ne glasi u prvom redu na davanje u naravi, nego samo na platež relutuma u gotovu novcu i jer ne naznačuje kod pojedinoga dužnika, koliko ima i za koje vrijeme dati žita u naravi, odnosno koli relutum platiti, — pa se još iz tih razloga morao ukinuti i odrediti izrečenje nove prvostepene odluke, koja će potpuno odgovarati propisima. Ta će nova odluka podjedno imati da obrazloži, s kojih razloga mora svaki presudjenik platiti u ime raspravnoga troška iznos od 20 nč. ili 40 fil., jer to u sadašnjoj odluci nije navedeno.

O tom se obavješćuje kr. žup. oblast znanja i daljeg uredovanja radi u konačnom riješenju tamošnjeg izvješća od 26. rujna god. 1904. br. 26.073. s tim, da se ovdješnje vrhovno riješenje od 26. studena god. 1901. br. 16887. stavlja izvan krjeposti te se dosljedno nema priopćiti strankama.

Podjedno se kr. žup. oblasti otpisuje slijedeće:

Nema sumnje, da je postojeće uredjenje plemićkoga lukna u Turopolju s obzirom na današnje socijalne i ekonomske prilike turopoljskih plemića nepravedno i da iziskuje nužno reformu. Potanje razloženi su uzroci, s kojih se to uredjenje lukna danas ukazuje nepravednim, u preslušnom zapisniku od 8. srpnja godine 1902. sastavljenom u općinskom uredu u Vukovini. Tude su plemići iz područja župe St. Čiče, gdje su odnošaji posve jednaki kao što i u župi Dubranec, naglasili, kako im se danas čini nepravedno davati lukno od svake nastanjene kuće na plem. zemljištu, kad su plem. sela diobama tako razdrobljena, a imenito kad uslijed zakona o uredjenju plem. općine turopoljske od godine 1895. prigodom diobe plem. zadruge svaka stranka dobiva samo onoliki dio ovlaštenja (juša) u zajedničkoj imovini, kolik je dio dobila na dvornom mjestu, s kojim je juš vezan.

Budući da kr. zem. vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, potpuno uvidja opravdanost tih razloga, pa budući da uslijed današnjega nepravednog uredjenja lukna nastaju sve to češći i teži sukobi izmedju župnika dubranskoga i njegovih župljana plem. stališa, to nalazi ovim ujedno odrediti, da se luknarska dužnost rečenih župljana uredi na drugom, pravednijem temelju.

Župniku dubranskom Jos. pl. Pucekoviću valja priopćiti nazočno riješenje u cijelosti te ga pozvati, da nastoji u roku od tri mjeseca sa svojim župljanima plem. stališa uglaviti sporazumak glede novog uredjenja lukna, jer će u protivnom slučaju kr. zem. vlada u spo-

Digitized by Google

razumku sa duhovnom oblašću novo uredjenje plem. lukna ureda radi odrediti.

S obzirom na izjavu rečenog župnika, danu u zapisnik od 8. srpnja god. 1902. glasom koje i on sam priznaje nepravednost postojećega uredjenja plem. lukna, očekuje kr. ova zem. vlada, da se ni on ne će uklanjati pravednom sporazumku sa svojim župljanima.

Pri raspravi izmedju župnika i župljana, ka kojoj valja uz shodnu obavijest o ovom riješenju pozvati i župana plem. općine turopoljske budući da toj općini pripada patronat nad župom Dubranec, — ima posredovati kr. žup. oblast po posebnom izaslaniku, te u slučaju, ako sporazumak uspije o njemu sastaviti točan zapisnik pa ga radi višega odobrenja ovamo predložiti.

Što se samoga načina uredjenja lukna tiče, kr. zem. vlada ne bi bila protivna tomu, da se ključem uzme ovlaštenje u zajedničkoj in ovini (juš), samo bi valjalo odrediti i to, kako će lukno davati oni župljani plem. stališa, koji nemaju ovlaštenja (juša) u zajedničkoj imovini.

Dočim će se glede uredjenja lukna u župi St. Čiče izdati po potrebi naknadno posebna odredba, otpisuje se kr. žup. oblasti luknarske dužnosti plemića u preostalim dvim župama, naime u župi velikogoričkoj i odranskoj, u području kojih ima takodjer turopoljskih plemića slijedeće:

Glasom gore priložena zapisnika od 8. srpnja god. 1902. izjavio je i župnik veliko-gorički F. Peterca, da uvidja potrebu novoga, pravednijeg uredjenja plem. lukna u svojoj župi ter još dodao, kako misli, da bi regulacija imala poslijediti po istom ključu, koji vrijedi i za prosudjivanje juša.

Usljed toga valja i župnika Petercu pozvati, neka sa znanjem pl. općine turopoljske kao patronata, a uz intervenciju kr. žup. oblasti i opet putem posebnog izaslanika — u roku od tri mjeseca sa svojim župljanima plem. stališa uglavi novo uredjenje lukna, jer će se inače i u toj župi ureda radi postaviti novo uredjenje.

U istom je zapisniku odranski župnik Antun Švarić izjavio, da će biti zadovoljan, bude li dobivao od svojih župljana plemića uvijek onoliko lukna, koliko mu je zajamčeno popisom dohodoka od godine 1802.

Ma da je taj župnik dodao, kako u pogledu podavanja lukna od plemića nema nikakovih neprilika, nalazi ipak kr. zemaljska vlada, da se predusretne eventualnim budućim prijeporima odrediti, da se u odranskoj župi postojeće uredjenje plem. lukna konstatuje u za-

Digitized by Google

pisniku, koji će potpisati i župnik i dotični župljani odnosno njihovi ad hoc izabrani zastupnici sa naročitom izjavom, da to uredjenje lukna smatraju zakonitim i da su s njim zadovoljni. I pri tom poslu ima posredovati izaslanik kr. žup. oblasti.

Taj zapisnik kao što i u formi zapisnika sastavljeni sporazumak glede novog uredjenja plem. lukna u Vel. Gorici, ako taj sporazumak uspije, imat će kr. županijska oblast poput onoga za Dubranec radi odobrenja ovamo predložiti, u protivnom pak slučaju potanko negativno izvješće podnesti uz obrazloženi prijedlog, kako bi se plem. lukno u navedenim župama po mnijenju kr. žup. oblasti imalo na novo urediti.

Konačno se odredjuje, da se nazočnim riješenjem naloženo popunjenje tekuće likvidacionalne razprave ima tako pospješno obaviti, te će nova prvostepena odluka moći najkasnije za dva mjeseca uslijediti.

Pod ·/. vraćaju se spisi o toj raspravi, kako su bili ovamo podnešeni gore citiranim tamošnjim izvješćem od 26. rujna godine 1904. broj 26.073.

U Zagrebu 19. ožujka 1905.

Za bana:
Chavrak v. r.

Povodom toga riješenja zemaljske vlade odlučno se zauzeo sadanji turopoljski župan dr. Ljudevit pl. Josipović, da se to plemićko lukno otkupi i time odstrani dugotrajni razlog trvenju izmedju župnika i župljana. Već u skupštini od 20. lipnja godine 1906., kojoj su prisustvovale uz prisjednike takodjer po svojim zastupnicima plemenite sučije, tražio je on ovlast, da stupi u pregovore sa župnicima u Velikoj Gorici, Dubrancima, Odri i Starim Čičama, da se za plemiće turopoljske lukno od dotičnih župnika godišnje otkupi, a tu bi otkupninu, dok skupština plem. općine drugačije ne odredi, podizali župnici iz blagajne plem. općine. On je stao sa župnicima odmah glede toga pregovarati, pa je u skupštinu od 18. siječnja 1908. donio već gotove ugovore glede otkupa župničkog i zvonarskog lukna, koje je skupština jednoglasno prihvatila. Za župu Dubrance sklopljen je ovaj ugovor:

U g o v o r,

koji je o otkupu plemićkog lukna u župi Dubranec utanačen izmedju župne nadarbine Majke Božje snježne u Dubrancu, zastupane po

Digitized by Google

župniku Josipu pl. Pucekoviću i plemenite općine Turopolje, zastupane po županu i zakonitom zastupniku dru. Ljudevitu pl. Josipoviću.

§. 1.

Predmetom otkupa jesu sva luknarska podavanja, spojena u župi Majke Božje snježne u Dubrancu s plemićkim dvornim mjestima, koja su unešena ili će u buduće biti unešena u temeljnu knjigu zem. zajednice plemenite općine Turopolja, bez obzira na to, da li su ova dvorna mjesta podijeljena ili nepodijeljena; da li su nastanjena kućom (dim, domus) ili su nenastanjena, da li im je vlasnikom plemić ili neplemić.

§. 2.

Otkupni relutum iznosi godišnje 2800. K. (slovi: dvije tisuće osam stotina kruna), te ga ima beneficijatu župe Majke Božje snježne u Dubrancu isplaćivati plemenita općina Turopolje uz propisanu namiru kod svoje blagajne u Velikoj Gorici u dva jednaka obroka prvoga svibnja i prvoga studenoga svake godine.

§. 3.

Isto tako otkupljuje se i t. zv. zvonarsko lukno, koje su dosada podavali obvezanici plemićkoga župničkoga lukna (§. 1) godišnjim relutumom od K. 350, slovi: tri stotine pedeset kruna, koje se ima isplaćivati svagdašnjemu zvonaru u vrijeme i načinom, nanavedenim u §. 2. uz namiru, vidiranu po župniku.

§. 4.

Isplata cijeloga župničkoga i zvonarskoga paušala za godinu 1907. dospjela je 1. prosinca.

§. 5.

Po sebi se razumijeva, da t. zv. štolarinske pristojbe nijesu sadržane u otkupnoj svoti u §. 2.

§. 6.

Ugovor ovaj stupa na snagu, kada ga za plemenitu općinu Turopolje prihvatiti skupština plemićkih ovlaštenika (§ 8. zakona od 1. svibnja 1895.) uz odobrenje kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, a za župnu nadarbinu Majke Božje snježne u Dubrancu, kada ga odobri kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu i nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu.

Digitized by Google

U vjeru toga slijede potpisi svih interesenata pred svjedocima.

U Velikoj Gorici, 28. prosinca 1907. (sedme)

L. S. Josipović v. r. L. S. Josip pl. Puceković v. r.
župnik.

Svjedoci:

Dr. Ante Gašparac v. r. Josip Puceković v. r.

Br. 37./1908.

Na temelju zaključka zastupstva skupštine plemića ove općine od 18. siječnja 1908. br. 37. ovime se uredovno konstatuje, da je skupština ove pl. općine predležeći ugovor o otkupu župničkog lukna u skupštini navedenog dana pod §. 1. jednoglasno prihvatila i odobrila.

Plemenita općina Turopolje.

U Velikoj Gorici, dne 19. siječnja 1908.

Župan
L. S. Josipović v. r.

Taj su ugovor nakon toga odobrile i više oblasti, i to kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove dne 24. veljače 1908., pod br. 9652., nadbiskupski duhovni stol dne 21. ožujka 1908. pod br. 1228. i kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu dne 3. travnja 1908. pod br. 6746.

Time je dugotrajni spor glede luknarskih podavanja u župi Dubrancima upravo marom sadanjeg župana dra. Lj. pl. Josipovića konačno dovršen.

Već u viziti od god. 1704. spominju se neka prava, koja je imao župnik u Dubrancima. Imao je pravo vinotočja u župnom dvoru, u selu, kod župne crkve i kod kapele bl. Dj. Marije. Nadalje smio je ribariti bud sam, bud po drugima u svim potocima u župi, a isto tako i lov loviti. Pravo žirovine imao je u Vrhovju i u Velikom lugu. Jednom riječi: »gaudet omnibus privilegiis, quibus et nobilium Communitas de Turopolja«. Sva se ta prava ističu i u viziti kanoničkoj od god. 1824., gdje se kaže: »Parochus habet liberum educillum ita prout quivis nobilis Campi Turopolya ubique intra limites, saepementionati Campi, jus quoque piscationis, aucupandi aves et feras, item pro foro jus quoque ligna secandi et arbores in sylvis dictorum nobilium Campi Turopolya, habet commune jus glandinationis et pascuationis tum in communibus, tum in privatis sylvis quaestionatorum nobilium«.

Digitized by Google

God. 1889. izrečena je osuda u prvoj molbi u segregacijonalnoj parnici plem. općine Turopolja proti bivšim podanicima istoga komposesorata. Župne nadarbine u Dubrancima i Velikoj Gorici ostale su u dojakošnjem uživanju pašarine i drvarije kao i ostali plemići, t. j. oni, koji su postali sada pravi suposjednici plem. komposesorata. Osim toga je župniku u Dubrancima ostalo i nadalje uživanje drvarije i paše u šumama plem. općina u Vrhovju.

To je potvrdio i duhovni stol dne 1. lipnja 1889. pod br. 1612.

Već sam nešto napomenuo o štolarinskim podavanjima. U viziti od god. 1704. stoji, da je župnik dobivao o Božiću od svake kuće: kruh, svinjski okrak (buncek) i povesmo ili mjesto toga groš, a o Duhovima jedan sir ili jaja. Od krštenja dobivao je redovito groš, a u uskrsno vrijeme tri groša. God. 1736. bilo je zabranjeno, da ubira od prvog djeteta, koje je kršteno s novim uljima, ugarsku forintu, što su nekoji župnici uveli (neque amplius exigat a prima prole inuncta novis liquoribus hung. 1, quem avaritia induxerat et hoc sub gravi poena). Od ispovijedi bolesnika dobivao je groš ili njegovu vrijednost, od oziva i vjenčanja 4 groša, kruh, pečenku i pintu vina od zadnje pomasti 3 groša. I za ispovijed je kasnije uvedeno, da u vrijeme ispovijedi ne traži novaca i ne uskrati ispovijedi, ako mu nijesu plaćali, već da si dade to u drugo vrijeme platiti već prema broju osoba, koje su se ispovjedile. Od sprovoda kućnoga gospodara ili domaćice dobivao je jednu ugar. forintu, a za svakog drugog člana obitelji pol forinte ili kako su se pogodili. Kad je pak sprovadjao samo od ulaza u groblje, dobivao je tri groša. Od uvoda rodilje dobivao je jedan dinar. Od oziva i vjenčanja stranaca dobivao je prema pogodbi. U svakoj kapeli morao je četiri puta u godini služiti misu, pa su mu žitelji od dohodaka kapele morali pripraviti objed ili platiti jednu ugar. forintu.

God. 1799. bile su druge štolarinske pristojbe. Od vjenčanja domaćih župljana, bili oni plemići ili neplemići, dobivao je 34 novč., od vjenčanja stranog plemića dukat, a neplemića 2 for. Isto tako su bile uvedene i nove pristojbe kod sprovoda.

O obvezama župljana govori vizita od god. 1704., gdje se kaže: »Obligantur praeterea Parochiani ad construendam ac reparandam curiam parochialem, domum familiae, aream, hortum et vineam et pascuum contiguum curiae circumsepire«.

Stari župni dvor bio je već god. 1749. vrlo trošan. U gornjem spratu bile su dvije sobe, u onoj prema zapadu stanovao je župnik, a u onoj prema istoku kapelan Ivan Tomec. Kakova je bila ta kapelanija, lako znamo po tom, što u vrijeme vizite (1. rujna) nije

Digitized by Google

imala prozora, a kad je padala kiša, nije se moglo u njoj stanovati, jer je bio krov slab. Arcidjakon Adam Antun Čegetek strogo je opomenuo župljane, da sagrade nov župni dvor. Župljani su doduše već pripravljali drvenu gradju, ali se sa gradnjom započelo istom god. 1762. za župnika Mije Žalca. Novi župni dvor bio je dosta prostran. U gornjem spratu bila je u sredini prostrana palača (triclynium), a sa svake strane po dvije sobe. U prizemlju pako bila je družinska soba i klijet. Tu klijet su kasnije premjestili, pa su onaj prostor upotrebili za kuhinju. God. 1855. su doduše taj župni dvor popravili, ali ne kako bi trebalo. Kad je došao župnik Franjo Peterca u župu, našao je stari taj župni dvor u jadnom stanju, pa je odmah počeo raditi oko toga, da mu se sagradi nov župni dvor. Najprije su župljani htjeli župni dvor samo popraviti, ali napokon su ipak pristali na to, da se sagradi novi. Taj je počeo dne 10. svibnja 1886. graditi graditelj I. Hribar, te ga do jeseni dogotovio tako, da se dne 26. studenoga mogla obaviti kolaudacija. Župnik Peterca uselio se u novi dom 16. srpnja 1887. Mjesec dana iza toga počeo se stari župni dvor rušiti i od njega graditi škola. Krov kupili su Josip i Stjepan Kušević za 160 for. Gospodarske zgrade, koje su bile vrlo trošne, pokrite su na novo god. 1884.

Od župnika dubranečkih napominju se tečajem godina ovi:

God. 1501. Andrija, »plebanus sancte Katherine, glagolita« — glagoljaš, kao što su bili za onda gotovo svi župnici u ovim stranama.[1]

God. 1525. Antun, »plebanus sancte Catherine«. On je imao livadu »in promonthorio Dragonosky Werh«.[2]

God. 1538. Ilija. Taj se župnik spominje u spisima o desetini, što ju je zagrebački kaptol ubirao u Turopolju. U ime desetine uplatio je on jedan put 7 for., drugi put 4 for., a treći put $3^1/_2$ for., 4 dinara i 1 beč[3] (wiennensis).

God. 1574. Juraj, »plebanus in Dubrancz«, navodi se medju svećenstvom, koje je prisustvovalo sinodi, sazvanoj god. 1574. po biskupu zagrebačkom Jurju Draškoviću.[4]

God. 1621. Martin Lončarić. Kako je bila u ono vrijeme velika nestašica svećenstva, upravljao je on s dvije župe: s Dubran-

[1] Gl. dr. Fr. Rački: »Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine« u »Starinama«. IV. str. 110.

[2] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolje«, sv. III. str. 570.

[3] Gl. ib. III. str. 67.

[4] Gl. »Ecclesiastica« 8./15. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

cima i Kravarskom. Taj je župnik žalosno zaglavio. U osmini Bogojavljenja god. 1622. bio je on na karminama kod nekog turopoljskog plemića u Dragonoščcu, nedaleko župne crkve. Ondje ga je neki Ivan Vlah (nedvojbeno pravoslavni, jer ga arcidjakon kasnije nazivlje »Valachus«), kmet gospodje Benakovićke, nožem zaklao. Arcidjakon Benko Vinković kaže, da ne će ispitivati o njegovu životu, već valja da se molimo milosrdnomu Bogu, da mu bude milostiv i blag sudac. Taj se žalosni dogadjaj zbio ovako: Vlah je na karminama već pijan (plenus vino) prekorio župnika, što je njegovu ženu nazvao bludnicom. Župnik mu je nato odvratio, da on toga nije učinio, no ako je ona doista takova, on mu ne može pomoći. Vlah je odgovorio župniku, da ne će otići nekažnjen radi te klevete i otišao iz kuće. Župnik je izašao za njim, te ga zamolio, neka se ne srdi, već neka mu oprosti, ako je štogod pogriješio. Nato je Vlah župnika zagrlio, a pri tom potajice izvadio nož, zaturao mu ga u trbuh i onda pobjegao. Župnik je trećeg dana iza toga od dobivene rane umro. Za župu je bila to velika šteta, jer je bila mnogo godina bez župnika. Tako je bilo to god. 1622., 1630. i 1634. Puk, koji je bio u tim stranama dosta zapušten, još je više zaostao bez redovitog duhovnog pastira.

God. 1642. Juraj Dragović. Arcidjakon se na njega radi njegova života mnogo tuži. Osim drugih pogrješaka ističe, da se rado svadio, pače je na jednog plemenitaša pucao, ali ga na sreću nije pogodio, a neku župljanku je do krvi izbio. On je bez dozvole biskupa često služio u kućama svojih župljana, pače su pripovijedali, da je i na blagdane češće služio na župnom dvoru, nego u crkvi.

God. 1649. Marko Mustafić došao je u župu na dan sv Simona i Jude (28. listopada) 1649. U ime župničkog inventara primio je 8 kvarta žita, 8 kabala vina, 9 gusaka, jedan stol i krevet. Na njega se tužili, da je malo u župi, pače kad je i arcidjakon došao u župu (29. studenoga), nije ga našao kod kuće, već je otišao u Zagreb, premda mu je arcidjakon za vremena najavio svoj dolazak po ženi njegova brata. Tako se dogodilo, da su onog tjedna, kad je on izbivao, dvojica umrli bez ispovijedi, a mnogi su bili bolesni na smrt. Bilo je na njega i drugih tužaba.

God. 1657.—1658. Petar Galović. Bit će, da je Marko Mustafić izgubio župu, pa da je još god. 1656. postao Galović župnikom, ali sigurno ipak ne mogu kazati. Galović potpisan je na okružnici, što ju je biskup Petar Petretić poslao god. 1657. o obdržavanju jubileja, a taj je počeo na nedjelju sedamdesetnicu. Za župe Pokupsko, Vrhovje, Kravarsko i Pešćenicu bila je odredjena crkva sv. Križa u

Digitized by Google

Kravarskom, da su k njoj morali župnici svakog tjedna, dok je trajao jubilej (31 dan) voditi svoje župljane u procesiji.[1] Josip Galović, dubranečki župnik, koji je god. 1820. sastavio popis župnika, krivo je stavio Petra Galovića u god. 1611., kao što je kriva i njegova opaska: »21. Augusti 1611. (bit će 1651.) legitur fuisse patrinus«. Petar Galović postao je 23. siječnja 1658. župnikom u Kupincu.

God. 1658.—1665. Matija Boričcek prisegao je 30. travnja 1659. za župu sv. Katarine »in Verhovye«. Od god. 1650.—1659. bio je župnik u župi sv. Mihaela. On je bio kao župnik dubranečki prisjednikom plem. općine Turopolja.[2] U popisu župnika dubranečkih, što ga je sastavio god. 1820. župnik Josip Galović, krivo je pisano »Goričcek« i godina službovanja »1618«.

God. 1665.—1679. Nikola Komešić, rodjen oko god. 1640., postao je god. 1665. župnikom »s. Catharinae in Montibus«. Na župu je došao odmah kao mladomisnik. U duhovnoj službi nije bio najmarljiviji, rijetko je propovijedao, slabo je pazio na red i čistoću u crkvi, nije pisao matica i rado je pio, pa je bio radi toga često bolestan. Crkveni novac rasipavao je medju siromahe, a tako je otudjio crkvi i dva njezina hambara. God. 1678. izabran je prisjednikom plem. općine turopoljske. Kako ga više ne nalazim u knjizi župnika, bit će da je umro početkom god. 1679. u Dubrancima.

God. 1679.—1685. Gašpar Brožić, koji je 4. svibnja prisegao za tu župu. Arcidjakon ističe god. 1681., da je vrlo svojeglav, te se rado svadja. Inače je bio uredan, dobar gospodar i rado je propovijedao. God. 1685. bila je istraga protiv njega, pa je valjada izgubio župu. God. 1687. položio je prisegu za onu župu, koju će mu biskup dati.

God. 1685.—1689. Tomo Trčkar aliter Karloczy rodio se oko god. 1653., a zaredjen je bio god. 1682. Prisegu za župu Dubrance položio je 18. studenoga 1685. Arcidjakon ga hvali, da je marljiv, da udovoljava svojim dužnostima, da tačno bilježi matice i da se lijepo slaže sa svojim župljanima.

God. 1690. Stjepan Cvetković nije bio pravi župnik, već samo upravljatelj župe. Zaredjen je bio tekar god. 1689. u 28. godini svoga života. Arcidjakon ga hvali, da je vrijedan i marljiv, te obljubljen od naroda. Dne 15. ožujka 1691. postao je župnikom u Konščini.

[1] Gl. »Ecclesiastica« III. 8./126. u nadbiskup. arkivu.

[2] Gl. Acta Politico-Iuridica Incl. Universitatis Nobilium Campi Turopolya ab a. 1650.—1702. str. 99. 109. 140.

Digitized by Google

God. 1690.—1692. Matija Brembalić, rodio se oko god. 1657. i došao god. 1695. za župnika u Odru. Tu je bio do godine 1689., kad je postao župnikom u Vrabču. Dne 11. kolovoza 1690. postao je župnikom u Dubrancima. Tu je jamačno i umro početkom god. 1692., jer se u viziti od god. 1695. spominje, da imaju starješine kapele bl. Dj. Marije kod Ivana Cvetkovića 12 kabala vina, što ga je kapeli ostavio pok. župnik Matija Brembalić. Brembalić bio je vrlo vrijedan i marljiv župnik.

God. 1692.—1695. Ivan Stipković došao je na župu pred Velikom Gospom god. 1692. Onda je bio 32 godine star i 6 godina svećenik. Arcidjakon ga god. 1693. hvali, da je marljiv u službi. U viziti arcidjakona Simona Jude Zidića od 25. lipnja 1695. kaže se, da je prije nekoliko dana izgubio župu, »ob excessus suos Illustrissimae Dominationi Vestrae bene notos«.

God. 1695.—1697. Ivan Puc, rodio se oko god. 1668., bogoslovlje učio je u Beču i bio god. 1693. zaredjen u svećenika. Svečano instaliran za župnika u Vrhovju bio je na dan sv. Katarine. Puc je bio vrijedan i uzoran svećenik, rado je čitao, pazio na čistoću u crkvi, te i molio s narodom, kako je bilo zapovijedjeno po sinodalnim odredbama. U Dubrancima ostao je do jeseni god. 1697., kad je postao župnikom u Nartu, odakle je otišao početkom godine 1701. za župnika u Sisak.

God. 1697.—1761. Stjepan Nedelko, rodio se oko godine 1667., mudroslovne i bogoslovne nauke svršio je u Beču, god. 1691. zaredjen bi u svećenika. U njega je bilo lijepo znanje, rado je propovijedao i bio dobar gospodar. Župljani su se na njega tužili, da ih je psovao riječima: »Thi szi Bestia!« i da nije htio da dolazi na sprovod. Imao je i druge pogrješke, pa je za cijelo morao ostaviti župu. U studenom god. 1702. postao je župnikom u Glogovnici, gdje je ostao do god. 1705. I njega je župnik Josip Galović u svom popisu župnika krivo zamijenio s kanonikom zagrebačkim Stjepanom Nedeljkom (1669.—1694.), no taj je umro već 20. prosinca 1694.

God. 1701.—1710. Matija Štefančić, rodio se u Kostelu na Kupi u Kranjskoj (Bijeli Kranjac) oko god. 1669., a u svećenika je zaredjen god. 1694. Predložen po plem. općini Turopolje, položio je dne 28. listopada 1701. župničku prisegu. U njegovoj knjižnici nalazimo osim brevijara još ove knjige: Casistam Navarum, Busenpaum, Concionatorem Nefret, Dedinger, Calamata, Vitam sanctorum et Carniolas Capucinos 2, Biblia, Concilium Tridentinum, Speculum exemplorum — znak, da se je bavio knjigom i da je rado čitao. To je bio vrlo vrijedan svećenik, pa je zanimljivo izvješće arcidja-

Digitized by Google

kona Pavla Tuškana u viziti od 1. srpnja 1704. o njegovom životu i djelovanju.[1]

Kako je bio slaba zdravlja, to je Štefančić valjda god. 1710. u Dubrancima umro.

God. 1710—1714. Mijo Puceković, rodjen u Kućama oko god. 1682. Bogosloviju svršio je u Beču i bio god. 1707. zaredjen u svećenika. Župničku prisegu za župu Dubrance položio je dne 30. rujna 1710. S njime se natjecalo više svećenika za tu župu. Prvi bio je Stjepan Zorinić, upravljatelj nove župe u Sračici (Maji),

[1] Kao primjer svećeničkoga djelovanja u ono doba i prilog o duhovnoj pastvi onog vremena, priopćujem to zanimljivo izvješće doslovno. Tuškan piše o župniku Štefančiću: »Quod ad habitum, tonsuram, mixtaces, barbam, capillos attinet, accomodat se synodalibus constitutionibus, quaestum nullum exercet, ad nundinas non frequentat, nec usuram aliquam quaerit, ad arma saecularia gestanda non assuevit, apparatum equorum saecularem nullum habet, sed quae necessaria, videlicet Inventarium Parochiae, sacrae suppellectilis Ecclesiae et Capellarum, Urbarium bonorum stabilium et reddituum, baptisatos et copulatos exacte describit, non autem statum animarum (To je prvi spomen o staležu duša.) et defunctos. (Matice krštenih i vjenčanih počele se voditi odmah poslije tridentinskoga sabora, no matice umrlih se redovito nijesu vodile. Nekoji su župnici doduše površno bilježili umrle, a sad, kako vidimo, tražila je to i duhovna oblast.) Cum detrimento animarum a sua Parochia nunquam abuit, missam quolibet festo et dominico die celebrat cum infirmitate non praepeditur. Quolibet festo et dominico (die) docet clare et distincte Pater, Ave, Credo, decalogum et quinque Ecclesiae praecepta Concionatur etiam bene et ferventer de necessariis necessitate medii, prout et vi et virtute contritionis ac peccati mortalis et venialis gravitate et quovis necessarium fore iudicat, contra blasphemos, periuros et usurarios ac alia publica crimina ac peccata capitalia debacatur, festa, ieiunia et edicta Episcopalia diligenter publicat atque implet, modum confitendi et praesentiam corporis Christi in Eucharistia docet et pueros in formanda cruce et orationibus dicendis et aliis necessariis examinat explicatque praeceptum ieiunii ante quatuor tempora, Benedictiones etiam et ritus Sacrae Romanae Ecclesiae circa aquam in vigilia Epiphaniae, Cineres et palmas observat, mundiciem tam circa calices, corporalia et purificatoria quam ipsam Ecclesiam et altaria debitam servat. Sine baptismo mori et sacramento poenitentiae nullum permisit, quomodo in necessitate quivis posset baptizare publice ex cathedra saepius docuit. Cautionem in lecto pro infantibus referunt saepius praemonuit, ne noctu causaliter opprimantur. Petentibus sacramenta se asperum et tardantem non exhibuit, nec ob non solutos sapones aut alia de causa ulli denegavit. Studiendis confessionibus libenter insistit, sine tribus denunciationibus, confessione et communione sponsorum aut cum impedimento aliquo nullum copulavit, abusus et superstitiones in copulatione impedit, scientiae pro hac Parochia est sufficientis. Uno verbo est vir bonus et exemplaris, sed in viribus valde debilis et successoribus praeiudicans in exactione saponum, accipit enim sapones non in equivalenti« Doista lijepa svjedodžba za duhovnog pastira.

Digitized by Google

kasnije župnik u Odri. On piše u toj stvari 28. prosinca godine 1810. biskupu Mirku Eszterhazyu, kod kojega je u prilog Zorinića posredovao Franjo Kamenjan. Iz lista saznajemo, da su župljani bili za Zorinića, no stvar se onda okrenula, kad je biskup poslao Pucekovića, da upravlja s ispražnjenom župom.[1] Za župu se zanimao i neki Stjepan Balagović, radi kojega je moralo svakako doći do nekih prepiraka izmedju župljana i župnika Pucekovića, jer je bio izaslan župnik odranski Masan u Dubrance, da povede istragu. U kući Matije pl. Kosa ispitao je on 14 svjedoka, da li je možda Balagović komu što obećao i koliko i da li je koga poticao na bunu protiv Pucekovića, kojega je poslao biskup onamo. Svi svjedoci zanijekali su jedno i drugo s glavnim svjedokom Matijom pl. Kaptolomcem aliter Jančetićem, zakletim podkomešom turopoljske općine. Oni su bili svi za Balagovića, pače su ga na svojim skupštinama i izabrali župnikom, a nijesu znali, da je pravo podjeljivanja župe prešlo na biskupa Eszterhazya.[2]

Ne mogu istaći, kojim povodom je pravo podjeljivanja župe prešlo u ovom slučaju na biskupa, jer je bio još Pucekovićev predšasnik Štefančić: »praesentatus per comitem Terrestrem Campi Turopolia«, a isto tako njegov nasljednik Cvetković, koji je dobio župu: »ad praesentationem et denominationem Perillustris ac Generosi Domini Ludovici Vagich, Comitis Terrestris nec non totius Communitatis Nobilium Campi Turopolia.« Balagović je došao u župu u rujnu god. 1710. i ostao do studenoga. Poslije njega upravljao je neko vrijeme (uti substitutus carente parocho) o. Leopoldo Hanzić, franjevac, a u siječnju 1711. nalazimo već Pucekovića, koji se u prvo vrijeme potpisuje »substitutus parochi«. Puceković otišao je god. 1714. za župnika u sv. Klaru (Zaprudje).

[1] Gl. »Epistolae ad Episcopos Zagrabienses« sv. LIV. br. 34. u nadbiskupskom arkivu.

[2] Verum uti repetitis suis congregationibus tamquam legitimi Collatores Iuri suo intra Dominium inhaerere volentes, antelatum D. Ballagovich unitis votis ellegissent, neque suo Domino Terrestri causare sibi praejudicium in eo admittentes, prouti etiam ipsorum nonnulli officiales signanter Ioannes Mixich Fiscus, eundem Ballagovich tamquam collatoribus proposuisset et comendasset. Quod vero in Illustrissimum Dominum Praelatum Jus collationis devolutum extitisset, Communitati Nobilium Dubranecz non constitisse, nisi postea et ex relatione Domini Ludovici Vagich, qua habita immediate ad Illustrissimum Praelatum supplicem dedisse, si possibile esset pro Ballagovich ultronee obtinendo, secus pro tertio in eodem supplici libello uberius rationibus datis contra Puczekovichium. — Gl. »Iuridica« vol. 23. br. 2012/2842. U nadbiskup. arkivu.

Digitized by Google

God. 1714.—1725. Juraj Nikola Cvetković, rodio se u Zagrebu oko god. 1685., gdje je svršio takodjer i škole, te postao god. 1711. svećenikom. On je došao u župu 21. siječnja 1717., a župničku prisegu položio je tekar 12. travnja. Bio je marljiv i lijepo se slagao s narodom. Za njega dovršena je gradnja crkve bl. Dj. Marije, koja je proglašena župnom crkvom.

God. 1725.—1730. Juraj Juraić. Taj vrijedni svećenik rodio se u Tounju oko god. 1699., a u zagrebačku biskupiju bio je primljen god. 1724. U Dubrance je došao početkom studenoga 1725. i 18. veljače 1726. prisegao za župu. U srpnju god. 1730. postao je župnikom u Vugrovcu, a 15. veljače 1738. župnikom sv. Marka u Zagrebu. Juraić bio je čovjek neobične svećeničke revnosti, oduševljen propovjednik, koji je župe, u kojima je župnikovao, preobrazio u duhovnom pogledu. Osobito se istakao prigodom jubileja, koji je bio proglašen 36. travnja 1751. Kako nam Baltazar Krčelić pripovijeda,[1] otpočeo se taj jubilej 1. svibnja, a završio se 1. studenoga. Iz raznih župa dieceze dolazile su u Zagreb mnogobrojne procesije. Jedna procesija priključila se drugoj, pa je često jedna procesija brojila do 20.000 ljudi, koji su pohodili zagrebačke crkve i obavili sv. ispovijed. Na trgu pred crkvom sv. Marka bila je svaki put propovijed i priprava za ispovijed. Gorljivi župnik Juraić izrekao je u vrijeme tog jubileja više od 300 propovijedi. To spominje i »Pridavek kronike«, gdje se kaže: »Plebanuša varaškoga Juraja Juraić marljivost osebujno bila je hvaljena, koji i večkrat čez dan na varoškom piacu navuke kršćanske daval je i reč Božju nazveščal.[2] God. 1760. dao je po franjevcu Franji Kutnjaku donijeti iz Rima moći sv. Felicijana mučenika. Te moći bile su 24. travnja 1761. svečano pohranjene na žrtveniku župne crkve. Za svoje zasluge bio je Juraić po sv. Stolici odlikovan čašću protonotara apostolskoga. Taj apostolski muž je brzo iza toga (20. svibnja 1761.) preminuo i dne 23. svibnja uz veliko saučešće sahranjen u župnoj crkvi. Krčelić, koji baš rado ne hvali, zabilježio je o njem ove pohvalne riječi: »Vir erat severus zelosusque, concionandi cupidus, multa introduxit in parochiali ecclesia, ut quotidianam Rosarii publicam orationem, sacramenti expositionem et processionem cum eodem venerabili quotidianam, aliaque quam plurima«.[3]

God. 1730.—1747. Juraj pl. Mudić rodio se u Turopolju

[1] Gl. »Balthasari Adami Kerchelich: Annuae 1748.—1769.« Str. 91.

[2] »Pridavek kronike iliti spomenka od god. 1744.—1761. zebran po jednom mašniku tovaružtva Jezuševoga«. Str. 39.

[3] Gl. »Annuae« str. 416.

Digitized by Google

oko god 1706. Škole svršio je u Zagrebu pa u brzo iza toga, kao domaći sin, postao župnikom u Dubrancima, za koju župu je dne 31. svibnja god. 1730. prisegao. Bio je vrijedan; već se on morao tužiti na župljane radi uskraćivanja lukna. Na samrti ostavio je svojim nasljednicima svoj vinograd s obvezom, da čitaju za nj svake godine na dan 24. ožujka misu za ispokoj njegove duše. Uz to je utemeljio i altariju s glavnicom od 200 for., uz dužnost da čita župnik svaki mjesec po jednu misu.

God. 1747.—1758. Juraj Smukavić rodio se u Karlovcu oko god. 1713. Mudroslovlje svršio je u Pešti, a bogoslovlje u Zagrebu. Za župu dubranečku prisegao je dne 13. srpnja 1747., a svečano ga ustoličio velikogorički župnik Petar Petrinić. Vizitator od god. 1749. vrlo ga hvali. On je još nosio male brkove. Smukavić župnikovao je u Dubrancima do svoje smrti.

God. 1758.—1761. Josip Loparić došao je koncem godine 1758. u Dubrance. Onda je bio 39 godina star, a 10 godina svećenik. Škole je svršio u Budimu i u Zagrebu.

God. 1761.—1772. Mijo Žalec (Salecz), rodio se oko godine 1722. Mudroslovlje svršio je u Budimu, a bogoslovlje u Zagrebu. On je došao u župu početkom siječnja god. 1761. Bio je vrlo marljiv župnik i dobar propovjednik. Za njega je god. 1762. sagrádjen nov župni dvor. Umro je u Dubrancima 14. veljače god. 1772. Za ispokoj svoje duše utemeljio je altariju s glavnicom od 100 for., da se svake godine odčita na velikom žrtveniku šest misa. Osim toga je ostavio 150 for., da se odmah poslije njegove smrti čitaju sv. mise. Pored toga zapisao je 150 for., da se sagradi toranj i svod u župnoj crkvi, a 40 for., da se postavi žrtvenik ranjenoga Isusa u kapeli na Lukinićevom brdu. Još je ostavio 100 for. župnoj crkvi, 12 for. kapeli sv. Ivana Krst. i 5 for. kapeli sv. Antuna. Zapisao je 25. for. da bude sahranjen u grobnici pred velikim žrtvenikom. Ako bi još što ostalo, kad se namire svi njegovi zapisi, neka se to razdijeli na tri dijela, jedan dio za ispokoj njegove duše, drugi za rodjake, siromašne djake i prosjake, a treći dio treba da dobije župna crkva. Zanimljivo je, što je ostavio 50 for., da se može podići parnica, ako bi vicekomeš turopoljski Ivan Grdenić silom oteo njegovog konja. Ako ne bi parnice trebalo, ima taj novac pripasti župnoj crkvi u Sesvetama kod Zagreba. Grdenić je naime poslije Žalčeve smrti tražio njegova konja u najboljoj ormi i navadjao, da je običaj: ako vicekomeš prije umre, da moraju izvršitelji oporuke dati njegova konja župniku, ako pak župnik, pripada njegov konj vicekomešu. Ako oni

Digitized by Google

ne bi htjeli to učiniti, smije on konja i silom uzeti.[1] Izvršitelj oporuke župnik jamnički Ignacije Jelačić uskratio je konja Grdeniću, no taj su u tom poslu obratio na duhovni stol. Duhovni stol je odredio, da mu se konj ne ima dati, pa ako bi to i bio običaj, ima u buduće prestati.

God. 1772.—1783. Juraj Vedriš došao je na župu u ožujku god. 1772., a župničku prisegu položio je 18. srpnja god. 1772. On je god. 1768. kapelanovao u Velikoj Gorici. Rodio se oko god. 1735., a škole je svršio u Zagrebu. U župnoj knjižnici dubranečkoj nalazi se knjiga: »Opus concionum Matthiae Fabri« (Coloniae Agripinae 1642), na kojoj je Vedriš vlastitom rukom napisao: »Emptus a. 1761. in Stiria per R. Georgium Vedriss fl. 3 bus. Sum liber Geor. Vedriss, Coop. Nagy-Goric.«

God. 1783.—1802. Petar Grdenić. On se rodio oko godine 1755. u Vurnovcu. Škole je polazio u Zagrebu, Beču i Bolonji, pa je govorio i talijanski jezik. Kapelanovao je po nekoliko mjeseci u Pribiću i Dubrancima (god. 1779. i 1780.) i tri godine u Vugrovcu. Izabran dne 17. srpnja god. 1783. po plem. općini turopoljskoj za župnika u Dubrancima, prisegao je 26. rujna za tu župu. Umro je dne 21. prosinca god. 1827. kao župnik u Jelenskoj.

God. 1802.—1810. Nikola Norberto Ivulić, naslovni kanonik kaptola u Makarskoj (Dalmaciji). Rodio se u Makarskoj oko god. 1763. Gimnazijalne nauke učio je u Loretu u ilirskom kolegiju, odakle se morao radi bolesti vratiti u domovinu. Tu je svršio ostale nauke i god. 1786. zaredio ga u svećenika makarski biskup Fabijan Blašković. Službovao je 10 godina u Mlecima kao gimn. profesor i uzgojitelj plemićke djece. Kad je nastao francuski rat, vratio se u Makarsku, te službovao u biskupskoj kancelariji kao podkancelar i biskupski ceremonijar. Ne znam, kakovim slučajem je došao g. 1799. za kapelana u Veliku Goricu. Kako je tamošnji župnik izbivao kao vojnički kapelan u ratu, to je Ivulić jedanaest mjeseci upravljao velikogoričkom župom. Kao takav stekao si zasluge u pastvi i privrženost plem. općine, koja ga je dne 15. ožujka god. 1802. izabrala župnikom u Dubrancima. Tu je vrlo blagosloveno djelovao sve do svoje smrti dne 29. srpnja god. 1810.

God. 1810.—1818. Mirko Cuković krstio je u Dubrancima

[1] »Allegans loci consvetudinem usu ita firmatam, ıt si vicespanus praemoriatur, equum parocho, si vero parochus, talem vice-spano dare teneantur executores, in casum vero, quo id facere recusarent, violenta manu equum arripere fas sit.«

Digitized by Google

prvo dijete 14. rujna god. 1810. Umro je kao župnik dubranečki 16. veljače god. 1818.

God. 1818.—1820. Matija Beloberg. Rodio se u Gjurgjevcu 19. rujna god. 1791., a zaredjen je u svećenika 24. rujna god. 1814. S prva je kapelanovao kod sv. Marka u Zagrebu, a dne 7. ožujka god. 1818. izabran je za župnika u Dubrancima i malo iza toga podarcidjakonom kotara pokupskoga. Dne 13. listopada g. 1819. postao je zač. prisjednikom plem. općine turopoljske. No već 19. listopada god. 1820. zahvalio je na župi i otišao za župnika u Bistru. God. 1840. postao je kanonikom zagrebačkog kaptola, zatim prepoštom sv. Ireneja de Sirmio, a kasnije bio je i čazmanskim prepoštom. Umro je u visokoj starosti dne 30. siječnja god. 1877. i prvi je od kanonika sahranjen na novom centralnom groblju na Mirogoju.

God. 1820.—1854. Josip Galović, rodio se oko god. 1792. na Cerovskom vrhu u dubranečkoj župi. Gimnaziju polazio je u Varaždinu, a ostale nauke u Zagrebu, gdje je god. 1817. zaredjen u svećenika. Tri je godine kapelanovao u Petrovini, a onda je dne 19. listopada god. 1820. izabran za župnika u Dubrancima. On je u župi mnogo učinio. Sagradio je nov zvonik, dao od topa, što su ga turopoljski plemići oteli Turcima i starog zvona saliti novo veliko zvono, podigao je i popravio gospodarske zgrade. Pod starost je češće bolovao na nogama; umro je 21. prosinca god. 1854.

God. 1855.—1863. Karlo pl. Matačić rodio se u Vinici 7. svibnja god. 1824., a u svećenika je zaredjen god. 1846. Kapelanovao je u Starim Čičama, a poslije jedno vrijeme upravljao kravarskom župom. On je poradi slabog upravljanja s crkvenim novcem morao predati god. 1858. župu upravitelju Pavlu Bači, te je otišao za subsidijara k župniku veliko-goričkomu I. Kosu. God. 1863. zamijenio se je za župu sa župnikom viduševačkim Josipom Akšamovićem i otišao u Viduševac. Pod starost pošao je u mir; umro je dne 20. ožujka 1894.

Godine 1863.—1877. Josip Akšamović. On se rodio 11. veljače god. 1818. u Feričancima, a u svećenika je zaredjen godine 1842. God. 1848. kapelanovao je u Petrinji, te bio god. 1851. poslan za upravitelja župe u Viduševac, gdje je 30. siječnja godine 1855. postao pravim župnikom. God. 1861. poslan je u Zagreb na sabor, kao zastupnik druge banske regimente. Tu je navaljivao vrlo žestoko na tadanji vojnički sistem u Krajini, pa se tim zamjerio i krajiškoj upravi i kardinalu nadbiskupu Jurju Hauliku. Kao protivnik tako zvane kamarile, osvojio je Turopoljce, koji su pristali na to, da kambira sa župnikom Matačićem. Došavši u Dubrance, s prva je uz pri-

Digitized by Google

pomoć kapelana Ilije Gjukića lijepo uredio crkveni imutak, ali kasnije je u tom popustio. God. 1873. izaslano je onamo povjerenstvo, da razvidi crkvene račune, pa je pronašlo veliki nered. Umro je 5. studenoga god. 1877.

God. 1878.—1896. Franjo Peterca, rodjen je 8. travnja godine 1841. u Dravljama u Kranjskoj, a u svećenika zaredjen godine 1869. Kao kapelan visočki poslan je poslije smrti Akšamovićeve za upravitelja župe u Dubrance, a dne 5. rujna godine 1878. postao pravim župnikom. U Dubrancima čekao ga silan posao, no on je svojom vještinom i marom u nekoliko godina uredio zamršeni crkveni imutak i spasao, što se je spasiti moglo. I crkve je našao zapuštene i trošne, pa nije prije mirovao, dok nije sagradio župne crkve i podignuo kapelu sv. Antuna. Za njega sagradjen je i novi župni dvor, a najviše njegovim nastojanjem takodjer i u toj župi otkupljeno plemićko lukno.

God. 1896.— ... Josip pl. Puceković, rodio se iz stare turopoljske porodice, koja je biskupiji dala već mnogo svećenika, dne 7. travnja 1864. u Kućama. Župan turopoljski Stjepan pl. Josipovich i kanonik zagrebački Stjepan pl. Vučetić poslali su ga na nauke u Vesprim, gdje je godine 1889. zaredjen u svećenika vesprimske biskupije. Kapelanovao je kod sv. Blaža više Kaniže (Zala sz. Balázs) i u Mura-Keresturu. Kad se je odlaskom župnika Peterce u Veliku Goricu god. 1896. ispraznila dubranečka župa, izabrala je pl. općina turopoljska njega župnikom u Dubrancima. Iza kako je primljen u kler zagrebačke nadbiskupije, položio je dne 15. veljače župničku prisegu za tu župu. Njegovim je nastojanjem podignuta godine 1909. kapela sv. Ivana na Cvetkovićevom brdu i sagradjena nova crkvena krčma.

Duhovni pomoćnici u Dubrancima.

Dubranci su velika i naporna župa. Kako su sela raštrkana, a putovi u zimsko i kišovito vrijeme upravo neprolazni, to može teško jedan svećenik obavljati u toj župi duhovnu pastvu. Župnici bili su prisiljeni, da si drže duhovnog pomoćnika, premda nije bio fundiran, već su ga morali uzdržavati iz svoga. Već se godine 1766. obraća župnik Mijo Žalec na biskupa Franju Thauzyać neka mu pošalje kapelana, kako bi mogao bolje obavljati duhovnu pastvu. God. 1774. podastro je generalni vikar Franjo Popovi. biskupu Josipu Galjufu popis onih župa, kojih dohodak ne nadmašuje svote od 200 for., a ipak je potrebno, da imaju kapelana,

Digitized by Google

Medju tim župama napominje se i župa Dubranci. I povjerenstvo prigodom popisa dohodaka župe od 16. lipnja 1802. zabilježilo je: »Cooperator, propter gravem numerum animarum et distantias filialium a matre, necessarius est unus.« Kraj svega toga nije se kapelan fundirao. I župnik Josip Galović molio je za vizite od god. 1824. biskupa Maksimilijana Vrhovca za kapelana, kojeg mu je biskup i obećao. Po župnim maticama složio sam nekakav red dubranečkih kapelana, pa ga ovdje priopćujem:

Župnika Matiju Štefančića (1701.—1710.) pomagali su u službi razni franjevci. U maticamu spominju se ovi: o. Nikola Sučić iz Jaske, o. Aleksije Weichtner, o. Demetrije Keller, o. Rok, o. Timotej Golubić i o. Ciprijan Baisel. Poslije župnika Štefančića upravljao je župom kao: «substitutus, carente parocho« franjevac o. Leopoldo Hanžić.

God. 1724. Nikola Mihanović, potpisan je u krsnoj knjizi. Bit će, da je bio kapelan.

God. 1749. Ivan Tomec, 37 god. star. Prije je već kapelanovao na dvjema župama i došao nedavno u Dubrance.

God. 1751. Lovro Horvat.

God. 1753. Nikola Čukac.

God. 1755.—1757. Ivan Bistrički.

God. 1759. Ivan Vrbečić.

God. 1766. Ivan Štefanić.

God. 1760., 1761. Martin Debić.

God. 1762. Mijo Maljec.

God. 1752. Nikola Kapele, 37 god. star, 11 god. svećenik. Bio je pobožan i vrijedan svećenik, no slaboga zdravlja i čednih duševnih sposobnosti, tako da je o njem u viziti zabilježeno: »neque metuendum quod vel haeresim aliquam excogitet, vel ad excogitatam hucusque aliquem inducat.«

God. 1764. Nikola Stojković.

God. 1765. Ivan Bratović.

God. 1766. Ivan Šipušić.

God. 1768.—1769. Matija Grum, 26 god. star i 1 god. svećenik. God. 1760. bio je on kapelan u Odri, god. 1774. opet u Dubrancima, a god. 1775. u Resniku.

Go. 1770. Josip Pavić.

God. 1770. Stjepan Kanižaj. God. 1775. bio je kapelan u Lendovi.

God. 1771. Mirko Laurenčić.

God. 1771. Josip Ivan Nep. Gjurišić.

Digitized by Google

God. 1771., 1772. Nikola Trnčević. Župnik Mijo Žalec zapisao mu je 6 for., da pripazi na njegovu ostavinu. God. 1775. bio je kapelanom u Kupčini.

God. 1774. Ivan Boinićić aliter Benečić. Župnik Juraj Vedriš tužio ga duhovnom stolu radi raznih izgreda. God. 1774. kapelanovao je u Prozorju. Umro je 3. travnja god. 1798. kao župnik u Žakanju.

God. 1774.—1778. Antun Kletuš, umro je 12. veljače god. 1800. kao lokalni kapelan u Miklošu.

God. 1779. Bolto Kopčić.

God. 1779.—1780. Petar Grdenić, koji je kasnije postao dubranečkim župnikom.

God. 1780. Mijo Krančina, umro je 23. veljače 1800. kao župnik u Velikom Grdjevcu.

God. 1781. Juraj Blašković.

God. 1782.—1785. Mijo Belavić.

God. 1784. Ivan Herlić.

God. 1784. Juraj Malić.

God. 1785. Ivan Dujmić, umro je 9. listopada 1806. kao župnik i podarcidjakon u Mahićnom.

God. 1786.—1787. Stjepan Bernardo Juršić, umro je u miru 6. ožujka 1822.

God. 1789.—1795. Ivan Plutović.

God. 1803.—1805. Ignacije Minković.

God. 1805. Josip Buzak, umro je 16. veljače 1819. kao župnik u Zaboku.

God. 1805.—1808. Juraj Tuškan, umro je dne 19. ožujka 1813. kao župnik u Bukovici.

God. 1808.—1809. Franjo Ksav. Papeš, umro dne 27. rujna 1833. kao župnik u Solini (Jame).

God. 1809. Josip Posinovac.

God. 1809. Luka Kosak, bio je jedno vrijeme poslije smrti župnika Ivulića upravljateljem župe, a kad je došao novi župnik Mirko Čuković, otišao je za duhovnog pomoćnika u Veliku Goricu. Umro je 31. prosinca 1817., kao župnik u Jakuševcu. Poslije njega nije bilo do god. 1814. kapelana.

God. 1814. Josip Posinovac, već drugi putu u župi.

God. 1814.—1815. Mijo Vugrinović.

God. 1816.—1818. Juraj Francević.

God. 1818.—1819. Juraj Štefok.

God. 1819. Josip Basar.

Digitized by Google

God. 1819.—1820. Antun Florijan. Poslije njegova odlaska pomagali su više puta u župi kapelani iz Kravarskoga, Pokupskoga, Jamnice, Odre i Brezovice.

God. 1823. do 1824. Adam Kraft.

God. 1824.—1825. Luka Veljača, otišao za kapelana u Šišljavić.

God. 1825.—1827. Nikola Ćukac.

God. 1827.—1828. Ivan Nep. Hrastov.

God. 1828.—1830. Martin Zorić.

God. 1830.—1831. Marko Hrvoj.

God. 1831.—1835. Nikola Volović, prije kapelan u Kravarskom.

God. 1835.—1836. Nikola Ćukac, po drugi put u župi.

God. 1836.—1840. Antun Pozderec.

God. 1840.—1843. Ivan Mondok. On je vrlo lijepo i tačno vodio župne matice i pisao okruglim, okomitim pismom.

God. 1843.—1847. Franjo Medjimorec.

God. 1847.—1849. Jakob Tkalec. Pod uplivom političkog preokreta pišu se matice od početka godine 1849. hrvatskim jezikom, pa se Tkalec potpisuje kao »pomoćnik Dubranski«. Zadnji put potpisao se kao »podžupnik« u Preloščici, kamo je otišao iz Dubranaca. Taj naslov rabi i njegov nasljednik Puškarić.

God. 1849.—1855. Janko Puškarić rodio se dne 16. studenoga 1801. u Kraju, a u svećenika je zaredjen god. 1829. Kapelanovao je s prva u Zagorju, a onda u raznim župama u Pokuplju i Turopolju. Tako je bio god. 1848. u Jamnici, odanle je otišao u Dubrance, god. 1859. bio je u Pokupskom, a kasnije je bio u Velikoj Gorici. Umro je kao isluženi kapelan dne 3. veljače god. 1874. Taj originalni tip poslužio je Augustu Šenoi za njegovu krasnu pripovijest: Mladi gospodin«.[1] Šenoa ga u njegovoj starosti ovako opisuje: »Malešan je, dvie trećine tielo, jedna trećina kratke noge, nu — gotovo jazavac. Na širokih, ponešto zavinutih plećih stoji mu obla, debela glava. Velike ušnice poodmakie su od lubanje. Kosa mu je kratka, opora, sieda. Čelo široko, nizko, puno bora. Pod čelom mu strše guste, oštre obrve, a pod obrvami žmirucaju do dva siva, drobna oka. Crvenkasti nos izvinuo se tik ispod čela, razkrilio se u šir, pa se zavija silno pri kraju. Dolnja mu je ustnica debela, gornja se ni nevidi, dolje ima tri, gore ni jednog zuba. Obrijanim, kutastim licem

[1] Gl. »August Šenoa: Sabrane pripoviesti. Izdaje Matica hrvatska«. Sv. III., str. 69.—262.

Digitized by Google

povlači se sto i sto crta, osobito kad zašmurne, ili kad dolnjom ustnicom zažvakne. Na čovjeku stoji smedj kaput, skutovi mu padaju do peta, a rukavi sižu preko kratkih, pri kraju debelih prsti. Preko sivih hlača obuo čizme. Sare su im svietle, kratke, al noge duge, široke, ko medvedje šape. Na glavi stoji čovuljku crn, nizak, strahovito širok šešir; s prieda su mu krila zavinuta, s traga uzvinuta. Na zadnjem dugmetu kaputa visi o vrpci duhan-kesa, u jednoj mu ruci drenovača, u drugoj na dugu, višnjevu kamišu prosta ilova lula«. Taj neobičan čovjek, osobitih navika i vanredno dobra srca, koji je kroz čitav svoj dugi vijek ostao kapelanom, doista je mogao poslužiti pripovjedaču za predmet pripovijesti. Kakav je bio to original, svjedoče i njegove opaske u staležu duša dubranečke župe od god. 1839.—1853., u kojemu je gotovo svakomu župljaninu nešto pribilježio. Za primjer navadjam tu nekoliko tih bilježaka:

»T. B. 70 Bogov i 70 Angelov etc. kune, mora se dobro ispitivati«.

»B. C. hotela je otrovati Nikolu, njegovu suprugu Maru u porodu i dete. Gihtno korenje u repu je zmešala i dela kuhat«.

»T. T., veliki Blasnik, Boga i Blagoslov kune i redovnika, kad k njemu dojde. God. 1850. dana 26. studena od katarininoga sajma 2 dana z lopovi pijančuval i popoldne ob 3. vuri podstupal se je zvoniti u turnu, zato bil je zvezan čez celu noč u farofu i plati birsaga«.

»M. K., sudac i kerčmar, kakti oskrunitel velikeh svetkov i strašni obšanitel Redovnikov, ima se kak najbolje na examenu izpitavati, ar kak veli, da lepše zna moliti nego Duhovniki«.

»Jana — zatem je zločestoga jezika, doma nemir čini i čes redovnike mersko govori. Znade se z kervjum kokošinum namazati i tužiti z lažjum, da nju je g. kapelan do kervi stukel«.

»J. V. kao šintar bez svakoga poštenja farofske cucke z baltum tuče«.

»J. S. je pokrivač tatov i oztaleh zločestih ljudih«.

»Pavo, Bara, Mato, Jela ogrutno Mater svoju Baru psuju, preklinjaju i z vudarci groziju se, da nju hočeju zaklati i umoriti etc. Kuneju njenoga Boga. Zato takovi nezahvalni sini i snehe ostro imadu se izpitati čez 4. zapoved Božju« itd. — — —

Poslije smrti župnika Galovića do dolaska župnika Matačića upravljao je on župom u Dubrancima. I god. 1864. i 1868. nalazimo ga po više tjedana u Dubrancima kao subsidijara.

God. 1858.—1863. Pavao Bača. Njemu je morao župnik Karlo Matačić radi slabe uprave predati upravu župe.

Digitized by Google

God. 1864.—1865. Stjepan Haramičić.

God. 1865.—1867. Ivan Evangj. Turk.

God. 1867.—1868. Aleksa Padarčić, kasnije mnogo godina župnik u Noršićevom selu. Umro je u Samoboru u mirovini godine 1910.

God. 1868.—1872. Matija Stipković, otišao je za župnika u Jakuševac.

God. 1872.—1874. Franjo Peterca. Odavle je otišao za kapelana u Visoko, dok se nije u studenomu god. 1877. opet vratio u Dubrance, gdje je postao god. 1878. župnikom.

G. 1893.—1894. Julije Biljan, franjevac, provincije sv. Križa. Rodio se u Senju i bio god. 1891. privremeno sekularizovan. God. 1894. primljen je medju svećenike djakovačke biskupije i poslan za misijonara u Kragujevac u Srbiju.

God. 1894. Aleksa List, rodio se u Andrijancu dne 29. lipnja 1867., a u svećenika je zaredjen god. 1894. U Dubrancima ostao je samo mjesec dana i odanle otišao za duh. pomoćnika u Daruvar. Kasnije je službovao u Tomašici, Oštrcu, bio je župnikom u Humu, a od god. 1909. je upraviteljem župe u Žumberku.

God. 1398.—1899. Josip Lattinger, rodjen dne 18. veljače 1867. u Karlovcu. Zaredjen u svećenika god. 1889., kapelanovao je u Završju, Mihovljanima, Sopju, Lasinji i Dubrancima, odakle je poslan za upravitelja župe u Završje, gdje je postao za kratko vrijeme župnikom.

Svećenici, rodjeni u dubranečkoj župi.

Juraj Bruček rodio se oko god. 1673., u svećenika bio je zaredjen god. 1700. Poslan je na prijedlog grofa Jurja Erdödya god. 1701. za župnika u Okić sv. Martin. God. 1712. postao je župnik u sv. Trojstvu pod Okićem.

Petar pl. Puhovski (nobilis Turopolensis ex Dubranec), rodio se oko god. 1687. Zaredjen je bio oko god. 1712., a dne 24. travnja 1716. došao je za župnika u Malu Goricu, gdje je bio još i god. 1728.

Josip Galović opisan je potanje medju župnicima dubranečkima.

Jakov Kos rodio se u dubranečkoj župi 27. travnja 1804. God. 1830. obavio je u župi jedno krštenje kao kapelan cvjetlinski. Više toga o njem spomenut ću kod župe Velika Gorica.

Digitized by Google

Zupljani.

Nije baš laskava svjedodžba, što ju je dao god. 1622. arcidjakon Benko Vinković o župljanima dubranečkim. Župljani bili su doduše svi katolici, ali su imali ne samo obične, nego i teže pogrješke. Bilo je medju njima preljubnika i priležnika; bilo ih je, koji su ostavili svoje žene i uzeli druge, bilo ih je, koji su živjeli rastavljeno od svojih žena, pače je bilo medju njima i tatova, razbojnika, ubojica i praznovjeraca. Koliko se mogao arcidjakon uvjeriti, bio je taj narod u duhovnim stvarima neuk, neupućen i divlji. Rijetko je išao na sv. misu, još rjedje na propovijed, malo se kada ispovijedao i to ne samo radi zlobe, nego radi toga, što nije imao svećenika. Dašto sam položaj župe mnogo je doprinesao tim žalosnim činjenicama. Župljani su bili udaljeni od cesta i od drugog svijeta i sami sebi prepušteni. Još je više prouzročila to i nestašica svećenstva. Dvije tako raštrkane i prostrane župe kao Dubranci i Kravarsko imale su samo jednog svećenika, nekog Matiju Lončarića, kojeg je neki Ivan Vlah, — kako je već spomenuto — onog tjedna poslije Bogojavljenja u Dubrancima ubio, pa su ostale obje župe bez svećenika. Sam Vinković pripovijeda kod kravarske župe, da su ne samo mnoge župe bile bez svećenika, već čitavo Pokuplje od Karlovca do Petrinje, gdje bi morala biti barem četvorica ili petorica. Zato zaklinje biskupa Petra Domitrovića, da se pobrine za svećenike, da ne ostane toliki narod u ovim krajevima bez pastira i bez duhovne hrane.

Župljani dubranečki sami su živo željeli, da dobiju svećenika te vruće molili arcidjakona, da im ga pribavi. Obećali su, da će mu sagraditi župni dvor, da će očistiti i iskrčiti njive od grmlja, a osim toga mu podavati i lukno. Lukna mogao bi dobiti do 100 kvartala, jer je bilo u župi preko 200 kuća.

God. 1630. bila su u župi ova sela: Cvetković aliter »Voinosoucz«, Jarebići, Cerovski vrh, Raskov-vrh aliter Petranski, Vukomerići, Bukovšćak, Dragonožci, Dubranec, Markuševac, Gustilnica, Lučilnica i Petrićev vrh (Petricha szello).

Godine 1642. tuži se arcidjakon na župljane, da su nemarni u polasku službe božje. Medju župljanima bila su trojica: Ivan Horvat, Ivan pl. Lenardić i Vuk Demerac, koji su protjerali svoje supruge i uzeli druge. Takovih je bilo i god. 1649. Juraj Krpec uzeo je k sebi suprugu Jurja Matečića, a taj je opet otišao u Dubravu, te se ondje s drugom oženio. Tako je i kmet Zidanićev Ivan Slovenac u Jarebiću uzeo k sebi ženu, koje supruga su Turci ulovili. I u Lučelnici imao je neki Mikulin kod sebe tudju suprugu, dok je njegova su-

Digitized by Google

pruga u vrijeme glada (tempore illo famelicoso) nekuda otišla i nije se više vratila.

U viziti od god. 1668. spominju se uz napomenuta već sela prviput sela: Lipnica, Klupčišće, Ratkovo brdo, Petranićka, Guci, Cuceki i Mački. Žitelji potonjih dvaju sela imali su prezimena Cucki i Mački, a u Gucima se zvao jedan žitelj Ivan Vlah.

God. 1681. tužio se župnik Gašpar Brožić na svoje župljane, da buče pod misom (clamores excitare). Jedna osoba tukla je roditelje, a druga je bila već dulje vremena izopćena, pa je arcidjakon Ignacije Mikulić odredio, da se imadu prisiliti, neka učine pokoru (qui cogendi sunt ad poenitentiam). Takovi javni grješnici morali su onda doći u Zagreb, da ondje učine javnu pokoru. Tako je arcidjakon i god. 1688. neke pozvao, da dodju u Zagreb na pokoru, ako se ne će doma ispovjediti, što su do sada propustili učiniti. I god. 1693. spominje se javni grješnik, ubojica Tomo Munić, kojemu je zaprijetio župan Valica, da će ga dati uloviti i zatvoriti, te svezanog poslati na pokoru. Župnik Ivan Stipković već se onda tužio na župljane, da mu ne će podavati lukna, kako su bili obvezani. Župan Valica s bilježnikom Pavlom Ligutićem, koji su prisustvovali viziti, obećali su, da će nastojati, kako bi se župljani u tom popravili. U vrijeme vizita arcidjakona Simona Jude Zidića (1695. do 1697.) nije bilo nikakovih tužbi na župljane.

Godine 1704. spominje se, da se o Uskrsu nekoji nijesu ispovjedili, jer ih je bilo vrlo mnogo u vojsci (quod fuerint in Castris plurimi). Za žitelje sela Mački pripovijedalo se, da ne obdržavaju blagdana, pa je arcidjakon zapovjedio župniku Matiji Štefančiću, da ih opomene. U župi je bilo ukupno 21 selo sa 231 kućnih gospodara (patres familias). Do 1. srpnja 1704., kad je bila vizita, kršteno je 53 djece, a vjenčano je 20 parova. Arcidjakon Pavao Tuškan zabilježio je god. 1709., da je bilo u župi ukupno 2034 osoba.

I izvještaj arcidjakona Stanka Pepelka u viziti od g. 1740. nije laskav po župljane dubranečke. Arcidjakon kaže, da su župljani po vjeroispovijesti i po imenu svi katolici, a ne po pobožnosti i krjeposnom životu. Narod taj da je tvrdoglav (durus) i ne će da sluša riječ božju i da po njoj živi. Župnik Juraj Mudić tužio se je na mnoge, da već sedam godina nijesu obavili uskrsne ispovijedi i pričesti. Medju njima se nalazio jedan, koji je (diaboli ductu) prešao na pravoslavlje. Kasnije se doduše povratio u katoličku crkvu, no za kratko opet otpao (iter relapsus ad vomitum), te je pače izrazio, da je katolička vjera »pasja vjera«. Taj se kasnije ipak obratio, te je katolicki zivio. Zupnik se tuzio na zupljane takodjer, da ga prikra-

Digitized by Google

ćuju u luknarskim podavanjima, tako, da je na pol manje dobivao, nego su dobivali njegovi predšastnici. Godine 1745. spominje se neki Mijo Radinić, koji je bio okrivljen radi »coprije« (ob magiam), Poslan je bio na pokoru u Zagreb, gdje se stavio i jedan dan klečao (licet ibi se stiterit et una die flexisse dicatur), kako je on pripovijedao. No pokore nije obavio i nije se ispovjedio, pa je arcidjakon zapovijedio, da podje ponovno na pokoru. God. 1749. saznajemo, da su bile u župi u velike proširene psovke. Zato je arcidjakon Adam Čegetek naložio župniku Josipu Smukaviću, da marljivo propovijeda, kako bi se iskorijenila ta pogrješka u narodu. Ako ipak ne bi išlo, valja psovače prijaviti svjetovnoj oblasti, da ih kazni.

Priopćio sam te izvještaje o župljanima, no valja pomisliti, da nijesu bili oni najgori i da i u ostalim župama nije bilo mnogo bolje. Mnogo se toga može ispričati tim, što je župa na strani, što su sela porazmještena u samotnim mjestima i okružena šumama. U opće se mora priznati, da su župljani dubranečki dobri i odani crkvi. Hvali ih god. 1824. sam biskup Maksimilijan Vrhovac i veli o njima, da su ponajviše dobri, da rado polaze crkvu, da se često ispovijedaju i mnogo poste.

Razmjerje žiteljstva u pojedinim selima pokazuje nam skrižaljka na strani 197.

Razne bilješke iz povjesti župe.

U viziti od godine 1649. spominje se, da je imala župna crkva vinograd na 20 kopača, kojega je morala obradjivati župna općina.

God. 1686. ostavio je pok. Jakov Francisci župnoj crkvi srebrni lanac, težak 70 uncija.

Selo Opatija pripadalo je valjada nekad cistercitskom samostanu u Topuskom, a kasnije biskupima zagrebačkim. Danas je to selo u kravarskoj župi, a nekad je bilo u dubranečkoj. Napominje se selo »Opatia« u viziti od godine 1668., pa se kaže: »Item in praemissa Abbatia Susichi alias Prediales Episcopales alternis annis Prandium dant suo parocho.« Zapisnik vizite kanoničke od godine 1692. razlikuje župnička podavanja plemićka i ona žitelja sela Opatije. Plemići podavali su pô vagana žita, a Opatijci (Abbatiales) vagan pšenice. God. 1741. brojila se »Abbatia seu superior Russevecz« već k župi Kravarsko. Žitelji podavali su tamošnjem župniku od kuće dva kvartala žita i kopuna.

God. 1682. dne 3. studenoga bila je parnica protiv Matije Hahačića, koji je poticao žitelje sela Jarebića, Cerovskog brda i

Digitized by Google

Razmjerje žiteljstva u pojedinim selima:

Selo	Godine 1799.			God. 1826	God. 1848	God. 1900	God. 1910
	Kuća	Vjenčanih parova	Osoba				
Dubranci	17	40	196	317	264	463	502
Gustelnica	10	28	111	125	154	185	229
Cvetković-brdo	11	23	114	125	187	180	244
Jarebić-brdo	9	29	124	137	196	173	243
Prvonožina	3	10	41	46	71	88	153
Petravci	9	24	97	97	156	206	107
Vukomerić	9	21	88	95	150	161	238
Bukovčak	10	21	115	101	151	149	194
Havidići	10	21	122	114	132	79	112
Lipnica	—	—	—	96	123	265	390
Bartolčić selo	11	28	115	—	—	—	—
Dragonožec donji	16	54	264	356	370	519	603
Dragonožec srednji	1	21	104				
Markuševac	10	18	89	77	104	132	154
Guci	4	11	56	67	65	118	162
Cuceki	10	30	141	115	—	—	—
Mački	8	23	94	80	95	120	230
Lučelnica	18	68	271	238	219	410	475
Lukinić-brdo	16	48	236	235	290	443	466
Cerovsko-brdo	13	36	159	100	131	100	103
Trputci	—	—	—	—	169	255	343
Ukupno	201	566	2540	2456	3027	4046	4948

Ratkovog vrha na bunu proti turopoljskom županu Stjepanu pl. Poglediću kurilovačkom. Župan je naime došao u Dubrance na eksekuciju. Kad je obavio svoju pobožnost u kapeli snježne Majke božje i došao u župni dvor, našao se je ondje Matija Hahačić s nao-

Digitized by Google

ružanom četom, pa mu doviknuo: »Uszem drugem prauo chinite, a nam neschete.«[1]

U viziti od god. 1692. zabilježeno je, da je zvonarima morala davati svaka kuća kvartal žita. Od pô župe ubirao je zvonar župne crkve, od druge zvonar kapele bl. Dj. Marije. Osim toga dobivao je zvonar župne crkve trećinu onoga, što je ubrao župnik o Božiću (prigodom križeca) i o Spasovu. U ime zvonarine kod sprovoda, dobivao je zvonar 1 groš, a ako je zvonio kroz čitavu sedmicu, dobivao je po starom običaju pô ugarske forinte.

God. 1704. pjevao je u župnoj crkvi i u kapeli bl. Dj. Marije pod službom božjom neki Nikola pl. Srebrić. On je to činio u ime kamata od nekoliko forinata, što ih je dugovao crkvi, a pored toga imao je kod župnika objed. Vizitator nazivlje ga koralistom.

U župi nije imao nijedan vlastelin privatne kapele. Ipak se spominje u viziti od god. 1704., da je vlastelinu Franji Berislaviću dopustio biskup, da si može svagdje dati služiti misu (quod ubilibet possit habere sacrificium Missae). Kod takovih sgoda donesli su potrebne stvari iz kapela u Lučelnici.

God. 1759. pritužio se župnik dubranečki Josip Loparić protiv vicekomeša Jurja Kosa, prisjednika Tome Prvonožca i drugih župljana, što su »seditiosa et violenta modalitate« izbacili iz njihove službe zvonare župne crkve. Kongregacija je zaključila, u povod te tužbe, da se imaju neki župljani dubranečki u lukaveckom zatvoru zatvoriti.[2]

God. 1762. bile su kod župne crkve utemeljene ove misne zaklade: 1) dubranečkog župnika Jurja Mudića glavnicom od 200 for. i s obvezom da čita župnik svaki mjesec po jednu misu. 2) Ljudevita Vagića glavnicom od 200 for. i druga glavnicom od 100 forinti pa je u to ime morao zupnik čitati 18 misa na godinu. 3) Ljudevita Vagića glavnicom od 100 for. za koju je morao župnik služiti misu godišnjicu i još dvije mise i 4) župnika jamničkoga Ivana Slaćanina glavnicom od 500 for., s obvezom od 24 mise na godinu.

Prvo župno groblje bilo je oko župne crkve sv. Katarine u Vrhovju. Kad je kapela bl. Dj. Marije postala župnom crkvom, pokapali su mrtvace oko te crkve. God. 1768. bilo je groblje oko kapele sv. Katarine posve zarašteno trnjem i drvećem, a ograda oko

[1] Gl. »Acta politico-juridica« od god. 1650—1702. str. 515. u turopoljskom arklvu.

[2] Gl fasc. 92. br. 844. i 846. u turopoljskom arkivu.

Digitized by Google

njega posve uništena. Arcidjakon Josip Mikinović zapovijedio je god. 1768. župljanima »sub poena interdicti«, da ograde prostor, gdje je bilo prije groblje. God. 1804. nabavljeno je današnje groblje na jugozapadnoj strani župne crkve, a župnik Nikola Ivulić blagoslovio ga dne 23. lipnja. Prva je bila na tom groblju sahranjena Bara, kći Mije Gučakina Trputca. Ipak je i nadalje staro groblje iza svetišta služilo za ukapanje nekojih odličnjaka. Tako je ondje sahranjen župnik Josip Galović i otac mu Toma, nekoji suci i starješine župne crkve.

Dne 23. svibnja 1809. držala je plem. općina turopoljska u Lukavcu sjednicu i zaključila, da se imaju, radi francuske provale, lukavečki arkiv i stvari tamošnje kapelice prenesti u dubranečku crkvu. Ako ne bi bilo niti ondje dosta sigurno mjesto, neka se pobrine župan turopoljski, da se te stvari smjeste na sigurnije mjesto.[1]

Već za župnika Matačića i prije silio je duhovni stol, da se u Dubrancima sagradi škola. Oko god. 1867. počeli su ipak zupljani sakupljati novac za školu i sakupili oko 1200 for. Za tu svotu kupili su gradilište od Jurja pl. Kosa iz Bukovčaka. Školu su godine 1875. smjestili privremeno u kući Stjepana pl. Huzjaka. Prvi učitelj u Dubrancima bio je Oton Šrabec, koji je prije učiteljevao u Ravnu, a kasnije bio općinskim bilježnikom na Sušaku. Šrabec službuje još danas na školi u Krajiškoj ulici u Zagrebu. God. 1885. naložila je vlada podžupaniji sisačkoj, da se mora sagraditi škola, za koju se upotrijebila gradja starog župnog dvora.

God. 1824. dijelio je u župi sv. potvrdu biskup Maksimilijan Vrhovac i potvrdio dne 18. srpnja 848, a 19. srpnja 147, ukupno 995 osoba. U župi bilo je onda 2366 dusa.

Dne 20. lipnja 1886. bio je blagoslov nove župne crkve, kanonička vizitacija i sv. potvrda. Sve to je obavio posvećeni biskup Franjo Gašparić. On je došao dne 19. lipnja u $^1/_2$9 u jutro željeznicom u Veliku Goricu, a odavle krenuo je kolima u Dubrance. Potvrdio je u svemu 1400 osoba. S biskupom je došao i arhitekta Herman Bolle, koji je vodio obnovu župne crkve. Biskupu se crkva vrlo svidjela, pa je preporučio župljanima, da ju uzdrže u lijepom redu.

Dne 12. srpnja 1895. stigao je u $^1/_2$7 na večer iz Starih Čiča u Dubrance nadbiskup zagrebački dr. Juraj Posilović, da dijeli tu sv. potvrdu i obavi kanoničku vizitaciju. Dojdućeg dana potvrdio je on u župi 1050 osoba, te onda otputio u susjednu župu Odru.

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. IV. str. 431.

Digitized by Google

Dne 14. listopada 1890. pogorjela je najveća zadruga u župi i to zadruga Galovićeva br. 4. inače Malovci zvani u selu Vukomerići. Kako nije bilo vode, pa je bila svaka obrana bezuspješna, izgorjelo je u tili čas 27 većih i manjih zgrada.

Za popisa od godine 1890. razabralo se, da je u razdoblju od god. 1880.—1890. broj žiteljstva u župi ponarastao za 270 osoba

God. 1891. dijelili se u turopoljskom gradu novci, unišli za prodane hrastove. Svaka plemićka kurija dobila je 190 for., a isto tako i župnik. Župljani platili su tom zgodom zaostalo lukno u iznosu od 1200 for. Crkva je pak dobila do 2000 for.

Tekar pod svršetak god. 1892. dobio je župnik u svoje ruke upravu crkvenog imutka, kojim je upravljao punih devetnaest godina diecezanski odvjetnik dr. A. Schauff. Uz pripomoć župnika Franje Peterce uredio je on poslije smrti župnika Josipa Akšamovića vrlo zamršene crkvene račune i crkvama spasao, što se moglo.

Dne 1. travnja 1893. počela je uredovati nova općina u Dubrancima. Prema zaključku od 1. listopada 1892. imala se naime razdijeliti općina velikogorička na četiri manje. Prvim opć. upravljateljem i bilježnikom izabran je Tomašić, a blagajnikom Lopatni.[1]

[1] Sravni o svem tom: »Liber memorabilium parochiae in Dubranec 1883.« — što ga je vrlo vješto i marljivo sastavio vrijedni župnik Franjo Peterca, pa u nj pribilježio osim povjesnih zgoda raspravu o luknarskom pitanju i podatke o vremenu, ljetini i bolestima.

Digitized by Google

Odra.[1]

Župna crkva.

Usmena predaja pripovijeda, da nekadanja odranska župna crkva sv. Jurja nije bila na sadanjem mjestu, već od sadanje prema jugozapadu, izmedju sela Odre i Male Mlake, gdje je danas općinski pašnjak. Tu je predaju zabilježio u župnoj knjizi spomenici župnik Franjo Tuškan (1799.—1826.). Mjesto, na kojem bi imala biti stara župna crkva, zvalo se onda Jurjeva sela, a poznavali su se i tragovi crkvenog temelja. Kad se kasnije presušio savski rukav, te Sava nije više tekla mimo Odru, premjestili su crkvu sv. Jurju iz Jurjevih sela u Odru. Iz stare crkve donešeno bi po predaji i malo zvono, koje je još u Tuškanovo vrijeme visjelo u crkvenom zvoniku. Ne ću ispitivati, koliko je istine na toj predaji, no ako je župna crkva bila nekada na drugom mjestu, bilo je to mnogo prije, nego je to Tuškan pomišljao. Tu bi predaju donekle potvrdjivala listina iz god. 1267., kojom se rješava parba radi zemlje Končan, pa se kao medja oj zemlji spominje i zidani temelj, prozvan Cirkvišće, po kojem

[1] Prijatelj mi je riječ Odra etimološki ovako protumačio. On dovadja tu riječ u savez s glagolom »odrijeti«, staroslovjenski: ѺДРѢТИ ili ѺДРАТИ (grčki: ἐκ-δερειν, latinski: de-trahere). Morala se kod tog sela činiti neka radnja, koja se izriče ovim glagolom. Kako pak nedaleko Siska ima takodjer rječica istoga imena, nije teško pogoditi, u čem bi to »odiranje« sastojalo: svakako u odiranju obala, uz koje je tekao savski rukav, sada već isušen. Prema participu pak ѺДРАНЪ (cf. Manassis chronica) nije nemoguće, da se subjektu, od kojega potječe ona radnja, nadjelo ime »Odra«, po gotovu, gdje je riječ »rijeka« ženskoga roda, a narod često voli neke kratice. Od ovoga glagola »odrijeti« ima i drugih izvedenih riječi u staroslovjenskom i hrvatskom jeziku; n. pr. ѺДѺР suppellex, poljski odra (cf. Miklošić: Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum sub voce: ѺДРАТИ), odar — koji odire, odora — die Beute; плно (cf. Iveković: Rječnik hrv. jezika). Teže bi bilo tumačiti od riječi ѺДРЪ = κλίνη, lectus, t. j. korito rijeke. Slično je po svoj prilici postala riječ Drava od iste riječi samo u prostom obliku ДРАТИ, koja je vjerojatno već radi svoje korjenite kratkoće dobila još nastavak »-va.«

Digitized by Google

bi mogli zaključivati, da je tu nekad stajala crkva.[1] Bilo je to dakako u davnoj starini, ako su god. 1267. od te crkve postojale samo još ruševine.

Da je Sava nekada doista tekla mimo selo Odra (ne doduše velika Sava, već jedan njezin rukav), svjedoči i danas jarak na sjevernoj strani sela. Taj jarak počinje se već kod Zaprudja i ide nuz Odru dalje prema istoku. Taj su jarak zvali Odra ili Odera. Još u XVIII. stoljeću nije bio taj jarak presušen. Samomu Tuškanu pripovijedao je jakuševački župnik Matej Ratko, da se je jedan njegov župljanin, koji je bio onda vrlo star, u svojoj mladosti češće prevažao prijevozom preko tog savskog rukava. Prijevoz bio je ispod kurije oo. pavlina, kasnije kurije plemićke obitelji Zdenčajeve. Ondje je bio takodjer i mlin na ladjama (vodenica). Žitelji na drugoj strani rukava zovu se još i danas Mlinarići, dok su se žitelji na protivnom brijegu (4 broja: Matijevec, Solić, Mahin i Hojan) zvali još u Tuškanovo vrijeme Bregani.

Uza sadanju župnu crkvu vodila je glavna cesta od Lukavca u Zagreb.[2] Prvi put spominje se odranska župna crkva već god. 1331. Dne 20. lipnja 1331. naime izvješćuje zagrebački kaptol ugarskog kralja Karla, da je omedjašio posjed Čehe, pa se tu spominje i zemlja crkve sv. Jurja »de Odra«.[3] U popisu Ivana arhidjakona goričkoga, od god. 1334. dolaze već gotovo sve župne crkve u Turopolju, koje su i danas, a medju njima navodi se na prvom mjestu crkva »de Odra sancti Georgii«.[4] Iz listine od 20. svibnja 1427., u kojoj ban Herman Celjski javlja zagrebačkom kaptolu, da ima Ladislav, sin Benedikta de Gepew položiti prisegu o prijepornom posjedu u Odri (in Odrazenthgyurgh), saznajemo, da je bila ta crkva zidana i da je imala zidani zvonik i groblje.[5]

[1] »Cuius terre prima meta incipit ab occidente a fluuio Odra in meta terrea et procedit versus orientem perueniendo ad quoddam fundamentum uocatum Circuische.« Gl. Emilij Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja.« I. str. 22.

[2] God. 1435. kaže se: »per viam communem ad Ecclesiam sancti Georgii martiris eundo«; god. 1466.: »penes viam, qua itur de Lukawech versus ecclesiam beati Georgii martiris in Odra fundatam«; god. 1479. »inter viam magnam, que itur versus ecclesiam sancti Georgii«. Gl. ib. I. str. 240. i 433. i II. str. 16.

[3] Ib. I. str. 46.

[4] Ib. I. str. 51.

[5] »in predictis autem porcionibus possessionariis ipsius Ladislai in dicta Odrazenthgyurgh habitis in lite remanentibus reperissent unam ecclesiam lapideam, sepulturam et unam turrim similiter lapideam habentem.« Gl. ib. I. str. 209.

Digitized by Google

Toj crkvi poklonila je dne 26. ožujka 1455. plemenita općina turoroljska (tota universitas seu communitas cunctorum nobilium tam praedicti Campi Zagrabiensis, quam moncium ecclesie sancte Katherine virginis et martiris Christi) svoj posjed, zvan Kupečine, nedaleko Savišća i to za ispokoj duša svojih i svih svojih nasljednika, roditelja i predšastnika.[3] U župnoj crkvi sv. Jurja polagali su često prisegu oni, kojima ju je sud u raznim parnicama dosudio.[1]

Gotovo sve crkve turopoljske, a tako i odranska, nastradale su za provale Hasan-paše. On je u ljetu god. 1592. prošao preko Kupe, pa se utaborio u Lomnici. Njegove čete opustošile su sav kraj izmedju Kupe i Save i odvele sobom u ropstvo više hiljada ljudi obojeg spola.[2] Da je župna crkva odranska tom prilikom obeščašćena, spominje i katedralni arcidjakon Benko Vinković u zapisniku vizite kanoničke, što ju je obavljao u prvostolnom arcidjakonatu god. 1622. Iz te vizite, koja je obavljena u Odri u petak poslije bijele nedjelje, crpamo prve podatke, kakova je bila nekad odranska župna crkva. Župljani su ju poslije turskog opustošenja popravili; imala je dobar krov, ali je bila dosta nečista. U crkvi koja je bila zidana, bila su tri žrtvenika, od kojih su bila dva posvećena. Svetotajstvo čuvalo se nedostojno u nekakovoj škatulji na velikom žrtveniku i nije se u vrijeme obnavljalo. Kako je bilo onda u našem narodu mnogo sujevjerja, bojao se arcidjakon, da ne bi tko svetotajstvo, koje se tako slabo čuvalo, obeščastio (non solum laica pia, sed etiam impia ac superstitiosa manus). Krstionice nije bilo, a niti su se vodile župne matice, kako je to zapovjedio već tridentinski sabor. Crkva nije imala posebnih dohodaka, već se uzdržavala s pobožnim zapisima i darovima.

God. 1630. crkva se temeljito popravljala i nadogradjivala, jer se u zapisniku vizite kanoničke te godine kaže, da se crkva brzo gradi i da je već u dobrom redu. Svetotajstvo nije se čuvalo više na velikom žrtveniku, već u stijenskoj izdubini do njega, kako je bio za onda u mnogim crkvama običaj. God. 1634. premjestili su ga opet na veliki žrtvenik, koji je bio lijepo urešen (opere pulchro ornatum). Te se godine spominje već i sakristija, koju su valjda god. 1630. prigradili i predvorje (porticus seu capella) pred glavnim vratima. Bio je nov i crkveni kor i propovijedaonica od kamena. Oko crkve bilo je ogradjeno groblje, a u njem je bila mala tvrdjica (cum

[1] Gl. ib. III. str. 480.

[2] Gl. B. Krčelić: »Historiarum Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis partis primae, tomus I.« str. 289.

Digitized by Google

turricula seu propugnaculo), sagradjena valjda radi turskih provala. Zupni kolator ili patron bio je vlastelin iz Male Mlake Berislavić, koji je poklonio crkvi veliki oltarnik. Godine 1642. saznajemo, da crkveni pod nije bio ravan. Groblje bilo je dobro ogradjeno, a u zidanom zvoniku bilo je samo jedno zvono. Crkva bila je prilično opskrbljena crkvenim odijelom i sv. posudjem.

I vizita od god. 1649. daje nam neke podatke o župnoj crkvi. Maleno svetište bilo je nadsvodjeno, a strop u ladji bio je stolarska radnja, pa je bio slikan, kao i crkveni kor. Za crkvu se nije znalo, da li je posvećena ili nije, jer se nije slavilo posvetilo. Na velikom žrtveniku bila je medju stupovima slika Navještenja bl. Dj. Marije, a od pokrajnih žrtvenika bio je na desnoj strani žrtvenik sv. Trojstva, a na lijevoj žrtvenik Velike Gospe. Te su godine nabavili drugo zvono, pa su još za nj medju župljanima sakupljali prinose.[1]

God. 1669. posjetio je župu arcidjakon Ljudevit Vukoslavić. Zapisnik, što ga je on tom prilikom sastavio, opisuje nam tadanje stanje župne crkve. Crkva bila je dosta prostrana, no bila je tamna, jer je imala samo tri prozora i dvoja vrata. Dosta maleno svetište bilo je nadsvodjeno, dok je crkvena ladja imala ravan strop. Sakristija bila je prostrana i nadsvodjena, a zvonik zidan i prilično visok. U njem su visjela dva zvona. Kod zvonika bilo je predvorje (porticus antiqua). Veliki žrtvenik bio je drven i priprosto obojadisan. U crkvi bila su još dva žrtvenika sv. Antuna i žrtvenik bl. Dj. Marije. Za žrtvenik sv. Antuna, koji je bio bojadisan i pozlaćen, veli se, da je bio čudotvoran (miraculosum). Narod se je svecu rado preporučivao u raznim neprilikama, obavljao kod tog žrtvenika razne pobožnosti te ga i rado darivao. I predvorje je imalo svoj žrtvenik, podignut u čast blaženoj Gospi. Na tom žrtveniku služilo se prigodom raznih proštenja (propter concursum populi), kad se tu sabralo mnogo naroda, pa nije bilo za sve mjesta u crkvi. Krstionice i ispovijedaonice nije još bilo, a sv. ulja se čuvala u sakristiji. Medju crkvenim stvarima vrijedne su spomena dvije vojničke zastave. Jedna je bila velika, crna, sa slikom, a poklonio ju je crkvi neki Bukovački. Arcidjakon spominje, da je bila ta crkva nekad bogata, no u ono vrijeme nije gotovo ništa imala. Crkveni starješine izkazali su samo jednu ugar. forintu crkvenog imutka.

[1] Kao prinos za narodnu vezeninu napominjem, da je crkva imala 24 seljačkih starovjerskih (antiqui operis) ručnika, i 24 drugih ručnika, koji nijesu bili više onako bojadisani (sed non ita colorata), kao prijašnji, te bili valjda radjeni na noviji način.

Digitized by Google

Iz zapisnika vizite kanoničke od godine 1690. ne saznajemo mnogo. Za crkvu se kaže, da je posvećena. Tu se i prvi put spominje žrtvenik sv. Trojstva. Sa slikom sv. Trojstva, koja se čuvala valjda na kojem žrtveniku, dogodilo se nekakvo čudo, pa su zato sagradili novi žrtvenik i u nj metnuli tu sliku (noviter erectum intuitu miraculi imaginis miraculosae Sanctissimae Trinitatis). Taj žrtvenik bio je drven i prilično velik. Uz čudotvornu sliku sv. Trojstva bili su kipovi svetaca iz isusovačkog reda sv. Ignacija i sv. Franje Ksavera. To nam svjedoči o utjecaju zagrebačkih Isusovaca na Turopolje. Valjda su oni ovdje češće držali misije, pa kad se pravio novi žrtvenik, posredovali, da su došla na žrtvenik i ova dva sveca. U atici žrtvenika bio je izmedju kipova sv. Ivana Evangjeliste i Marije Magdalene propeti Spasitelj, a nad njim kip bl. Djevice Marije.

God. 1695. obavio je u župi fundamentalnu vizitu bivši župnik u Starim Čičama, a sada opat sv. Margarite de Bela Simon Juda Zidić. Crkva dobila je onda novi krov od hrastovih dasaka. Drveni krov u ladji i crkveni kor bili su slikani. Mala vrata bila su prema jugu, a velika prema zapadu, pa je tako crkva imala isti položaj koji i danas. Krov četverouglastog zvonika bio je crveno oličen, a u predvorju bila je priprosta propovijedaonica (operis rustici). Medju crkvenim stvarima napominjem crveni svileni barjak sa slikama bl. Dj. Marije i sv. Jurja i vojnički turski barjak crveno zelene boje. Valjda ga je poklonio crkvi koji od plemenitaša u župi, osvojivši ga na bojnom polju. Spominju se te godine i župne matice krštenih i vjenčanih.

Arcidjakon Zidić potanje nam je opisao žrtvenike, koji su bili u to vrijeme u župnoj crkvi. Glavni žrtvenik posvećen je bio u čast sv. Jurju. U donjem dijelu žrtvenika bila je slika zadnje večere, a do nje bili su kipovi sv. Brigite i Gertrude, sv. Ane i sv. Ivana Krstitelja. U sredini žrtvenika bio je pozlaćeni kip sv. Jurja na konju, pod njim zmaj, a sa strane dva angjela. Na vrhu žrtvenika bilo je ime Isusovo. U svetohraništu čuvalo se svetotajstvo u srebnom ciboriju.

Žrtvenik sv. Trojstva, koji sam već opisao, bio je na strani epistole, (na južnoj strani). Na strani evangjelja bio je već napomenuti žrtvenik sv. Antuna Padovanskoga. Na sredini bio je kip svečev, a sa strane bili su kipovi sv. Roka i sv. Sebastijana, zaštitnika u raznim bolestima. U drugom predjelu bilo je u sredini sv. Trojstvo, a sa strane kipovi sv. Ivana Krstitelja i sv. Ivana Evangjeliste, a na vršku je bio kip sv. Mihaela s mačem i tezuljom. U predvorju bio je žrtvenik bl. Dj. Marije sa starom slikom na daski. Još su bili na žrtveniku kipovi sv. Stjepana i sv. Ladislava, sv. Ag-

Digitized by Google

nete i sv. Barbare te slika sv. Trojstva. Sv. Trojstvo bilo je dakle na sva tri žrtvenika.

Godine 1699. dobila je crkva još žrtvenik Velike Gospe (Uzašašća bl. Dj. Marije). U sredini bila je slika, koja je taj dogodjaj predstavljala, a na žrtveniku bili su još kipovi sv. Helene i sv. Katarine, sv. Ursule i sv. Jurja, sv. Stjepana, prvoga mučenika i sv. Stjepana kralja. Naveo sam sve te svece, da se vidi, kojima su se svecima Odranci najradije preporučivali i utjecali se u raznim duševnim i tjelesnim potrebocama.

God. 1701. bio je zvonik župne crkve u sredini puknut, tako, da se je bilo bojati, da će se porušiti. Župnik Juraj Grdun obećao je tadanjem arcidjakonu, da će nastojati, kako bi se zvonik što prije popravio. Župna crkva imala je na godinu 16 ren. for. dohotka, a 10 ren. for. dobivala je u ime milostinje.[1]

Dosadanja župna crkva, kako možemo po svemu suditi, bila je za župu odransku premalena, a bit će, da je bila već i trošna, pa se je oko sredine osamnaestoga vijeka počelo ozbiljno misliti oko toga, da se sagradi nova. Kako crkva nije imala imutka, išlo je to polagano, tako da su s gradnjom počeli oko god. 1749., a crkva je bila dogotovljena tekar oko god. 1780. Najprije su mjesto starog svetišta podigli novo, već i prizidali mu sa svake strane po jednu kapelu. Kapelu sv. Ivana Nepomucenskoga, koja je bila na sjevernoj strani do sakristije, sagradio je na svoj trošak podžupan Stjepan Gudić. On je bio u opće veliki crkveni dobročinac. Na samrti zapisao je kapeli za njezino uzdržavanje 200 ren. for., a već prije poklonio crkvi srebni kalež. Uz to je kod crkve utemeljio i misnu zakladu s glavnicom od 1000 ren. for., uz obvezu, da se za njega i njegove rodjake čita mjesečno 5 misa te misa na godišnjicu njegove smrti dne 17. ožujka. U kapeli koja je bila kamenom popločena, bila je Gudićeva grobnica, gdje je on i sahranjen. Na žrtveniku bio je u sredini izmedju dva angjela kip sv. Ivana Nep., a sa strane kipovi sv. Petra i Pavla, sv. Ladislava i Stjepana. U gornjem predjelu bilo je krunisanje bl. Dj. Marije, kipovi sv. Joakima i Ane, a na vršku bio je medju pozlaćenim zrakama jezik sv. Ivana. Na južnoj strani svetišta, gdje je danas sakristija, podigla je kapelu u čast imenu Marijinu plemenita obitelj Škrlčeva, koja je

[1] Gl. »Proventus Parochorum, Parochialium et earundem Filialium Ecclesiarum, Capellanorum et Ludimagistrorum etc. 1735. Per me Georgium Braniugh Episcopum Zagrab«. — »Ecclesiastica« XI. D. vol. I. 2. u nadbiskup. arkivu.

Digitized by Google

imala tu svoju grobnicu. Ta je kapela bila ukrašena raznim slikama, a u njoj bio je oltar bl. Djevice Marije, kojemu se vjernici rado zavjetovali (quo fideles copisa vota faciunt). S crkvenom ladjom nije išlo tako brzo. God. 1759. bile su glavne zidine podignute do krova, ali ladja još i god. 1768. nije bila dogotovljena. Crkva je posjedovala onda samo 160 for., a kolatora Škrlca, koji je već mnogo toga doprinesao za gradnju kapele Marijine i za nabavu novih zvonova, nije se moglo siliti, da još što dade. Zato je arcidjakon Josip Mikinović odredio, da župljani plemići kao i neplemići doprinesu potrebnu svotu, da se crkva što prije dogotovi. Žrtvenici sv. Trojstva i sv. Antuna bili su već god. 1749. premješteni u crkveno predvorje i ostali ondje, dok nije bila ladja posve dogradjena. To je predvorje, koje je imalo slikani strop, moralo biti doista prostrano, kad su uza žrtvenik bl. Dj. Marije, koji je bio od starine ondje, našla mjesto ova dva žrtvenika, a uz njih i žrtvenik sv. Josipa, za koji se kaže, da je bio na evangjeoskoj strani. God. 1749. spominju se u crkvi i nove orgulje.

Zvonik župne crkve počeli su graditi god. 1759., tada je bio sazidan već u visinu od dva hvata. Zvonik je dosta visok i čvrsto sagradjen, a vrlo jednostavno i zgodno je napravljeno stojalo, na kojem vise zvona. Crkva je već prije toga imala dva zvona, ono najstarije, za koje su pripovijedali, da je još iz crkve u Jurjevim selima i drugo, lijevano god. 1747. u Ljubljani. To je zvono (mjeri u promjeru 52 cm., a visoko je 51 cm.) ukrašeno slikama propetog Spasitelja te bl. Dj. Marije s djetetom, a ima na gornjem rubu natpis:

SANCTE GEORGI ORA PRO NOBIS.
MICHAEL REMER LABACI ME FECIT ANNO DOMINI 1747.

Kad je bio dogotovljen novi zvonik, nabavljena su nastojanjem župnika Mateja Basarovića, a znamenitim troškom župnog kolatora Škrlca u Lepoglavi kod otaca pavlina dva nova veća zvona, koje je salio fratar Letancije Santini, od kojeg su i zvona u lepoglavskoj crkvi. Veliko važe 10 starih centi (mjeri 93 × 87 cm.), a urešeno je slikama propetog Spasitelja, sv. Petra i Pavla i bl. Dj. Marije. Na gornjem rubu ima u dva reda s velikim slovima otisnut natpis:

✠ A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE ✠
A D. M. DCCLXVI ✠

✠ FRATER LAETANTIVS SANTINI O. S. P. P. E. FVDIT LEPOGLAVAE ✠

Digitized by Google

Drugo zvono (8 centi, 80 × 74 cm.) ima isti oblik i slike propetog Spasitelja, bl. Djevice Marije, sv. Mihaela i sv. Nikole. Na njem čitamo:

✠ CHRISTVS NOBISCVM STATE ✠ ANNO DOMINI M.DCC.LXVI.
✠ FRATER LAETANTIVS SANTINI ORD. S. P. P. E. ✠

Župnik Basarović, čija je najveća zasluga, što je došlo do gradnje nove crkve, doživio je tu radost, da je prije svoje smrti mogao vidjeti prilično dogotovljenu i svim potrebnim opskrbljenu župnu crkvu.

Za njegova nasljednika Stjepana Šaranića kaže se u župnoj knjizi spomenici, da je porušio svetište i sagradio novo, primjereno crkvenoj ladji. To ne će biti istina, jer su najprije sazidali svetište[1], a onda prema njemu gradili crkvenu ladju. Župnik Tuškan, koji je to zabilježio, čuo je, da su radili na svetištu, ali ne tako, kako je on shvatio, da su ga iz nova sagradili, već su ga samo pregradjivali. To su naime morali, jer su onda kapelu sv. Ivana Nep. posvema odstranili, a iz kapele bl. Dj. Marije napravili su sadašnju sakristiju. Župnik Mirko Karaby dao je popločiti kamenom svetište i veći dio crkve, a nabavio je i novu propovijedaonicu. Godine 1799. bila je crkva u potpunom redu (kako veli zapisnik kanoničke vizite: »extructa solide et revera eleganter«). U duljini mjerila je $14^{3}/_{12}$ hvati, a široka je bila $5^{1}/_{2}$ hvati. U njoj su tada bila samo dva žrtvenika: veliki sv. Jurja i pokrajni na evangjeoskoj strani: Imena Marijina. Valjada je bio to onaj žrtvenik, koji je prije stajao u Škrlčevoj kapeli. Na strani epistole bila je pripravljena samo menza, ali još nije bilo ondje žrtvenika.

Početkom god. 1800. došao je za župnika u Odru Franjo Tuškan, koji je mnogo zaslužan ne samo za župu, već i za župnu crkvu. Već god. 1801. dao je milodarima župljana i pripomoću »Januša Haramičića od Navigatie Savske komisara« pobijeliti župnu crkvu, a svetište slikati. Na veliki žrtvenik postavio je novu sliku sv. Jurja, visoku 9 stopa i sliku sv. Ivana Nep. na uspomenu nekadašnje kapele. Veliki oltar uresio je takodjer novim svetohraništem, nad kojim je bio kip bl. Dj. Marije na prijestolju. To je svetohranište

[1] U viziti kanoničkoj od god. 1762. izrijekom se kaže o crkvi: »Haec a fundamentis erigi coepit, ita quidem, quod sanctuarium sub fornice jam perfectum sit, in corpore vero Ecclesiae duae pariter Capellae una septemtrionem versus, altera vero versus meridiem, ac utraque sub fornice, reliqui autem aedificii muri quidem magistrales erecti sunt, necdum tamen incrustati.«

Digitized by Google

napravio zagrebački obrtnik Matija Urban, rodom Čeh.[1] Slike na žrtveniku napravio je gradjanin zagrebački Tadej Kovačić. a četiri evangjelista u svetištu i druge ukraske na zidu naslikao je Bavarac Franjo Schoan. Potonji naslikao je i prostor kod zvonika, u koji se smjestio božji grob. Taj je Tuškan god. 1802. nabavio. God. 1809. dobila je crkva nove orgulje, koje je napravio glasoviti majstor Mlečanin Kajetan Moschatelli. Za te orgulje darovali su prilične svote okolišni vlastelini, župljani pa i sam župnik. Godine 1824. napravio je gradjanin novoveški, slikar Gigl, novu krstionicu, a god. 1826. je sakristija na novo pokrita.

I Tuškanov nasljednik Alojsije Budić mnogo je zaslužan za župnu crkvu. God. 1828. popravio je temeljito krov župne crkve, a god. 1831. dao je pobijeliti crkvu i zvonik. Manje zvono, koje je dne 27. veljače 1831. puklo, preliveno je dojduće godine u Zagrebu. To je zvono, teško $1^1/_2$ centi (promjer 50, visina 40 cm.), urešeno je slikama propetog Spasitelja, bl. Dj. Marije s djetetom, sv. Pavla i sv. Jurja, a na doljnom rubu je natpis: ZAGRABIAE 1832. Kako je bio do sada u novoj župnoj crkvi samo jedan pokrajni oltar, dao je župnik Budić god. 1836. podignuti novi žrtvenik s v. Antuna, koji je kanonik Franjo Tuškan dne 12. lipnja svečano blagoslovio te prvi na njem misu otčitao. I vlastelini a tako i župljani župnika su u njegovom nastojanju oko poljepšanja župne crkve svojski podupirali, pa se ima tomu pripisati, da je druge godine dobio zvonik novu kupulu, munjovod i sat. Bivši župnik Franjo Tuškan poklonio je te godine crkvi krasno misno odijelo crvene boje s dalmatikama i sâm prvi u njemu služio na Jurjevo. Crkva je našla plemenitog dobročinca i u profesoru bogoslovije Stjepanu Ledinskiu, koji je dao na svoj trošak dogotoviti žrtvenik do propovijedaonice te ga ukrasio lijepom slikom sv. Maksimilijana. I gradnje na tornju i u crkvi bile su dogotovljene koncem listopada, pa je kanonik Franjo Tuškan blagoslovio dne 29. listopada žrtvenik sv. Maksimilijana. Poslije obavljenog blagoslova odslužio je on prvi na njemu sv. misu, a na na svršetku otpjevao svečani »Te Deum«. Lijepoj svečanosti, koju je

[1] Zanimljivo je Urbanovo pismo, koje je umetnuo u svetohranište, a koje se našlo, kad su god. 1907. postavljali novi veliki žrtvenik. On je ovo napisao: Im Jare Cristij 1801. hat diesen Dabernagel ferfertiget Mathias Urban, Burgerlicher Tischlermeister in seinem Alder 50 Jar for 240 floren aus bemen gebirdik ander ten Pfarer Franc Duskan in dieser zeit hat der Franzosen Krik ende gehabt und war ser daier den mitel mesiger wein hat kost. 20 Kr. dimas der wazen zu 6 floren mezen Agram ten 30ten aukust 1801. Kot kibin ti ebige Ru ammen.«

Digitized by Google

uzvisivala svirka glazbe (intra musicorum instrumentorum peramoenum concentum), pribivalo je mnoštvo pobožnog naroda i mnogo odličnika. God. 1839. uklonio je župnik Budić iz crkve stare klupe i mjesto njih postavio četrnaest novih, na svakoj strani po sedam.

Kanonik Tuškan, koji je tako zaslužan za odransku župu, u opće se često sjećao svoje nekadanje župe i svojih župljana. Tako je crkvi poklonio god. 1840. malo zvonce (cinkuš), teško 55 funti. Zvono (u promjeru mjeri 40 cm., a visoko je 28 cm.) ima na jednoj strani natpis:

HONORI B. M. V. SS.
GEORG. ET S. FRAN.
SERA : DICAVIT FRAN :
TVSKAN CAN. ZAG : ET
CVSTOS CATH. ECCS.

Na drugoj su strani slike bl. Dj. Marije s Isusom, sv. Jurja i sv. Franje Serafskoga. Na donjem obodu stoje riječi:

FVSA PER HENRICVM DEGEN. ZAGRABIAE 1840.[1]

God. 1843. sklonuo je župnik Budić župljane, da su dali po osobi 10 novčića i tako sakupili svotu od 300 for., da se napravi nova ograda (cinktura) oko župne crkve. Da bude posao jeftiniji, napravili su sami ciglanu, u kojoj su Talijani priredili 100.000 obične opeke i 9000 komada crijepa za krov. Time su podigli lijepu ogradu, koja je bila sva zidana, jedino od uličnе strane bila je drvena (štaketlini). Opeku, koja je preostala (20.000 komada) i 24 hvata drva za ogrijev, prodali su župljani u Zagrebu, te dobivenim novcem popodili crkvu i sakristiju. Sami su dovezli iz Podsuseda 24 voza kamenja, što su talijanski radnici isklesali i upotrebili u crkvi. Vrijedni upnik Budić uz sudjelovanje svojih župljana, kojima se mora priznati, da su bili oduševljeni za ljepotu kuće božje, tako je uredio župnu crkvu, da njegovom nasljedniku Jurju pl. Barabašu nije preostalo mnogo, da dovrši. On je dao god. 1867. slikati svetište i izveo neke manje popravke, kao na pr. na orguljama.

Kad je došao god. 1897. sadanji župnik Antun Švarić u Odru, odmah je stao smišljati, kako bi župnu crkvu, koja je poslije pedeset godina trebala opet popravka, temeljito obnovio. Prva mu je želja bila, da stare, trošne žrtvenike odstrani i zamijeni novima. I on je, kao i njegov predšasnik Budić, našao u svojim župljanima vri-

[1] U viziti od god. 1852. čitamo, da se za zvonjenje mrtvaca kroz osam dana platilo crkvi 2 for., a za zvonjenje kod sprovoda 1 for.

Digitized by Google

jedne pomagače, koji su svojevoljnim novčanim darovima pripomogli, da se što prije izvede zamišljeno djelo. Žrtvenik sv. Antuna, kojeg je sveca narod u župi od vajkada vrlo štovao, dao je odstraniti i na njegovo mjesto postavio novi. Taj žrtvenik napravio je Slavoljub Wagmeister u Zagrebu za 800 K. Iza toga je uklonio stare pokrajne žrtvenike sv. Maksimilijana i Imena Marijina, te na strani

Župna crkva sv. Jurja u Odri.

epistole smjestio žrtvenik Srca Isusova, a na strani evangjelja žrtvenik žalosne Majke božje. Oba žrtvenika, koja imadu isti oblik, napravio je zagrebački stolar Ljudevit Budicki i dobio za svaki 1000 K. No glavni ures dobila je crkva s velikim, bogato urešenim žrtvenikom sv. Jurja, što ga je za svotu od 4000 K. god. 1907. postavio poznati majstor Stuflesser iz Tirola.

Kad je crkva dobila tako nove lijepe žrtvenike, valjalo je i nje-

Digitized by Google

zinu nutrinju prema tomu udesiti. Mnogo je doprinesao tomu već novi keramitni pod, postavljen god. 1907. No bila je želja i župnika i župljana, da bude crkva takodjer slikana. Župnik je god. 1908. stupio u pregovore sa Petrom Rutarom, Slovencem iz Osilnice, koji je za svotu od 3400 K. crkvu pristojno i ukusno uresio. Glavna slika u svetištu je Uzvišenje bl. Dj. Marije. Tu sliku okružuju slike svetih djevica Barbare, Agneze, Lucije i Cecilije. U tri kupule, na boltama u ladji naslikan je Isus Krist consolator, smrt sv. Josipa i rasipni sin u dvije slike. Tu su i četiri crkvena oca: sv. Jerolim, Grgur, Ambrozij i Augustin. Nad glavnim žrtvenikom je slika zadnje večere. U slijepom prozoru je slika sv. Antuna, a iza orgulja slike sv. Ane i Cecilije. U nišama po crkvi slike su sv. apostola, a nad sakristijom u oratoriju Spasitelj s farizejima u onoj prigodi, kad su ga iskušavali glede poreznog novca. Dosta uspjele slike i ne prebujna ornamentika čine krasnu crkvenu nutrinju prijaznom i punom, u njoj vlada lijepi sklad, koji se ugodno doimlje oka gledaočeva. Tom prigodom je slikar obnovio i propovijedaonicu, postavljenu god. 1798. i ukrasio ju slikama Isusa, dobroga pastira i Mojsija s dvije kamene ploče. Popravio je i staru krstionicu, preličio orgulje i ostali crkveni namještaj, da bude sve u skladu sa slikarijom. Milodarima župljana postavljen je god. 1904. u crkvi takodjer lijepi križni put i nabavljen novi luster i svjetiljka za vječno svjetlo. Uz revnost župnika valja istaknuti darežljivost župljana, koji su svojim milodarima pripomogli, da se je sve to moglo izvesti. Njima u čast može se kazati, da je odranska župna crkva sada jedna od ljepših u nadbiskupiji i da imade sve potrebite stvari.

Obveze o uzdržavanju crkvi i župničkih zgrada.

Kako se više puta pita: tko je dužan uzdržavati crkve i župničke zgrade, priopćujem ovdje u cijelosti, što o tom spominje zapisnik kanoničke vizite, što ju je obdržavao dne 22. i 23. lipnja god. 1851. u župi Odri arcidjakon turopoljski, kanonik Ignacije Ročić.

Za župnu crkvu kaže se u toj viziti: »Ecclesiam in bono statu conservandi et pro renata restaurandi, obligatio ab immemoriali usu et consvetudine introducta, dum et in quantum e peculio Ecclesiae fieri nequiret, incumbit solis et unicis Ecclesiae hujus Parochianis, cui obligationi adusque semper cum laude satisfecerunt.«

Po sebi se razumijeva, da žitelji sela Velike Mlake moraju uzdržavati tamošnju kapelu. Vizita o tom govori: »Hanc in bono statu conservare et restaurare sola ejusdem filialis communitas obligatur.«

Digitized by Google

U župnom dvoru opet i gospodarskim zgradama spominje ta vizita ovo: »Domum Parochialem et reliqua aedificia Parochialia obligantur Parochiani suis sumptibus exstruere, tegere, augere et conservare, et quidquid est circa curiam in victu proprio reparare ac erigere, dempto horto. Novum Parochum et ejus substantiam ad curiam parochialem devehere, item obligantur ordine pro Festivitatibus in Ecclesia servari solitis, duos currus lignorum ad curiam Parochi advehere, cui obligationi pro nunc non satisfaciunt. Interim Parochus studiosus munditiei minores reparationes pro posse ex proprio fieri curat ultra suam obligationem.« O drvima govori i odluka arcidjakona, ubilježena pod točkom trećom: »Obligatione Parochianorum ab antiquioribus temporibus ea permanente, ut singulae Possessiones seriatim, ante solemnitates Ecclesiarum duos currus lignorum focalium ad aream Parochorum promoveant: haecque obligatio quadamtenus intermittatur, sicque Parochi suo dotationali beneficio frustrentur, modernum Parochum ejusque successores inviari, ut eidem obligationi explendae de anno in annum invigilent desuperque conficiendum Protocollum ducant.«

Kapela sv. Barbare u Velikoj Mlaki.

U povjesnim spomenicima plem. općine Turopolja spominje se vrlo često selo Velika Mlaka. Selo dobilo je svoje ime svakako od močvare ili mlake, koja se ondje prostirala, a o kojoj dolazi spomen već god. 1267.[1] Selo Mlaka nalazimo tekar god. 1326., kad se imenuje neki plemić Nikola, sin Nikolin, sina Petrova »de Mlaca«.[2] Kapela sv. Barbare ne nalazi se doduše u najstarijim zapisnicima kanoničkih vizita, ali bit će, da je postojala već god. 1642., jer je te godine lijevano manje zvono, koje je i danas u njezinu zvoniku. Zvono mjeri u promjeru 33 cm., visoko je 28 cm., a na njem je natpis: »GOSS MICH CONRAD SEISSER IM GRAZ 1642.« Potvrdjuje nam to i bilješka, da su stari žrtvenik god. 1679. zamijenili s novim, a kako se žrtvenici tako brzo ne mijenjaju, bit će, da je kapela stajala već mnogo prije god. 1679. Taj žrtvenik sačuvao nam se s malim promjenama do danas, pa je vrlo zanimljiv. Kako ima kapela ravan strop a niska je, to je žrtvenik dosta stiješnjen, ali je inače radnja ukusna i ljepša, nego obično na selu. Na njem je u sredini slika sv. Barbare, ukrašena uspjelom rezbarijom, a nad njom je manja

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« I. strana 22.

[2] Gl. ib. I. str. 43.

Digitized by Google

slika iste svetice. Nešto osobita i neobična na žrtveniku su daske, s kojima se nekada žrtvenik zatvarao kao kod gotskih žrtvenika (Flügelaltar). Spominju se one i u kanoničkoj viziti od god. 1695. riječima: »et ea partibus in tabulis, quibus occluditur Martyrium s. Barbarae, a foris vero, dum clauditur altare, in iisdem Tabulis habetur passio Christi picta«. Bit će, da je žrtvenik bio kasnije preradjivan,

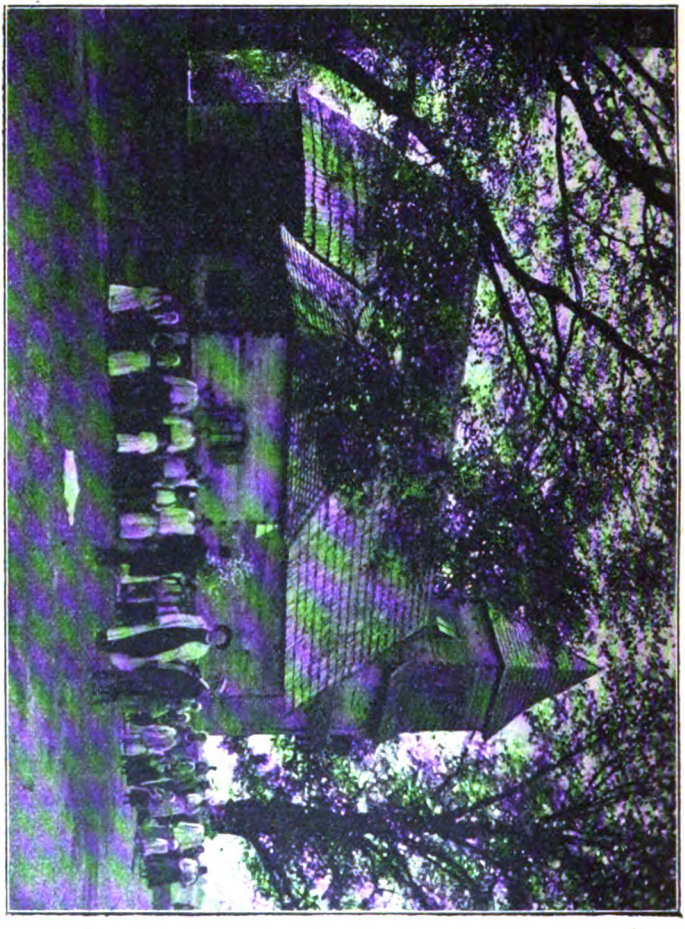

Kapela sv. Barbare u Vel. Mlaki.

jer su danas te dvije daske nepomične i ukrašene rezbarijom, a druge dvije, kojima se morale one zatvoriti, pričvršćene posve odijeljeno na stijeni s obje strane žrtvenika. Pa i prizora iz muke sv. Barbare danas više na njima nema, već su naslikani jedino prizori iz muke Isusove, na svakoj daski po dva. (Isus na Maslinskoj gori, ranjeni Isus, krunisanje trnovom krunom, snimanje s križa, Isus pred Pilatom, jerusolimske žene, bičovanje i Isus na križu). Slikar predočio je

Digitized by Google

te prizore bez pravog reda. On nije bio osobiti umjetnik, ali su slike ipak dosta dobre i dobro sačuvane. Makar taj žrtvenik nije gotski i potječe iz svršetka XVII. vijeka, ipak zaslužuje pažnju. Majstoru je sigurno bio za uzorak koji gotski žrtvenik, ali je svoj posao izvršio u duhu svoga vremena.

Na strani epistole postavili su god. 1701. žrtvenik snježne Majke božje. Taj je žrtvenik rezbar dovršivao upravo u vrijeme kanoničke vizite. Zamijenjen je u novije vrijeme sa žrtvenikom sv. Ane, izradjenim u slabom gotskom slogu. Žrtvenik je prije desetak godina nabavljen od župne crkve u Velikoj Gorici. Ondje je bila na njemu slika sv. Antuna Padovanskoga, koja i danas visi u kapeli.

Na evangjeoskoj strani stoji žrtvenik Užašašća Gospodinova, postavljen god. 1702. Na žrtveniku nema ništa osobita osim natpisa ispod oltarne slike, koji glasi u slaboj latinštini: TEMPLUM : 1702 : HEC : ARA : FACTA : EST : PROPRIA : EYPENSIS.

Kapela sv. Barbare, koju je sagradila plem. općina u Velikoj Mlaki te ju i uzdržavala, bila je prilično imućna. God. 1677. posjedovala je 10 kvarta žita, šestgodišnjeg vola kod nekog brodara, a imala je na dugu kod raznih žitelja više žita i novaca.[1] Bila je, kao i druge kapele u Turopolju, od hrastovog drva, imala drveni zvonik i sakristiju, koja je bila kao i danas na sjevernoj strani. Oko crkve bilo je groblje dobro ogradjeno; danas ga više nema. Služilo se u njoj na Barbarino i na Spasovo, pa su onda dolazili ovamo na proštenje ne samo odranski župljani, već i žitelji iz sv. Klare, Jakuševca i Velike Gorice. U kapeli je i danas mali misal s lijepim bakrorezima, tiskan god. 1612. U viziti od god. 1699. spominje se, da je

[1] Žito se to najviše sakupilo medju žiteljima. U jesen znali bi ići starješine od kuće do kuće s vrećom, i sakupili bi prilično žita. Tako se u kapelskim računima od god. 1664. spominje: »Mendicatores, qui erant mendichatum, aquisierunt quinque modios milii«. U tim računima čitamo nadalje: »Item dalismo onoga istoga leta, kosze pise 1667. szuem ouem, koiszu od szdola popiszani y ucinilismoim na szvetoga Mihalia Archangela rok. Najpre daliszmo Mudichiu Janku Raniskou 11, obecial ie nane 3 vedra vina dobrum merum y domom dopeliti, ako mosta nebu, kak goder teda bude isel most, tak nam ga mora platiti.

Item prisebinke Magde y nye sinu Koskoviciju Giurku Raniskou 16 obecialiszu nane 4 vedra vina dobrum mirum.

Item Georgo Banics flor. 7 obecial nane dve vedre mošta i pet pintov.

Item pri Janku Kramarichu iedna quarta sita, obecial ie nasaka dva vagana iedan vagan.

Item pri Klinouice Mihale flor. 4 obecialie nane 2 vedra. — Gl. Izvornik u turopoljskom arkivu.

Digitized by Google

kapela imala i predvorje, koje su onda providili s novim stropom (tabulat). Kao što u kapeli, tako je bio i ovaj strop slikan.

Kapela je sv. Barbare najviše zanimljiva radi slika, kojima su ukrašene njezine stijene. Slike slikane su na daskama, kojima su stijene obijene. Takav običaj bio je i u drugim crkvama, pa je bila tako ukrašena i kapela u Kućama, gdje se upravo vidjelo, da su slike prigodom pregradjivanja kapele pribijene bez ikakvog poretka, kako je već bilo shodnije mjesto za dasku te su nekoje slike pribijene vodoravno, a druge razdijeljene po polovici. Strop u kapeli je ravan, a razdijeljen je na kvadrate i urešen raznim ornamentima. U kanoničkoj viziti od god. 1699. spominje se, da su strop kapele zamijenili s novim i na novo ga slikali, kao i kapelu samu. No te nam se slike nijesu do danas sačuvale, već one, koje su načinjene oko god. 1759. Kad naime arcidjakon te godine opisuje kapelu, kaže izrijekom, da je takova, kakova je i prije bila, osim što su ju iznutra na novo daskama obili i slikali (dempto eo, quod interne asseribus obducta et depicta esset). Dogodilo se to za vrijednog župnika Mateja Basarovića.

Slikar, koji je kapelu slikao i udesio tu čitavu galeriju slika, nije bio osobiti umjetnik. Ukrasio je kapelu većim i manjim slikama, bez ikakvog poretka i sustava, kako mu se već svidjelo. Na crkvene stijene smjestio je najpoznatije i u Turopolju najviše štovane svece, pa i one, kojih se štovanje počelo u ono vrijeme širiti, kao na pr. sv. Ivana Nepomucenskoga. Na strani epistole, počevši od velikog žrtvenika, redjaju se ove slike: sv. Juraj, sv. Luka, bezgrješno začeće bl. Dj. Marije, sv. Ivan Nep., sv. Lucija, sv. Petar, dok su na evangjeoskoj strani, sve od velikog žrtvenika ove slike: sv. Andrija, sv. Matej, Marija zaštitnica kršćana (Marias Schutzmantel), sv. Ilija i sv. Mojsije (s obje strane žrtvenika Užašašća Gospodinova), dalje slike iz muke sv. Barbare, sv. Franjo Ksaverski, sv. Magdalena, propeti Spasitelj i sv. Agneta. Kraj južnih vrata je posuda s cvijećem a pod njom su napisana imena:

NICOLAVS KRAMARICH.
IOANNES LACZKOVICH.

Bit će, da su ti žitelji najviše doprinesli, da se kapela mogla slikati. Medju narodom se pripovijeda, da su oni dali najviše gradje, kad se crkva dogradjivala.

No najzanimljivija je slika, što se nalazi kod južnog ulaza prema koru. Ta je slika, koliko znadem, jedina u našim stranama. Oko slike je sag mjesto okvira. Na običnom križu privezan je čo-

Digitized by Google

vječji lik, s kraljevskom krunom na glavi, kome je lice obraslo bradom. Po dugoj, bujnoj kosi, koja se tomu liku spušta s obje strane do preko pojasa, po skupocjenom ženskom odijelu i po širokom kovnatom pojasu, možemo bez sumnje zaključivati, da slika predstavlja žensku osobu. Svjedoče to i ženske cipelice, od kojih je jedna na lijevoj nozi, desna je noga izuta, a cipelica nalazi se na podnožju

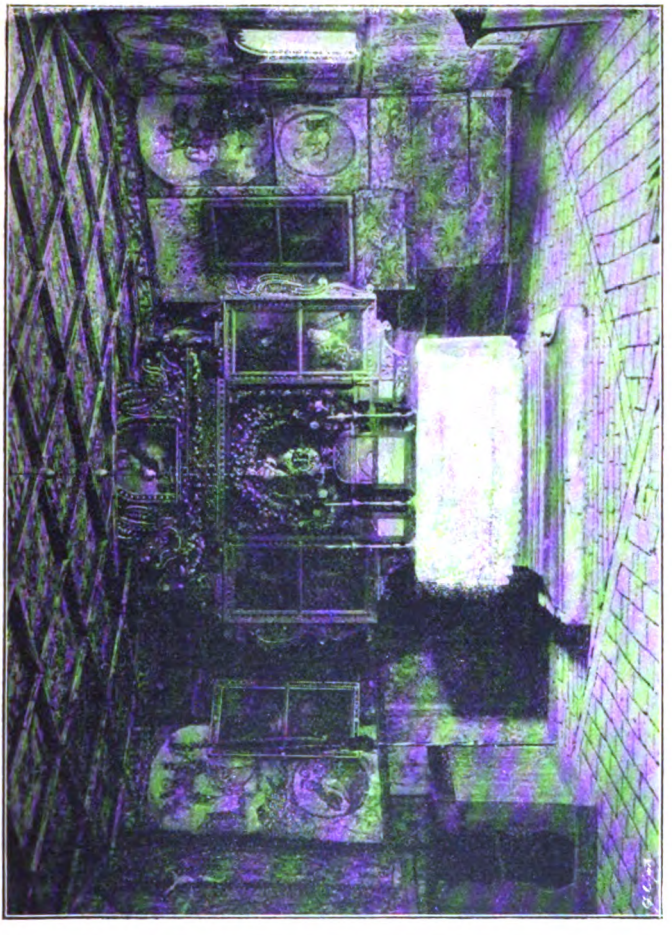

Unutarnjost kapele sv. Barbare u Vel. Mlaki.

križa. To podnožje naliči četverouglastoj škrinji, na kojoj je natpis: »EX VOTO«. Na desnoj strani križa naslikan je bradati, u dugi, starovjerski haljetak odjeveni muškarac, koji kleči i svira na gusle. Na lijevoj pak strani križa svećenik je, odjeven u svećeničku halju, prepasan pojasom. On kleči sa sklopljenim rukama i moli krunicu. Slikar je tu po svoj prilici naslikao župnika Mateja Basaroviča, pa da ga može bolje pogoditi, okrenuo mu je lice prema gledaocu. Kako

Digitized by Google

svjedoče riječi: »ex voto«, dao je župnik iz zavjeta načiniti tu sliku. Ta mi je slika bila isprva nerazumljiva, tekar kasnije sam saznao, da predstavlja legendarnu sveticu sv. Kümmernissu. Ta je svetica poznata u raznim narodima pod raznim imenima. U Belgiji je zovu: Liberata, Vilgefort, Regufleg, Reglufled; u Flandrijskoj: Onkommera, Ontkommera, Ontkommene (Entkommene-Liberata); u Francuskoj: Sainte Livrade, Kombre, Ankombre; u Njemačkoj: Kümmerniss, Kummerniss, Ohnkummer, Sankt Gehulf, Sankt Hülpe. Spominje ju i «Martyrologium Romanum« dne 20. srpnja kao sv. Wilgefortu djevicu i mučenicu. Raznim legendama o toj svetici u glavnom je ovaj sadržaj; Wilgefort, kćerka portugalskoga kralja, imala bi po želji očevoj poći za kralja Sicilije. Kad se ona tomu protivila, bacio ju je otac u tamnicu. U tamnici se ona molila Spasitelju, da bi ju tako promijenio, da je ne bi poželio više nijedan muškarac, ili kako kaže druga verzija, da bi je učinio sebi, njezinom jedinom zaručniku sličnom. Njezina molba bi uslišana tako, da joj je narasla brada, koja je njezino lice promijenila u muškaračko. Kad je otac to vidio, pa kad se ona nije htjela da odrekne svog nebeskog zaručnika, dao ju je razapeti. To da se je dogodilo god. 130. ili 138. poslije Krista. Samo ime Kümmerniss svjedoči, da je ona bila zaštitnica u raznim neprilikama i nevoljama, u kojima se ljudi rado k njoj utjecali.

Guslač, koji je i na slici u Velikoj Mlaki, nalazi se obično kod slika sv. Kümmernisse, a nekoje su i bez njega. Legenda pripovijeda, da je bio to siromak, koji je pred kipom tako dugo gudio, dok mu nije svetica dobacila jednu od svojih zlatnih cipelica. Tu je on uzeo i nosio ju je k zlataru, da ju proda. Zlatar je tvrdio, da je on cipelicu ukrao, no on ga uvjeravao, da ju je dobio od svetice. Uhvatiše ga i htjedoše objesiti. Tad ih je zamolio, da ga puste opet ka kipu, da će on ondje svirati, pa ako opet ne dobije cipelice, neka ga slobodno vješaju. I pošao je opet onamo, svirao i dobio drugu zlatnu cipelicu. Time bi dokazana njegova nevinost i pustiše ga kući. Druga je verzija, da je guslač djevicu na samrti svojim sviranjem utješio i ojačao te od nje za nagradu primio cipelicu. Kad je bio poslije radi kradje pozvan na sud, svirao je još jedan put pred djevicom. Ta se na to probudila iz smrtnog sna, dobacila mu drugu cipelicu i spasla ga time od sigurne smrti.

Učenjaci su se mnogo mučili, kako da protumače tu zagonetnu legendu. Najvjerojatnije je mišljenje, da slike sv. Kümmernisse prvobitno nijesu bile ništa drugo, nego kopije glasovitog Volto santo (sanctus Vultus — sveto lice), — kipa propetog Spasitelja, koji se

Digitized by Google

čuva u stolnoj crkvi u Lucci u Italiji. To propelo je bilo u srednjem vijeku poznato na čitavom zapadu. Spasitelj s otvorenim očima i dugom kosom, koja mu seže preko ramena, odjeven je u dugo, bogato zlatom izvezeno svileno odijelo, prepasano zlatnim pojasom. Na glavi ima još i danas zlatnu, draguljima ukrašenu krunu, oko vrata

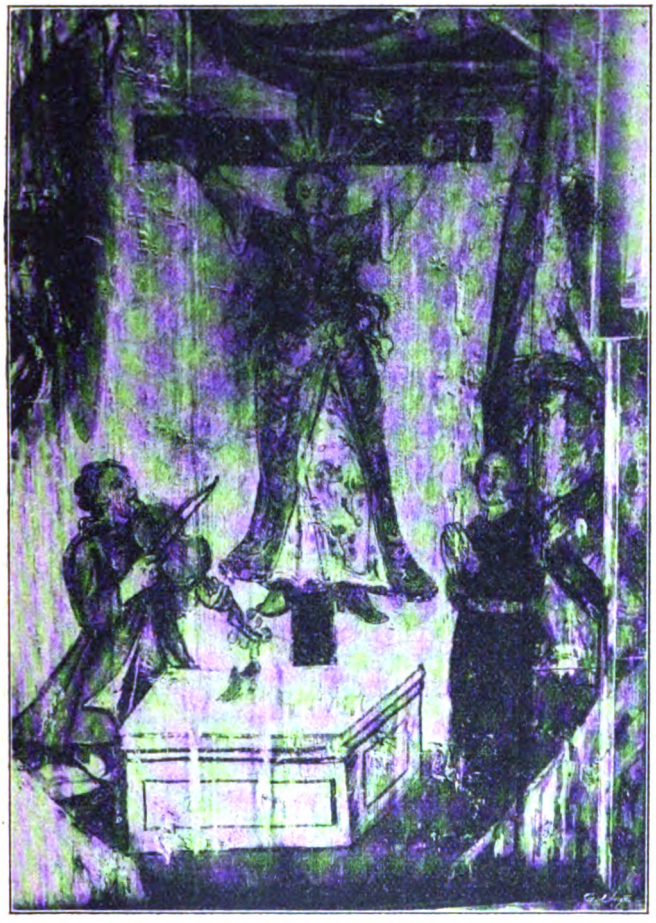

Slika sv. Kümmernisse u kapeli sv. Barbare u Vel. Mlaki.

skupocjeni lanac, a na prsima sjajan ures od dijamanata. Čuva se to propelo u malenoj kapelici od mramora, tako zvanoj tempietto, sagradjenoj na desnoj strani srednje ladje godine 1484. Za propelo kažu, da ga je izrezao sv. Nikodem, no sigurno je, da je vrlo staro (barem iz X. vijeka). Potječe naime iz onog doba, kad su Spasitelja, da ne slikaju njegovo izmučeno, golo tijelo, prikazivali na propelu

Digitized by Google

u dugom, svečanom odijelu, s kraljevskom krunom na glavi, zlatnim cipelama na nogama, pače izostavili i čavle na križu. Kad su kasnije počeli propetog Spasitelja drugojačije prikazivati i kad su predočivali na križu njegovo golo tijelo, izmučeno od silnih muka do smrti, postajale su one starovjerske slike i kipovi narodu nerazumljivi, pa se malo po malo, prema završetku srednjeg vijeka razvila iz njih legenda o sv. Kümmernissi. Toga je mnijenja i dr. Schnürer, profesor u Freiburgu u Švicarskoj, najbolji poznavalac tog pitanja. On poimence navadja sličnosti, što ih imaju starije slike sv. Kümmernisse s propelom u Lucci. Nadalje spominje, da su trgovci iz Lucce sa suknom i svilom u XIV. i XV. vijeku gotovo čitav zapad proputovali, te na svojim kolonijama štovali takodjer kopije propela iz Lucce. Zato dolaze na starim trgovačkim putovima, koji su vodili iz Italije preko Alpa u Njemačku, Belgiju i Flandersku gotovo kao putokazi mnogi kipovi i slike sv. Kümmernisse. Značajno je, što se tekar koncem XV. vijeka, kada je propala talijansko-njemačka trgovina, počinje pojavljivati legenda o sv. Kümmernissi. Kad su naime nestali talijanski trgovci iz Njemačke i Belgije, pa kad je došao u običaj novi typus slike propetog Spasitelja, (kako je i sada u običaju) — tada puk nije više razumio stariji typus Spasitelja iz Lucce i legenda se počela malo po malo razvijati, pa je od propetog Spasitelja postala legendarna svetica sv. Kümmernissa.[1]

U Njemačkoj, Belgiji, Francuskoj, pače i u Engleskoj ima mnogo slika sv. Kümmernisse, medju Slovencima sačuvala se valjda samo jedna njena slika (u kapeli sv. Lenarta, župe Kebel, u lavantinskoj biskupiji), a medju Hrvatima takodjer sva je prilika nema druge, osim ove u kapeli sv. Barbare. Malo je teško protumačiti, kako je došlo do toga, da su u kapeli sv. Barbare naslikali tu sliku. O sv. Kümmernissi morao je svakako nešto znati župnik Matej Basarović, pače se je u nekoj nevolji utekao k njoj, jer je dao sliku napraviti po zagovoru (ex voto). Za Basarovića znademo, da je kao petrinjski kapelan otišao na šest tjedana u Beč, pa je vjerojatno, da je sličnu sliku vidio u Beču ili gdje na svojem putovanju. Morala mu je biti takodjer poznata i sama legenda, pa i to, da se k sv. Kümmernissi utječu ljudi u raznim nevoljama, a kad se dala kapela sv. Barbare slikati, bila je najljepša prilika, da uz druge slike dade napraviti i sliku te svetice, kojoj se jedan put zagovorio. A i slikar mora da je vidio već negdje takovu sliku, jer je, pošto se njegova

[1] O tom pitanju napisao sam podulji članak u »Prosvjeti« god. 1909. br. 17. i 18. pod naslovom: »Slika sv. Kümmernisse u Velikoj Mlaki«.

Digitized by Google

slika podudara s drugim sličnim slikama, samo onako na pamet ne bi mogao napraviti. Moglo bi se dapače ustvrditi, da je slikar bio doseljeni Nijemac, možda iz Tirola, gdje je bilo u ono vrijeme još više tih slika, nego danas. To bi potvrdjivala i slika, kako Marija, kraljica nebeska, prima pod svoje okrilje razne ljudske staleže (Marias Schutzmantel), a taj način slikanja, barem u nas, manje je poznat.

Narod u Velikoj Mlaki danas ništa ne pripovijeda o toj slici,

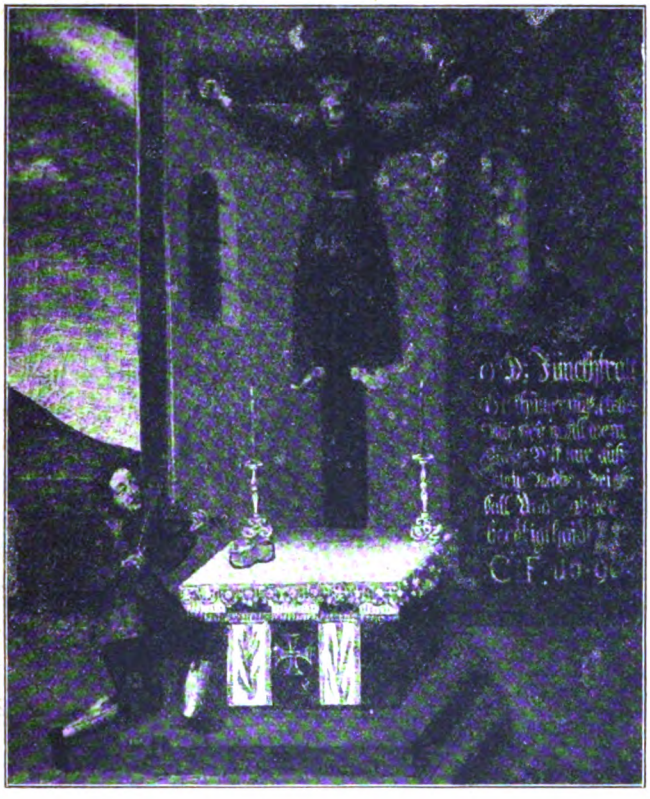

Slika sv. Kümmernisse u Griesu u (Pinzgau).

te mu je posve nerazumljiva. U svoje vrijeme, kad je slika nastala, bila mu je jamačno protumačena. Kako je bila i meni nerazumljiva, to sam se živo zanimao, da je objasnim, a držim, da sam je time podjedno spasio od propasti. Ako slika ostaje u crkvi, mora se obnoviti, a ako se odanle makne, mora se sačuvati za muzej, jer je važan dokaz, kako je legenda o sv. Kümmernissi, proširena toliko medju Nijemcima, prodrla i medju naš hrvatski narod.

Groblje oko kapele bilo je god. 1759. slabo ogradjeno, pa je

Digitized by Google

arcidjakon Juraj Gaal zapovjedio žiteljima, da ga što prije ograde, jer će inače zabraniti ukapanje u njem. Iz popisa zgrada, koji je obavljen dne 19. veljače 1796. u Velikoj Mlaki, doznajemo, da je kapela imala onda trošan krov. Kapela imala je i komoricu, u koju

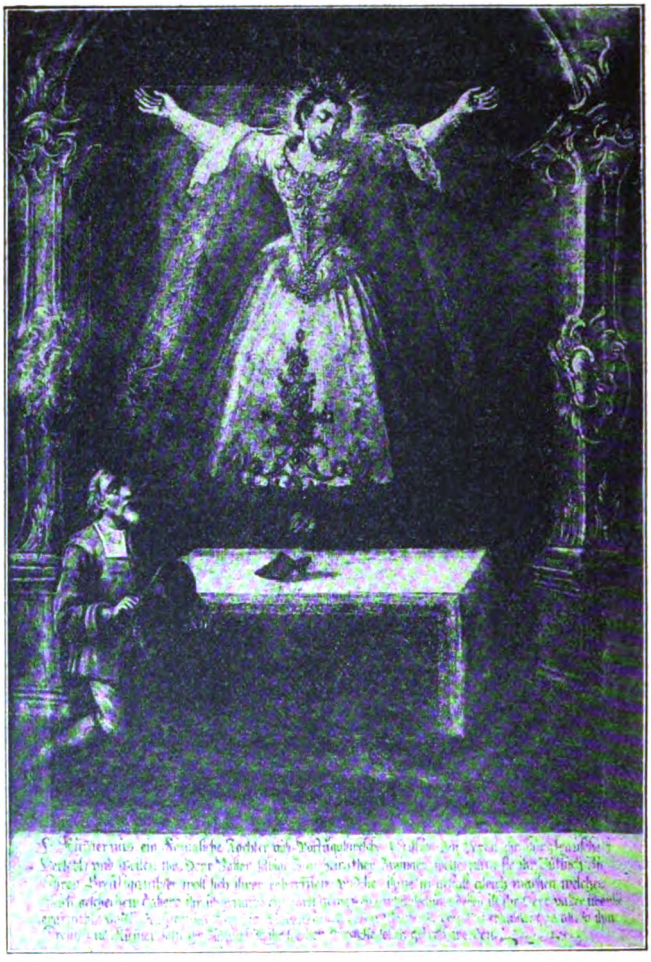

Slika sv. Kümmernisse u Nonntalu u Solnogradu.

su valjada spravljali žito.[1] Župnik Franjo Tuškan dao je god. 1800. svetište i zvonik, koji je stajao izmedju, kapele i predvorja na novo prekriti. Plemenita općina turopoljska doznačila je u svojoj sjednici od 1. srpnja 1819. kapeli 3000 dasaka za krov, a dne 14. prosinca

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici pl. općine Turopolja«. IV. str. 388.

Digitized by Google

1819. hrastove grede, kojima su god. 1822. obnovili stijene kapele. Iz vizite Ignjata Ročića od godine 1852. razabiramo, da je bila kapela nešto preko 9 hvati duga, a 3 široka. Kapela posjedovala je 671 for. 58 novč. imutka, a ta je svota bila rasposudjena raznim žiteljima. Na žrtveniku bl. Dj. Marije nije se onda služilo, no kako je pobožnost prema bl. Dj. Mariji sve više rasla, odredio je arcidjakon, da se ima žrtvenik blagosloviti, kako bi se mogla služiti misa na njem. Svetohraništa onda još nije bilo na velikom žrtveniku, već su ga kasnije napravili. Za župnika Alojsija Budića popravili su crkveni strop, a nad korom ga malko podigli, da su mogli ondje ljudi stajati. Na koru je sad mali harmonij, nabavljen prije desetak godina. Za Budića nabavljena je i nova slika za žrtvenik uzašašća Gospodinova.

Sadašnji oblik dobila je kapela god. 1867. Onda su porušili staru sakristiju i sagradili novu veću. Isto tako su uklonili mali zvonik koji je bio na sredini kapele i postavili sadanji na glavnom ulazu. Kapela trebala bi i danas, o čem već sadanji župnik radi, temeljitog popravka, osobito zvonik prijeti, da će se porušiti. Pače se misli i na to, da bi se gradila nova, zidana kapela. Ako do toga dodje, treba da se sačuva veliki žrtvenik i da se negdje pohrane barem nekoje od slika na daskama, koje, istina nijesu umjetnine, ipak su s više strana zanimljive. Pa i sama ta drvena kapela ugodno se doimlje gledaoca, lijepo je ogradjena hrastovim daskama, a stoji u sjeni krošnjatih lipa kao lijep starinski spomenik. To zanima osobito onoga, koji je vidio malo takovih drvenih kapela, a sve su rjedje u našoj domovini.

Kapela sv. Fabijana i Sebastijana.

Pošto sam opisao župnu crkvu, valja da spomenem i kapelu sv. Fabijana i Sebastijana u cintoru župne crkve. Ta je kapela bila zavjetna, a spominje se prvi put u zapisniku kanoničke vizite od god. 1692., kad se kaže, da je na novo podignuta (»noviter erecta«). Kapelu je sagradio narod, da Bog odvrati od njega kugu, koja je god. 1691. pomorila silu naroda u Karlovcu i okolici, u Plaškom, Vrhovini, Sisku, Zrinju i Kostajnici, pa bjesnjela još god. 1692. u jaskanskoj okolici i Pušći.[1] Kapela bila je sagradjena na sjevernoistočnoj strani cintora od drva, a nije imala niti sakristije niti tornja, jer je bila vrlo malena. U njoj bio je god. 1695. žrtvenik sa slikom

[1] Gl. Radoslav Lopašić: »Karlovac« str. 38. i Janko Barlè: »O zdravstvu staroga Zagreba« str. 21.

Digitized by Google

sv. Fabijana i Sebastijana na platnu. Kipova nije još bilo na žrtveniku, jer ih je kipar u Zagrebu tekar pravio, a i žrtvenik nije još bio bojadisan. Sv. misa služila se u toj kapeli na blagdan sv. Fabijana i Sebastijana, na treći dan Uskrsa, a i inače, kad je župnik htio u njoj služiti.

Kad se je gradila sadanja župna crkva, neznatnoj, drvenoj kapelici nije bilo u njezinoj blizini više mjesta, a nije bila niti potrebna. Zato je arcidjakon vizitator Pavao Gojmerac god. 1762. odredio, da se ima kapela porušiti, a njezin žrtvenik premjestiti u župnu crkvu. Kako se župna crkva polagano dogotavljala, stajala je kapela još nekoliko godina. Još ju god. 1768. našao arcidjakon Josip Mikinović, no dojdućih godina su ju porušili, pa je nestalo svakog traga i uspomene na nju.

Oratorij sv. Lucije u gradu Lukavcu.

Taj oratorij nalazi se u prvom katu grada Lukavca ispod tornja. Sad nema više ondje žrtvenika, ali se na stijenama još poznavaju stare freske, koje odavaju ruku vješta slikara. U sredini je u nasli kanom okviru slika sv. Lucije na oblacima. Svetica drži na tanjuru oči. Ta je slika služila mjesto oltarne slike. Na desnoj strani svetice slika je sv. Barbare, a na lijevoj sv. Katarine. Na pokrajnim stijenama su slike sv. Stjepana i sv. Ladislava, kako sjede na prijestoljima. Te su slike veće od predjašnjih. Na svodu prikazano je sveto Trojstvo, kako kruni bl. Dj. Mariju. Na četiri ugla su četiri medaljona, u kojima su bile naslikane četiri posljednje stvari. U jednom se još dobro prepoznaje smrt s kosom, a gore je natpis: »Statutum est homini semel mori«. Na drugoj strani prikazan je pakao s natpisom: »Ex inferno nulla redemptio«. Na drugoj strani naslikan je bio sud i nebesko kraljevstvo, no te su slike danas već uništene, jedino se poznaju još riječi: »Nec oculus vidit, nec . . .« Kako čitav raspored slikarije, tako i vješto crtanje pokazuje, da je bila to vrlo lijepa i ukusna radnja, pa šteta, što je tako nastradala. Slikar nije bio obični majstor, već umjetnik, kakovih malo susretamo u našim crkvama. Po radnji bih sudio, da potječe iz druge polovine XVIII. stoljeća. Oratorij je prema dvorištu otvoren, pa su bile slike izložene raznim nepogodama vremena; imao je i zvonce, koje su kasnije prenesli u Veliku Goricu.

Kad je u Lukavcu taj oratorij podignut, nije mi poznato. Svakako je postojao već u sredini XVIII. vijeka, makar ga kanoničke vizite izrijekom ne spominju. U njem se služila misa na Lucijino, prigodom obnove činovničtva plem. općine Turopolja, a služilo se i pri-

Digitized by Google

godom uskrsne ispovijedi kažnjenika, ako ih je bilo. Dne 29. prosinca g. 1771. zaključila je plem. općina, da se ima žrtvenik u tom oratoriju popraviti. God. 1784. dne 13. prosinca odredjeno je, da ima župnik odranski za misu prigodom restauracije magistrata dobiti 1 for. Oratorij imao je sve potrebno za služenje mise. Za kanoničke vizite god. 1852. odlučio je arcidjakon Ignacije Ročić, da se taj oratorij — jer je nepotreban — dokine, a crkveni predmeti prenesu u župnu crkvu. Onda se naime restauracija nije više obavljala u Lukavcu. Ako bi ipak koji put do toga došlo (nisi castello destinatio illa procuraretur), onda treba oratorij na novo popraviti i blagosloviti

Kapela sv. Marije Magdalene u Lomnici.

U selu Lomnici spominje se već god. 1712. kameni kip žalosne Majke božje, kojemu se narod zagovarao (apud quam populus vota habet). Žitelji lomnički isprosili su u biskupskog vikara dopuštenje, da smiju nad tim kipom sagraditi kapelu, za koju su već sabrali 20 ren. forinta i nešto žita. I doista se već god. 1712. započelo s gradnjom kapele, pošto je vikar dozvolio, da bude kapela pripojena župnoj crkvi i da se njezini dohoci upotrebljavaju u korist župne crkve. Već god. 1720. čitamo, da su žitelji postavili u kapeli još dva žrtvenika, te namakli sve nužno za služenje sv. mise. U viziti se kaže, da je to zavjetna kapela, »ad quam plurima vota veniunt«. Milostinje se sakupilo kod te crkve god. 1735. 8 renskih forinata.

U viziti od god. 1749. potanje nam se opisuje ta kapela. Sagradjena je bila kao ona u Mlaki od hrastovih greda, imala je pred ulazom predvorje (atrium ad normam capellae factum), do njega malu sakristiju, drveni zvonik sa zvonom. Kapela bila je u dobrom redu. Na glavnom žrtveniku bili su uz već napomenuti kip žalosne Majke božje kipovi sv. Donata i Izidora. U predvorju bio je žrtvenik svete Marije Magdalene s njezinom slikom na platnu.

Krivnjom udovice Petra Škrlca, koja je sebi prisvojila znatan imutak kapeličin, a nije htjela da što doprinese za njezin popravak, postala kapelica tako trošna, da se od godine 1774. nije više ondje služilo. Upravo za to je odredio god. 1799. arcidjakon vizitator Ignacije Zupančić, da se mora kapelica porušiti, drvena gradja prodati i novac upotrebiti na korist župne crkve, što je i učinjeno. Kameni kip žalosne Majke božje nalazi se danas pod tornjem, a narod se i danas rada ondje Bogu moli. Kip je starodrevan. Umjetnik je mnogo toga pogriješio, napravio je Isusu kratke noge, ali lice Majke božje i mrtvog Spasitelja lijepo je izrazio, pa se taj spomenik,

Digitized by Google

možda i puno stariji od god. 1712., s poštovanjem čuva na uspomenu bivše kapele u Lomnici.

Groblje i grobnice.

Staro groblje bilo je, kako kod drugih crkvi, tako i u Odri. oko župne crkve. Bit će, da su imali nekoji pravo na mjesto u groblju i u grobnici. Kad su bile god. 1458. Jagica i Ursula Kopožić uvedene u četvrtinu posjeda njihova oca Stjepana, spominje se, da imadu pravo na sve povlastice medju inima »eciam in sepulturis, que sunt cimiterio sancti Georgii martiris in Odra et internis in ecclesia«.[1] Groblje morali su župljani ogradjivati, svaki onaj komad, koji mu je bio odredjen.[2] Arcidjakoni su strogo pazili, da bude groblje dobro ogradjeno, te da ne može blago u nj zalaziti. God. 1781. izašla je kraljeva naredba, da groblje ne smije biti više oko crkve, pa je veliki sudac županije zagrebačke Pavao Thausz sa župljanima odabrao za groblje oranicu Petra Majdaka (i danas se još zove ono mjesto Majdačka) iza kipa sv. Izidora. To novo groblje bilo je dosta prostrano i god. 1799. svečano ga blagoslovio župnik Ivan Krst. Veselić. To groblje i danas još služi, a nešto je prošireno godine 1908.

Župni patroni, župnici i odličniji župljani već su se nekad sahranjivali u grobnicama župne crkve. Tako je dne 29. studenoga godine 1585. Doroteja, kći Franje Mrnjavčića, a udovica Franje Govorkovića de Radonya iz Hreljića odredila, da se ima njezino tijelo »in ecclesia b. Georgii martiris in Odra Zenth Georg fundata honorifice tumulari«.[3]

God. 1692. bile su u svetištu grobnice baštinika Mateja Filipovića i Mirka Pluščaka, a u ladji Berislavićeva, vlastelina lomničkih i Stjepana Jelačića. Još su imale »jus sepulturae« u crkvi obitelji Gorković, Franetić, Pribičević i Blažević, a pod tornjem obitelj Miksić. Ostali morali su plaćati, ako su htjeli da budu sahranjeni u crkvi. U novoj crkvi bile su grobnice: Jelačićeva, Škrlčeva, župnička i potomaka Gudićevih, koji su stanovali u Maloj Mlaki. Potonja je bila u kapeli sv. Ivana Nep., koju je sagradio Stjepan Gudić. Škrlčeva kripta bila je u kapeli bl. Dj. Marije. Kad je župnik Stjepan Šaranić tu kapelu pretvorio u sakristiju, dao je grobnicu zazidati, jer udo-

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjestni spomenici pl općine Turopolja« I. str. 384.
[2] Ib. III. str. 490.
[3] Ib. IV. str. 64.

Digitized by Google

vica Barbara Peharnik, kćerka generala Gabriela Škrlca, vlastelina u Maloj Mlaki, nije htjela da dade ulaz u kriptu povisiti, da bi bio pod u jednakoj visini s onim u svetištu. Župnik Šaranić sagradio je u svetištu novu grobnicu za župnike i za druge, koji bi uplatili pristojbu od 12 for. U toj grobnici sahranjeni su ovi: Stjepan Šaranić, župnik (1795.), Mirko Karaby, župnik (1799.), barun Nikola Peharnik (1822.), vlasteoka Terezija Špišić (god. 1836.) i vlastelin iz Velike Mlake Niemčić (god. 1843.). Kad su godine 1907. postavljali u crkvi novi tarac, zazidali su i tu grobnicu.

Župnici.

Prije nego redom nabrojim župnike odranske, moram da kažem koju o župničkim dohocima. God. 1366. ocijepila se od župe Odre današnja župa sv. Klare u Zaprudju, gdje je magistar Petar, sin Martina iz Rakovca (de Rakonog) sagradio drvenu kapelu »s. Clare de Cechy«. Iz fundacijonalne listine te župe saznajemo, da je župa Odra imala onda brojne župljane i preko sto kabala žitnog lukna, u opće, da je bio njezin župnik obilno obdaren, pa je mogao udobno živjeti.[1]

God. 1634. bila su u župi sva sela, koja su i danas, osim sela Lužja, koje se danas više ne spominje. Patronat nad župom vršila je obitelj Berislavićeva iz Male Mlake. Župni dvor, koji je tada imao oblik čardaka, bio je nov i ogradjen. Župnik je imao prema selima Bužinu i Jakuševcu 8 rali oranica, prema Čehima uz javnu cestu 4 rali, a nedaleko župnog dvora još dvije rali. Uz to je imao vinograd na 12 kopača u Markuševcu i tri kmeta, koji su mu morali dva dana u tjednu raditi. U ime lukna dobivao je župnik od župljana 130 kvarta žita i 40 kopuna.

Koliki je bio župnikov stolarinski dohodak, izvješćuje zapisnik kanoničke vizite od god. 1669. Platilo se od ispovijedi 1 groš, od posljednje pomasti 12 dinara, od uvoda rodilje 1 dinar, od vjenčanja 16 dinara, a od sprovoda, kako su se već župljani sa župnikom pogodili. Kad je išao župnik o Božiću s križecom kuće blagosivljat, dobivao je pristojbu, kako i u drugim župama. Od krštenja morala se župniku platiti 4 dinara, jedino u vrijeme od Uskrsa do Duhova platilo se 12 dinara. U to vrijeme je bila za to povišena pristojba

[1] Gl. E Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«. I. str. 82., 83. i Iv. Krst. Tkalčić: »Osnutak župe sv. Klare u Zaprudju g. 1366.« u »Vjesniku kr. hrv. slav. dalm. zemalj. arkiva« I. str. 56.

Digitized by Google

jer je župnik morao plaćati sv. ulja, posvećena po biskupu na veliki četvrtak. Pripovijeda se, da je nekad morao pristojbu za sv. ulja plaćati onaj, koji je poslije Uskrsa prvi došao s djetetom na krštenje. Kako to nije bilo nikomu drago, dogodilo se, da se je svaki ustručavao prvi donijeti dijete na krst, pa su tako ostala djeca dulje vremena nekrštena. Da se to dokine, povisili su župnici pristojbu za krštenje u vrijeme od Uskrsa do Duhova.

Da nije bilo materijalno stanje župnika odranskoga suviše sjajno svjedoči nam izvještaj iz početka XVIII. vijeka. Iz tog izvještaja doznajemo, da su bili dohoci župnika odranskoga, a tako i župnika u Velikoj Gorici i Jakuševcu najviše u žitu, što ga je dobivao od svojih župljana, pa bi i slabo živio, da se nije sam gospodarstvom bavio. (Proventus parochi sunt in frumento, de caetero sine oechonomia mi sere uiueret).[1] Zanimljivo je, što se u župi Odri sačuvala još stara luknarska mjera. Ta je isklesana od kamena, a stajala je nekada na župnikovom dvorištu. Sad je uzidana kod velikih vrata u župnoj crkvi, a služi kao posuda za blagoslovljenu vodu. Na gornjem obrubu ima ta mjera uklesan natpis:

MERA LUKNENZSKA ANO DNI 1757.

Kako iznosi vizita od god. 1852., imao je župnik pravo vinotočja kod kuće i kod kmetova, te pravo drvarije (lignationis aedilis et focalis), paše i žirovine (cum reliquis Dominiio comportionatis, videlidet successoribus boni Nicolai Peharnik in Bono Mala Mlaka, D. Zdenčaj et Haramičić in dumetis et sylvis Odrensibus Dubrava, Mokrice, Brezovec et Jašovec vocitatis). Od župljana dobivao je 271½ mjerova (metreta una 78 medias Posonienses capit) žita ili pira, 8 for. u gotovom i 5 kopuna. Od žita podavala su pojedina sela:

Odra	55½	mjerova
Bužin	33	»
Mala Mlaka	35	»
Hrašće	55	»
Lomnica	17	»
Vel. Mlaka	28	»
Lukavec	47	»
Ukupno	271½	mjerova.

Pokroviteljstvo nad župom prošlo je u zadnje vrijeme od privatnih kolatora na vjerozakonsku zakladu. Dok su još bili pri-

[1] Gl. Janko Barlè: »Izvještaji o materijalnom stanju župnika početkom XVIII. vijeka«. — »Katolički list« god. 1909. br. 16. i 17.

Digitized by Google

vatni kolatori, dobivao je župnik od njih prigodom vjenčanja cekin ili 4 for. 30 novč., a prigodom sprovoda osedlanog konja. Tako je dobio župnik Franjo Tuškan osedlanog konja od nasljednika baruna Nikole Peharnika, koji je umro god. 1822.

Nastojanjem sadanjeg župana dr. Ljudevita pl. Josipovića otkupila je plemenita općina Turopolje i u odranskoj župi plemićko lukno, pa time oslobodila svoje plemiće od tog podavanja, a i župniku olakšala posao. Ugovor, koji je za to sklopljen, svakako za buduća vremena važna isprava, priopćujem ovdje u cijelosti.

Ugovor,

koji je o otkupu plemićkoga lukna u župi Odra utanačen izmedju župne nadarbine sv. Jurja u Odri, zastupane po župniku Anti Švariću i plemenite općine Turopolje, zastupane po županu i zakonitom zastupniku dr. Ljudevitu pl. Josipovichu.

§. 1.

Predmetom otkupa jesu sva luknarska podavanja u župi sv Jurja u Odri s plemićkim dvornim mjestima, koja su unešena ili će u buduće biti unešena u temeljnu knjigu zemlj. zajednice plemenite općine Turopolje bez obzira na to, da li su ova plem. mjesta podijeljena ili nepodijeljena, da li su nastanjena kućom (dim, domus) ili su nenastanjena, da li im je vlasnikom plemić ili neplemić.

§. 2.

Otkupni relutum iznosi godišnje K 600, slovi šest stotina kruna te ga ima beneficiatu župe sv. Jurja u Odri isplaćivati plemenita općina Turopolje uz propisnu namiru kod svoje blagajne u Velikoj Gorici u dva jednaka obroka: prvoga svibnja i prvoga studenoga svake godine.

§. 3.

Istodobno otkupljuje se i t. zv. zvonarsko lukno, koje su do sada podavali obvezanici plemićkoga župničkoga lukna (§. 1.) godišnjim relutumom od K 150, slovi jedna stotina pedeset kruna, koji se ima isplaćivati svakdašnjemu zvonaru uz vrijeme i načinom navedenim u §. 2. uz namiru vidiranu po župniku.

§. 4.

Isplata cijeloga župničkoga i zvonarskoga paušala za godinu 1907. dospjela je 1. prosinca.

Digitized by Google

§. 5.

Po sebi se razumijeva, da t. zv. stolarinske pristojbe nijesu sadržane u otkupnoj svoti u §. 2.

§. 6.

Ugovor ovaj stupa na snagu, kada ga za plemenitu općinu Turopolje prihvati skupština plemićkih ovlaštenika (§. 8. zakona od 1. svibnja 1895.) uz odobrenje kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, a za župnu nadarbinu sv. Jurja u Odri, kada ga odobri kr zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu i nadbiskupski duhovni stol.

U vjeru toga slijede potpisi svih interesenata pred svjedoci.

U Velikoj Gorici, dne 2. prosinca 1907. (sedme).

L. S. Josipovich, v. r.

L. S. Antun Švarić, v. r.
župnik.

Svjedoci:

Dr. Ante Gašparac, v. r.

Josip Pucekovič, v. z.

Br. 37.
1908.

Na temelju zaključka zastupstva skupštine plemića ove općine od 18. siječnja 1908. br. 37. ovime se uredovno konstatuje, da je skupština ove plem. općine predležeći ugovor o otkupu župničkog lukna u skupštini navedenog dana pod §. 1. jednoglasno prihvatila i odobrila.

Plemenita općina Turopolje.

U Velikoj Gorici, dne 19. siječnja 1908.

Župan:
L. S. Josipovich, v. r.

Taj su ugovor odobrile i više oblasti i to: Kr. zemaljska vlada, odio za unutarnje poslove, dne 24. veljače 1908. pod br. 9652., nadbiskupski duhovni stol, dne 21. ožujka 1908. pod br. 1228. i kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu, dne 3. travnja 1908. pod br. 6746., pa je time on i stupio u krjepost.

Valja da prijedjem sada na odranske župnike. U dugom njihovu nizu nalazimo mnogo vrijednih muževa, koji su bili doista dobri pastiri svog duhovnog stada i posvetili svoj rad, kako nam svjedoče zapisnici kanoničkih vizita ljepoti kuće božje i duhovnoj koristi i na-

Digitized by Google

pretku svojih župljana. Sakupio sam ovdje njihova imena, koliko nam se sačuvala u povjesnim spomenicima i pribilježio, što sam o njima našao. Mnogo ime u najstarije vrijeme dakako manjka, ali kasnije je njihov red prilično potpun. Navadjam ih kronološkim redom.

God. 1333. Grgur »sacerdos ecclesie beati Georgii de Odra«. On je po nalogu kaptola zagrebačkog god. 1333. zabilježio medje posjeda Kosnice, koji je od Ivana, Radena, Barnabe, Marena, Grgura i Tome kupio Černik, sin Pavšin (filius Pause) — današnje vlasteostvo Črnkovac.[1]

God. 1395. Lovro, »rector ecclesie s. Georgii de Odra«, — prigovorio je god. 1395. medjama, kojima je Ivan Lanceloti, kanonik zagrebački, omedjašio posjede žitelja iz Hrašća.[2]

God. 1452., 1455. Stjepan, »plebanus parochialis ecclesie beati Georgii martiris de Odra«. Njemu je dne 1. travnja god. 1454. prodao Valentin, sin Nikole iz Lužja (de Lusan), svoj vinograd u Markuševcu za 12. for. u zlatu. Za njega je godine 1455. poklonjen crkvi posjed Kupečine. Danas ga crkva više ne posjeduje. Župnik Stjepan nije više živio god. 1459. On je bio oženjen, kako je bilo ono vrijeme još mnogo svećenika ne samo u našim stranama, već i drugdje.[3] Njegova kći Margareta (filia condam domini Stephani, plebani ecclesie sancti Georgii martiris in Odra) baštinila je od svog oca gore napomenuti vinograd u Markuševcu, pa ga god. 1459. prodala za 5 for. u zlatu Klementu (alio nomine Plawe), sinu Stjepana sina Dioniz'jeva, koji je obitavao u Čehima.[4]

God. 1487. Andrija. Prisustvovao je prodaji posjeda plemenitašice Ane, žene Petra, sina Blaža Dewana iz Lužja. Za njega se spominje u Odri i kapelan Matija (et domino Mathya capellano eiusdem).[5]

God. 1499., 1501. Matija. Možda je istovjetan s kapelanom Matijom, koji bi prema tomu poslije Andrije postao župnikom u Odri. Za njega se ističe, da je bio glagoljaš, a darovao je god. 1499.

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, I. strana 49.

[2] Gl. ib. I. str. 140. i Iv. Krst. Tkalčić: »Povjesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba« I. str. 356., 359.

[3] Sravni što piše Vjekoslav Klaić u predgovoru »Antonii Vramecz: Kronika«. Gl. »Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium Scriptores« vol. V. str. XXV.—XXVII.

[4] Gl. E. Laszowski: Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« I. str. 301., 313., 340. i 389.

[5] Gl. ib. II. str. 50.

Digitized by Google

prebendarskoj bratovštini u Zagrebu 4 novč.[1] Navadja se i u popisu svećenika zagrebačke nadbiskupije od god. 1501.[2]

God. 1509. Ivan. Na njega je oko blagdana sv. Mateja godine 1509. po nalogu Doroteje, udove Ladislava iz Stubice, navalio njezin podanik (jobagio) sa svojim ljudima iz Odre i Bužina oružanom rukom i razbojnički i neprijateljski, po bijelom danu na javnom putu u Odri. Ti su ljudi župnika najprije s tri strjelice smrtno ranili, a onda, kad je već pao na zemlju, žestoko bičovali, te ga ostavili ondje na pol mrtva. Banovi Juraj iz Kaniže i Ivan Ernust iz Čakovca javljaju dne 21. prosinca god. 1509. taj dogadjaj zagrebačkom kaptolu i pozivaju ga, neka bi pozvao na sud Doroteju iz Stubice i njezina sina Franju. Nećak župnika Ivana Nikola prodao je god. 1553. vinograde Starjak i Kuse u Mozočanskom vrhu u Dubrancima Tomi i Grguru Kovaču iz Jakuševca za 26 for.[3]

God. 1538. Juraj. On je platio u ime kaptolske desetine 28 dinara i ½ beč, koje je onda Ivan Držanić uručio nekomu Šimuniću.[4]

God. 1574. Juraj »presbyter, plebanus in Odra« spominje se medju svećenicima, koji su prisustvovali zagrebačkoj sinodi, što se obdržavala god. 1574. za biskupa Jurja Draškovića.[5] Za njega se znade, da je bio glagoljaš, »seu Illirico Idiomate Sacra peragens«. Kao za sve župe u Turopolju, može se i za župu Odru kazati, da je to bila nekad glagoljaška župa.

God. 1621., 1622. Ivan Martinović.[6] I on je bio glagoljaš, a došao je u Odru nekuda iz Primorja, iz senjske biskupije. Ondje ga je već biskup kaznio radi nevaljana života, te ga zatvorio, no on je pobjegao i došao u Odru. Kako nije imao otpusnice od svog biskupa, naložio mu je već god. 1621. biskup Petar Domitrović, da ju pribavi, a dok je ne dobije, da ne smije vršiti župničke službe. No on nije za to mnogo mario. Kad je u petak poslije bijele nedjelje god. 1622. obavljao kod njega arcidjakon Bolto Vinković kanoničku vizitaciju, pokazao mu je doduše nekakovo pismo, ali to je

[1] Gl. Iv. Krst. Tkalčić: »Katolički list«. 1883. br. 29.—31.

[2] Gl. dr. Franjo Rački: »Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine«. — Starine IV. str. 210.

[3] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«. III str. 268. i 311.

[4] Gl. ib. III. str. 67.

[5] Gl. »Ecclesiastica« 8/15 u nadbiskupskom arkivu.

[6] Podatke, što ih od sada navadjam o pojedinim župnicima, crpao sam iz zapisnika kanoničkih vizita te knjige župnika u nadbiskupskoj pisarni, kao i iz knjige spomenice župe Odra, koju je počeo pisati župnik Franjo Tuškan, a čuva se u župnom arkivu.

Digitized by Google

bilo krivotvoreno i pisano u Metlici. Arcidjakon ga je vrlo rdjavo opisao. Kaze o njem, da je neznalica, da rijetko služi i da nema nikakovih knjiga osim brevijara i poderanog glagoljskog misala. Oziva nije obavljao, već je bez njih ljude vjenčavao, ispovijedao je »turmatim«, pače su nekoji tvrdili, da je »homicidii cujusdam cooperator«. Arcidjakon Vinković vlašću biskupa, a takodjer i svojom arcidjakonalnom zabranio mu svako vršenje duhovne službe, dok se ne popravi i ne dobije otpusnice od svoga biskupa. Taj interdikt pribio je arcidjakon na vrata crkve, »quam illegitime regebat«, da znadu za to i župljani i susjedi. Da li je on ostao i nadalje u Odri, nije mi poznato. God. 1630. župnikovao je u sv. Šimunu kod Zagreba i čini se, da se je popravio. Arcidjakon je mnoge upitao o njegovu životu, pa se nije nitko na nj tužio.

God. 1630. Krsto Martinković, došao je tekar nedavno na ovu župu. Župljani su ga hvalili radi njegove marljivosti i uzornog života. God. 1634. župnikovao je u Velikoj Gorici; a god. 1650. postao je župnikom u sv. Mariji pod Okićem.

God. 1634. Ivan Martinović. To je već poznati nam glagoljaš, koji se je iz Sv. Šimuna opet vratio u Odru. Sad nije bilo na njega druge tužbe, osim što je imao kao prije kod sebe neku šepavu ženu i njezinu kćer. God. 1642. nije ga bilo više u Odri, jer se onda izrijekom spominje, da je bila župa bez župnika

God. 1648.—1653. Juraj Pogledić. On se rodio po svoj prilici u Turopolju, te je bio i prišjednik plemenite općine. Došao je za župnika u Odru 4. kolovoza 1648. Kao župni našastar primio je 5 gusaka, jednu škrinju i nekoliko knjiga. Na kongregaciji, držanoj dne 30. srpnja 1650. u Velikoj Mlaki, spominje se kao »parochus s. Georgii in Odra«. God. 1660. postao je kanonikom zagrebačkim i arcidjakonom čazmanskim, no zadržao je i nadalje čast prisjednika turopoljske općine. Umro je kao arcidjakon gorički dne 3. ožujka god. 1668.[1]

God. 1653. Grgur Hrinčić (Hrincsycz). Župničku prisegu položio je dne 10. svibnja g. 1653. U Odru je došao iz Miholjanca, gdje je župnikovao od god. 1652. Dne 21. srpnja 1659. prisegao je neki Kaliman »pro parochia s. Georgii in Turopol.« No kako su bile u Turopolju dvije župe sv. Jurja (u Odri i u Starim Čičama), ne znam, u koju bih ga župu uvrstio.

God. 1663.—1677. Ivan Šimaga, koji je prisegao za župu

[1] Gl. »Acta Politico Juridica Incl. Universitatis Nob. Campi Turopolya ab. a. 1650—1702« str. 53., 83. i 93. u arkivu plem. općine.

Digitized by Google

dne 27. siječnja 1663. On je bio, sva je prilika, domaći sin, jer se još i danas nalazi u župi to prezime. Rodio se oko god. 1638. Iz zapisnika vizite kanoničke od god. 1669. vidimo, da je dobivao od župljana 70 kvarta žita, imao tri kmeta, koji su mu u tjednu davali 9 težaka, i 14 rali oranice. Šume, livade i vinograda nije posjedovao. Stanovao je u župnom dvoru, koji je bio doduše prostran, ali je imao slab krov. God. 1680. postao je župnikom u Ravnu. Poslije njega župnikovao je u Odri kratko vrijeme neki Juraj Dokolenić, čije sam ime našao u jednom popisu svećenika arcidjakonata katedralnoga bez godine.[1] Kako se savremeno s njim spominje kao župnik u Starim Čičama Ivan Čuk, to je moglo biti jedino izmedju god. 1676.—1679., pa možemo sigurno uvrstiti izmedju župnika Šimage i Stabarkovića.

God. 1677.—1679. Petar Stabarković, koji je postao župnikom u kolovozu god. 1677. u svojoj dvadeset i šestoj godini. Bio je vrlo marljiv župnik i pazio je osobito na čistoću u župnoj crkvi. Nasadio je i župni vinograd. Radi njegovih vrlina štovao ga i župni patron i ljubio ga narod. U Odri nije bio dugo, jer je već 27. travnja god. 1679. radi svojih zasluga pozvan u zagrebački kaptol. God. 1687. postao je prepoštom sv. Stjepana de Bela i umro kao arcidjakonm čazmanski u prosincu god. 1700.

God. 1679.—1682. Matija Hržić (Hersich). Prisegu za tu župu položio je dne 6. srpnja 1679.

God. 1682.—1685. Valentin Podvorec. On se rodio oko god. 1659., a nauke je svršio što u Beču, odakle je morao otići radi kuge, što u Zagrebu. Župnikom u Odri postao je 25. travnja godine 1682. God. 1685. otišao je za župnika u sv. Mariju pod Okićem, gdje je bio na Miholje svečano inštaliran. Arcidjakon Simon Juda Zidić svestrano ga hvali. U sv. Mariji bio je još god. 1700.

God. 1685.—1689. Matija Brembalić, koji je 28. rujna god. 1685. prisegao za župu Odru. Njega je vrlo cijenio vlastelin Stjepan Jelačić. On ga preporučuje pismom, pisanim u Maloj Mlaki dne 29. srpnja g. 1688. biskupu Ignjatu Mikuliću za župu sv. Martin pod Okićem, u slučaju, da bi ondješnji župnik Zubski na temelju istrage izgubio župu. U pismu navadja, da i grofica, supruga Franje Erdödya, živo želi, da postane on ondje župnikom. Čini se, da mu se od župnog pokrovitelja činila krivica, jer Jelačić piše: »iniurias poro, quas a Patrono Ecclesiae pateretur, dignabitur Illma et Rssma Dominatio Vestra exaudire, ac tandem etiam modalitatem, quam iudi-

[1] Gl. »Visitationes canonicae« XV. B. vol. VII. u nadb. arkivu.

Digitized by Google

caverit adinvenire, secus Ecclesia peribit«.[1] No Brembalić ipak nije dobio župu sv. Martin, već je početkom god. 1689. postao župnikom u Vrabču. Odanle je otišao god. 1690. za župnika u Dubrance, gdje je ostao do god. 1692.

God. 1689.—1693. Jakov Pešćica (Peschicza), koji je postao župnikom dne 23. ožujka g. 1689. u dvadeset i devetoj godini svoga života. Arcidjakon ga hvali, da je bio vrlo marljiv i da je rado propovijedao. Čini se, da u ono vrijeme nije većina župnika služila svaki dan mise, kad arcidjakon o ovom pohvalno ističe: »celebrat quasi quotidie«. Makar je bio kratko vrijeme u Odri, ipak je za crkvu mnogo toga nabavio i popravio. Zvonik je iznova prekrio, obnovio predvorje i dao načiniti žrtvenik sv. Trojstva. Tuži se na svoje župljane, da su nemarni oko popravljanja župne crkve i dvora, te su gotovo svi popravci izvedeni milostinjom, sabranom kod čudotvorne slike Majke božje (circa quam inceperunt esse miracula ante 4 annos). Tužio se zajedno sa župljanima i na kolatoricu svoju Berislavićku, koja je skrivila, što su župljani njegovi češće ostali bez mise. Ona je naime po svojoj volji silila župnika, da služi misu onda kad ona dodje. No dolazila je katkad prerano, kad se župljani još nijesu sakupili, a katkad tako kasno, da su se župljani radi predugog čekanja već razišli. Svakako možemo zaključivati, da je župnik Pešćica imao trvenja, kako sa župljanima, tako i s pokroviteljima, s kojima je slabo izlazio i njegov predšasnik, kako sam gore napomenuo. To nam potvrdjuje i parnica, koju je on imao radi smrti svog sluge Mije Krajačića. Taj je umro dne 12. travnja 1689., dakle niti mjesec dana poslije dolaska Pešćice u župu, a parnica glede njegove smrti vodila se tek god. 1692., svakako, kada su se već zaoštrile razmirice izmedju župnika i župljana, koji su tvrdili, da je Pešćica prouzročio smrt svog sluge. Dne 18. travnja te godine došao je po nalogu kotarskog podarcidjakona i župnika u Kravarskom Mije Ruka župnik dubranečki Matija Brembalić u Odru, da u toj stvari presluša svjedoke. Najopširnije je čitavi dogadjaj pripovijedao svjedok Ivan Draganić. Na drugi dan Uskrsa (11. travnja) bio je on kod župnika i vidio je, kako je župnik udario dječaka po licu. Odmah iza toga je sluga pao, te se skotrljao po skalinama sve do dolje. Ondje mu je počela teći krv iz nosa, ušiju i ustiju, pa je onako krvav pobjegao k susjedu zvonaru Nikoli Kopjaru. Poslije nekog vremena došao je k Draganiću župnik, te ga zvao k sluzi, kojeg je našao gdje leži, a bio je krvav u licu i mjesto gdje je ležao bilo je krvavo. Dne 13.

[1] Gl. »Epistolae ad Episcopos Zagrabienses« XX. br. 78.

Digitized by Google

travnja u jutro došao je župnik opet k Draganiću, udario se po grudima i navodno mu kazao: »Jao, što mi se dogodilo, moj Mihalić je umro. Susjede, pobrinite se, da se tijelo što prije ukopa, pa metnite jednu dasku ispod, a drugu ponad tijela.« Draganić nije tako učinio, već je metnuo tijelo u lijes »more solito huius patriae«, pa su slugu oko desete ure prije podne istoga dana pokopali. I zvonarica Maričević, supruga Nikole Kopjara izjavila je, da je župnik slugu još kod nje nekoliko puta udario. Dječak nije onda više govorio i umro je dojdućeg dana poslije zdrave Marije. Na temelju tih spisa pozvao je biskup Ignjat Mikulić župnika dne 6. lipnja god. 1692 na sud. Župnik se je izgovarao i navadjao, da su svjedoci protiv njega od mržnje krivo svjedočili i navadjao i razloge zašto. Svakako je čudnovato, da su morale tri godine proći od smrti slugine, kad je tužba podignuta. Zašto nijesu župljani toga već prije učinili, jer nije to mala stvar, ako je župnik doista skrivio smrt svoga sluge. Na sudu je odlučeno, da mora župnik deveti dan iza toga dokazati svoju nevinost, a dotle će biti suspendiran »ab executione ordinum«. Dne 14. lipnja došao je župnik na sud sa župnikom iz sv. Klare Ivanom Terihajem i Jakovom Šoštarkom, no ti nijesu htjeli priseći u prilog župniku, kad su čuli izjave svjedoka. Župniku je dana odgoda do 26. lipnja. Župnik je onda dopustio, da je dječaka kod zvonara dva put lako udario, a za prije se ne sjeća, no to nije moglo prouzročiti smrt, već to, što je on već i prije bio bolešljiv. Napokon je odredjeno, da se čitava stvar prijavi sv. Stolici, pa kako će ona odlučiti, tako ima biti. Pešćica je bio dotle suspendiran »ab officio«, no u beneficiju je ostao, ali je morao držati zamjenika. Kako se stvar svršila, ne znam, ali bit će, da je Pešćica radi trvenja sa župljanima i s patronom ostavio župu i postao na Andrijine godine 1693. župnikom u susjednoj župi Zaprudju. I tu je bio loše sreće, jer je protiv njega povedena kanonička istraga. Njegovom je krivnjom umrlo jedno dijete bez krsta, a učinio se krivcem još nekih drugih prestupaka. Arcidjakon Simon Juda Zidić odredio je god. 1695., da mora župu izgubiti, pa je onda doista iz župe otišao i 14. travnja godine 1697. postao župnikom u Pribiću. Naveo sam sve zato, da možemo iz toga zaključivati na prilike i na postupak u ono doba.[1]

God. 1693.—1702. Juraj Grdun. Za župnika je inštaliran na prvu adventsku nedjelju u dvadeset i sedmoj godini svoga života. Sve je škole izučio u Zagrebu. Arcidjakon ga vrlo hvali radi njegove marljivosti i urednosti. Bio je dobar propovjednik i pazio je na či-

[1] Gl. »Juridica«, vol. XIX. br. 5/1733. 5/1740. u nadbiskupskom arkivu

Digitized by Google

stoću u crkvi. Stanovao je u starinskom župnom dvoru, koji je bio sagradjen na način čardaka, odmah do groblja. Njegovi su kmetovi bili: Ivan Kopjar, Nikola Brajković i Petar Macan, koji su mu davali svakog tjedna po jednog težaka, dva pileta i jedno svinjče na godinu. Možda je bio njegov rodjak Mijo Grdun, koji se spominje nekoliko godina prije kao župnik crkve sv. Franje »in praesidio Nemphti« onkraj Mure.

God. 1702.– 1709. Petar Štrok. On je prisegao 11. svibnja god. 1702. za župu odransku. Poslije njega bio je neko vrijeme »qua substitutus« Antun Mugyer.

God. 1709. - 1711. Lovro Masan. Župničku prisegu položio je dne 4. svibnja god. 1709. u dvadeset i osmoj godini svoga života. Rodio se valjada u Šćitarjevu, mudroslovne nauke svršio je u Beču, a bogosloviju u Rimu. Arcidjakon ga hvali radi njegove marljivosti i govorničkog dara. Tužio se na svoje župljane, jer nijesu htjeli da poprave zvonik i crkvenu ogradu. Koncem god. 1711. otišao je za župnika u Veliku Goricu.

God. 1711.—1712. Juraj Horvat. On se je rodio oko godine 1677. u selu Demerju, u stupničkoj župi, a za župnika je prisegao 30. prosinca god. 1711. Došao je već prije na župu, jer je već 11. studenoga prvi put ubilježen u krsnoj knjizi. Bio je vrlo vrijedan i marljiv u duhovnoj službi.

God. 1712.—1734. Stjepan Zorinić. On se rodio oko godine 1681. a nauke je svršio u Zagrebu. On je bio prvi upravljatelj župe u Sračici (Maji) »in territorio Confinii Cis—Glinani«. Biskup Mirko Esterhazy dopustio mu je posredovanjem Franje Kamenjana god. 1710., da moli za župu Dubrance, gdje su i župljani željeli, da im on bude župnikom. No tu je župu dobio Mijo Puceković.[1] U župnoj krsnoj knjizi napisao je, da je dne 12. studenoga god. 1712. postao »animarum curator et parochus S. Georgii Turopoli in Odra«. No župničku je prisegu, prezentiran po kraljevskom protonotaru Jurju Plemiću, položio tekar 22. travnja 1716. Arcidjakoni ga vrlo hvale radi njegove marljivosti. Bio je vrlo gostoljubiv, a slagao se je s narodom. Župna crkva bila je s njegovim nastojanjem u najboljem redu. Na župljane tužio se jedino radi toga, što nijesu htjeli da ograde groblje. Čini se, da su onda neko vrijeme Isusovci vršili patronatsko pravo, jer se u viziti od god 1726. kaže: »gravamen Pa-

[1] Gl. njegov list, pisan dne 28. prosinca 1710. biskupu Mirku Esterhazyu. — »Epistolae ad Episcopos Zagrabienses« sv. LIV. br. 34. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

rochus dedit, quod DD. Colatores PP. Societatis denegent promissa per fundatorem, cuius sunt successores.«

God. 1734. – 1780. Matej Basarović. On se rodio u Vinici na Kupi (Bijela Krajina) oko god. 1697. Nauke svršio je u Zagrebu, pa je bio ovdje oko god. 1721. zaredjen u svećenika. Godine 1725. došao je kao »stipendiatus capellanus« u Petrinju, gdje je bio osam godina. S dozvolom biskupa i vojnog vijeća otišao je god. 1734. u Beč, valjda da uči. Dobio je dopust na 6 tjedana, koji je kasnije produljio, a zamjenjivao ga u to vrijeme kapelan Petar Žužić. No medjutim je postao već župnikom u Odri, gdje je bio dne 7. ožujka 1734. inštaliran. On je bio vrlo revan i prednjačio je svojim župljanima, kako kaže arcidjakon i riječju i dobrim primjerom. Mnogo je toga izveo u župi za svog mnogogodišnjeg župnikovanja. Sadanja lijepa župna crkva gradjena je za njega. Obnovio je i kapelu sv Barbare u Velikoj Mlaki. Dva veća zvona dao je lijevati u Lepoglavi od pavlina br. Letancija Santinija. Odstranio je stari čardak, u kojem su župnici do sele stanovali, te sagradio nov župni dvor. Radi svojih vanrednih zasluga bio je po apostolskoj Stolici odlikovan časću protonotara apostolskoga. Njegov brat Ivan, koji je živio kod njega umro je dne 30. studenoga god. 1765. i sahranjen je u prisuću četvorice svećenika u kripti župne crkve. Župnik Basarević, »de populo et beneficio sibi credito, sponsaque sua optime meritus«, umro je u visokoj starosti dne 8. ožujka 1780.

God. 1780.—1795. Stjepan Šaranić. On je od god. 1770. do 1774. kapelanovao u Starim Čičama, a god. 1776. došao je za kapelana u Odru. Poslije smrti župnika Basarovića bio je jedno vrijeme upravljatelj župe, a doskora postao je i župnikom. Po primjeru svog vrlog predšasnika, izveo je i on mnogo toga u župi. Župna crkva još nije bila posve dogotovljena, pa je preuredio svetište i načinio u njem novu grobnicu, pretvorio je kapelu bl. Dj. Marije u sakristiju, otvorio na oranici Petra Majdaka novo groblje i postavio novi štagalj. Kad je god. 1793. svećenstvo pozvano, da prinosi pripomoć za rat, obvezao se, da će on svake godine, dok ne nastane mir, uplatiti u tu svrhu 29 for.[1] Mnogo zaslužan za svoju župu preminuo je dne 19. travnja god. 1795. Sahranio ga je u grobnici, koju je sam sagradio, podarcidjakon i župnik stupnički Josip Šipušić u pratnji četvorice svećenika i mnogobrojnog naroda.

God. 1795.—1799. Mirko Karabi. U Odru je dosao iz Čučerja, gdje je bio župnikom. Premda je župnikovao kratko vrijeme,

[1] Gl. »Politica«, 6/1135. u nadb. arkivu.

Digitized by Google

učinio je ipak mnogo toga kako za župnu crkvu, tako i za nadarbinu. Popločio je rezanim kamenom svetište i veći dio ladje, postavio novu propovijedaonicu, nabavio ormar u sakristiji i napravio lijepa vrata iz sakristije u svetište. Bio je u opće dobar i gorljiv župnik. Umro je dne 5. veljače god. 1799.; sahranila ga četvorica svećenika u prisuću mnogobrojnog naroda i okolišne inteligencije u kripti župne crkve.

God. 1798. Ivan Krst. Veselić. On se rodio oko godine 1767. u Vrhovcu, a zaredio ga je biskup Vrhovac. Kapelanovao je najprije u Lipniku (godinu dana), a onda osam mjeseci upravljao župom Vivodinom, nedaleko svog rodjenog mjesta. Iz Vivodine otišao je za kapelana u Vrbovac (1 godinu 4 mjeseca), a zatim za kapelana i altaristu Tijela Isusova k sv. Marku u Zagreb. Tu je postao domalo i prebendarom sv. Križa, što je bio samo tri mjeseca, jer je već 24. travnja 1799. ustoličen za župnika u Odri. Tu je bilo njegovo djelovanje vrlo kratko, jer je došao već teško bolestan (imao je sušicu) na župu. Dne 29. lipnja god. 1799. obdržavao je kod njega kanoničku vizitaciju arcidjakon turopoljski, kanonik Ignacije Zupančić, i o njemu se vrlo pohvalno izrazio. Kao mlad svećenik morao je da ostavi ovaj svijet; ukopao ga je dne 10. listopada god. 1799. arcidjakon i župnik stupnički Josip Sipušić na novom groblju kod križa.

God. 1798.—1826. Franjo Tuškan. Rodio se god. 1772. u Karlovcu od gradjanskih roditelja, koji su potjecali iz Slunja u vojnoj Krajini. Zaredjen u svećenika, poslan bi za duhovnog pomoćnika u Zlatar, ali je već 28. prosinca god. 1799. prisegao za župu Odru, u koju je došao dne 15. siječnja god. 1800. Tuškan bio je vrlo vrijedan i gorljiv svećenik, mnogo zaslužan za svoju župu. Dao je slikati svetište župne crkve, popravio krov, nabavio svetohranište, krstionicu, nebo, orgulje, božji grob i obnovio crkvu sv. Barbare. Služio je u burno ratno vrijeme, a iza ugarske vlade doživio francusku i austrijsku. Obavljao je takodjer službu kotarskog podarcidjakona. Biskup Maksimilijan Vrhovac vrlo ga je volio, pa kad je god. 1824. obavljao kod njega kanoničku vizitaciju, zabilježio je o njemu: »zelus, accuratio, ordo in hoc parocho conspicuus, speciali commendatione dignus«. To je bilo valja povod, što ga je dojduće godine, kad je dijelio sv. potvrdu i obavljao kanoničku vizitaciju u varaždinskoj krajini, uzeo sa sobom kao aktuara (trajalo je to 2 mjeseca i 9 dana). God. 1826. predložio ga biskup i za kanonika, pa je imenovan dne 19. prosinca. Inštaliran bio je tekar 18. kolovoza 1827., no morao je odmah poslije nove godine, da poslije rektora Ivana Dvojaka preuzme vodjenje biskupskog sjemeništa. Za biskupa Aleksandra Alago-

Digitized by Google

vića zahvalio je na službi sjemenišnog rektora, te obavljao onda u kaptolu najprije službu kaptolskog protokoliste, a onda dekana. Najposlije bio je promaknut god. 1839. na čast kanonika čuvara prvostolne crkve; tu je učinio mnogo za ljepotu, čistoću i red. Bio je dobar gospodar, a da su ga i svjetovne oblasti cijenile, svjedoči to, što je bio prisjednik županije zagrebačke, varaždinskog sudbenog stola i plemenite općine turopoljske. Dočekao je i svoju zlatnu misu i napokon dne 27. prosinca god. 1847. umro nakon kratke bolesti — od upale pluća. Sahranjen je dne 29. prosinca po svojoj želji u grobnici kod žrtvenika sv. Trojstva kraj svoje sestre Monike, udate za ljekarnika Ivana Jürgensa, koja mu je mnogo godina vodila gospodarstvo. Kanonik Stjepan Ledinski u popisu kanonika zagrebačkih kaže o njem doista lijepe riječi: »vir animi optimi, popularis, hospitalitatis summopere amans, pietati deditus, apud omnes, qui cum eodem vel in aliquo fuere contactu, optimam sui memoriam et desiderium reliquit«. Tuškan ostavio je župnicima odranskim svoj vinograd Lužančinu, uz obvezu, da čitaju za nj 13 misa na godinu.

God. 1827.—1855. Alojzije Budić. On se rodio u Zagrebu dne 24. listopada god. 1793., gdje je dovršio i bogoslovne nauke. Budući da je bio premlad za redjenje, prakticirao je jedno vrijeme u biskupskoj kancelariji. Zaredjen u svećenika god. 1816. pošao je najprije za duhovnog pomoćnika u Čučerje, no odanle je bio već došaste godine premješten u Odru k vrijednom župniku Franji Tuškanu. Za mladog svećenika bila je to dobra škola, pa je on, poslije njegovog odlaska iz župe, stupao posvema stopama svog zaslužnog predšasnika. Nasljedníci pokojnog baruna Peharnika predložili ga za župnika i Tuškan ga svečano inštalirao dne 2. rujna god. 1827. Boraveći 38 godina medju svojim župljanima poznavao ih je dobro, stekao je njihovu ljubav i privrženost te je našao u njima dobre pomagače u svom blagoslovljenom radu oko poljepšanja kuće božje. Popravio je gospodarske zgrade, podigao klijet u vinogradu, koja mu je god. 1831. izgorjela, prebijelio je crkvu i toranj, dao preliti malo zvono, postavio žrtvenik sv. Antuna, napravio novi krov na tornju i uru, smjestio u crkvi nove klupe i ispovijedaonice, isposlovao, da bude oko crkve podignuta nova ograda i sakristija te dio crkve potaracani. Bio je čovjek obrazovan, pa je god. 1833. putovao, što onda nije bilo u običaju, preko Ljubljane u Trst, a odanle preko Rijeke kući. God. 1837. pohodio je sa svojim bivšim župnikom Tuškanom, starinom Krajišnikom, Cetin i sva znamenitija mjesta u slunjskoj krajini. Radi svojih zasluga postao je god. 1842. podarcidjakonom kotara odranskoga i prisjednikom županije zagrebačke, a kasnije bio

Digitized by Google

je imenovan i zač. kanonikom kaptola zagrebačkoga. Arcidjakon Ignacije Ročić kaže god. 1851. o njem, da u svojoj župi »jam annis 24 zelose, exemplariter, indefesse, omnigeno spirituali cum fructu, toti peripheriae suoque parochiano populo percharus operatur«. Budić je umro dne 23. listopada god. 1855. na veliku žalost svojih župljana, koji su ga ne samo štovali kao vrijednog pastira, kako kaže njegov kapelan Rok Vučevac, već i kao dobrog oca. Kako su ga ljubili pokazuje i njegov sprovod, na koji su došli kanonici zagrebački Stjepan Ledinski i Juraj Križanić i šestnaestorica drugih svećenika. Svečani rekvijem služio je kanonik Ledinski uz asistenciju bivšeg mu kapelana Dragutina Jande, tada župnika u sv. Klari i njegova kapelana Roka Vučevca, te ga onda sahranio u cinkturi župne crkve kraj sakristije. Na samrti sjetio se još svoje župne crkve, pa joj zapisao 50 for. i 400 for za ispokoj svoje duše.

Kao pripremeni upravljatelj naslijedio je Budića njegov kapelan Rok Vučevac (rodj. u Perkovcu 16. kolovoza god. 1828., zaredjen u svećenika god. 1851.), koji je bio prije prefekt u plemićkom konviktu i ostao kao upravljatelj u Odri do god. 1857. Za njega postavljeni su na novo križevi u Hrašću i Velikoj Mlaki, koje je blagoslovio podarcidjakon i župnik u Velikoj Gorici Jakov Kos. Popravio je ogradu oko župnog groblja, napravio ondje mrtvačnicu i pobijelio izvana i iznutra župnu crkvu. Kad je dne 13. listopada god. 1856. dijelio u župi kardinal Haulik sv. potvrdu i obavljao kanoničku vizitaciju, pohvalio je red i čistoću u crkvi i bio vrlo zadovoljan s katekizacijom mladeži.

God. 1857.—1897. Juraj pl. Barabaš, rodio se u Lomnici dne 14. kolovoza god. 1826. Majka mu je bila rodjena barunica Peharnik. Pučku školu polazio je u Lasinji. Burne 1848. godine bio je u četvrtom tečaju bogoslovlja. Kako su bili bogoslovi onda pušteni kući, to je bio u svećenika zaredjen tekar 4. siječnja godine 1849. Od njegovih saučenika spominjem Janka Jurkovića i Ivana Vončinu. Godine 1854. kapelanovao je u Kravarskom, a god. 1857. došao je za župnika u Odru. Za njega otvorena je u Odri škola i sagradjen god. 1893. nov župni dvor. Na stari drveni župni dvor, koji je bio sa sviju strana poduprt i koji je doista sjećao na »stare krovove«, starac se tako priučio, da je bio proti gradnji novog župnog dvora. Razumljivo je, jer je u starom proživio dugih 37 godina. Sam je rekao, kad se u novi selio, da ne će dugo u njem stanovati, pa i doista nije proživio u njem niti četiri godine. Tom se zgodom obitelj Kušević iz Male Mlake odrekla patronatskoga prava nad župom, a patronat je preuzela kr. zemaljska vlada. Župni dvor, koji je sagra-

Digitized by Google

djen dosta nespretno, sagradili su župljani nametom uz pripomoć tadanje vlade. Župnik Barabaš bio je ponosan čovjek, koji nije znao da se klanja, a uz to bio je i vatren Ilirac. Župljani su ga voljeli. Umro je nakon dulje teške bolesti dne 4. siječnja god. 1897. i sahranjen je u cintoru župne crkve.

God. 1897. Antun Švarić. On se rodio u Samoboru dne 19. rujna god. 1867., svršio je škole u Zagrebu i bio god. 1890. zaredjen u svećenika. Kao mladomisnik bio je poslan za kapelana u Stare Čiče, gdje je ostao do srpnja 1892., odakle je bio na vlastitu molbu premješten u Desinić. U Desiniću je službovao do početka godine 1895. te odanle otišao za kapelana u Kravarsko. Poslije smrti Barabaševe došao je dne 16. siječnja g. 1897. za upravitelja župe u Odru, gdje je dojduće godine postao župnikom i inštaliran je na Jurjevo god. 1898. svečano. Što je on učinio za obnovu i poljepšanje župne crkve, spomenuo sam, kad sam govorio o župnoj crkvi. Timę i što je uveo u župi razne pobožnosti: kao pobožnost križnog puta, svibanjsku i listopadsku pobožnost, oduševio je narod za crkvu. Na pohvalu odranskih župljana mora se priznati, da crkvu vrlo rado polaze, tako da je prostrana župna crkva često i pretijesna, da obuhvati čitav narod. Župnik se pobrinuo, da obnovi i župni dvor, a na njegov nagovor dali su se župljani rado sklonuti na to, da podignu na svoj trošak nove gospodarske zgrade (staju, štagalj, kukuružnjak i kuharnu). I stari zdenac, koji je bio zarušen, na novo je iskopan i očišćen.

Odranski duhovni pomoćnici.

Već god. 1487. za župnika Andrije spominje se u Odri duhovni pomoćnik (capellanus) Matija. Kako nije bilo zaklade za kapelana, to su ih župnici morali sami uzdržavati. Tekar nastojanjem podarhidjakona i župnika Alojzija Budića, doznačena je god. 1844. odranskom kapelanu godišnja plaća od 100 for. iz vjerozakonske zaklade. S tim je morao kapelan živjeti. Nešto dohotka imao je jedino od misnih štipendija, jer je narod rado davao na mise.

God. 1751., 1752. Ivan Fabečić.

God. 1755. Stjepan Gradečki.

God. 1758., 1759. Ladislav Čegetek. On se rodio g 1733. Mudroslovlje izučio je u Gracu, bogoslovlje u Bolonji, a gradjansko pravo (jus civile) u Jegaru. Bio je vrlo vrijedan, pa je arcidjakon o njem zabilježio, da zaslužuje, da bude promaknut.

God. 1760. Mijo Stipić.

God. 1761., 1762., Adam Mikulić. Rodio se god. 1737. U Odru je došao o Božiću god. 1761. Arcidjakon ga hvali.

Digitized by Google

God. 1764. Mijo Brcković.

God. 1766., 1767. Stanko Mihelić.

God. 1768. Ivan Šipušić, rodjen oko god. 1739.

God. 1769. Matija Grum.

God. 1770. Ivan Turković.

God. 1772. – 1776. Josip Sviličić.

God. 1776. Ivan Dobrinić.

God 1776.—1780. Stjepan Šaranić. Poslije smrti župnika Mateja Basarovića bio je jedno vrijeme upravljateljem župe, a iza toga postao je župnikom.

God. 1784. Ivan Dujmić.

God. 1787. Stjepan Jurčić, kapelan, a od god. 1797. do 1799. kao supsidijar. On se rodio oko god. 1758. u Ladislavcu u zlatarskoj župi. Mudroslovlje svršio je u hrv. kolegiju u Beču, a bogoslovlje u Bolonji. Kapelanovao je u Pokupskom (pol god.), u Oborovu (2 godine), u Ludini (4 mjeseca), u donjoj Stubici (3 mjeseca), u Dubrancima (1 godinu), u Samoboru (4 mjeseca), u Odri (3 mjes.) i u Sesvetama kod Zagreba. Od god 1789.—1794. bio je župnikom u Bučici. Tu je župu morao ostaviti, te bio 3 godine i 7 mjeseci supsidijarom u Velikoj Gorici, odakle je došao na Odru. Župnik bio je s njime vrlo zadovoljan.

God. 1811. Melkijor Baltazar Starešinić.

God. 1817.—1827. Alojzije Budić, koji je postao poslije Franje Tuškana odranskim župnikom.

God. 1840.—1843. Mijo Novosel, rodjen u Stubici 27. siječnja god. 1798. a zaredjen god. 1824. Kasnije je župnikovao u Volodеru; zupljani ga ondje porobili i ubili.

God. 1843 Franjo Mance. Zaredjen u svećenika poslan je odmah za kapelana u Odru. God. 1854 kapelanovao je u Mrežnici.

God. 1844. – 1845. Juraj Švelić. Rodio se u Šašinovcu dne 4. travnja god. 1815., a zaredjen bje god. 1840. Mnogo je godina župnikovao u Hlebinama te umro kao umirovljeni župnik u Zagrebu u visokoj starosti.

God. 1845. Franjo Požeg, rodjen u Zagrebu 2. veljače godine 1822. poslan je u Odru god. 1845. odmah poslije redjenja. Kasnije je župnikovao u Žažini.

God. 1848. Ljudevit Jelenčić, rodjen u Varaždinu godine 1813. Kapelanovao je u donjoj Stubici, Knegincu i Odri i postao god. 1850. župnikom u Ščitarjevu, a umro je u Zagrebu kao umir. župnik. U viziti od god. 1852. kaže se o njem: »bene et laudabiliter semet interdum cum arte pingendi et musica occupat«.

Digitized by Google

God. 1851.—1854. Karlo Janda. Rodio se u Zagrebu dne 28. listopada god. 1816. a svećenikom je postao godine 1839. Godine 1854. postao je župnikom u Sv. Klari, i umro u Zagrebu u mirovini.

God. 1855. Rok Vučevac, rodio se u Perkovcu 16. kolovoza god. 1828., a zaredjen bi god. 1851. Najprije je službovao kao prefekt u kr. plem. konviktu, poslije smrti župnika Budića g. 1757. upravljao je neko vrijeme župom Odrom i umro kao župnik u Kaniškoj Ivi.

Iza Roka Vučevića do danas nije bilo u župi odranskoj kapelana.

Uzrok tomu jest, s jedne strane pomanjkanje klera u zagrebačkoj nadbiskupiji, a s druge strane, što ova župa, premda brojem pučanstva dosta brojna (broji danas preko 3500 duša), tako je zgodno zaokružena svojim teritorijalnim položajem, da u njoj može duhovnu službu i jedan »zdrav« duh. pastir vršiti.

Svećenici, rodjeni u župi odranskoj.

God. 1466. spominje se svećenik Fabijan Mikšić, sin Dionizov iz donjeg Lukavca. On je bio u izaslanstvu, koje je pošlo k kralju Matiji Korvinu, da potvrdi Turopoljcima stara povelja, što su ih dobili god. 1225. od kralja Bele III. (IV.)[1]

God. 1509.—1516. Mijo (presbiter de Mlaka), sin Margarete Vagučne, plemenkinje iz Velike Mlake, bio je prebendar stolne crkve zagrebačke. On je došao na 13. studenoga god. 1515. pred kaptol zagrebački i izjavio, da za spas svoje duše poklanja oltaru sv. Trojstva svoju baštinu u Velikoj Mlaki i posjede Pleso i Kuće, zatim svoje plemićko selište i jedno napučeno kmetsko u Velikoj Mlaki, jedno kmetsko selište u Kućama i jedno u Rakitovcu sa svim koristima, zemljama, pašnjacima, šumama, gajevima, vinogradima, mlinovima, ribnjacima itd., uz obvezu, da se svaki tjedan na žrtveniku sv. Trojstva čitaju po dvije sv. mise, jedna u nedjelju, na čast sv. Trojstvu, a druga u četvrtak, na čast Tijelu Isusovom.[2]

Godine 1516. Gal iz Mlake. Prebendar stolne crkve zagrebačke.[3]

[1] Gl. Laszowski: »Povjesni spomenici plemenite općine Turopolja« I. strana 457.

[2] Gl. Ivan Krst. Tkalčić: »Zbor prebendara prvostolne crkve zagrebačke«, str. 40.

[3] Gl. ib. str. 138.

Digitized by Google

Ivan Protulepec, rodio se u Lomnici oko god. 1725. Filozofiju i teologiju učio je tri godine u hrvatskom kolegiju u Beču. U proljeću god. 1760. postao je upravljateljem župe Požege, gdje ga god. 1763. nije više bilo. Osim »ilirskoga« jezika razumjevao je toliko njemački, da je mogao u tom jeziku ispovijedati.

Petar Smendrović rodio se u Velikoj Mlaki oko g. 1727. Godine 1761. bio je upravljateljem župe Sesvete kod Požege. Godine 1763. nije ga više ondje bilo.

Juraj Mulih, rodio se oko god. 1731. u Hrašću. Mudroslovne nauke svršio je u Jegaru, bogoslovlje u Zagrebu. Izmedju godine 1756.—1765. bio je upravljateljem župe u Vrhovini, u brodskoj regimenti.

Ivan Sokačić, rodio se oko god. 1726. u Hrašću. Službovao je god. 1761. kao kapelan u Pakracu, bio je upravljateljem župe u Voćinu, a onda se liječio jednu i pol godine u Virovitici.

Juraj Smenderović rodio se oko g. 1747. po svoj prilici u Velikoj Mlaki. Mudroslovne nauke svršio je u Požegi kod Isusovaca, a bogoslovlje u Gradcu. God. 1771. službovao je kao drugi kapelan u Viduševcu.

O. Juraj Mijo Smendrović. On je službovao neko vrijeme na školi, koju je općina u Velikoj Mlaki podigla kraj crkve. On se, dne 8. studenoga 1774., kad je krstio Pavla Cundekovića iz Velike Mlake potpisao kao: »Professor scholae trivialis Nagy-Mlakensis«. God. 1790. dne 6. ožujka zaključila je plem. općina, da se i škola, koja je postojala u Lomnici, spoji sa školom u Velikoj Mlaki. Škola u Velikoj Mlaki podignuta je god. 1774., jer se u zapisniku plem. općine kaže: »Arcularius, scholam, Mlakensem erigens, solvatur«, pa je Smendrović bio valjda prvi učitelj.

Matija pl. Krčelić st., rodio se oko god. 1766. u Hrašću. Bogoslovlje svršio je u centralnom sjemeništu u Pešti, gdje ga biskup Vrhovac god. 1790. zaredio u svećenika. Službovao je kao kapelan i upravljatelj u raznim župama, dok nije god. 1806. postao župnikom u Mahićnu, gdje je bio još god. 1821.

Matija pl. Krčelić ml., rodio se u Hrašću oko god. 1795. Zaredjen god. 1817. u svećenika, postao je kapelanom na Dubovcu kod Karlovca. Odavle je došao god. 1819. za kapelana k svomu rodjaku u Mahićno.

Juraj Novosel, rodio se u Velikoj Mlaki 14. lipnja 1795., a u svećenika je zaredjen god. 1817. Kao župnik u Brezovici i podarcidjakon kotara okićkoga podigao je škole u Brezovici, Kupincu, sv. Martinu pod Okićem, a u Rudama uveo posebno poučavanje.

Digitized by Google

Odanle je premješten u Zagreb u svojstvu prodirektora na zagrebačku veliku gimnaziju. God. 1840. podijelio mu je car Ferdinand V. previšnje priznanje za nastojanje oko unapredjivanja narodne prosvjete i podizanja seoskih škola.[1] Kad je poslije god. 1848. uveden novi školski sistem, postao je ravnateljem i profesorom gimnazije. Kad je zatražio mirovinu, predložio ga nadbiskup Haulik god. 1852. za kanonika zagrebačkoga, što je i postao. Umro je od sušice 7. travnja g. 1855. i sahranjen je u grobnici stolne crkve kod žrtvenika sv. Trojstva.

Ivan pl. Koprivnjak. Rodjen u selu Hrašće »varoško« 12. srpnja g. 1868. u istoimenoj zadruzi. Zaredjen g. 1892. kapelanovao u Plešivici (2 god.), sv. Ani (2 god.), Kraljevcu (1 god.), Bistrici (6 g.) i Belovaru (3 g.). Od g. 1909. živi na dopustu u svom rodjenom selu.

Razne bilješke o župi Odra.

Arcidjakon Benko Vinković zabilježio je godine 1622. u svojoj kanoničkoj viziti, da su doduše svi župljani katolici, no o Uskrsu se nijesu svi ispovjedili, jer je župnik bio bolestan. Za mnoge plemiće u župi su mu pripovijedali, da se bave lihvarstvom, a za žene se u viziti veli, da su vrlo praznovjerne. Narod je bio dakako, kao i u ostalim župama u ono vrijeme, vrlo neuk i neupućen, osobito u duhovnim stvarima. Bilo je mnogo župljana koji nijesu znali ni Očenaša ni Zdrave Marije, a o zapovijedima božjim u opće nijesu ništa znali. U viziti od god. 1669. čitamo, da su se medju župljanima nalazila i dva ubojice. Mnogo je pripomogla, da su se župljani uputili u duhovne istine, bratovština kršćanskog nauka (confraternitas doctrinae christianae), utemeljena u XVIII. vijeku. Članovi bratovštine bilježili se u posebnu knjigu. Vrlo pohvalno o odranskim župljanima izjavljuje god. 1852. arcidjakon Ignjat Ročić, koji kaže: »est enim populus parochialis rarae pietatis et religiositatis«. I danas se medju Odrancima nalaze neke mane, kako i drugdje medju našim narodom, no to im se mora priznati, da crkvu vrlo rado polaze i da mnogo žrtvuju na ukras svoje župne crkve.

Dne 16. rujna god. 1688. zamolio je Stjepan Jelačić iz Male Mlake biskupa Ignjata Mikulića, neka bi dozvolio, da se pokrsti mala turska djevojčica, četiri godine stara, jer je bila bolesna, pa se je bilo bojati, da ne umre.[2]

[1] Gl. Antun Cuvaj: »Gradja za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas« II. str. 57.

[2] Gl. »Epistolae ad Episcopos Zagrabienses« XX. br. 95. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

Dne 19. rujna god. 1680. kršten je Ladislav, sin Stjepana Jelačića i Helene Patačić. Kumovali su mu kanonik Stjepan Babić i Doroteja Vagić rodj. Vragović. Dne 20. listopada 1685. krštena je Jelačićeva kći Katarina Marta, a dne 6. travnja god. 1688. sin Petar. Prvoj su kumovali kanonik Pavao Češković i Ana Jelačić, a drugom Petar Valica i supruga Ivana Plušćaka.

Dne 6. travnja god. 1685. primila je sv. krst Jelena Terezija, kći Ivana Berislavića de Kysmlaka i Elizabete Selišćević. Kumstvo su preuzeli kanonik pojac Juraj Orehovački i Jelena Selišćević, supruga turopoljskog fiškala Ivana Mikšića. Dne 30. kolovoza g. 1688. krštena je Katarina Jelisava, kći Franje Berislavića i Katarine Kamenjan. Kumovali su Ivan Peranski i supruga mu Jelena Brodarini.

U Odri kršteno je takodjer više djece Žige Škrlca iz Lomnice i supruge mu Katarine Despotović. Tako su kršteni: dne 5. kolovoza god. 1718. kći Ana Marta, dne 3. veljače god. 1719. kći Julijana Barbara, dne 20. srpnja god. 1720. sin Feliks Ivan Jakov, i dne 15. srpnja god. 1727. kći Ana Magdalena. Taj Škrlec utemeljio je dne 14. travnja godine 1740. kod župne crkve misnu zakladu s glavnicom od 500 renskih for. Njegova sestra Jelisava, udata Kokot, koja je umrla 26. ožujka god. 1742., ostavila je 250 for., da se utemelji misna zaklada za ispokoj njezine duše.

God. 1799. bilo je u župi 169 kuća s 1759 stanovnika. »Schematismus Cleri dioecesis Zagrabiensis« od god. 1826. (u kojem pogrješno stoji, da je župa utemeljena god. 1680.) navadja, da ima u župi već 2128 duša i to u Odri 386, u Maloj Mlaki 249, u Hrašću 458, u Buzinu 293, u Lomnici gornjoj 82, u Velikoj Mlaki 342 i u Lukavcu 318. Prigodom vizite Ignjata Ročića god. 1852. bilo je u župi 2309 žitelja. Onda je bilo u stanovništvu po pojedinim selima ovo razmjerje:

Odra:	40	kuća,	95	oženj.	parova,	460	stanovnika
Buzin:	18	»	60	»	»	314	»
Mala Mlaka:	24	»	61	»	»	295	»
Hrašće:	41	»	105	»	»	493	»
Lomnica:	10	»	12	»	»	87	»
Velika Mlaka:	30	»	78	»	»	335	»
Lukavec:	51	»	64	»	»	325	»

Ukupno: 214 kuća, 475 oženj. parova, 2309 stanovnika.

Dne 8. travnja godine 1801. odredio je Janus Haramin chich »od Navigatie Szavszke Comissar« u svojoj oporuci, pisano

Digitized by Google

u Zagrebu, pod 8. točkom ovo: »Za altariju u Farni Czirkvi Szvetoga Juraja na Odri za familiu moju oblegiram moje Haeresse, da imaju szako Letto trideszeti Rainchki davati za szlusenye trideszeti Mass, tak dugo, doklem pri Sz. Juraju Masse sze szlužile budu, y kapitali pobosneh Suum vu Horvaczkom Orszagu osztanu. Vu szuprotivnom pripechenyu, tho jeszt, da bi sze kapitali iz Orszaga van dati morali, od gore rechene Dusnozti moje haeresse odvesujem.«

God. 1802. predala je udova Petra Škrlca dobro Lomnicu svojoj nećakinji Henrijeti Špišić, rodj. Bedeković. Dojduće godine kupio je od iste udovice zamjenik županov Antun Zdenčaj imanje Odru.

Dne 10. srpnja god. 1803. pravio je oporuku Mihalj Halovanjec iz Hrašća, koji je, kako sam kaže, ostao neženja. (»da pokehdob od moje mladozti mladenecz po szmerti mojega brata Stephana bi bil oztal vu szamoche hise moje nigdar nemajuchi moje Thovarussicze nego szam do vezdassnyega vremena sivel jeszem«). On je imenovao nasljednicom župnu crkvu, kako kaže: »oztavlyam na Farnu czirkvu sz. Juraja viteza na Odre, kade moje Telo lesalo bude Funduss y Ztanya (caeteris exmissis) pod Summu 100 f. tak y z tem nachinom, da vszako letto za mene y moje ztareje zlusitisze imaju po Redovniku onde buduchem 3 szvete Messe.«

Godine 1804. dijelio je sv. potvrdu u Odri biskup Maksimilijan Vrhovac. Biskup je ostao na tom apostolskom putu od 13. travnja do 20. lipnja. Iz Zagreba se odvezao na dvojim kolima, na prvim su se s njim vozili kanonici Stjepan Šoštarec i Ignacije Pokajzen te huzar Martin, a na drugima njegov ceremonijar Petar Cvetko, kancelista Žuvić, komornik i huzar Juraj. U Odru je došao iz Kravarskog, te ondje dne 17. i 18. lipnja dijelio sv. potvrdu.[1]

God. 1805. prisustvovala je tijelovskoj procesiji u župi Odra četa vojnika pukovnije Hohenzollern, koja je četa u župi boravila te kod postaja davala počasne salve iz pušaka.

Bečkim mirom od 14. listopada god. 1809. došle su prekosavske pokrajine pod francusku vlast. Kakovu je žalost izazvao taj dogadjaj medju hrvatskim narodom, najbolje pokazuje pjesma, što sam ju našao u ostavštini pokojnog biskupa Pavla Guglera. Ta pjesma glasi:

Suspiria plorantis Croatiae Trans-Savum!
Gallia propinat, bibit, Austria pocula jungit,
Legibus Austriacis Illyra Regna ligat.

[1] Gl. Ecclesiastica« XI. br. 8/636. u nadb. arkivu.

Digitized by Google

Rex male praeventus Regnum disjungit avitum,
Et nos a nostris separat amne Savo.
Sic nunc Heu! nostros deceperat alia plausus,
Sic nunc Heu! nomen juraque nostra ruunt,
Mergimur in Scyllam cupidi vitare Charybdim,
Pro bellis tantis victima flenda sumus.
O! Deus, o Nostri, tua nos miseratio tangat,
Pone iram propera, sistere Regis opus.
O! Caesar populis, qui fers solatia tantis,
Lenius Illyricas fac moderare plagas.
Respice quam fidos habeas Francisce Croatas,
Fidaque nostrorum respice corda Patrum,
Stent nobis Leges, per Te sint pristina Iura,
Hoc jus, hoc pietas, nobilitasque rogat.
Interea obsequimur – justis parere necessum est,
Saepe suam vidit naufraga navis opem.
Vos nunc Ungariae Cives, gens cara valete,
Nostraque Tu Mater, Sacra Corona vale.

Cecinit Anonymus.

Dne 2. prosinca u ½2 poslije podne dojašila je u Odru prva francuska četa pod zapovjedničtvom nekoga Doxiona. Četa imala je za trubljača nekog crnca (etijopa) imenom Akila. Kroz šest tjedana bila je ta četa u Odri. Zapovjednik Doxion stanovao je kod vlastelina Zdenčaja, a druga dva časnika kod župnika Franje Tuškana. Prvih četrnaest dana morao im je on i hranu davati. Nastojanjem suca Zdenčaja ostavili su napokon ti vojnici Odru i otišli u Kurilovac.

Da ne trpi duhovna pastva, postavio je brižljivi biskup Maksimilijan Vrhovac svojim namjesnikom za krajeve pod francuskom vlasti arcidjakona goričkoga Ivana Prevendara, koji se je nastanio u Pokupskom. Poskrbio se takodjer za one stvari, koje mora sam biskup obavljati, pa je dne 20. siječnja god. 1813. predao privremeno taj dio dieceze senjskom biskupu Ivanu Krst. Ježiću. No na sreću nije to dugo potrajalo. Već 16. kolovoza 1813. prešle su naše čete opet savski most, a biskup Vrhovac je prekosavske župe pismom od 20. kolovoza primio ponovno pod svoju vlast. Poslije pada Napoleonova morali su žitelji, plemstvo i svećenstvo god. 1814. položiti prisegu vjernosti opet austrijskom caru Franji I. Župan turopoljski Josip Grdenić bio je delegovan kao komisar, da primi prisegu od općina Odre, Buzina, Male Mlake i Lomnice.

Dne 28. lipnja 1818. doživjela je Odra veliku počast. Tog dana

Digitized by Google

u jedan sat poslije podne provezli su se kroz župu car Franjo I. i carica Karolina Augusta. Putovali su iz banske krajine u Zagreb, gdje su bili najsvečanije dočekani.

God. 1824. posjetio je župu opet biskup Maksimilijan Vrhovac, da dijeli tu sv. potvrdu i obavi kanoničku vizitaciju. Boravio je u župi dva dana, dne 20. i 21. srpnja. Prvi dan potvrdio je 328, a drugi dan 302 osobe.

Dne 17. listopada 1824. tako je Sava narasla, da je na dvim mjestima prodrla nasip i poplavila čitavo Turopolje. Odnesla je mnoge kuće i gospodarske zgrade. Žitelji dotjerali su blago na župno groblje i na župno dvorište, jer do onud Sava nije doprla, znak da je ondje tlo više. Sami su se sklonuli pod krov svojih kuća.

Pošto je izumrla muška loza obitelji baruna Nikole Peharnika, to je ugarski palatin nadvojvoda Josip podijelio dne 25. studenoga 1824. njegove posjede u Maloj Mlaki, Odri, Lučelnici, Markuševcu, Novakima, Lužju i Bužinu Josipu Kuševiću, protonotaru kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Kušević dao se je god. 1825. »per hominem palatinalem« Petru Tomiću de Trescheno uvesti u smislu zakona u te posjede. Kao zakoniti svjedok prisustvovao je tom činu, koji je trajao tri dana, a protivile mu se rodjakinje pok. baruna Peharnika i drugi (ukupno do 50 osoba) kanonik zagrebački Josip Host. Bilo je to u svibnju god. 1825., a zupnik Franjo Tuškan zabilježio je u župnoj knjigi spomenici, da je bio to «actus solennis constitutionis nostrae, a memoria hominum non visus.«

U vrijeme, dok je ta rasprava trajala, dogodio se za onda vanredan dogadjaj, koji spada u povjest zrakoplovstva. Zrakoplovac Josip Wimberger digao se jednog dana pod večer u svom zrakoplovu, nazvanom Montgolfier, s brežuljka sv. Roka iza biskupskog grada u Zagrebu (kapelica sv. Roka stajala je ponad laške ulice). Pošto je pol sata sretno plovio u zračnim visinama, spustio se na zemlju kod gornje Lomnice. Zrakoplovca su mnogobrojni gledaoci burno pozdravili i pogošćen bi onda u Zdenčajevoj kuriji svečano

Kod groblja podigli su pobožni župljani kip sv. Izidora seljaka. Svečev kip obučen je u narodno odijelo i smješten u malenoj kapelici. U viziti od god. 1852. spominje se, da su ga dali nedavno dobročinci popraviti. I danas još stoji ta kapelica sv. Izidora i dobro je sačuvana. U selu Hrašću spominje se već davno drveno propelo, za koje su se pismeno obvezali žitelji, da će ga uzdržavati. Nedavno podignuto je tu lijepo, novo propelo, napravljeno na način kao i ostala propela u Turopolju i Posavini.

Digitized by Google

Goo. 1836. dok je u Zagrebu i okolici vladala kolera, bila je u župi Odri živinska kuga, koja je u Odri i Maloj Mlaki učinila mnogo štete.

Žrtve od 29. srpnja g. 1845. ističe sa žalošću i zgražanjem u župnoj knjizi spomenici župnik Alojsije Budić. Mora da se je je njegova plemenitog srca duboko kosnuo žalosni dogadjaj, kad je u spomenici zabilježio i osmrtnicu, koja ovako glasi:

Kip sv. Izidora u Odri.

»Roditelji, bratja, sestre i vsi ukupno domorodci s rastuženem sardcem javljaju prežalostnu viest, da su im rodjena dieca, bratja, rodjaci, verni drugovi i jedne zemlje sinovi na dan 29-a sarpnja l. t. koje odmah pali, koje pak od smartnih ranah sliedeće dane ovai sviet sa boljim promienili.

Tielesa pokoinih do 16 na broju, pokopat će se danas podne

Digitized by Google

u 5 urah na Jurjevom groblju, k čemu se vsi rodjaci pokoinikah i domorodci pozivlju.

Zadušnice obdržavat će se na dan 8. kolovoza l. t. u župnoi carkvi sv. Marka.«

U Zagrebu dana 1-a kolovoza 1845.

God. 1898., prve godine župnikovanja sadašnjeg župnika Antuna Švarića podignuto je pred pučkom školom u Odri lijepo križno drvo, koje je u prisuću mnogobrojnih župljana blagoslovio tadanji podarcidjakon Ljudevit Knežić.

God. 1901. dao je župnik Antun Švarić zasaditi oko crkve kestenje.

God. 1904. nastojanjem župnika Antuna Švarića držane su u župi pučke misije. Vodili su ih zagrebački Isusovci oo. Matija Kulundžić i Ilija Gavrić.

Godine 1905. dne 26. rujna oko jedan sat po noći padala je silna tuča, koja je napravila veliku štetu u župi.

Digitized by Google

Župa Stare Čiče.

Župna crkva sv. Jurja.

Kao što ostale crkve u Turopolju, tako je bila i župna crkva sv. Jurja u Starim Čičama vrlo stara. Još u vrijeme župnika Jurja Rusana (1829.—1855.) nazivao ju je narod: »Sveti Juraj na bregu savskom«; znak, da je crkva postajala već u vrijeme, dok je mimo Stare Čiče još Sava tekla ili barem koji izmedju glavnih njezinih rukava. U popisu župa Ivana, arcidjakona goričkoga, od god. 1334. spominju se već crkve u Starim i u Novim Čičama. Prva dolazi s imenom »ecclesia beati Georgii de Chichan«, dok druga s imenom »ecclesia sancti Iohannis baptiste de Selin». Prigodom turskih provala nastradala je i župna crkva sv. Jurja. Crkvu su brzo iza toga popravili i pomirili, jer je bila profanirana (post prophanationem tempore disturbiorum factam, reconciliata esse perhibetur). Arcidjakon Benko Vinković, došavši u ponedjeljak poslije bijele nedjelje godine 1622., da u toj župi obavi kanoničku vizitaciju, našao je župnu crkvu u lijepom redu. Kaže, da je u crkvi, koja je bila dobro pokrivena, našao tri žrtvenika, sva tri bila su posvećena. Bit će, da je posveta crkve obavljena poslije turskih provala. Veliki žrtvenik bio je lijepo uredjen, a pokrajni slabo. Svetotajstvo čuvalo se na velikom žrtveniku, no nije bilo pod ključem i nije se u propisano vrijeme obnavljalo. Krstionice nije bilo, a tadanji župnik Nikola Trnčić nije vodio matica krštenih, makar je to bilo propisano. Crkveno odijelo bilo je već staro i istrošeno. Za uzdržavanje crkve ostavio joj je godine 1612. neki plemić iz Kuća osam rali oranice i livadicu u Kućama.

God. 1630. pohodio je Stare Čiče arcidjakon Martin Bogdan i uvidio, da bi trebalo popraviti svetište crkve, koja je bila sva zidana. To se doista na skoro i izvelo, pa je crkva temeljito popravljena i prekrivena. Groblje oko crkve bilo je dobro ogradjeno. Sad se svetotajstvo čuvalo opet po starom običaju u stijeni kraj sakri-

Digitized by Google

stije, u srebrnom pozlaćenom kaležu, a bilo je dobro zatvoreno. God. 1641. kaže se o crkvi, da je popravljena, jedino krov je bio slab, pa su već pripravili gradju, da ju na novo prekriju. Onda su napravili i novu propovijedaonicu.

Iz vizite od god. 1668. saznajemo, da crkva nije bila velika. Bila je i dosta tamna jer je imala samo tri veća i tri manja prozora. Svetište bilo je nadsvodjeno, a crkvena ladja imala je drven strop, načinjen na seljačku. Crkvena sakristija bila je takodjer nadsvodjena, unilazilo se u nju sa strane evangjelja. U drvenom zvoniku visjela su dva zvona. Pred glavnim ulazom bilo je crkveno predvorje, vrlo prostrano, pače veće od same crkve. Crkveni žrtvenici opisuju se potanje god. 1678. Veliki žrtvenik imao je drveni nastavak, a taj je imao u sredini sliku sv. Jurja; sa strane bili su kipovi sv. Petra i Pavla. Nad tom slikom bila je slika sv. Trojstva izmedju kipova sv. Katarine i sv. Barbare. Žrtvenik na evangjeoskoj strani bio je podignut u čast Navještenja bl. Dj. Marije, a žrtvenik na strani epistole u čast sv. Marije Magdalene. I u predvorju bio je žrtvenik sa slikom sv. Jurja. Crkva posjedovala je takodjer klijet, u kojoj su bile četiri bačve i tri velike i jedna mala škrinja žita. Neka Kalavinka, žena nekoga Krušnjaka, ostavila je crkvi komad zemlje u Mraclinu. Na mjestu žrtvenika Navještenja bl. Dj. Marije nalazimo god. 1688. žrtvenik sv. Franje Ksaverskoga; njegovo štovanje osobito su širili zagrebački Isusovci.

Potanko nam je opisao crkvu sv. Jurja god. 1695. arcidjakon Simon Juda Zidić, koji je bio prije sam ovdje župnikom. Crkveni strop i kor bili su slikani. Ulaz u crkvu bio je samo jedan, a nad njim bio je drveni zvonik, koji je prema tome stajao na sredini izmedju crkve i predvorja. Predvorje nije imalo tabulata, već samo krov od hrastovih dasaka. U predvorju bilo je sedam klupa. Groblje je imalo drvenu ogradu.

Od žrtvenika nije bio nijedan posvećen, samo crkva je bila posvećena. Svi su žrtvenici bili urešeni stupovima i rezbarijom, bojadisani i pozlaćeni. Već sam spomenuo, koji su sveci bili na velikom žrtveniku. Na žrtveniku sv. Marije Magdalene bila je u sredini slika svetice, slikana na platnu, izmedju kipova sv. Florijana i sv. Udalrika. U atici bila je opet u sredini slika sv. Katarine, a njoj sa strane kipovi sv. Augustina i sv. Ambrozija. Na vršku bio je kip sv. Mihaela. Na žrtveniku sv. Franje Ksaverskoga, koji je bio na strani epistole, bila je u sredini slika svečeva, a sa strane kipovi sv. Katarine (ta je svetica bila na sva tri žrtvenika) i sv. Barbare (kip te svetice bio je i na velikom zrtveniku). U gornjem

Digitized by Google

predjelu bila je izmedju kipova sv. Stjepana i Lavrencija slika sv. Rosalije, a na vršku kip sv. Leonarda. Valja spomenuti i kip bl. Dj. Marije, koji je narod osobito štovao (erga quam statuam populus devotionem habet). Taj se kip nalazio, okružen četvoricom angjela sa svijećama, na sjevernoj strani crkvene ladje. U crkvi je bio svileni vojnički barjak crvene boje, izvezen zlatnim ružama. Crkva nije imala u to vrijeme nikakovih pokretnina, niti nepokretnina, izuzevši već napomenutu klijet. U vrijeme vizite (20. veljače) imala je crkva pet ren. for. gotovine, 20 kabala vina, 7 mjerova žita i 1 mjerov pšenice. Medju crkvenim dužnicima spominje se i Petar Pucz, župnik u donjoj Stubici, koji joj je dugovao 19 ren. for. Prije god. 1709. podigli su u predvorju novi žrtvenik. Da je bilo to predvorje doista prostrano, svjedoči i to, što su god. 1750. bila u njem dva žrtvenika: žrtvenik sv. Benedikta na evangjeoskoj strani i žrtvenik sv. Ane na strani epistole. Poslije god. 1709. crkvu su pobijelili i ciglom potaracali, tako, da je ona godine 1712. bila u lijepom redu. U župnoj crkvi utemeljena je god. 1718. bratovština krščanskog nauka pod naslovom sv. Jurja, vezana uza žrtvenik tog sveca. Bratovština imala je knjigu, u koju se upisivali živi i mrtvi članovi, a ravnatelj bratovštine bio je mjesni župnik.

God. 1750. bila je crkva sv. Jurja čista i lijepo uredjena; ali god. 1768. našao ju je arcigjakon Josip Mikinović takovu, te malo što nije zabranio u njoj služenje mise. Crkveni krov bio je tako poderan, da je kiša promakala u crkvu, pod je bio neravan, a to zato, što su u crkvi ukapali ljude, premda nije bilo grobnice. Arcidjakon je zabranio, da se tjelesa ukapaju u crkvi, dopustio je to tek odličnjim župljanima i to samo pod zvonikom. Kada tjelesa mrtvih jednom sagniju, držao je arcidjakon, neka bi se na trošak crkveni u crkvi sazidala oveća grobnica. Od pristojba, koje bi se plaćale kod sprovoda, imala bi crkva lijep dohodak. Arcidjakon se gorko tuži na neslogu i tvrdokornost župljana, koja je najviše kriva, što je crkva tako zapuštena. Već za zadnje vizite opomenuo je arcidjakon župljane, da poprave crkveni krov i tijesan, trošan zvonik, no oni nijesu ništa učinili. Župnik Josip Babočaj Čeh dao je prelijati i povećati crkveno zvono. Zvonolijevac je za taj posao imao dobiti 131 for. i 10 groši, pa bi svaka kuća morala u tu svrhu doprinesti 14 groši, ali oni su se ustručavali da to plate. Najviše su protiv toga rogoborili žitelji sela Vukovine i Okuja — podanici zagrebačkih klarisa i udovica Pavla Modića. Za razlog su navadjali, da imaju oni svoju crkvu i svoje groblje u Vukovini. Trebalo je protiv njih odlučno ustati, pa je arcidjakon zabranio svako

Digitized by Google

ukapanje na vukovinskom groblju, dok se ne popravi crkveni krov i zvonik, dok se ne ogradi župni dvor i ne plati zvono. To je zvono bilo vrlo potrebno, jer je bilo u crkvenom zvoniku samo jedno malo zvonce. Da opet tjelesa žitelja u Vukovini i Okujama ne ostanu neukopana, dozvolio je arcidjakon, da se sahrane na župnom groblju. No za kazan morali su u tom slučaju platititi župniku dvostruku štolu, a crkvi za grob tri groša. Arcidjakon je prigodom vizite dne 19. veljače i ostalim župljanima osbiljno naložio, da do Duhova crkvu temeljito poprave, jer će inače zabraniti svaki ukop na groblju. Sva je prilika da su župljani poslije te zapovijedi arcidjakonove župnu crkvu ipak nekako popravili. I u zapisnicima plem. općine turopoljske navodi se, da je općina u svojoj sjednici od 16. kolovoza 1777. doznačila župnoj crkvi dvadeset hrastovih stabala, koja su trebala valjada za popravak krova.

Ali župnoj crkvi sv. Jurja ipak nije bilo duga opstanka. Narod se sve više priučavao na crkvu bl. Djevice u Vukovini, koja je — premda područna — bila veća od svoje matice, pa se već i župne funkcije u njoj obavljale. Zato je pojmljivo, što se već u viziti, što ju je dne 19. lipnja 1799. obavio u župi arcidjakon Ignacije Župančić, crkva bl. Dj. Marije naziva župnom crkvom, a crkva sv. Jurja područnom i domaćom kapelom. To je zadnja vizita, u kojoj nam se ta crkva potanje opisuje, jer god. 1805. nije bilo na njoj nikakove promjene, a kasnije je postala ruševinom, dok se nije napokon posve porušila. Župančić navodi, da je bila ta crkva oko 6 i pol hvati duga, a nešto preko tri hvata široka. Njezino svetište bilo je nadsvodjeno i u njem je bio jedan prozor, dok je ladja imala dva prozora. Crkva je bila popločena opekom, no bilo je u njoj pogibeljnih graba, jer pod nije bio ravan radi toga, što su nekad mrtvace u njoj ukapali. Arcidjakon zapovijedio je župniku Adalbertu Blažunu, da dade napraviti novi pod. Kor je bio drven, propovijedaonica bojadisana i pozlaćena, klupa bilo je u crkvi sedam. Tri žrtvenika u crkvi poznata su nam već od prije. U svetohraništu velikog žrtvenika čuvalo se u srebrnom, pozlačenom ciboriju svetotajstvo. Mali tornjić nad crkvenim ulazom i crkveni krov trebalo bi posvema obnoviti. U zvoniku bila su dva zvona; veće je vagalo 60 funti, a manje 20. Arcidjakon je držao, da crkveno predvorje nije više potrebno, pa je župniku zapovijedio, da ga poruši, a drvo što će biti još za porabu, upotrebi na popravak krova crkvenoga i sakristije. U maloj sakristiji bila su dva stara ormara za crkveno posudje i odijelo, koje je bilo već poderano i zamazano.

Župnik Juraj Rusan opisuje u župnoj knjizi spomenici, da

Digitized by Google

je župna crkva sv. Jurja najviše za župnika Adalberta Blažuna (1794.—1829.) propala. Nema sumnje, da bi župnik morao svim silama nastojati, da barem od posvemašnje propasti spase zgradu, s kojom je bila povijest župe kroz vijekove vezana, tim više, što crkva nije bila velika, pa se je glavno radilo, da budu krovovi u redu. Ali i župnik Blažun nije sam krivac. Već sam napomenuo, kako su se župljani kratili, da izvedu nekoje nužne popravke na župnoj crkvi, a župni pokrovitelj grof Josip Erdödy nije takodjer htio, da što u to ime doprinese. Župnik Blažun došao je naime usprkos njegove volje za župnika, jer ga je imenovao biskup Maksimilijan Vrhovac, pošto grof kroz vrijeme od pet mjeseci nije nikoga htio da predloži. Radi toga nije htio grof da nosi kakav teret, veleći župniku: koji te je imenovao, onaj neka i dade što je potrebno. Župnik Rusan napominje, da su žitelji sela Stare Čiče, kojima je bila crkva još najviše na srcu, htjeli popraviti crkveni krov, kako bi zapriječili, da se zidovi ne razidju i da se crkveni namještaj ne pokvari; no Blažun da to nije dozvolio. Kako je crkva ostala bez krova, to je napokon već početkom XIX. stoljeća došlo do njezine potpune propasti. Blažun mogao je barem crkveni namještaj spasti, možda što prodati ili upotrebiti u kojoj kapeli, no on to nije učinio. Tako se dogodilo, da su djeca iz sela igrajući se poderala razne svete slike, a kipove svetaca raznesli su ljudi po selu, te ih spalili u svojim kućama, pače i na župnom dvoru. Crkva sv. Jurja »quae ab antiquissimo tempore durabat; quae tot injurias aeris tempestatumque sustulit miserias« — postala je pravom ruševinom. Kad je godine 1824. došao u župu biskup Maksimilijan Vrhovac, naložio je župniku Blažunu, neka svim silama pregne, da župni pokrovitelj sagradi novu župnu crkvu, jer se crkva sv. Jurja ima smatrati još uvijek, ako je i ruševina, župnom crkvom, a vukovinska crkva područnom, dok se na višem mjestu drugojačije o tom ne odluči. Župljani su se kratili da što doprinesu za gradnju nove župne crkve: »Kaisze dotiche kapele sz. Juraja poleg farofa Vukovinzkoga, dabisze naredila, odgovoriliszu vsza szela zvun Vukovine, da oni delati niti nikai kapeli novi pridati nemogu — zbog toga, kaiti oni vzsaki szeli szvoje kapele imaju«. Župnik Blažun nije valjda ništa o tom učinio. Kad je došao na župu godine 1829. novi župnik Juraj Rusan, bolna je srca gledao ruševine stare crkve. Prvo mu je bilo, da se nečega u toj stvari lati, te je sazvao mješovito povjerenstvo, koje bi se posavjetovalo o gradnji nove crkve. Zaključilo se, da se crkva ima svakako graditi, pa je podarcidjakon turopoljski i župnik peščenički Antun Stöger sastavio o tom dne 29. listopada 1829. opširno

Digitized by Google

izvješće. No do gradnje ipak nije došlo, jer je župnik Rusan, kako je god bio oduševljen za gradnju crkve, napokon uvidio, da se zaprjeke, koje se gradnji protive, ne dadu svladati. Crkva se sve više i više raspadala, žitelji su i sami kamen raznosili, pa se danas, nedaleko župnog dvora jedva i poznaju temelji, gdje je nekoč stajala starodrevna župna crkva sv. Jurja. Arcidjakon Ignacije Ročić zabilježio je, da je biskupski duhovni stol pozvao prije nekoliko godina pokrovitelja, da sagradi novu župnu crkvu. Na to je nadošla god. 1848., pa je stvar opet zaspala. Da ostane ipak kakova uspomena na patrona nekadašnje župe sv. Jurja, iznio je arcidjakon zgodnu namisao i naložio župniku Rusanu, da na mjestu, gdje je stajala stara crkva, sagradi kapelicu u čast sv. Jurju. Kapelica bi imala jedan jedini žrtvenik, pa bi mogao župnik u njoj i služiti, što bi ga olakotilo, da ne mora svaki dan osobito u zimi i ružnom vremenu u Vukovinu. Župljani bi imali za gradnju te kapelice dati ručne i vozne težake, a potrebiti novac bi doprinesle crkvene blagajnice. Ova lijepa misao žalibože do danas se nije oživotvorila.

Crkva pohoda bl. Dj. Marije u Vukovini.

Medju najstarija naša prošteništa pripada crkva pohoda bl. Dj Marije u Vukovini, koja služi već preko sto godina kao župna crkva. Kada je u Vukovini sagradjena crkva, ne znam, no već arcidjakon Martin Bogdan kaže u svojoj viziti od god. 1630. o njoj, da je ona znamenita radi proštenja i milosti, što su ih ljudi ondje zadobili (concursu hominum celebris et gratiis obtentis ibi nominata). To je proštenje prema tomu starije i od onoga u Mariji Bistrici. Narod u svojoj prostodušnosti veli, da su Majka božja bistrička i vukovinska sestrice. Tim hoće da istakne, da se na obim mjestima po njenu zagovoru može dobiti pomoć božja. Bistrički hodočasnici iz sisačkih i pokupskih strana zaustavljaju se u oči Velike Gospe na svom povratku iz Marija Bistrice redovito u Vukovini i ostanu ovdje do dojdućeg dana. Na Veliku Gospu prisustvuju ovdje sv. misi, pa se tekar poslije toga vraćaju kućama svojim. Na taj dan dolazi ovamo takodjer mnogo hodočasnika iz čitave Posavine od Zagreba do Siska. Njima se pridruže i Prigorci iz Sv. Šimuna, Čučerja, Granešine, Resnika i od drugud. Milina je vidjeti taj mnogobrojni hrvatski narod, u krasnoj i raznovrsnoj narodnoj nošnji, što ga je iz raznih strana privela ovamo želja, da posjeti vukovinsku Majku božju i da se izruči u njezinu zaštitu. Šteta, što se nije sačuvao bud u knjizi, bud slikovito predočen spomen na koje čudo, što se je ovdje dogodilo po zagovoru Majke božje. Da je takovih bilo, nema dvojbe, jer se

Digitized by Google

inače ne bi u narodu tako duboko uvriježilo štovanje napram ovom prošteništu.

Kapeli Majke božje u Vukovini pripadala su god. 1630. sela Vukovina, Tržec i Okuje (u tom selu bilo je kojih pet kuća). Kao pokrovitelji kapele spominju se velemožna gospoda Gašpar Orašković, Žiga Orehoczi i Stjepan Megjurečki, o kojem se kaže god. 1634.: »manum immitat in negotia Ecclesiae«. Kapela

Župna crkva u Vukovini (Stare Ciče).

je posjedovala oko 30 rali zemalja, zvanih »Kapelšćina«. Te zemlje obradjivali su žitelji i plaćali od njih crkvi desetinu. Kapela imala je i mnogo svijeća, što su joj donesli na dar hodočasnici.

Kapela vukovinska bila je u staro vrijeme drvena, kao što i ostale crkve u Turopolju. God. 1634. snovali su o tom, da ju na novo sagrade, pa su u tu svrhu pripravili već mnogo drvene gradje. Onda su nabavili i novo zvono (campanam maiusculam unam), za koje su platili 23 ren. for., 80 dinara i pet kvartala žita. Vizita od

Digitized by Google

god. 1642. kaže o toj kapeli, da je drvena i ima drveni zvonik, u kojem su bila tri zvona. Krov je bio dobar. Oko kapele bilo je groblje, dobro ogradjeno. U kapeli su bila tri žrtvenika, od kojih je bio veliki nov. Žrtvenici nijesu bili posvećeni.

Više toga nam je o vukovinskoj crkvi zabilježio arcidjakon Ljudevit Vukoslavić, kad je dne 18. prosinca 1668. obavljao u župi Starim Čičama kanoničku vizitaciju. Za vukovinsku crkvu kaže, da je: »miraculose facta et erecta«, što opet posvjedočava, da je bilo već onda ovdje glasovito proštenjište. Crkva bila je onda već zidana, dosta prostrana i nadsvodjena. Godinu gradnje crkve zabilježio nam je arcidjakon Stanko Pepelko u svojoj viziti od god. 1741., gdje spominje natpis pod zvonikom, koji je glasio:

ALMAE DEI GENITRICI ALEXAN : P. P. VII.
A. D. 1658. LEOPOLDO IMP. EXTRVXERVNT.

Crkvu su rasvjetljivala četiri velika prozora, imala je i dva okrugla prozora iza velikog žrtvenika; a bila je na novo opekom popodjena. I zvonik bio je zidan, prilično visok i lijep. U njem su bila tri zvona, od kojih je veliko imalo 7 centi (velika rijetkost u ono vrijeme), srednje tri, a malo 2 i pol centa. Crkva imala je dobar krov i dvoja vrata, a kaže se, da je bila i posvećena. Uz nju bila je zidana, nadsvodjena sakristija, u kojoj su bila dva ormara za crkveno odijelo. Veliki žrtvenik, bio je drven, ukusan i pozlaćen. U sredini bio je kip bl. Dj. Marije s Isusom u naručaju, a bili su na njem i kipovi raznih svetaca. Na žrtveniku bilo je pozlaćeno svetohranište, u kojem se čuvalo svetotajstvo dostojnim načinom u srebrnom kaležu. Nedavno bio je nabavljen i pokrajni žrtvenik sv. Antuna. Taj žrtvenik bio je dosta velik, ali još nije bio posvema dogotovljen, jer nije bio još bojadisan i pozlaćen. Treći žrtvenik bio je još star, malen, no crkveni starješine već su ugovorili s rezbarom, da napravi novi. Još se spominje u crkvi i četvrti žrtvenik, obojadisan i pozlaćen. Propovijedaonica bila je ukrašena raznim kipovima, pjevalište bilo je zeleno obojadisano, a spominje se takodjer i krstionica.

Zanimljiv je i popis crkvenih predmeta i ostalih dragocjenosti, što ga je prigodom vizite sastavio arcidjakon Vukoslavić. Crkva je imala medju inim pet srebrnih, pozlaćenih kaleža, srebrnu kutiju, u kojoj se nosilo svetotajstvo k bolesnicima, srebrne posudice za sv. ulje, koje je poklonio crkvi župnik Tomo Bogdan (1659.—1676.) Medju crkvenim odijelom ističe se 13 lijepih kazula. Osobito znamenit je bio prekrasni crveni svileni turski barjak, izvezen zlatnim i srebrnim ruzama. Taj barjak bio je otet Turcima u ono vrijeme, kad

Digitized by Google

je grof Petar Zrinjski pobijedio Ali-pašu Čengića (a Turcis ablatum eo tempore, quo Excell. D. Comes Petrus a Zrinio contra Chingis-Passam victoriam obtinuerat). Pod jesen naime godine 1663. provalio je Ali-paša Čengić iz Bosne s 10.000 ljudi u Hrvatsku, da zauzme Otočac i Brlog, pa da onda podje na Kranjsku, te ju prisili, da mu plaća danak. Karlovački general Herbart Turjaški (Auersperg) pobjegao je u Ljubljanu, no naš se Zrinjski požurio sa 2500 ljudi pred Čengića. Do boja došlo je kod Jurjevih Stijena, nedaleko Otočca, dne 16. listopada. Petar Zrinjski sjajno je pobijedio Turke. Do 2000 njih, medju njima mnogo odličnika, ostade na bojnom polju, zarobljeno je 80 odličnih Turaka, medju njima sam Ali-paša Čengić, a zaplijenjeno je 800 konja i 15 zastava.[1] Jedna od tih, zapala je, kako vidimo i vukovinsku crkvu; valjada se je koji junak zagovorio Majci božjoj. Šteta, što je te dragocjene zastave tijekom vremena nestalo.

Uza to imala je crkva mnogo zavjetnih darova, što su ih poklonili oni, koji su se zagovorom Majke božje izliječili od koje bolesti. Tako se je tu nalazila srebrna slezena, srebrna glava, više nogu, ruku i grudi. Bio je tu srebrni križ, po stijenama bilo je 20 zavjetnih slika, a tako zvanih Janjeta božjih, što su ih izradile opatice, bila su 104 komada. Kako nijesu ljudi niti u turskom ropstvu zaboravili vukovinske Majke božje, već se živo njoj preporučivali, pa se i mnogi spasli iz sužanjstva, svjedočilo je 11 željeznih okova, donesenih iz turskog ropstva. Drugih jedanaest komada tih okova upotrebio je i prekovao majstor prigodom gradnje crkve (tempore aedificii ecclesiae pro ligatura et necessitate ejusdem).

Crkva bila je imućna, a obogatila se poimence raznim proštenjima, koja su bila brojno pohadjana. Premda su bila na novo nabavljena zvona potpuno isplaćena, ipak je arcidjakon Ljudevit Vukoslavić našao kod crkvenih starješina 200 ren. for. gotovine, a 313 for. imala je crkva na dugu. Imala je dvije klijeti sa sedam bačava i dvije velike škrinje za žito. Arcidjakon našao je tuj 40 kabala vina, 60 kvarta žita i 3 vagana pšenice. Vidi se po tom, da je ta crkva mnogo bolje stajala, nego druge crkve u Turopolju i biskupiji, a to je imala zahvaliti velikim proštenjima. Na ta proštenja dolazio je narod iz bliza i iz daleka. Naravno, da se prigodom proštenja sakupilo ovdje mnogo svećenika i redovnika, da služe mise i ispovijedaju proštenjare. Došlo je i više učitelja, jamačno, da pjevaju

[1] Gl. dr. Ferdo Šišić: »Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine« u zborniku: »Posljednji Zrinski i Frankopani« str. 23.

Digitized by Google

kod misa. Crkva je onda sve te na svoj trošak pogostila. Arcidjakon Vukoslavić naročito je upozorio crkvene starješine, da kod tih zgoda prekomjerno ne troše. Zapovjedio im je, da svaki put tačno ubilježe, koliko je bilo svećenika i redovnika, a koliko učitelja, da može onda arcidjakon pregledavajući račune prema broju osoba razabrati, da li su troškovi prigodom proštenja primjereni.

U viziti kanoničkoj od 7. veljače 1677. čitamo, da je crkva podignuta u čast Uzašašću bl. Dj. Marije, a ne Pohodu bl. Dj. Marije, kako je bilo prije. Tu nam se i potanje opisuju četiri žrtvenika, koja su bila u crkvi, a kaže se, da su bila sva četiri posvećena. Na velikom bio je u prvom predjelu izmedju kipova sv. Petra i Pavla te sv. Stjepana i Ladislava čudotvorni kip Majke božje. U gornjem predjelu bilo je sv. Trojstvo, a do njega kipovi sv. Katarine, Barbare, Ursule i Apolonije. Na strani epistole bio je žrtvenik sv. Mihaela arkangjela. Na njem bila je u sredini slika sv. Mihaela, a medju stupovima kipovi sv. Tome i Jakova apostola. U atici tog žrtvenika bila je u sredini slika sv. Antuna Paduanskoga, a do nje kipovi sv. Katarine i Barbare te sv. Mihaela i Rafaela. Na strani evangjelja bio je žrtvenik sv. triju Kralja s njihovom slikom, do koje su stajali sv. Ivan Krst. i sv. Ivan Evangj. U drugom predjelu bila je u sredini slika sv. Stjepana, prvoga mučenika, a medju stupovima kipovi sv. Andrije, sv. Josipa i dvaju angjela. Na sjevernoj strani crkve bio je opet žrtvenik bl. Dj. Marije s njezinom slikom i kipovima sv. Andrije i sv. Pavla. I gore bila je na tom žrtveniku još jedna slika bl. Djevice. Crkva imala je dvoja vrata, a drveni kor bio je bojadisan. Groblje bilo je sad već zidom ogradjeno i imalo je dvoja vrata.

Te se godine spominje na groblju prvi put drvena kapela sv. Trojstva ili kako se na drugom mjestu kaže: kapela sv. Duha. U toj kapeli bio je drveni žrtvenik sa slikom sv. Trojstva i kipovima četvorice crkvenih naučitelja. Tu se služilo prigodom proštenja, kad je bila velika navala naroda, pa nijesu mogli svi u crkvu. U jutro bila je obična misa u crkvenom predvorju, a kasnije u kapeli sv. Trojstva. Pred kapelom bilo je veliko predvorje sa slikanim stropom, u kojem je bilo dosta mjesta za narod, kad se čitala sv. misa. Toj kapelici napravili su g. 1712. novi krov. Ona se spominje još g. 1758.

Iz vizite od god. 1678. razabiramo, da se u vukovinskoj crkvi služilo svake mlade nedjelje, svakoga blagdana bl. Dj. Marije, na posvetilo, na Miholje i na dan sv. triju Kralja. Na te dane morali su crkveni starješine prirediti župniku i ostalim svećenicima objed. Onda nijesu bila skupa vremena, kad arcidjakon ističe, da mogu

Digitized by Google

crkveni starješine za taj objed potrošiti 40 dinara, a uz to dati svakoj osobi kod stola pintu vina i jedan kruh — ništa više.

God. 1679. poklonila je crkvi žena banskog namjesnika grofa Nikole Erdödy-a bijelu svilenu kazulu, a god. 1689. neki Ivan Fabijanković srebrni, pozlaćeni kalež. Neka Jelena Patačić supruga podžupana Ručića ostavila je crkvi 100 forinata, kao zakladu za vječno svjetlo. Medju crkvenim dužnicima spominju se godine 1688. nasljednici slikara iz Zagreba (haeredes Pictoris Zagrabiae), koji su dugovali 2 ren. for. Taj je slikar za cijelo u svoje vrijeme radio kod vukovinske crkve, jer je bio, kako saznajemo iz vizite od god. 1692., crkveni svod slikan. God. 1692. spominje se nov kip bl. Dj. Marije, koji su nosili prigodom procesija i proštenja. Taj je kip bio smješten na oltaru u kapelici sv. Trojstva. Crkva imala je i svoju kuću, u kojoj je stanovao njezin kmet Matej Petras, koji joj je morao na godinu plaćati 1 forint i kad je bila potreba, nositi pisma i obavljati druge poslove. A oni, koji su obradjivali crkvene zemlje, morali su crkvi davati desetinu.

God. 1693. zabranio je arcidjakon zvonjenje kod vukovinske crkve, dok se ne popravi zvonik i skele oko zvonova, jer je bila pogibao, da se ne dogodi kakova nesreća. Uz to je odredio, da mora svaki, koji želi, da bude pokopan u Vukovini, platiti crkvi 6 ug. for,

Dne 20. veljače 1695. došao je u Stare Čiče nekadašnji župnik, a sad arcidjakon i opat bl. Dj. Marije od Bijele Stijene, Šimun Juda Zidić, da obavi kanoničku vizitaciju. Iz njegova zapisnika doznajemo, da je bila crkva u lijepom redu. Kip bl. Djevice Marije prigodom većih svetkovina obukli bi u svileno odijelo modre boje i odijelo od finog platna. Kako bl. Dj. Marija, tako i Isus, imali su na glavi srebrne, pozlaćene krune. Kip je bio ukrašen raznim relikvijama, što su ih opatice napravile, umjetnim koralima i drugim ukrascima. Nad tim kipom bio je kip ranjenog Isusa (Ecce homo), a gore kip Boga Oca na oblacima. Na žrtveniku sv. triju Kralja bila je sad u mjesto slike sv. Stjepana slika sv. Nikole biskupa. Spominje se, da su se u vrijeme korizme žrtvenici prekrili crnim suknom.

Iz vizite arcidjakona Pavla Tuškana od god. 1704. vidimo. da je bio zvonik iz vana obojadisan. U njem su bila tri zvona, veliko, teško 7 centi, imalo je natpis: CILEAE ME FVDIT . . . . . , drugo je bilo teško 3 centa, imalo je natpis: S. MARIA, MATER DEI, ORA PRO NOBIS, treće, teško 2 i pol centa, posvećeno je bilo u čast sv. Mihaelu. Taj arcidjakon opet ističe, da je crkva posvećena u čast Pohoda bl. Dj. Marije. Nad svetištem bio je nov krov, a tako i nad sakristijom. Tom zgodom postavili su na krov svetišta

Digitized by Google

pozlaćen kositren kip bl. Dj. Marije. Na pjevalištu bili su naslikani razni sveci, a na propovijedaonici četiri evangjelista. U crkvi bila je i ispovijedaonica te devet klupa. Prvi puta se govori i o jednoj grobnici (kripta). U crkvi, ako je htio biti tko u njoj sahranjen, platio je još u vrijeme župnika Rusana barem 6 for. Pred svetištem bilo je na povišenom mjestu veliko propelo.

Zanimljiv je popis zavjetnih darova, što nam ga je ostavio arcidjakon Tuškan. Ti su darovi visjeli na stijeni ponad vrata sakristijinih. Tu je bila srebrna slezena, jedna veća, a tri manje srebrne glave, srebrna dojka, srebrne oči, srebrno dijete, drvene posrebrene noge, lik svećenika na srebrnoj ploči, srebrno pozlaćeno dijete na grimiznoj ploči, srebrni kip bl. Dj. Marije, pred kojim kleče dvije osobe na zelenoj svilenoj ploči sa srebrnim gorućim srcem u sredini, kip bl. Dj. Marije na drugoj manjoj ploči, pred kojim je netko klečao, dva srebrna janjeta, dva srebrna križa, srebrna pozlaćena noga, srebrno srce, srebrni novac, Janjića božjih (to su bili relikvijari) 120 i 13 komada željeznih okova, donesenih iz turskog sužanjstva. Ako sravnimo te darove s onima, koji su bili u vrijeme arcidjakona Ljudevita Vukoslavića, vidimo, da ih imade sada više, prema tomu možemo zaključiti, da se pobožnost prema vukovinskoj Majci božjoj postepeno razvijala.

Oko crkve bilo je groblje, u kojem su se ukapali žitelji sela Vukovine i Okuja. Ogradu oko groblja na novo su popravili i pokrili. U kapelici sv. Duha spominje se lijepa propovijedaonica, na kojoj su bila naslikani četiri evangjeliste. Ističe se, da je bilo njezino predvorje čitavo slikano. Valja spomenuti i nove orgulje, (positivum seu organum noviter comparatum), koje su bile nabavljene samom milostinjom, da se ukrasi i poljepša služba božja.

Čini se, da su Vukovinci uvijek mnogo držali do lijepe zvonjave. Ako je crkva i imala već tri prilično lijepa zvona, nabavila je oko god. 1709. u Ljubljani novo veliko zvono, posvećeno u čast bl. Dj. Marije, koje je imalo 12 centi 66 funti. U viziti od godine 1709. spominje se, da je Ivan Uzolin zapisao crkvi 100 ren. for. God. 1714. zvonik su na novo prekrili i obojadisali.

Dne 6. lipnja 1746. obavljao je kanoničku vizitu u Starim Čičama arcidjakon Adam Antun Čegetek, pa kaže o vukovinskoj crkvi, da je ona čudotvorna (miraculosa, quam fideles etiam a longe venientes visitant, vota et petitiones in ea Deo Virginique intemeratae offerunt). Za svetište kaže, da je maleno. Arcidjakon Stanko Pepelko opisuje god. 1741. takodjer svetište, pa kaže o njem, da je dugo 2 hvata i 10 stopa, a isto toliko široko (ladja bila je duga 7 hvati bečke mjere). Za orgulje u crkvi navodi se god. 1746.,

Digitized by Google

da su nedavno nabavljene (recenter emptum). Mjesto pokrajnog oltara Majke božje u sredini crkve spominje se već god. 1746. oltar sv. Franje Serafinskoga, koji je dao na čast svom krsnom patronu podignuti za onda već pokojni Franjo Matačić, zapovjednik »Confinii Zriniensis«. Taj žrtvenik imao je u sredini sliku sv. Franje s ranama, a sa strane bili su kipovi sv. Ivana Nepom. i Franje Ksaverskoga. U gornjem predjelu bila je slika pohoda bl. Dj. Marije. Žrtvenik taj nije bio posvećen, dok su ostala tri žrtvenika posvećena onda, kad i crkva. Posvetilo slavilo se svake godine na nedjelju prije blagdana sv. Margarite mučenice. Pred oltarom sv. Franje bila je grobnica. Na južnoj strani crkve kod zida bilo je drveno predvorje, u kojem je bio žrtvenik sa kipom bl. Dj. Marije. Tu se u ljetu prigodom proštenja služilo. Uz to bila je na drugoj strani kapela sv. Duha, koja je bila tako uredjena, da su se daske kojima se zatvarala, prigodom služenja mise nadigle, da je mogao narod sa svih strana pratiti službu božju.

Arcidjakon Juraj Gaal zabilježio je godine 1758., da bi trebalo popraviti krov kako na crkvi, tako i na zvoniku. Jednu klijet za vino imala je crkva na groblju, dok je žitnica bila u selu Vukovini. Crkva imala je kotao za paljenje rakije, 12 kositrenih zdjela, zatim dvije za juhu, 12 tanjura, i to dva veća, na kojima se nosila jela, 4 bakrene tronoge i 7 srebrnih žlica. Sve su te stvari trebale prigodom proštenja, kad je bilo svećenstvo i učiteljstvo ovdje pogošteno.

Vizita arcidjakona Josipa Mikinovića od god. 1768. dokazuje, da je bila crkva čista i u lijepom redu. Makar je bila dosta prostrana, ipak je arcidjakon držao, da bi ju valjalo proširiti i produljiti radi velikog mnoštva naroda, koji je ovamo dolazio na proštenja (propter ingentem tamen populi concursum occasione solemnitatum). Čini se, da su na to i sami župljani mislili, jer su napravili već ciglanu, u kojoj se imala priredjivati opeka, potrebna za gradnju, a imala se pripraviti i ostala gradja. Arcidjakon ih je upozorio, neka bi o toj prilici povisili i zvonik i napravili novu kupulu, jer je dosadanja već promakala. Crkva imala je onda u gotovom 568 for., a posjedovala je i do 60 rali zemlje Tu su iznajmljivali podanici zagrebačkih klarisa i podanici vlastelina Modića. Kako oni od tih zemalja nijesu plaćali nikakove odredjene zakupnine (sed pro arbitrio tantum), odredio je arcidjakon, da ih treba pozvati u Zagreb. Ondje će duhovna oblast odrediti, koliko će od sada plaćati u ime zakupnine.

Kako sam već gore kod župne crkve napomenuo, počela se župna crkva već u to vrijeme (1768.) napuštati, jer su se župljani kratili da izvedu tako nužne popravke. Duhovna služba i župničke

Digitized by Google

funkcije malo po malo prenašale se u vukovinsku crkvu. God. 1768. nije župna crkva više imala pokaznice, jer se svetotajstvo izlagalo samo u vukovinskoj crkvi, gdje je bila služba takodjer i na mlade nedjelje. Napokon je do toga došlo, te dne 19. lipnja 1799. u viziti arcidjakona Ignjata Zupančića nalazimo vukovinsku crkvu na prvom mjestu, a nazivlje se već i župnom crkvom. Naprotiv župna crkva sv. Jurja spominje se medju područnim crkvama kao »capella domestica«. Ujedno ovdje saznajemo, da je bila vukovinska crkva 12 hvati duga, a 6 široka. Nad crkvenim svodom bio je tornjić s prozorom. Na crkvi su bila troja vrata, velika pod tornjem i sa svake strane ladje po jedna pokrajna. Žrtvenik sv. Franciska ne spominje se više, već su bila u crkvi samo tri žrtvenika. Uz kip bl. Dj. Marije na velikom žrtveniku bila su dva angjela i dva relikvijara, a dva su bila uza svetohranište, gdje su bile i dvije limene ploče, lijepo posrebrene. Sakristija bila je na evangjeoskoj strani svetišta. U njoj bio je nedavno nabavljeni ormar za crkveno odijelo. Medju crkvenim stvarima, koje se tu čuvale, ističem srebrni relikvijar s moćima sv. Ivana Nepomucenskoga i dvije čaše, iz kojih se davalo vino pričesnicima (pro vino praestando communicantibus).

Godine 1805. našao je arcidjakon Ignjat Zupančić crkvu krasno obnovljenu (eximie reformatam). Stari i trošni već pokrajni žrtvenici sv. triju Kralja i sv. Marije Magdalene bili su uklonjeni, a mjesto njih nabavljeni novi: sv. triju Kralja i sv. Duha. Jedan žrtvenik odgovarao je drugomu, a bili su urešeni lijepim slikama. God. 1824. dobio je crkveni zvonik novu kupulu.

Nekada (gl. vizitu arcidjakona Pavla Gojmerca od god. 1762.) služilo se u vukovinskoj crkvi na Bogojavljenje, triju zadnjih dana poklada, na treći dan Uskrsa i Duhova, na Anino, na nedjelju sv. čisla, na Miholje, na Štefanje, na sve mlade nedjelje i blagdane bl. Dj. Marije. Sad, kad je prestala služba božja u nekadanjoj župnoj crkvi sv. Jurja, obavljala se ona redovito ovdje. Glavne svetkovine i proštenja bila su ova: Blagdan pohodjenja bl. Dj. Marije, kad je bilo klečanje, te Velika i Mala Gospa. Stari običaj bio je takodjer, da se je zadnjih triju dana poklada služila sv. misa pred izloženim Svetotajstvom, pa je i na ove dane dolazilo ovamo mnogo naroda. I na Bogojavljenje bilo je ovdje veliko i dobro posjećeno proštenje, no župnik Juraj Rusan tuži se, da u njegovo vrijeme nije više došlo na taj dan mnogo ljudi.

Kad je dne 25., 26. i 27. lipnja 1851. arcidjakon turopoljski Ignacije Ročić vizitirao župu Stare Čiče, pa se uvjerio, da nema nade, te bi još ikada došlo do gradnje župne crkve sv. Jurja, od-

Digitized by Google

redio je, da se ima za župnu crkvu smatrati vukovinska crkva, koja je već pedeset godina kao takova služila. U njegovo vrijeme nije bilo na strani epistole više žrtvenika sv. Duha, već je bio žrtvenik Uzašašća bl. Djevice Marije. Bit će, da su tijekom vremena promijenili oltarnu sliku. Crkva posjedovala je neke zemlje, koje su razni žitelji na tri godine zakupljivali. Crkva imala je od starine i pravo točenja. Crkvena krčma i klijet bile su iznajmljene na tri godine uz godišnju najamninu od 26 for.

Godine 1863. Nikola Puc, poreznik županije zagrebačke, a prije vlastelin u Podotočju i mali sudac, nabavio je za crkvu, kod koje je bila ukopana njegova majka, novi sat, za koji platio 500 for. Dne 12. lipnja 1865. provalili su tatovi u noći u sakristiju i odnijeli odanle tri patene, srebrni pacifikale i gotovo svu rubeninu. Tatovi morali su biti stranci, jer se nijesu pronašli, premda su ih marljivo tražili. God. 1871. pokrita je crkva hrastovom daskom, a mali tornjić limom. Župnik Nikola Folnegović dao je god. 1877. odstraniti iz crkve stara dva pokrajna žrtvenika i nabavio je na trošak crkvene blagajne dva nova: sv. triju Kralja i sv. Duha. I župnik Franjo Batić mnogo se je trudio, kako da ovu znamenitu crkvu što ljepše ukrasi. God. 1887. nabavio je troškom od 770 for. u Beču kod Schillera za crkvu pet bojadisanih prozora.

U zvoniku bila su do onda tri zvona: veliko (od 12 centi 66 funti) bilo je lijevano poslije godine 1702. u Ljubljani u čast Bl. Dj. Marije; srednje (4 centa) saliveno godine 1686. u čast bl. Djevice Marije, a malo (98 funti), saliveno godine 1663. na čast sv. Antuna. Godine 1891. puklo je srednje zvono, a malo je bilo već izrabljeno, pa je dao župnik Franjo Batić kod zvonoljevca Mate Majera u Zagrebu saliti tri nova zvona. Prvo je zvono bilo posvećeno u čast bl. Dj. Marije (620 funti), drugo u čast sv. Jurju (334 funte), a treće u čast sv. Florijanu (130 funti). Ta su zvona bila izložena i na tadanjoj izložbi u Zagrebu. Zvonoljevac uzeo je u račun stara zvona i to dva zvona vukovinske crkve i dva zvona iz crkve sv. Jurja, koja su bila spremljena u župnikovu podrumu, a težila su ukupno 367 funti. Funtu platio je zvonoljevac po 50 novč. a za nova zvona moralo mu se platiti 90 novč. po funti. Svotu od 289 for. 60 novč., koja se imala platiti za zvonove, platili su župljani, pa im se zato prigodom smrti s manjim zvonovima badava zvoni, dok od velikog zvona moraju platiti crkvenoj blagajnici 2 K.

God. 1892. dao je Batić svotom od 300 for. bojadisati crkvene tornje i nabavio je sviećnjake za veliki žrtvenik.

God. 1893. dao je on tu crkvu slikati, te je u tu svrhu crkvena

Digitized by Google

blagajna doprinijela 2000 for. Crkvu je slikao Marko Antonini. Batić spominje u svom podnesku na duhovni stol, da je Antonini, videći kupulu i visinu crkve veseo uskliknuo: »Slikanje ove crkve pribavit će mi slavu!«. No te slave nije, niti je ne će biti, jer su slike dosta neukusne i netrajne. God. 1894. nabavljene su dvije ispovijedaonice, te kipovi Srca Isusova i Marijina i dvaju angjelja za veliki žrtvenik. I lijep keramitni pod u crkvi, nabavljen je za župnika Batića u Bedekovčini troškom od 3230 K., koje je platila crkvena blagajnica.

God. 1903. nadošli župnik Adam Podolšak učinio je mnogo, da se ova znamenita i po svojim proštenjima na daleko poznata crkva što ljepše ukrasi. U njegovu plemenitom nastojanju izdašno su ga potpomagali i njegovi župljani, pa je ta crkva sada, koliko je gradjevina crkvena dopustila, dostojno i lijepo urešena. Već godine 1903. popravljena je ograda oko župne crkve i ura na zvoniku troškom od 104 for. Crkveni ukras povećao je mnogo lijepi svjetionik (luster 400 for.), tri zastave (285 for.) i razno crkveno odijelo. Župnik je odmah iza svog dolaska smišljao, da postavi u crkvi dostojan veliki žrtvenik. Ugovorio je s kiparom Ferdinandom Stuflesserom iz Grödena u Tirolskoj i on je za 2000 for. postavio ukusni, bogato pozlaćeni veliki žrtvenik, na kojem je našao dostojno mjesto čudotvorni kip bl. Dj. Marije. Njegovi župljani, boraveći na zaradi u Americi, doprinesli su u tu svrhu 1200 for., a ostalo je platila crkvena blagajnica. Žrtvenik blagoslovio je na samu Cvijetnicu (27. ožujka) 1904. kotarski podarcidjakon i župnik u Novim Čičama Ljudevit Knežić uza svečani govor, a prvu je svetu misu služio na novom žrtveniku domaći župnik Adam Podolšak. Kako su bile i orgulje već trošne i nijesu bile vrijedne popravka, to je župnik kod graditelja orgulja u Mariboru Josipa Brandla naručio za svotu od 1800 for. nove pneumatičke orgulje s trinaest registara.[1] Kod polnoćke

[1] Te orgulje imaju dva manuala po 4 i pol oktave i pedal od 27 tipaka. Vanjština orgulja vrlo je ukusna i solidna, a osobito praktično tipkalo (Spieltisch). Dispozicija orgulja izvrsno je udešena, pa boja i dinamika zvuka potpuno udovoljuje Iz »pianissima« do »fortissima« prelazi se na vrlo jednostavan način i bez najmanjeg prekidanja u preludiranju. Mukle i jasne trublje, kao i one, što oponašaju gusle ili svirale u zgodnom su razmjeru. Raspored registara tih orgulja je ovaj: I. Manual: 1. Principal 8'. 2. Bourdon 8'. 3. Gamba 8'. 4. Frula 8'. 5. Oktava 4'. 6. Frula 4'. 7 Mixtura 3' $2^3/_4$. II. Manual: 1. Gusleni principal 8'. 2. Salicional 8'. 3. Milozvuka poklopljenica 8'. 4. Viola 4'. III. Pedal: 1. Subbas 1-C'. 2. Oktavbass 8'. IV. Spojke: 1. Manualna spojka. 2. I. pedalna spojka. 3. II. pedalna spojka. 4. II. superoktava. 5. II. u I. suboktava. V. Kumulativne spojke: 1. Opći zapirač. 2. Kalkantovo zvonce. 3. Otponac. 4. Mf. 5. F. 6. FF.

Digitized by Google

god. 1904. oglasile se te orgulje prvi puta, da uzveličaju slavu novorodjenog Spasitelja na veliku radost i utjehu župljana. Već godine 1903. nabavljen je i podignut dne 7. ožujka po o. Stanku Angjeliću iz Zagreba lijepi križni put, a iste godine namješteni su pred slikama pozlaćeni svijećnjaci. I malo zvono, koje se nije skladalo s ostalim zvonovima, iste je godine preliveno u Zagrebu. Uz lijepi veliki žrtvenik trebalo je, da se i pokrajni žrtvenici izrade u istom slogu, pa su kod već napomenutog kipara Stuflessera nabavljena god. 1907. za svotu od 2000 for. dva pokrajna žrtvenika sv. Duha i sv. Triju kralja te nova propovijedaonica, koja je stajala 550 for. Župljani su u tu svrhu darovali 400 for., a ostalo je platila crkvena blagajnica. Žrtvenike i propovijedaonicu blagoslovio je kotarski podarcidjakon Ljudevit Knežić i otpjevao na žrtveniku sv. Duha svečanu misu, a u isto vrijeme služio je na žrtveniku sv. Triju kralja tihu misu bivši kapelan u Starim Čičama, a sada župnik u Odri Antun Švarić.

Ovako lijepo, svim potrebnim uredjenoj župnoj crkvi, postavio je vrijedni župnik Adam Podolšak krunu nabavom novih zvonova god. 1909. Oba zvona što ih je pok. župnik Franjo Batić god. 1891. u Zagrebu kod Majera naručio, bila su od slabe trajnosti te su god. 1908. pukla. I staro veliko zvono, koje je bilo na glasu kao najveće zvono u Turopolju, (vagalo je 695 kg.) bilo je već tako izrabljeno, da se je bilo bojati, da će doskora puknuti. Zato se župnik odlučio, da dade i njega preliti, kako bi mogao nabaviti nova zvona, koja bi u potpunom suglasju odzvanjala s lijepe vukovinske crkve. Zvonoljevac Ernesto Szabo u štajerskom Gracu salio je po narudžbi župnikovoj nova zvona u ovom razmjerju:

Veliko (925 kg.) s glasom *f* sa slikom bl. Dj. Marije i natpisom:

O BEATA PATRONA NOSTRA
SEMPER VIRGO MARIA
CVSTODI NOS ET ORA PRO NOBIS.

Drugo (570 kg.) s glasom *a* i slikom sv. Vida.

Treće (267 kg.) s glasom *c* i slikom sv. Fabijana.

Četvrto (137 kg.) s glasom *es* i slikom sv. Ivana.

Stara zvona uzeo je majstor u račun sa 2430 K., a preostatak od 4230 K. doprinesli su župljani s 15% nametom. Nova zvona postavljena su u zvonik dne 28. lipnja 1909. te se dojdućeg dana na blagdan sv. apostola Petra i Pavla pod ranom misom uz pjesmu: »Tebe Boga hvalimo« i pucnjavu mužara prvi put javila sakupljenomu pobožnomu narodu.

Digitized by Google

Kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Kućama.

Selo Kuće spominje se već u ispravi od god. 1466.[1] Bilo je to brojno i imućno selo, koje se je god. 1668. dijelilo na gornje i donje Kuće. U gornjim Kućama bile su porodice: Držanić, Fabiančić aliter Majdak, Majdešić, Čunčić, Lučić, Videković, Berković, Paleon, Horvačić, a u donjim: Pukanić, Puceković, Čunčić, Malčić, Horvačić, Gjuvanić, Vihlaj i Novak.

Osim kapele sv. Barbare u Velikoj Mlaki od svih drvenih crkvi, koje nam se sačuvale u Turopolju do najnovijeg vremena, najviše je zanimljiva kapela sv. Fabijana i Sebastijana, koja je bila sagradjena na početku sela Kuća u sjeni starih lipa.[2] Nema dvojbe, da je bila to zavjetna kapela, sagradjena u vrijeme kuge, jer je sv. Sebastijan zagovornik protiv kuge. Kako se je u pregjašnjim stoljećima taj nemio i grozan gost često navraćao u našu domovinu, tako imamo kod nas mnogo crkvi i kapela, podignutih u čast sv. Fabijanu i Sebastijanu, sv. Roku i sv Kuzmi i Damijanu. Tako ima u zagrebačkoj nadbiskupiji 11 kapela, podignutih u čast sv. Fabijanu i Sebastijanu, 6 župnih crkvi i 3 kapela, sagradjenih u čast sv. Roku te 3 župne crkve i 1 kapela, nazvanih po sv. Kuzmi i Damjanu.

U viziti kanoničkoj arcidjakona Ljudevita Vukoslavića spominje se prvi puta kapela u Kućama. O njoj se kaže, da je nova i dobro pokrivena. Kako je bilo na slici u velikom žrtveniku natpis: »S. FABIANE ET SEBASTIANE OR. 1648.«, držim, da nije to bila prvobitna kapela, već su oko god. 1668. staru nekadašnju kapelu ili porušili te novu sagradili, ili ju opet temeljito obnovili. Kapela bila je drvena, dobro ogradjena, a imala je i mali zvonik, u kojem je visjelo zvono, teško 5 funti. Kapela posjedovala je nešto vina i žita i imala je sve stvari, potrebne za služenje sv. mise. God. 1678. doznajemo, da je kapela imala ravan strop (tabulat), načinjen na seljačku, žrtvenik, na kojem je bila slika crkvenih zaštitnika i drveno predvorje. Služilo se u kapeli na dan sv. Fabijana i Sebastijana i na Preobraženje Gospodinovo. God. 1691. dobila je kapela novo zvono, teško kojih 60 funti. To zvono i danas je u zvoniku te ima natpis: ANNO 1691. ✠ GLORIA IN EXCELSIS DEO, a ukrašeno je slikama sv. Trojstva i sv. Ivana Krst. God. 1695. navodi se u kapeli i pokrajni žrtvenik sv. Antuna Pad., na kojem je bila uljnata slika

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« sv. I. str. 455.

[2] Sravni moj opis: »Kapela svetog Fabijana i Sebastijana u Kućama« u »Prosvjeti« od god. 1909. str. 641.

Digitized by Google

tog sveca. Ta slika još i danas visi na stijeni u ladji. Pored napomenutih dana služilo se sad i na dan sv. Antuna Pad. i na nedjelju poslije sv. Filipa i Jakova. God. 1696. slikali su svod kapelice. Veliki žrtvenik, koji se i do danas sačuvao, nabavili su god. 1697. Taj žrtvenik u vrijeme vizite (1. svibnja) još nije bio dovršen i obojadisan.

Arcidjakon Pavao Tuškan kaže u svojoj viziti od g. 1704., da je kapela dosta prostrana i u novije vrijeme znamenito obnovljena. Spominje i propovijedaonicu, ukrašenu slikama triju evangjelista, koja se još i danas nalazi u kapeli. God. 1714. navodi, da je kapela urešena raznim slikama, a tako je bilo [ukrašeno i predvorje

Stara kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Kućama.

U tom predvorju napominje se god. 1746. i drugi žrtvenik sv. Jakova starijega, no na njem se nije služila misa. Godine 1750. ističe se, da ima kapela slab krov. Valjada su žitelji već na to mislili, da ga poprave, jer je kapela imala kod Tome Lučića-Fundjeka 100, kod Jakova Barberića 30, a kod Matije Lučića Jakičinca 46 dasaka. Ali krov ipak još i god. 1758. nije bio popravljen. Godine 1762. spominje se u predvorju (gdje je bio prije žrtvenik sv. Jakoba) žrtvenik Preobraženja Gospodinova. God. 1799. bila je kapela u lijepom redu, izuzevši krov, koji su obećali žitelji popraviti. Duga je bila preko 6 hvati, a široka tri hvata. Popodjena je bila opekom. Mjesto žrtvenika Preobraženja Gospodinova govori se te

Digitized by Google

godine o lijepom (elegans et pulchre depicta) žrtveniku sv. Andrije. Kapela je imala u svetištu maleni prozorčić, a u predvorju bili su mjesto prozora zaklopci (valvae), koji su se prigodom proštenja spustili, da je mogao narod, koji nije imao mjesta u crkvi, prisustvovati službi božjoj. Veće zvono, nabavili su vjernici god. 1799. urešeno je slikama Isusa i Marije te ima natpis: ZAGRABIAE ✠

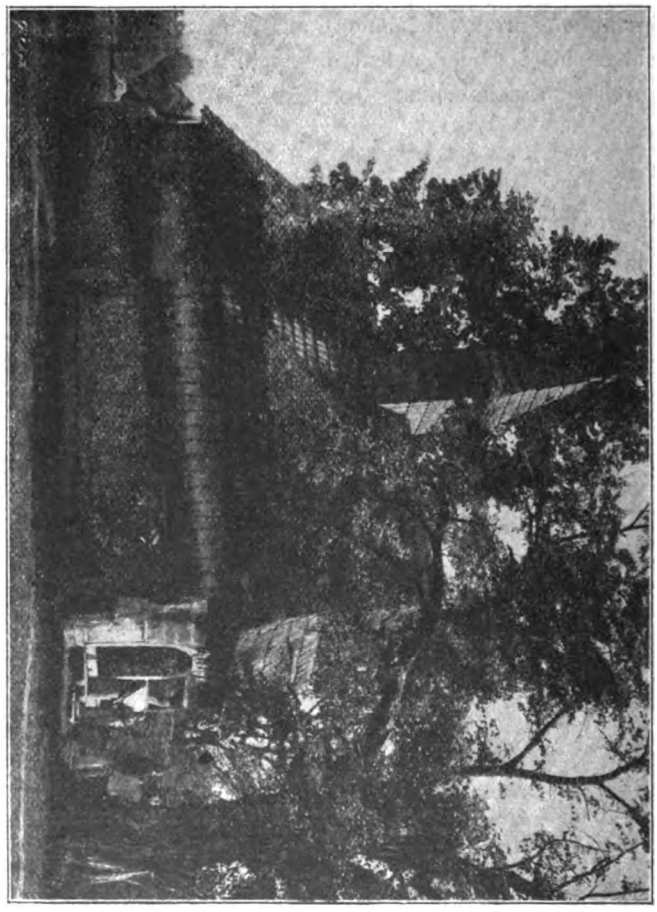

Stara kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Kućama.

1799. ✠ God. 1909. kupili su žitelji od vukovinske crkve treće zvono, što su ga salili Lebiš i Blazina u Zagrebu god. 1904.

Veliki žrtvenik, kojega sliku donosimo, dosta je lijepa i stara radnja (iz god. 1697.), a glavni mu je ures slika sv. Fabijana i Sebastijana iz god. 1648., utisnuta na venecijanski način na kožu. Takovih se slika kod nas malo sačuvalo. Sv. Fabijan stoji u potpunom papinskom odijelu, do njega je sv. Sebastijan, a nad njima sv. Duh

Digitized by Google

i angjeo, koji drži palmu i vijenac, znakove mučeništva. Pokraj stupova, iskićenih angjeoskim glavicama, stoje dvije svetice. Vrlo su otmeni i uspjeli ornamenti s obje strane oltara, odavaju vješta rezbara. U atici žrtvenika u sredini je kip Majke božje, a sa strane su kipovi dvaju svetaca (jedan od njih je sv. Ivan Krst.), a do njih opet kipovi dviju svetica u manjem omjeru. Žrtvenik je prilično visok, pa

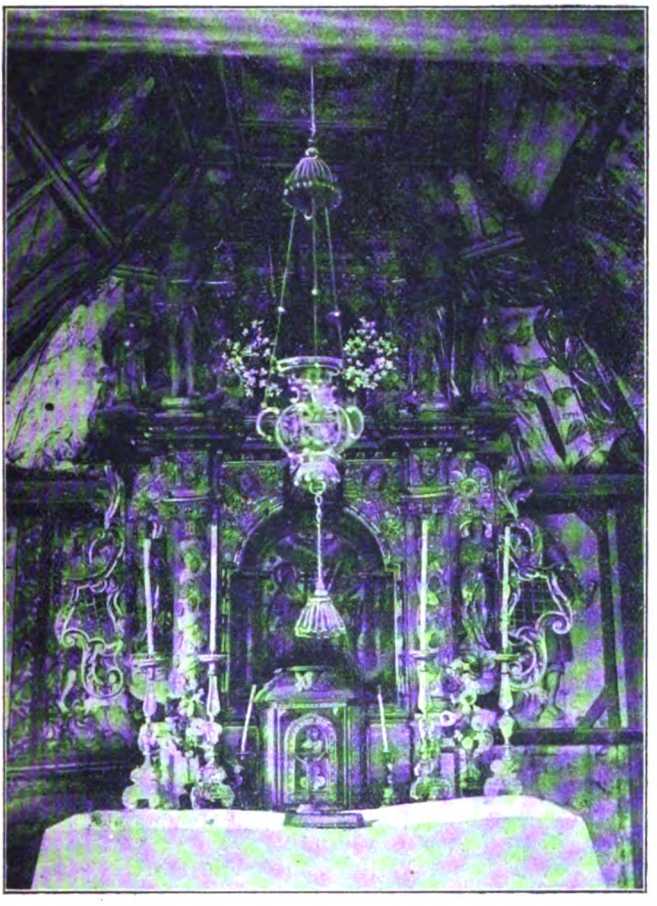

Unutarnjost stare kapele sv. Fabijana i Sebastijana u Kućama.

kako je po svoj prilici stariji od sadanje kapele, to su prema njemu udesili strop svetišta, koji nije ravan, već se diže koso, pa onda svršava velikim četverokutom. Na strani epistole stari je žrtvenik sv Antuna Pad., a na strani evangjelja žrtvenik sv. Andrije.

Ne vjerujem, da je kapela, koja je do god. 1910. postojala, ona iz god. 1668., već su ju sagradili negdje u XVIII. stoljeću ili

Digitized by Google

barem posvema obnovili. Možda je to bilo oko god. 1704., kad se u kanoničkoj viziti spominje, da je znamenito obnovljena (notabiliter renovata). To je dokazivao i svod svetišta, kako sam već napomenuo, a i slike, na daskama, kojima su bile obijene stijene u kapelici. Od tih slika navodim slike: Isuś na Maslinskoj gori, Ranjeni Isus, trnova kruna, Isus pada pod križem, Isus na križu, uskrsnuće Isusovo, krunisanje bl. Dj. Marije, žalosna Majka Božja, sv. Josip, sv. Petar, sv. Pavao, sv. Antun, sv. Katarina (za pravo sv. Apolonija), smrt s kosom.

Nekoje izmedju tih slika bile su raspolovljene, pol na jednoj, pol na drugoj strani; nekoje bile su pribijene vodoravno, kako je već slika bolje pristajala na stijenu. Slike su bile bez dvojbe u prvašnjoj kapeli, a kad su kapelu pregradjivali, skinuli su te slike na daskama, pa ih onda opet pribili u novu, prenapravljenu kapelu. Kod toga se nije gledalo, da bude od dasaka slika opet sgodno složena, već su ih tesari pribijali po svom ukusu i kako im je daska na stijenu bolje pristajala.

U kapeli visjele su i druge stare slike, slikane na platnu. Tako je bila na stijeni kod propovijedaonice stara neukusna slika s natpisom: S. ROSALIA ET SS. FABIANE SEBASTIANE O. P. Rozalija leži i ljubi propelo. Tu je bila stara slika sv. Nikole, sv. Ane u u okviru s angjeoskim glavicama i napomenute već oltarne slike Preobraženja Gospodinova i sv. Antuna. Valja istaći 1 stare dosta uspjele kipove, što su bili nad ulazom kapele. S jedne je strane bila Bogorodica s Isusom, s druge sv. Stjepan, a u sredini je sv. Ana, koja je držala Isusa u naručaju, a bl. Dj. Mariju vodila za ruku. Taj način prikazivanja sv. Obitelji medju Nijemcima je više poznat, a zovu ga: Mutter Anna selbdritt. Kapela ima malen, prilično zgodan srebrni gotski kalež i drugi s natpisom: SANCTA MARIA i I✝S. U malenoj sakristiji bila su i dva stara misala; prvi, štampan god. 1642. u Gracu, a drugi god. 1736. u Mlecima.

Kapela bila je duga m. 12·60. široka m. 6·38. Na slici se dobro raspoznaje kapela od predvorja (atrium, kapić), koje je bilo veće te imalo na onom mjestu, gdje je spojeno s kapelom, zvonik. Bilo je obično kod starih kapela, da je bilo predvorje, koje je služilo osobito kod raznih proštenja, veće od same kapele. Kako je bila ta kapela već dosta trošna, to je sadanji župnik Adam Podolšak u dogovoru sa žiteljima sela Kuće odlučio podignuti novu lijepu kapelu. Ta se kapela doista već i gradi po nacrtu graditelja Hektora pl. Eckhela. Ukupni troškovi za gradju nove kapele proračunani su na 16.000 K. Kapela bit će sagradjena u ukusnom romanskom slogu

Digitized by Google

(m. 21·75 duga, m. 13·35 široka, u pročelju, gdje je toranj m. 15·30), te će biti pravi ures sela Kuća.

Kapela sv. Barbare u Lazima ili starom Mraclinu.

Kapela sv. Barbare u Lazima ili starom Mraclinu sagradjena je oko god. 1688., jer se u viziti kanoničkoj te godine spominje, da je na novo podignuta (noviter erecta). Arcidjakon Simon Juda Zidić opisao nam je potanje tu kapelu god. 1695. Ona je bila vrlo malena, sagradjena od hrastovih greda. Predvorja za onda još nije imala. Krov bio joj je čvrst, napravljen od hrastovih dasaka. Pred kapelom bilo je odugačko hrastovo drvo, na kojem je visjelo malo zvonce, jer kapelica nije imala tornja. U crkvi bio je jedan jedini žrtvenik, podignut u čast sv. Barbare. Na njem je bila slika svetice na platnu. Strop kapelice bio je slikan. Sakristije nije bilo, već se ono malo crkvenih stvari, što ih je kapelica imala, čuvalo u jednoj škrinji kod njezinog starješine. U gotovom posjedovala je kapela nešto preko 25 ren. for., drugo je bilo na dugu, nešto vina, žita i soli.

Oko kapelice bilo je groblje, dobro ogradjeno hrastovim daskama. Arcidjakon Pavao Tuškan zabilježio nam je u viziti kanoničkoj od god. 1709., da su se na tom groblju ukapali oni, koji su umrli od kuge. Bit će to, sva je prilika, kuga, koja je god. 1691. pomorila u Karlovcu i okolici, u Plaškom, Vrhovini, Sisku, Zrinju i Kostajnici silu naroda.[1] Harala je još i god. 1692. u Jaski i Pušći.[2]

Teško da je bilo od te bolesti poštedjeno Turopolje, makar se to izrijekom ne ističe.

God. 1709. prigradili su kapelici drveno predvorje jer je bila ona doista premalena, kad se na Barbarinje i na IV. nedjelju poslije Uskrsa ovdje služilo. U to predvorje smjestili su žrtvenik, za koji su žitelji dali 25 ren. for., no u vrijeme vizite još nije bio posvema dogotovljen. Za taj žrtvenik kaže se god. 1750., da je bio podignut na čast bl. Dj. Marije, a god. 1762., da je bio podignut na čast sv. Jakovu. Kapelica dobila je s vremenom i mali zvonik. Godine 1750. spominje se, da se je na groblju malo tko sahranjivao. Selo Laze bilo je maleno (god. 1768. imalo je samo šest kuća), a uz to bila je u obližnjem Mraclinu kapela sv. Vida. Ta kapelica nije bila prema tomu baš potrebna, a ono šest kuća teško bi ju i uzdržavalo u dobrom redu. Arcidjakon Josip Mikinović, koji je god. 1768.

[1] Gl. Radoslav Lopašić: »Karlovac« str. 38.

[2] Gl. Publ. 6. br. 394., 396., 407., 408., 411. 414. u nadbiskup. arkivu.

Digitized by Google

našao, da bi kapela trebala popravka, osobito na krovu, uvažio je svakako sve te okolnosti i rekao je, da bi bilo najbolje, da se ta kapela napusti. To se doista i učinilo, jer se ona u kasnijim vizitima više ne spominje.

Kapela sv. Vida u Mraclinu.

Za selo Mraclin doznajemo već god. 1346. iz isprave, u kojoj se spominju »nobiles de Mraczlin«.[1] Kad je sagradjena prva kapela u Mraclinu, ne znamo. No već u viziti arcidjakona Ljudevita Vukoslavića od god. 1668. spominje se u Mraclinu drvena kapela, podignuta u čast Spasitelja (Capella Filii Dei). Mraclin je bio već onda veliko selo, župnik je dobivao lukno od 37 kuća. Kako se o kapeli ne govori u viziti od god. 1642., a u viziti od god. 1668. ističe se, da ima dobar krov, bit će, da je kapela nedavno prije te godine podignuta. U kapeli bio je žrtvenik providjen svim potrebnim. Kapela je imala i zvonik, u kojem je visjelo zvono, teško 40 funti. Kapela je bila dobro ogradjena. Prijašnji kapelski starješina Mijo Barberić nije mogao položiti računa, ali žitelji su tvrdili, da je kod njega 26 ren. for. i 40 denara kapeličina novca. Tadanji starješine Nikola Juranić i Ivan Kos nijesu imali od imutka kapeličina više do 4 kvarte žita i 4 denara. Kasnije se nazivlje kapela »Sapientiae divinae seu S. Sophiae,[2] a tekar god. 1695. dolazi prvi put pod naslovom s v. Vida.

Arcidjakon Simon Juda Zidić opisuje god. 1695. tu kapelu i kaže, da je u dobrom redu i dobro pokrivena. Kapela bila je dosta prostrana i imala je strop, napravljen na seljački način. Zvonik bio je na sredini crkve, a sakristije nije bilo. Oko kapele je bilo groblje dobro ogradjeno. U svetištu bio je žrtvenik sv. Vida, na kojem je bila svečeva slika na platnu. Još je bio u kapeli pokrajni žrtvenik s v. triju Kralja s njihovom slikom. U kapeli je bilo sve potrebno za služenje sv. mise, a imala je i nešto imutka. Služilo se tu na drugi dan Uskrsa i Duhova, na Herodešovo i na blagdan sv. Vida mučenika.

God. 1712. kapelu su lijepo popravili, pa je bila god. 1720. lijepo uredjena i čista. God. 1726. nije joj mogao arcidjakon drugo prigovoriti, nego da su ju izvana valjada na seljačku raznim ukrasima nakazili (praeter exteriorem mascheradam, factam inutilem in

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. I. str. 60.

[2] Gl. ib. sv. IV. str. 364.

Digitized by Google

Capella). God. 1746. dozuajemo, da je bila kapela iznutra obijena daskama, koje su bile ukrašene raznim slikama. Te su slike bile, kako ističe arcidjakon, dosta nakazne i nijesu bile spodobne da pobudjuju na pobožnost. Tako je bilo daskama obijeno i slikano i predvorje. Sad je bio u kapeli samo žrtvenik sv. Trojstva. Groblje bilo je dobro ogradjeno, no u njem se nije nitko ukapao osim siromaka s dopuštenjem župnikovim, ili ako je bila povodnja, pa se nije moglo sa sprovodom do župnoga groblja.

Kapela prije nije bila popodjena, no poslije god. 1750. napravili su u njoj pod od opeke. God. 1768. bili su temelji kapele slabi i zvonik trošan. I u popisu zgrada općine turopoljske od god. 1796. iznosi se, da bi valjalo krov nad svetištem popraviti.

Držim, da su poslije god. 1768. sagradili novu kapelicu, jer su pregjašnju radi slabih temelja morali porušiti. Kako nas upućuje vizita arcidjakona Ignjata Zupančića od god. 1799., bila je ta kapelica nešto preko 6 hvati duga i oko tri hvata široka. Popodjena je bila opekom, a strop je bio slikan priprosto. U njoj su bila sada tri žrtvenika: veliki: sv. Vida i pokrajni: sv. Katarine na strani evangjelja i sv. obitelji na strani epistole. U drvenom zvoniku na sredini kapele bila su dva zvona, veće teško 70 funti i manje teško 17 funti. U viziti od god. 1851. kaže se, da su zvona (veće teško 60 funti, manje teško 40 funti) nabavili na svoj trošak »oppidani Mraclinenses«. Te se godine ne spominje više žrtvenik sv. Katarine, već žrtvenik sv. Trojstva, koje kruni bl. Dj. Mariju. Kapela bila je iznutra i izvana u dobrom redu, a imala je i sakristiju hvat dugu, a pol hvata široku. Kapela imala je nekoliko glavnica, koje su bile rasposudjene medju žiteljima (468 for.) Za njezino uzdržavanje kaže se u viziti od god. 1851. doslovce: »Haec Capella ex interusuriis et Eleemosyna sustentatur, quod si tamen haec media non sufficerent, populus filialis suis expensis concurrere tenetur«. Svećenik, kad je ovdje služio, dobivao je za tihu misu 40 novč., a za pjevanu 1 for. 15 novč. Prigodom proštenja, kad se ovdje sakupilo mnogo naroda iz okolice, platili bi tu svotu starješine iz unišle milostinje.

U vrijeme župnikovanja Franje Batića bila je kapela sv. Vida već vrlo trošna. Istruhnuli su naime podsjeci kapele, koji su mjesto na podzidu, ležali na zemlji. Istruhnule su i donje mosnice, pa se lijeva strana kapele nagnula. Moralo bi se izmijeniti i krovno pokrivalo. Kako bi razni popravci mnogo stajali, a ipak ne bi bili trajni, to je vrijedni župnik Batić potaknuo pitanje, da bi se sazidala nova kapela, tim više, što je bila dosadanja za sela Mraclin i Laze

Digitized by Google

i onako premalena. Na raspravi, obdržavanoj kod kr. kot. oblasti u Velikoj Gorici dne 2. ožujka 1891., zaključeno je napokon, da se ima zidati nova kapela, koja ne bi smjela imati ispod 15 m. duljine i širine, koja toj duljini odgovara. Nacrte i troškovnik imao je izraditi kr. inžinir Kosta Tomac, što je on i učinio. Dne 31. srpnja 1893. odredjena je kod kr. kotarske oblasti u Velikoj Gorici rasprava za ispitanje tih nacrta i za namaknuće gradjevne glavnice, kojoj su osim zvaničnih osoba prisustvovali u ime žiteljstva sela Mraclin i Lazi općinski odbornici Stjepan pl. Galeković i Franjo pl. Crnić, pa crkv. starješine Stjepan pl. Kos (br. 34.) i Stjepan pl. Kos (br. 36.). Nacrt inžinira Tomca prihvaćen je, a za namaknuće potrebite gradjevne glavnice od 10.000 for. uzeto je iz crkvene imovine 3000 for., 400 for. obećao je kao dar Stjepan pl. Galeković, a ostalo je doprinesla tamošnja imovna općina. S gradnjom otpočelo se god. 1894. i kapela je bila još te godine pod krovom. Mjesto nekadanje drvene ima sad selo Mraclin u svojoj sredini krasnu zidanu kapelu, koja stoji na vrlo prikladnom mjestu. Slog kapelice nije jedinstven, on sjeća, da tako izrazim, ponešto na gotski slog. Za svoje nutarnje uredjenje (ispovijedaonice, luster, svijećnjaci) doprinijela je kapela 380 for., dok su ostale stvari kao žrtvenike, zvona i propovijedaonicu nabavili župljani. Veliki žrtvenik napravljen je u Zagrebu. Na njem je u sredini slika sv. Vida još iz stare kapelice, a sa strane su kipovi sv. Blaža i sv. Vida. Pokrajne žrtvenike, koji stoje kao u malenim kapelicama, napravio je od hrastova drva domaći stolar Štrukelj iz Velike Gorice. Na evangjeoskoj strani žrtvenik je sv. Ane, a na strani epistole žrtvenik sv. Florijana. Na dosta nespretno sagradjenom pjevalištu su još orgulje iz stare kapele. Nad crkvenim ulazom je natpis:

Patron
Sv. Vit.
zagradjena 1895.

Kapela svetih Apostola u Buševcu.

Selo Buševec (Busewcz, Busewicz) spominje se već god. 1459.[1] Kad su tamošnji žitelji sagradili prvu kapelu, nije nam poznato. Za kapelu, koja se navodi u viziti arcidjakona Ljudevita Vukoslavića od god. 1668., kaže se izrijekom, da je na novo po-

[1] Gl. F. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. opć. Turopolja«, sv. I., str. 392.

Digitized by Google

dignuta (noviter erecta). Mislim, da je pred tom postajala starija kapela, makar starije vizite, koje su i onako dosta kratke, o njoj ne govore. Zaključujem to po starom srebrnom kaležu ili ciboriju, koji se još do danas sačuvao u kapeli, a na njem stoje riječi: »SVB PARCO (!) ANDREAS (!) SZVETETICH MATHIAS STVBAN F. F. 1635.« Potvrdjuje to i manje zvono, koje je i danas u kapeličinu zvoniku. To zvono ima natpis: »SOLI DEO GLORIA. 1662«, dakle je i to zvono starije od kapele, podignute oko god. 1668.

Arcidjakon Vukoslavić veli za tu kapelu, da je drvena i dobro pokrivena. U njenu zvoniku visjelo je zvono, teško 50 funti. U kapelici bio je jedan žrtvenik, a oko nje bilo je groblje. Kapelica imala je sve, što je bilo potrebno za služenje mise. Osim toga posjedovala je 6 kvarta žita, 9 kabala vina, imala je u gotovom 5 ren. for., a na dugu 13 ren. for. i 40 denara. Crkveni starješine zvali se Matija Katulić i Juraj Detelić, a u selu nalazile se osim njih još i ove obitelji: Bobešić, Lacković, Robić i Rožić.

U viziti od g. 1678. spominje se, da je kapela imala i predvorje, a nad njim bio je zvonik. Služilo se u njoj na blagdan Rastanka sv. apostola i na dan sv. Tome, biskupa kantuarškoga (29. XII.).

Iz vizite od god. 1695. saznajemo, da je bila kapela dosta prostrana, a imala je osim velikog žrtvenika i pokrajni žrtvenik sv. Josipa na strani epistole. Bila je popodjena hrastovim daskama. Kaže se, da se sad ovdje služilo na Rastanak apostolski, na Josipovo, na Duhove i na blagdan sv. Ivana Evangj. Ističe se, da na Januševo župnik nije dužan doći, ako bi bila povodnja, što se u to vrijeme često dogadjalo, ili ako bi taj blagdan pao na mladu nedjelju, kad je župnik morao služiti u Vukovini. Kapela dala je župniku, kad je ovdje služio, objed.

God. 1741. imala je kapela novi strop (tabulatum), koji je bio sav slikan. Predvorje bilo je s kapelom pod jednim krovom, pa se činilo, da je to ladja kapele. Stijene u kapeli i u predvorju bile su obijene daskama i slikane. Uz napomenute dane, služilo se ovdje takodjer na blagdan sv. Elizabete. Čini se, da su sad bili u kapeli takodjer novi žrtvenici. Na velikom nije bilo više slike dvanaest apostola, već je bio u sredini kip sv. Ivana Evangj., a do njega sa svake strane po dva svetačka kipa, a gore medju stupovima bio je maleni kip bl. Dj. Marije. U predvorju na evangjeoskoj strani bio je žrtvenik sv. Jakova apostola s njegovom slikom, a na strani epistole žrtvenik sv. Josipa. U sredini tog žrtvenika bio je medju kipovima sv. Petra i Pavla kip sv. Josipa s Isusom u naručaju, a na vrhu bio je kip bl. Dj. Marije.

Digitized by Google

Arcidjakon Juraj Gaal kaže za kapelu god 1758., da je vrlo stara (pervetusta), koja će se morati za 4—5 godina na novo sagraditi. God. 1762. zapovjedio je arcidjakon Pavao Gojmerec strogo kapeličinim starješinama Miji Lackoviću i Stjepanu Črnku, da sve dugove utjeraju i nikomu ništa ne uzajmljuju, dokle se god ne popravi kapelica. Na to će paziti i župnik Josip Čeh Babočaj,

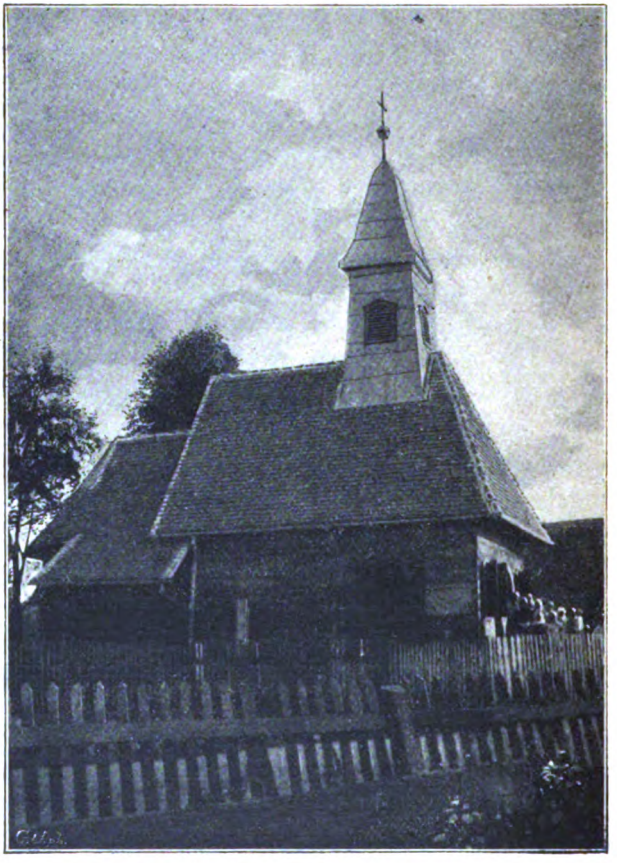

Kapelica sv. Ivana Krstitelja u Buševcu.

kojega će u tom pomoći kapelan Mudić. Kako nije bilo uputno, da se kapela samo popravi, to su ju god. 1768. porušili i mjesto stare sagradili novu (capella haec funditus de novo erigi coepta est).

Arcidjakon Ignjat Zupančić izbliže nam je u viziti od god. 1799. ocrtao tu novu kapelu. Sagradjena je bila od hrastovih greda, bila je blizu 7 hvati duga, a $3^1/_2$ široka. Uz kapelu bila je i mala sakristija, koje prvašnja kapela nije imala. Svetište bilo je

Digitized by Google

slikano, nu vrlo ružno. Žrtvenici bili su još iz predjašnje kapele. I arcidjakon Ignjat Ročić našao je god. 1857. kapelu prilično uredjenu. Za veliki žrtvenik veli, da je kiparski posao na njem dosta pomno izveden (si sculptorius labor consideretur satis diligenter olim facta est), a za slike na stropu i stijenama, da ih je naslikala priprosta ruka. Arcidjakona Ročića smetao je naslov kapele: Rastanka apostola, premda nije bilo o tom spomena na velikom žrtveniku. On je držao, da je bio zaštitnik kapele od starine sv. Ivan Krst., a naslov: kapela Rastanka apostola, da je tekar od nekog vremena. Zato je odredio, da se ima uvesti po njegovu stari naslov, naime kapela sv. Ivana Krst., pa se danas doista kapela tako zove. Kako mu je bio povjesni razvitak buševačke kapele nepoznat, dakako nije znao, da je upravo naslov »Rastanka apostolskoga« pravilan i prvobitni. No, kad bi i taj morao ustupiti mjesto drugom naslovu, onda bi se kapela sv. Ivana Evangj., jer je u XVIII. stoljeću bila na žrtveniku, kako sam gore naveo, slika sv. Ivana Evangj., što posvjedočuje i to, da je bila na Januševo ovdje misa. Kako je došla slika sv. Ivana Krst. na žrtvenik, ne znam, ali sad kapela dakako mora, da se po njoj zove.

U novije doba žudjela je i ta kapela za popravkom, jer su joj bili temelji truhli. Vrijedni župnik Adam Podolšak dugo je želio, da i tu kapelicu obnovi. God. 1907. sklopio je ugovor s pothvatnikom Josipom pl. Kovačevićem, koji je kapelu podignuo, podzidao, pokrio crijepom i opskrbio žlijebnjacima. Zvonik je pokrio limom i usadio mu pozlaćeni križ, novu jabuku i postavio munjovod. I nutrinja kapele temeljito je preuredjena. Kapela, na novo potaracana, dobila je nove prozore, lijepa hrastova vrata i novi strop u ladji. Da su se mogli izvesti svi ti popravci, uzeto je iz kapeličine imovine 2400 K., plem. općina Buševec darovala je 800 K., a plem. općina Turopolje doznačila je potrebito hrastovo drvo za podlaganje stijena i za novi krov. No i žitelji iz Buševca, koji borave na zaradi u Americi, nijesu zaboravili svoje kapele, te da se i njezina nutrinja poljepša, sakupili su medju sobom lijepu svotu od 800 K. Tom svotom obnovljena i pozlaćena su ova tri žrtvnnika, nabavljeni su u Tirolu kod Fr. Stuflessera kipovi sv. Josipa i Roka za pokrajne žrtvenike i kupljeno je novo misno ruho. Na veliku radost žitelja bila je kapela do jeseni 1907. posvema obnovljena, pa je župnik Adam Podolšak na dan 22. rujna 1907. pred mnogobrojnim narodom otpjevao u njoj svečanu poldanju misu i poslije podne večernjicu.

Sad je kapelica vrlo prijazna. Uz veliki žrtvenik sv. Ivana Krst. nalaze se u njoj još pokrajni žrtvenici sv. Roka (na strani

Digitized by Google

evangjelja) i sv. Josipa (na strani epistole). Na velikom žrtveniku u sredini je kip zaštitnika kapele, a sa strane su kipovi sv. Ivana Evangj. i još jednog sveca te sv. Nikole i Zakarije. Iza žrtvenika je na stijeni slika na platnu, koja predstavlja sv. Jurja, a pod njom je natpis: GEORGIVS KATOLICH ET GEORGIVS CERNKO F. F. Tu je takodjer slika sv. Josipa, koja je bila nekad na pokrajnom žrtveniku. Stara oltarna slika, koja je nekad sigurno bila na glavnom žrtveniku, visi u ladji. Na njoj je prikazano dvanaest apostola, nad njima u oblacima je bl. Dj. Marija, a dolje je natpis; GREGORIUS ROBICH F. F. Isto tako je tu i druga slika na platnu, koja predstavlja propetog Spasitelja, a pod njom je natpis: IACOBVS ROBICH F. F. Kako vidimo, Buševčani rado su od zavjeta ili od dobre volje crkvi ovo i ono darivali.

U kapeli ostale su u svetištu još nekoje stare slike, pa je vrijedno hvale, što ih nijesu prigodom obnove uništili. Ako to i nijesu umjetnine, ipak su vrijedne, da se sačuvaju kao spomen na vrijeme, kad su sve crkve u Turopolju bile tako slikane. Na evangjeoskoj strani naslikani su apostoli; u jednom redu ih je osam, ispod njih su dvojica (Ivan i Matej), a dvojica su na drugoj strani. Dva po dva apostola su zajedno, a nad njima je ukrasak. Za žrtvenikom je Isus na križu, a sa strane sv. Martin i sv. Katarina. Na strani epistole vidimo, kako Isusa bičuju i kako se on moli na Maslinskoj gori. Ispod tih slika su slike sv. Luke i Marka, a nad sakristijom je sv. Margareta. Na stijeni kraj sv. Petra je natpis:

Sagrađena 1697.
Ponovljena 1907.
Za sudca N. pl. Kosa
i šekutora
I. pl. Kovačević.

Kako znademo, prva je godina pogrješna. Valja da spomenem još veće zvono s natpisom: »IOHAN RISER FVDIT ME ZAGRABIA (!) 1767.« Za kapelu nabavljen je godine 1909. takodjer lijepi pedal-harmonij, za koji je dobila tvrtka Jana Tučeka u Kutnoj hori 350 K.

Župnici župe Stare Čiče.

Prije nego ću nabrajati kronološkim redom župnike u Starim Čičama, kazat ću koju o njihovim dohocima u starini.

U kanoničkoj viziti od god. 1622. kaže se, da je tadanji župnik uživao crkvene zemlje, na kojima je bio sagradjen i župni dvor,

Digitized by Google

te imao vrt, oranice, livade, a uz to i lukno od svojih župljana. God. 1642. bio je župni dvor na novo sagradjen. Župnik Andrija Cvetetić imao je vrt do župnog dvora, oranicu nedaleko crkve od 3 rali, drugu oranicu na Kućkom polju od 7 rali i livadu. Osim toga mu je općina nedavno kupila vinograd na 6 kopača. Lukna dobivao je od župljana 50 kvarta žita, 25 kvarta pšenice i 15 kopuna.

Potanje nam se opisuju župnikovi dohoci u viziti od g. 1668. Župnik je imao jednoga kmeta, koji se je zvao Grgur Palević. Taj mu je morao davati svakog tjedna jednog ručnog težaka i dva s volovima, a pored toga na godinu jednoga kopuna. Imao je i jedno prazno kmetsko selište i dva kmeta na župničkom selištu (sesiji). Ti su mu davali u tjednu dva težaka, jednoga s volovima, ako su ih imali. Od dvaju vinogradića na 12 kopača morao je platiti desetinu u novcu, a gornicu u moštu grofu Nikoli Erdödyu. Župni dvor bio je za župnika dosta prostran, ali je bio premalen za župnikovu družinu. Od župljana dobivao je župnik razna podavanja, nešto u novcu (po grošima), pleća, kopune i žito (po vagan ili po dva vagana od kuće). Tužio se župnik Tomo Bogdan, što mu župljani nijesu htjeli davati pšenice mjesto žita i što su mu bili uskratili ogrjevna drva.

God. 1678. dobivao je župnik ovu štolu: Kad je išao na ispovijed »ad territorium Turopoliensem« 4 denara, kad je išao drugamo 1 denar, od oziva i vjenčanja 12 denara i pečenku ili kopuna, od zadnje pomasti 12 denara, od sprovoda, kako se je pogodio, od uvoda rodilje 1 denar, od križeca 1 groš ili njegovu vrijednost, o Spasovu jedan sir ili njegovu vrijednost, a od krsta kroz godinu 1 groš, a u uskrsno vrijeme 12 denara.

Župni dvor se potanje opisuje u viziti od god. 1695. Sagradjen je bio nedaleko župne crkve od hrastovih greda. U gornjem spratu imao je župnik tri sobe i malu kuhinju, kojom su se sobe grijale. U prizemlju bila je klijet i staja. U dvorištu bila je kuća za družinu, kuhinja, staja, žitnica i kolnica. Vrt, voćnjak i dvorište opsezali su jedan i pol jutra. Jedan vinograd imao je na Bunskom vrhu, drugi u Šiljakovini. Župnik je imao sada četiri kmeta: Lovru Matečića, Andriju Vicijana, Gašpara Rožića Fembera i Matiju Horvatovića Balaška. Od žitelja sela Starih Čiča dobivao je od svake kuće 5 denara, pleće i kopuna. Osim toga dobivao je mjesto objeda, što su mu ga morali ti žitelji davati na Novu godinu i na Spasovo, svaki put po 1 for. Tu forintu morali su žitelji položiti prije drugog zvonjenja. Sva ostala sela — i to od svake kuće — davala su mu po jedan, po jedan i pol ili po dva vagana žita. Da nijesu bili do-

Digitized by Google

hoci župnički početkom XVIII. vijeka sjajni, svjedoči nam savremeni izvještaj[1], iz kojega saznajemo, da su župnici u Starim i Novim Čičama, jer je ovdje bio močvaran kraj, slabo živjeli te imali jedva pošteno odijelo (parochus misere subsistit, vix vestes bonas habet, exiguum proventum habet).

God. 1734. izdao je tadanji vikarijat neke odredbe o štolarskim pristojbama. Nekoji župnici počeli su naime ubirati od krsta prvog djeteta, koje je poslije Uskrsa doneseno na krštenje, po jednu ugar. forintu, da se time naplati pristojba za nova sv. ulja. Mnogi ljudi, da ne trebaju to platiti, zatajili su novo rodjeno dijete, te ga nijesu htjeli da donesu na krst, pa je tako nastala pogibao, da dijete umre bez krsta. Da se to predusretne, duhovna je oblast strogo zabranila, da župnici ne smiju te forinte ubirati, već samo, kako je prije bilo po tri groša od svakog krštenja od Uskrsa do Duhova, a inače samo jedan groš. Isto tako je duhovna oblast odredila, da se ne smiju ubirati po tri groša za posljednju pomast, već valja taj sakramenat dijeliti badava od ljubavi prema bližnjemu. Župnici su imali narodu protumačiti njegove učinke i opomenuti, da ne oklijevaju taj sakramenat primiti. Ako je tko drage volje što župniku dao, smio je to primiti. Ako je bio po drugi put pozvan k bolesniku, onda je smio za trud tražiti 3 groša. Od uskrsne ispovijedi dobivao je župnik po 1 jedan denar, no taj novac nije smio tražiti od pokornika u vrijeme ispovijedi ili pričesti, jer ne bi to dolikovalo svetosti sakramenata. Od uvoda rodilje dobivao je župnik 1 denar, a od uvoda žene umrle u porodu, ručnik. Za sprovod od kuće dobivao je župnik od stranaca 1 ug. for., a od ostalih, kako su se pogodili. Ako je bio sprovod od kipa iz Starih Čiča, dobivao je 5 groši, a od vrata groblja tri groša. Za križec davala je svaka kuća 1 groš, a o Duhovima od kuće 1 sir ili mjesto toga 4 denara. Za ozivanje i vjenčanje plaćalo se 4 groša, pinta vina i pečenka.

God. 1741. dobivao je župnik od onih kmetova, koji su imali čitavo selište (sesiju), dva vagana žita, a od onih žitelja, koji su bili turopoljski plemići, od svake kuće (quot domus tot vaganos) vagan žita. Plemićke kurije (kurija klarisa, podpukovnika Paraminskija, isusovačkog seminarija sv. Josipa, Jurja Puca i Ivana Puca) morale su davati župniku svaka jedan objed na godinu.

Župnik imao je nekada pravo lova, ribarije i točenja kod svojih kmetova. Drva dobivao je od gospoštije, a na molbu doznačila

[1] Gl. moj članak: »Izvještaji o materijalnom stanju župnika početkom XVIII. vijeka« u »Katol. listu« od god. 1909. str. 108.

Digitized by Google

mu je više puta i plem. općina turopoljska koje hrastovo drvo, potrebno u gradjevne svrhe. Luknarske dohotke župnikove popisao je točno u viziti od god. 1851. arcidjakon Ignjat Ročić. Lukno se je ubiralo po staroj luknarskoj mjeri, koja je držala $^5/_4$ požunskoga vagana (metretae Posoniensis). Kako u drugim župama, tako su i u Starim Čičama vodili župljani plemići kroz deset godina parbu protiv običajnog podavanja lukna i prikraćivali župnika u njegovim dohocima. Napokon je i u Starim Čičama god. 1907. plem. općina turopoljska nastojanjem sadašnjeg župana dra. Ljudevita pl. Josipovicha otkupila plemićko lukno, pa sad župnik u ime toga dobiva od općine 2400 K na godinu. O tom otkupu sastavljen je ovaj ugovor:

Ugovor,

koji je o otkupu plemićkoga lukna u župi Staro-Čiće (Vukovina) utanačen izmedju župne nadarbine sv. Jurja u St. Čića (Vukovina), zastupane po župniku Adamu Podolšaku i plemenite općine Turopolje, zastupane po županu i zakonitom zastupniku dr. Ljudevitu pl. Josipovichu.

§. 1.

Predmetom otkupa jesu sva luknarska podavanja spojena u župi sv. Jurja u St. Čića (Vukovina) s plemićkim dvornim mjestima, koja su unešena ili će u buduće biti unešena u temeljnu knjigu zem. zajednice plemenite općine Turopolje, bez obzira na to, da li su ova plem. dvorna mjesta podijeljena ili nepodijeljena, da li su nastanjena kućom (dim, domus) ili su nenastanjena, da li im je vlasnikom plemić ili neplemić.

§. 2.

Otkupni relutum iznosi godišnje K 2400, slovi: dvije tisuće četiri stotine kruna, te ga ima beneficiatu župe isplaćivati plemenita općina Turopolje uz propisanu namiru kod svoje blagajne u Velikoj Gorici u dva jednaka obroka prvoga svibnja i prvoga studenoga svake godine.

§. 3.

Istodobno otkupljuje se i t. zv. zvonarsko lukno, koje su do sada podavali obvezanici plemićkoga župničkoga lukna (§. 1.) godišnjim relutumom od K 300 slovi: tri stotine kruna, koji se ima isplaćivati svagdašnjemu zvonaru u vrijeme i načinom navedenim u §. 2. uz namiru vidiranu po župniku.

Digitized by Google

§. 4.

Isplata cijeloga župničkoga i zvonarskoga paušala za god. 1907. dospjela je 1. prosinca.

§. 5.

Po sebi se razumijeva, da t. zv. štolarinske pristojbe nijesu sadržane u otkupnoj svoti u §. 2.

§. 6.

Ugovor ovaj stupa na snagu, kada ga za plemenitu općinu Turopolje prihvati skupština plemićkih ovlaštenika (§. 8. zakona od 1. svibnja 1895.) uz odobrenje kr. zemaljske vlade. odjela za unutarnje poslove, a za župnu nadarbinu sv. Jurja u St Čića (Vukovina) kada ga odobri kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu i nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu.

U vjeru toga slijede potpisi svih interesenata pred svjedoci.

U Vel. Gorici, 28. prosinca 1907 (sedme).

Josipovich v. r. L. S.

Adam Podolšak, župnik v. r. L. S.

Svjedoci:

Dr. Ante Gašparac v. r. Josip Pucekovič.

Br. 37—1908.

Na temelju zaključka zastupstva skupštine plemića ove općine od 18. siječnja 1908. br. 37. ovime se uredovno konstatuje, da je skupština ove plem. općine predležeći ugovor o otkupu župničkoga lukna u skupštini navedenog dana pod §. 1. jednoglasno prihvatila i odobrila.

Plemenita općina Turopolje.

U Vel. Gorici, dne 19. siječnja 1908.

Župan:

L. S. Josipovich v. r.

Taj su ugovor odobrile više oblasti i to: kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada, odio za unutarnje poslove dne 24. veljače 1908. pod br. 9652.; nadbiskupski duh. stol dne 21. ožujka 1908. pod br. 1228. i kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu dne 3. travnja 1908. pod br. 6746.

Evo sada zupnika u Starim Čičama, koliko sam ih mogao sakupiti iz raznih povjesnih spomenika.

Digitized by Google

God. 1496. Antun »plebanus ecclesie sancti Georgii martiris de Veteri Chichan« prodao je svoj vinograd u Kostanjevcu Pavlu Poglediću iz Kurilovca i njegovu bratu za 13 for.[1]

God. 1501. Valentin »plebanus de Veteri Chycha«.[2] Medju svjedocima, koji su posvjedočili god. 1520., da nijesu turopoljski plemići nikada bili dužni išto podavati Medvedgradu i Lukavcu, spominje se i neki Fabijan Svibec iz Obreša »iobagio plebani de Wokowyna«[3] Možda je imala Vukovina u to vrijeme svog posebnog župnika, koji je vršio duhovnu službu u tom već za onda svakako glasovitom prošteništu.

God. 1574. Vincencije »plebanus de Veteri Chychye« prisustvovao je godine 1574. zagrebačkoj sinodi, koju je sazvao biskup Juraj Drašković. On je bio, kao i mnogi drugi župnici turopoljski u ono vrijeme »Dalmata«, t. j. glagoljaš. Moje nagadjanje, da je Vukovina imala neko vrijeme svog posebnog župnika potvrdjuje i to, što je zajedno sa župnikom Vincencijem prisustvovao zagrebačkoj sinodi Juraj Dalmata (glagoljaš), za kojega se izrijekom kaže, da je »plebanus in Vokouina«[4]. Po tomu možemo suditi, da je u Vukovini bilo već u ono vrijeme glasovito prošteništе, koje je za cijelo nastradalo za turskih provala u Turopolje.

Godine 1622. Nikola Trnčić (Terneziez). Kako je bila u ono vrijeme velika nestašica svećenstva, to je on u isto vrijeme upravljao obim župama Starim i Novim Čičama. Župljani su ga hvalili, da je u službi revan, no nekoji, napose koje je ispitao arcidjakon Benko Vinković o njegovu životu, priznali su, da živi sablažnjivo. Arcidjakon ga je radi toga pozvao k biskupu, da napravi pokoru za svoje prekršaje. God. 1630. nalazimo ga kao župnika u Pušći, pa ga arcidjakon hvali, da je vrijedan i marljiv.

God. 1630., 1634. Juraj Srebrić. I on je u to vrijeme upravljao s obje župe Stare i Nove Čiče. Župljani su mu prigovorili, da nerado propovijeda. God. 1642. bio je on župnik u Novim Čičama.

God. 1635., 1642., 1655. Andrija Cvetečić. Za njega se doduše kaže u viziti od god. 1642., da je »Novitius«, no po napisu kaleža, što se nalazi u kapeli u Buševcu, znamo, da je god. 1635.

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« sv. II. str. 170

[2] Gl. dr. Fr. Rački: »Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine«. — Starine IV. str. 210.

[3] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«. sv. II. str. 457.

[4] Gl. Ecclesiastica 8/15. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

već bio u Starim Čičama. On je u Starim Čičama i umro, pa je neposredno po njegovoj smrti (post obitum ejus) došao za župnika u Stare Čiče Nikola Grlić. U vrijeme glada (superioribus famelicosis annis) kupio je on od plemenite braće Lučića iz Kuća vinograd na Bunskom vrhu kraj sela Bune i dao za nj sedam vagana žita. Morao je biti doista silan glad u Turopolju, kad se za nekoliko vagana žita dobio čitav vinograd! Taj vinograd ostavio je župnik Cvetečić svojim nasljednicima u župi uz obvezu, da moraju za ispokoj njegove duše čitati godimice osam sv. misa.[1]

God. 1656—1659. Nikola Grlić (Gerlicius). On je najprije župnikovao u Novim Čičama, a poslije smrti Cvetetićeve u Starim Čičama. Župničku prisegu za tu župu položio je u petak poslije Uskrsa god. 1656. Čini se, da nije živio sa župljanima u najboljoj slozi, jer su ga oni tužili zajedno sa starješinama župne crkve i kapele u Vukovini biskupu Petru Petretiću. Taj je naložio arcidjakonu Ljudevitu Bedekoviću, da povede s njime istragu, što je on i učinio na dan Našašća sv. Križa god. 1659. Na temelju prve istrage nije se moglo Grliću ništa dokazati, s čega su ga župljani tužili. Pa i sad se on odlučno ogradio protiv iskaza preslušanih svjedoka. Tvrdio je, da su svjedoke podmitili starješine vukovinske crkve (tako su n. pr. svjedoku Blažu Čunčiću obećali tri ovce). Kako po svemu sudim, bunili su crkveni starješine narod proti župniku radi toga, što im je on suviše pazio na prste (munera et ingentes de Eleemosynis ac Thesauro Ecclesiae provisiones accepissent).[2] Grlić se je, sva je prilika, potpuno opravdao, ali videći, da ga narod ne voli, ostavio je župu, a naslijedio ga je Tomo Bogdan, koji je dne 24. srpnja 1659. prisegao za tu župu.

God. 1663. nalazimo Nikolu Grlića (piše se Gerlicius a i Gerlichevich) u Kuzmincu, kamo ga je poslao biskup Petretić, da zamijeni starca župnika Andriju Jagatinića, koji je bio već nesposoban za župnika. Makar je posredovanjem podarhidjakona Poderkovića dobio natrag župničke zemlje, koje je župnik Jagatinić založio kmetu Blažu Ilčiću, slabe mu koristi, kad ih Blažev sin Stanko opet zasijao. Da ne ostane kod toga, moli on, koji nosi »pondus diei et aestus«, biskupa, da mu od tih zemalja doznači pravedan dio, da tako on, koji, — kako sam kaže, — drži kravu za rogove, ima svoj dio i kod mlijeka. Imao je neprilike i sa starcem župnikom. Taj nije bio zadovoljan s dopitanim mu dijelom dohodaka,

[1] Gl. »Juridica« vol. V. br. 1478/2324. u nadbiskupskom arkivu.
[2] Gl. »Juridica« vol. V. br. 1064./1925. u nadbiskup. arkivu.

Digitized by Google

vjenčao je o Bogojavljenju preko 40 pari bez svakog ozivanja, pače jednu zaručnicu koja je bila ugrabljena (rapta). Bunio je i župljane protiv Grlića. Kad je Grlić o prosnim danima dne 29. travnja vodio procesiju u Grbaševac, dočekali su ga tamošnji žitelji s batima, te prisilili, da se vrati. »Doidimi k . . . . n szin plessiui, doidi po lucno, hochiuti poterti rebra i toiagu naurat obesziti y-onako u Zagreb poslati.« Već god. 1662., kad je bio Grlić u Zagrebu na ispitu za župu Imbriovec, govorio je stari župnik »Andrašek« (Jagotinić) u Subotici i Rasinji: »Mentuj vas Bog Gerliciussa, on vas hochie guliti, dreti, pleniati, psouati, lahko uamie bilo z menum itd.« Od onog vremena je narod na nj zamrzio, premda nije nikomu kazao žalne riječi. On, kako sam ističe, lijepo djeluje, pače je na Jurjevo obratio jednog luterana i luteranku, pa je pripravan, da se provede protiv njega najstrožija istraga; i ako je što kriv, rado će se maknuti iz dieceze. Moli zato biskupa, da mu pomogne. Iz drugog lista saznajemo, da je bio Grlić doista župnikom u Kuzmincu, a svomu podšasniku morao je davati za uzdržavanje trećinu dohodaka. No ipak mu ondje nije bilo opstanka, jer nije imao ni prave hrane ni stana, a u vrijeme od pet godina, što je bio u Kuzmincu, nije ni jedan put žeo niti brao. Stanko Ilčić opet je oteo župnikove zemlje, što ih je ban po svojim ljudima župniku vratio, sâm požeo pšenicu, oduzeo župniku ključe od crkve, protjerao župnika i zagrozio, da će ga ubiti. Grlić zato zaklinje biskupa Petra Petretića, neka bi mu pomogao, te ga premjestio na drugu župu.[1] Naveo sam sve to, jer krasno pokazuje tadanje prilike u našoj domovini i težak položaj, u kojem se nalazilo svećenstvo.

God. 1659—1676. Tomo Bogdan, možda rodjak zagrebačkog biskupa Martina Bogdana. On je u srpnju god. 1657. postao župnikom u Novim Čičama, gdje je ostao samo dvije godine. Kako sam već spomenuo, tužio se na svoje župljane, što su mu mjesto pšenice počeli davati žito za lukno i što su mu uskratili ogrijevna drva. Bogdan umro je u Starim Čičama negdje početkom g. 1676.

God. 1676.–1679. Ivan Čuk (Chyuk). On se rodio oko god. 1648. a zaredjen je bio god. 1674. Bio je revan u službi i pazio je na čistoću i red u crkvi. Rado je propovijedao (requireret tamen hic locus profundiores conciones). Vlastela su mu zamjeravala, što ide na lov, pa je kasnije to napustio. Poslije smrti župnika Tome Bogdana činovnici banskog namjesnika grofa Nikole Erdödyja bez ikakova povoda oteli su župniku onaj vinograd na Bunskom vrhu,

[1] »Libelli supplices ad Episcopos Zagrabienses« knj. III. br. 110. u nadbiskup. arkivu.

Digitized by Google

što ga je u ime altarije ostavio župnik Andrija Cvetetić. Taj vinograd predao je grof nekom Jurju Bukovliću. Župnik Čuk radi tog nasilja pritužio se županiji. Podžupan Ivan Pucz poslao je dne 26. veljače 1677. u Stare Čiče malog suca Ivana Stepanića, da ispita stvar. On je preslušao pod prisegom u župnom dvoru Tomu i Pavla Lučića, Ivana pl. Čunčića te Stjepana Tkalčića, kmeta sjemeništa zagrebačkih Isusovaca. Uvjerio se, da vinograd doista pripada župniku. Zanimljivo je, što se u tom spisu zove Ivan Čuk župnikom: »Ecclesiarum Bmae Virginis Mariae in possessione Wkovina fundatae et sancti Georgii Militis atque Martyris in possessione Veteri Chiche exstructae«, što bi opet potvrdjivalo, da su bile nekad ovdje dvije župe.[1] Dne 23. ožujka g. 1679. postao je Čuk župnikom u Peščenici, gdje ga god. 1680. više nije bilo.

Godine 1679.—1680. Petar Stabarković. On je kratko vrijeme župnikovao u Odri, a dne 27. travnja 1679. položio je prisegu za župu Stare Čiče. Od njega nam se sačuvalo u župnom arkivu nekoliko listova matice krštenih. I u Starim Čičama nije ostao dugo, jer je već u lipnja godine 1680. postao kanonik stolne crkve zagrebačke, a nije bio još niti trideset godina star. U kaptolu postao je god. 1687. prepoštom sv. Stjepana de Bela; umro je kao čazmanski arcidjakon u prosincu god. 1700.

God. 1680.—1682. Simon Juda Zidić (Sidich). Vrijedni taj muž rodio se oko god. 1653. Iza kako je preko tri godine slušao bogoslovlje, zaredjen je na Božić god. 1678. u svećenika te je odmah postao župnik u donjoj Zelini, kamo je došao 2. siječnja 1679. Tadanji arcidjakon Aleksander Ignjat Mikulić u zapisniku vizite od god. 1679. vrlo hvali njegovu marljivost u dijeljenju sv. sakramenata, gorljivost za promicanje službe božje, ljubav za čistoću u crkvi. U propovijedanju nije bio samo neumoran, već je imao i govornički dar (gratiam dicendi). Dašto, da Zidić nije ostao dugo u donjoj Zelini, jer je već došaste godine (13. listopada 1680.) prisegao za župu Stare Čiče, kamo je već u rujnu došao. Sam je ubilježio u matici krštenih od god. 1680.: »Ego Simon Judas Sidich factus sum Parochus huius loci et Vice-Archidiaconus Cathedralis die 15. mensis Septembris.« Lijep je dokaz njegovih vrsnoća i sposobnosti, što je tako mlad obavljao službu podarcidjakona katedralnoga. Imao je vrlo uredno i lijepo pismo, kako nam svjedoči ono nekoliko listova, što nam

[1] Gl. »Juridica« vol. V. br. 1478/2324. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

se sačuvalo u matici krštenih iz vremena njegova župnikovanja. On prvi naziva župno selo hrvatskim nazivom: «Sztare Chiche», kako se ima pisati, a ne Staro Čiče. No i u Starim Čičama nije mu bilo dugog opstanka, pa već u ožujku god. 1682. nalazimo, kako se potpisuje u maticama: »Parochus et Canonicus Zagrabiensis«. U kaptolu je Zidić obavljao razne službe i časti. God. 1685. postade prepoštom sv. Stjepana de Bela, a god. 1687. arcidjakonom čazmanskim. Poslije smrti Stjepana Nedelka imenovan bi god. 1694. arcidjakonom prvostolnim. Kao takav obavio je točno po propisima svake godine (1695., 1696. 1697.) u svom arcidjakonatu kanoničku vizitaciju i kako se čini, svojom rukom napisao zapisnike vizitacijske o pojedinim župama. Ti se zapisnici odlikuju tačnosti, jezgrovitosti i savjesnosti, pa su zanimljiv prilog za domaću crkvenu povjest koncem XVII. vijeka. God. 1698. prestao je biti katedralnim arcidjakonom, jer je postao predstavnikom čazmanskog kaptola. Po smrti poznatog Ivana Znike postao je on god. 1706. čuvarom stolne crkve. Kao takav umro je puno zaslužan dne 28. studenoga godine 1710.

God. 1682.—1698. Florijan Pavlinić. Rodio se oko god. 1650., zaredjen je god. 1773., a u rujnu god. 1677. postao je župnikom u Kupincu. Tu je ostao do 25. travnja 1682., kad je postao župnik u Starim Čičama. Dok je bio u Kupincu, hvali ga arcidjakon radi marljivosti u službi i propovijedanju. Kaže se o njem: »Rhetoricam tantum absolvit«, a godine 1679. veli se, da ima kod sebe klerika glagoljaša (Clericum dalmatam unum). Simon Juda Zidić ističe o njem, da premda nije svršio mudroslovlja i moralke, ipak se je marljivošću i čitanjem tako naobrazio, da je bio uman svećenik.

Isti kaže nadalje o Pavliniću, da je on čovjek dobar, uzoran svećenik, marljiv duhovni pastir i dobar propovjednik. Narod ga je ljubio i hvalio, jer se je s njim lijepo slagao. U maticama potpisuje se Pavlinić obično samo svojim krsnim imenom. God. 1687. spominje se u maticama kao krsni kum, a ujedno i krstitelj i svećenik (R. D.) Andrija Pavlinić, koji je bio, sva je prilika, brat ili rodjak župnikov. Iste godine nalazimo kao krsnog kuma i djaka (studiosus) Andriju Pavlinića. Župnik Pavlinić imao je i kapelana, kojeg u početku nazivlje: »meus suffraganeus«. Taj se je zvao Antun Srdok (od god. 1690.—1695.), pa je valjada to prvi kapelan u župi Starim Čičama. Čini se, da je za Pavlinića popravljena crkva u Vukovini. Na njegovu molbu i molbu tamošnjih crkvenih starješina doznačila je dne 13. prosinca 1686. plem. općina potrebito drvo za

Digitized by Google

gradnju ciglane, u kojoj se imala prirediti opeka za crkvu.[1] Pavlinić je zadnji put potpisan u maticama dne 3. siječnja 1698. Bit će, da je brzo iza toga, svakako još u siječnju, umro. Nijesam ga poslije našao u knjizi župnika.

God. 1698.—1730. Franjo Stjepan pl. Matačić rodio se negdje u Posavini (Poszaviensis) oko god. 1673., a nauke je svršio u Zagrebu. Za župnika u Starim Čičama predložio ga je biskupu Stjepanu Selišćeviću tadanji ban grof Adam Baćan. Župničku prisegu položio je dne 3. veljače 1698. Bio je vrlo vrijedan i marljiv i rado je propovijedao. Sa župljanima bio je složan. Nosio je brkove i bradu. Za njega je sagradjen oko god. 1720. novi župni dvor, koji je stajao sve do god. 1831. Prigodom kanoničke vizitacije god. 1716. bio je bolestan, pa ga je zamjenjivao neki franjevac. Umro je po svoj prilici u Starim Čičama, jer nijesam mogao naći, da je otišao na koju drugu župu.

God. 1730.—1747. Marko Mravinec počeo je, kako sam kaže, dne 15. kolovoza 1730. upravljati župom, a prisegao je za nju dne 26. kolovoza god. 1730. Prije toga bio je samo kratko vrijeme (od 21. svibnja god. 1730.) župnik u Novim Čičama. Za tu župu predložio ga je grof Ljudevit Erdödy, a za župu Stare Čiče grof Mirko Juraj Erdödy. Mravinec se rodio oko god. 1695., nauke je svršio u Zagrebu, a zaredjen je, pošto je bio ordinarij odsutan, u Senju. Bio je vrlo marljiv i uredan i mnogo zaslužan za župu Stare Čiče. Utemeljio je misnu zakladu s glavnicom od 500 r. for. uz obvezu, da mora župnik za ispokoj njegove duše čitati na godinu 30 misa. Isto tako je položio 500 ren. for. kao zakladu za uzdržavanje kapelana. Ta je svota bila god. 1768. uložena kod grofa Ivana Draškovića, vlasnika dobara Rječice, Brezovice i Božjakovine. Na samrti zapisao je još župnoj crkvi 50 ren. for., kapelama sv. Barbare, sv. Vida i sv. Apostola svakoj po 10 ren. for., a crkvi bl. Dj. Marije u Vukovini ostavio je 12 kositrenih zdjelica, 12 kositrenih tanjura, 3 zdjele s ručkama i podstavcima i 9 srebrnih žlica.

God. 1747.—1776. Josip Ladislav Čeh aliter Babočaj rodio se oko god. 1700. po svoj prilici u župi Ščitarjevo, gdje je bila plemićka kurija obitelji »Cheh aliter Babochay« Nauke svršio je što u Zagrebu, što u Budimu, a zaredjen je bio god. 1724. u Senju. Od godine 1729.—1731. kapelanovao je u župi sv. Marka u Zagrebu. Dne 12. rujna god. 1733. postao je na pri-

[1] Gl. »Acta Politico-Juridica Inclytae Universitatis Nobilium Campi Turopolya ab a. 1650.—1702.« str. 537.

Digitized by Google

jedlog grofa Mirka Jurja Erdödya župnik u Stupniku, na isti dan, kad je njegov brat ili rodjak Franjo Čeh aliter Babočaj postao župnik u Jakuševcu. U Stupniku ostao je sve do god. 1747., kad ga je predložio grof Juraj Erdödy, da je postao (28./IV.) župnik u Starim Čičama. U župu ga je svečano uveo sam arcidjakon katedralni i prepošt sv. Augustina od Pečuha Adam Antun Čegetek. Čeha hvale arcidjakoni, da je uredan i gostoljubiv, a rado je propovijedao i učio narod. God. 1750. popravio je župni dvor i sagradio drvenu kuhinju, koju bi morali po pravu sagraditi župljani. Oni su se ustručavali, da podignu takodjer novu družinsku kuću, pa im je morao arcidjakon Čegetek naložiti, da to učine. Čeh je svoju prvu misu otpjevao u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu, gdje je za onda župnikovao njegov brat ili rodjak Nikola Čeh Babočaj (1724.—1735.). Kad je doživio tu sreću, da dočeka svoju zlatnu misu, odslužio je i tu dne 25. travnja godine 1774. u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu. Zadnjih je godina često poboljevao; osobito ga mučio kamenac. Providjen svetotajstvima umirućih, preminuo je dne 11. siječnja god. 1776. u tri sata u jutro. Sahranjen je dne 12. siječnja u kripti župne crkve.

God. 1776.—1782. Josip Klasnić. On se rodio oko godine 1746. u Zagrebu, gdje je svršio i nauke i primio redove od biskupa Stjepana Puca. Kapelanovao je u Miholjancu (jednu i pol god.), u Szent-varu (9 mjeseci), u Bedekovčini (Komoru 3 god. i 7 mjes.), odakle je došao za župnika u Stare Čiče, a položio je prisegu za tu župu dne 10. veljače god. 1776. U Starim Čičama nije ostao dugo, nego je otišao već 6. svibnja god. 1782. za župnika u Kravarsko, gdje je i umro dne 13. studenoga god. 1807.

God. 1782.—1785. Mijo Baranić. On je kapelanovao u Starim Čičama od god. 1776.—1782. te poslije odlaska Klasnićeva postao dne 28. srpnja god. 1782. ondje župnikom. Župnikovao nije dugo, jer je već 4. prosinca god. 1785. umro u trideset i sedmoj godini svoga života.

God. 1786.—1794. Nikola Sever rodio se u Severju u župi Pešćenica oko god. 1760. Latinske škole polazio je u Zagrebu, mudroslovne i bogoslovne nauke u Beču i Bolonji, pa je zato govorio i njemački i talijanski. Zaredjen u svećenika ostao je tri godine i nekoliko mjeseci kao kancelista kod zagrebačkog velikog prepošta Franje Popovića. Iz Zagreba otišao je dne 8. ožujka god. 1786. za župnika u Stare Čiče. Mora da je bio vrlo vrijedan, jer mu je župnik Juraj Rusan u župnoj knjizi spomenici dao lijepi naziv »vir sollertissi-

Digitized by Google

mus«. Dne 28. siječnja god. 1794. postao je župnikom u Kupincu, gdje je i umro dne 7. lipnja god. 1804.[1]

God. 1794—1829. Adalberto Blažun. On se rodio oko god. 1755. od gradjanskih roditelja u Križevcima. Polazio je škole u Križevcima i Varaždinu i onda stupio u pavlinski red. Logiku učio je u Lepoglavi, filozofiju u Čakovcu, a bogoslovlje u Lepoglavi. Zaredio ga biskup Josip Galjuf. Kad je bio pavlinski red dokinut, službovao je jedno vrijeme u Božjakovini, a onda šest godina u Sv. Šimunu kao subsidijar. Kad se ispraznila župa Stare Čiče, nije župni pokrovitelj grof Josip Erdödy u vrijeme od pet mjeseci nikoga predložio za župnika, pa se je onda biskup Maksimilijan Vrhovac poslužio svojim pravom, te župnikom imenovao Adalberta Blažuna. Za župu nije bilo to najbolje, jer od sada nije pokrovitelj htio ništa da žrtvuje ni za crkvu, ni za župnika. Na molbe župnikove jednostavno je odvraćao: onaj koji te je imenovao župnikom neka ti i dade sve što je potrebno. Blažun je u krsnoj knjizi prvi puta ubilježen 30 lipnja 1794. Blažun redovito nije imao kapelana, već su mu u pastvi pomagali razni umirovljeni svećenici. Blažuna baš ne hvali njegov nasljednik u župi Juraj Rusan. U župnoj knjizi spomenici kaže, da je najviše Blažun kriv, što se zapustila i propala župna crkva sv. Jurja. O njem veli: »Homo hic religiosus ex Paulino Parochus factus, plus disidiae, quam laboribus et curis assuetus, unde etiam et evenit, quod ipsi, uti loquimur, ad nasum Ecclesia diruta et dilacerata sit.« Ipak se ne može kazati, da nije Blažun ništa učinio za župu. Iz vizite od god. 1824. saznajemo, da je popravio zvonik vukovinske crkve i dao prigraditi crkvenoj klijeti sobu za svećenike, gdje su se oni u zimsko vrijeme mogli grijati. Dao je bojadisati i dva pokrajna žrtvenika, popravio je crkveni krov i napravio pod od rezanog kamena. Obnovio je i župnički vinograd u Šiljakovini i sagradio ondje klijet ili čardak. Župnički dohodci iznosili su u njegovo vrijeme, kako sam kaže, 407 for. 42 1/2 novč. Blažun umro je u Starim Čičama dne 15. srpnja 1829.

1829.—1855. Juraj Rusan. Predložen po pokroviteljici grofici Elizabeti, udovici Josipa Erdödya, postao je dne 29. VIII. 1829. župnikom u Starim Čičama. Škole svršio je u Zagrebu, gdje je bio god. 1822. zaredjen u svećenika. Kao mladomisnik bio je poslan za kapelana u Rozgo, gdje je ostao dok nije postao žup-

[1] Od njega nam se sačuvao osobiti recept »contra tumorem splenis« (slezene), za koji kaže: »Hoc medicamenti genus per me in libro Italico lectum in me tumorem splenis tribus annis incommodissimum curavit, utinam et aliis prosit.«

Digitized by Google

nikom u Starim Čičama. Htio je sagraditi novu župnu crkvu, ali mu nije uspjelo, no sagradio je sadašnji župni dvor. Rusan je stekao mnogo zasluga za župu Stare Čiče, pa su istinite riječi arcidjakona Antuna Vukasovića, koji mu je prigodom vizite kanoničke, oboržavane 12. i 13. lipnja 1843. izdao ovu svjedodžbu: »Zelus actualis parochi Georgii Ruszan in adimplendis sibi incumbentibus obligationibus, tum singularis cura et indefessus labor in ponendis tum novis ac praeexistentibus beneficialibus aedificiis restaurandis, cum non exiguo sacrificio etiam facultatum propriarum laudabilis enituit, praesertim vero in domo Dei splendor, mundicies ac ordo summus praefatum parochum reddit sume acceptabilem apud suam almam superioritatem, eumque mercede meritum ita declarat, ut ejus peculiarem omni data occasione habitura sit reflexionem.« On je počeo prvi pisati župnu knjigu spomenicu i zamolio svoje nasljednike, da ju savjesno i točno nastavljaju. Osnovao je i krasnu župnu knjižnicu, kakove valjda nema nijedna župa u nadbiskupiji, te ju smjestio u dva velika ormara u palači. Većina knjiga, medju kojima ima i starijih i novijih djela označena je tiskanom ceduljom: »Ex Bibliotheca Georgii Ruszan, Parochi Vetero-Chichensis.« Taj zaslužni muž umro je dne 22. rujna 1855.

1855.—1856. Ljudevit Moor došao je za župnika u prosincu god. 1855. Moor se rodio u Zaszadu 4. kolovoza 1821., a u svećenika je zaredjen god. 1844. Kapelanovao je najviše u Medjumurju; tako je bio god. 1849. u Selnici, a prije svog dolaska u St. Čiče u Lopatincu. Sa zagrebačkim obrtnicima Kutaschyem i Krachom načinio je ugovor o obnovi velikog žrtvenika, no prije nego je taj obnovljen, stigla ga je nenada smrt. Kad je dne 21. svibnja 1856. jašio prema Novim Čičama, bacio ga konj sa sedla i on je ostao ležeći teško ranjen nasred ceste. Kad je konj bez gospodara dobježao kući, pošli su ga njegovi ukućani tražiti i dovezli ga kući. Došao liječnik i podarhidjakon, no pomoći nije bilo; on je domalo izdahnuo.

1856.—1884. Nikola Folnegović. Rodio se dne 1. studenoga 1821. u Slanovcu, u čučerskoj župi. Njegov rodjak pok. Fran Folnegović posvetio mu je u svojoj knjizi: »Doživljaji i dojmovi« posebno poglavlje pod naslovom »Pop Nikola«[1], pa kaže, da je on daleko izvan svoga okoliša slovio kao najinteligentniji i najotmeniji župnik u Turovom polju. Zaredjen godine 1846. u svećenika, kapelanovao je sedam godina kod Pavla Stoosa u Pokupskom,

[1] Str. 61 - 69

Digitized by Google

odakle je pošao za upravljatelja župe u Kravarsko Predložen po smrti župnika Moora u rujnu 1856. po grofu Jurju Erdödyu za župnika u Starim Čičama, bio je dne 4. listopada svečano uveden, te već 7. listopada primio pod svoj krov kardinala i nadbiskupa Jurja Haulika, koji je došao, da obavi u župi kanoničku vizitaciju i da dijeli sakramenat potvrde. Folnegović župnikovao je u župi preko 28 godina. Kad je dne 30. studenoga 1884. u nedjelju došao iz Kuća poslije službe božje kući k objedu, rekao je, istom što je srknuo nešto juhe: »Meni je pozlilo, dajte da legnem!« i za pol sata bio je mrtav. Folnegović bio je vatren domorodac i rado se bavio knjigom. U Starim Čičama našao je lijepu knjižnicu, a i sam imao je mnogo knjiga. Uz to je kupio na dražbi knjižnicu svog susjeda vlastelina, odvjetnika i latinsko-hrvatskog pjesnika Pavla Kamenara. Taj Kamenar bio je pravi čudak. Sio je na gotov imutak, vrijedan koju stotinu hiljada. Nije imao potomstva, nije pio, ni kartao, ni gostio, a uza sve to umro je kao gotov prosjak. Došavši na Vukovinu, počeo je kraj dvora uz Odru zidati ogromnu zgradu — imao je biti mlin — ali ta zgrada nije bila nikada dovršena. Nakon dvadeset godina opet su ju porušili i opeku prodali za gradnju župnog dvora u Velikoj Gorici. Iz svoje knjižnice ponudio je župnik Folnegović jugoslavenskoj akademiji na dar sve, što si želi izabrati. Akademija je poslala u Stare Čiče Frana Kurelca, neka bira i donese što je za nju. Kurelac je navodno Franu Folnegoviću rekao: »Već one tri vreće knjig, što sam ih za akademiju probrao, vrijede dobrih dvije tisuće forinat.« Bit će, da je to malko pretjerano, ali ipak dokazuje, da je imao župnik Folnegović lijepu knjižnicu. Njegov bližnji rodjak Franjo Folnegović (rodj. 16. rujna 1818.) župnikovao je kod sv. Katarine u Selima zagorskim.

God. 1885—1902. Franjo Ksav. Batić. Od smrti župnika Folnegovića pa sve do 1. ožujka 1885. upravljao je župom Starim Čičama Antun Mijač, kasnije župnik u Jakuševcu. Dne 29. siečnja 1885. predložen je po knezu Maksu Mariji La Moral Thurn-Taxisu Franjo Batić, župnik u Novim Čičama za župnika. Batić rodio se od oca postolara dne 5. prosinca 1836. u Novoj vesi, u petrijanečkoj župi. Gimnaziju polazio je u Varaždinu, Požegi i Zagrebu, gdje ga je 28. srpnja 1861. kardinal i nadbiskup Juraj Haulik zaredio u svećenika. Kao mladomisnik poslan je za kapelana u sv. Martin pod Okićem, gdje je ostao do svršetka god. 1863. Odanle je premješten u istom svojstvu u Ivanec kod Varaždina. S preporukom tamošnjeg župnika Vukovića postao je dne 13. studenoga 1867. poslije Marka Rusaka župnikom u Novim Čičama. Tu je on

Digitized by Google

razvio zamjernu djelatnost. Obnovio je crkvu i nabavio veliki žrtvenik, prigospodario kapeli ranjenog Isusa lijepu svotu novaca i skrbio, da ima crkva dostojno crkveno ruho. Njegovim marom kupljeno je trsje u Šiljakovini i podignute gospodarske zgrade. U radu nije popustio niti u Starim Čičama, pa je s njegovim nastojanjem izvedeno mnogo toga na korist crkve i nadarbine. Batić bio je čovjek plemenita srca i vrli rodoljub. Umro je od mozgovne kapi dne 3. rujna 1902. u 4 sata poslije podne.

God. 1903.— Adam Podolšak rodio se dne 18. prosinca 1866. u Čretu, u župi Krapinske Toplice. U svećenika je zaredjen god. 1890. Kapelanovao je u Ščitarjevu (1890.—1891.), u Čučerju (1891.—1895.) i u Starim Čičama (1895.—1898.), odakle je otišao god. 1898. za župnika u Vrhovec. Predložen po knezu Albertu Thurn-Taxisu postao je poslije smrti Batićeve dne 18. prosinca 1902. župnikom u Starim Čičama. U tu župu bio je dne 18. siječnja 1903. svečano uveden po kotarskom podarhidjakonu Ljudevitu Knežiću. Zauzet za ljepotu kuće božje u kratko vrijeme svog dosadanjeg župnikovanja posvema je obnovio sve crkve svoje župe, dotično na novo podigao kapelu sv. Fabijana i Sebastijana. Isto tako je isposlovao, da su popravljeni i župni dvor te gospodarske sgrade. Na svoj trošak (1600 K) obnovio je nadarbinski vinograd u Šiljakovini, a altarijskim novcem (4800 K.) kupio livadu »Maleničku« u površini od 6 rali. Za njega je napokon otkupljeno god. 1907. plemićko lukno.

Završujem taj red župnika riječima, što ih je ubilježio vrijedni župnik Juraj Rusan u župnoj knjizi spomenici: »Praementionatis vero animarum curatoribus, quorum nomina ac cognomina supra conspiciuntur (teste conscientia mea) in actibus eorum externis sive insive probis, quidquam ipsis demere aut adere, vel unquam mihi animo erat; sed pro merito occasionaliter exposcente nexu rerum in scribendo, me semper vera exhibiturum, certum est.«

Duhovni pomoćnici u Starim Čičama.

Kapelan u Starim Čičama tekar je u novije vrijeme fundiran; nekada su ga morali župnici na svoj trošak uzdržavati. Župa je dosta prostrana, a proštenja u Vukovini povećala su duhovni posao, pa je u Starim Čičama bio obično duhovni pomoćnik. Da malko olakoti i župniku i kapelanu, utemeljio je župnik Marko Mravinec (1730. do 1747.) zakladu s glavnicom od 500 ren. for. za uzdržavanje kapelana. Župnik morao je u ime te zaklade odslužiti svakog mjeseca

Digitized by Google

jednu misu i obljetnicu na dan zakladateljeve smrti dne 16. studenoga.

Pobilježio sam, koliko se moglo, duhovne pomoćnike u Starim Čičama.

God. 1690.—1695. Antun Srdok, koga tadanji župnik Florijan Pavlinić zove »meus suffraganeus«.

God. 1695.—1698. o. Ivan Carlavaris, kapucin. Bit će, da je kasnije stupio medju svjetovno svećenstvo, jer se je godine 1697. potpisivao: »Karlavariis, capellanus D. Floriani Pavlinich«.

God. 1701.—1704. Juraj Čunčić. Dugovao je crkvi u Vukovini 17 ren. for. i 36 den.

God. 1705.—1706. Petar Novak.

God. 1706. (do rujna) Stjepan Dietrich.

God. 1708. Stjepan Balagović (suffraganeus — kapelan).

God. 1715.—1717. Nikola Pogledić, rodjen oko god. 1691. Bio je vrijedan, pa je bio župnik s njime vrlo zadovoljan.

God. 1721.—1722. Antun Žužak (Susak).

God. 1722. Franjo Gluščić.

God. 1723.—1724. Ignacije Maretić.

God. 1724.—1730. Nikola Domjančić, došao je kao mladomisnik u župu.

God. 1750. Ivan Sabalić, stigao je kao mladomisnik ovamo, star 28 godina. Bio je marljiv i vrijedan.

God. 1758. Andrija Jakopčić 39 god. star, 8 god. svećenik. Župnik Čeh bio je s njime zadovoljan.

God. 1760., 1762. Juraj Sopčić. Rodio se oko god 1732. Zadovoljavao je tačno svojim dužnostima.

God. 1768. Matija Vrbečić 33 god. star. Kapelanovao je do sada već preko 10 godina na raznim župama.

God. 1770. Matija Gorup.

God. 1770.—1774. Stjepan Šaranić. Iz Starih Čića premješten je za kapelana u Odru, gdje je poslije smrti župnika Basarovića (1780.) postao župnikom.

God. 1774. Mijo Belanić.

God. 1776. Ivan Kanky. Prije je kapelanovao u Kravarskom, a kasnije je postao župnikom u Novim Čičama.

God. 1776. Nikola Viroslavić.

God. 1776. Mijo Baranić, premješten je ovamo iz Siska, te postao god. 1782. župnikom u Starim Čičama.

God. 1783.—1788. Juraj Prebendar.

God. 1788.—1789. Antun Kobbe.

Digitized by Google

God. 1790.—1794. Antun Grdenić.

God. 1795. nije bilo kapelana, već je župniku pomagao kao supsidijar um. župnik bučićki Stjepan Juršić (umro 5. ožujka godine 1822.). Župnik Blažun redovito nije imao kapelana, već su mu kao supsidijari pomagali razni umir. župnici. Tako nalazimo u tom svojstvu god. 1800., 1802. i 1808. um. župnika Rafaela Palića. Ovdje je djelovao i župnik glogovnički Ivan Istvanić, koji je tri godine boravio kod župnika Blažuna, te ovdje, izvan svoje župe, i umro 12. prosinca god. 1805. u 52. godini svog života. Za cijelo je on bio domaći sin; no ipak se ne može protumačiti, kako je on mogao tako dugo boraviti izvan svoje župe.

God. 1818. Pavao Bartolić, domaći sin, umro je 9. srpnja god. 1854. kao župnik u Jakuševcu.

God. 1822.—1824. Juraj Janoški. Iz kanoničke vizite saznajemo, da je bio vrijedan svake preporuke. Umro je kao prebendar stolne crkve zagrebačke dne 18. svibnja god. 1850.

God. 1839. Franjo Domjančić umro je u Starim Čičama dne 11. travnja 1839.

God. 1839.—1841. Tomo Peraković.

God. 1841.—1848. Jakov Cerovski, umro je kao umirovljeni župnik bistranski i opat u Zagrebu.

God. 1849.—1852. Dragutin pl. Matačić, rodio se u Vinici 7. svibnja 1824., a zaredjen je god. 1846. Ignacij Ročić zapisao je u viziti od god. 1851., da još sveudilj nije kapelan u Starim Čićama fundiran, već ga je župnik na svoj trošak uzdržavao. On je imao na godinu 30 for. plaće, a osim toga dobio je na godinu oko 150 misnih stipendija, što je bilo ipak sve premalo, da bi mogao pristojno izlaziti. Arcidjakon je odredio, da ima župnik, ako njegov godišnji dohodak iznosi 450 for., kapelanu povisiti plaću na 60 for., dok se ne urede plaće. Kad je upravitelj župe Kravarsko Ivan Miković otišao godine 1852. za župnika u Ludinu, postao je Matačić upravitelj župe Kravarsko. Kasnije je župnikovao u Dubrancima. Tu je župu ostavio godine 1859.; bio je kasnije župnik u Viduševcu, a umro je u miru 20. ožujka 1894.

God. 1852.—1854. Janko Jurina. Umro je kao kapelan u Taborskom dne 25. rujna 1854.

God. 1854. Dragutin Vojaček, rodjen u Petrinji 29. siječnja god. 1825, a u svećenika zaredjen god. 1849.

Godine 1855. Ignacije Maretić, rodjen u Karlovcu 27. svibnja god. 1818., a u svećenika je zaredjen god. 1843. Kasnije bio je župnikom u Rozgi.

Digitized by Google

God. 1856. Ivan Lacković, rodio se u Sisku dne 18. lipnja god. 1830.; postao je svećenik god. 1853. God. 1854. bio je prefekt u kr. plem. konviktu. U Stare Čiče došao je iz Beča, gdje je boravio na naukama. U župnoj knjizi spomenici potpisao se kao »commembrum plurium doctarum societatum«. God. 1859. bio je kapelan u Petrovini i pošao kao župnik u Brckovljanima u mir.

God. 1866.—1868. Pavao Krömpler. Rodjen je u Zagrebu dne 9. siječnja god. 1843., zaredjen god. 1866. te živi još danas kao župnik u Kutjevu.

God. 1868.—1876. Stjepan Miladin, rodio se u Sv. Jani 7. studenoga god. 1841., a zaredjen u svećenika godine 1868. Godine 1874. obratio se on za potporu na duhovni stol. U svojoj molbenici ističe, da nema stalnog dohotka osim 50 for., što ih dobiva od župnika. Nema niti misnih intencija, jer je narod radi marvinske kuge i tuče osiromašio. Miladin je župnikovao mnogo godina u Kotarima, a umro je u miru dne 12. prosinca god. 1901. u svom rodjenom mjestu, Sv. Jani.

God. 1876. Eduardo Sorko, rodjen u Zagrebu 6. veljače god. 1847., zaredjen u svećenika god. 1871., umro je kao župnik u Bosiljevu dne 15. svibnja god. 1888.

God. 1877.—1882. Miroslav Gjuričić, rodio se u Bjelovaru dne 19. srpnja god. 1849. U svećenika bio je zaredjen g. 1875. i umro je kao kapelan u Starim Čičama 12. travnja god. 1882.

God. 1882.—1884. Dragutin Hercezi, rodio se u Varaždinu dne 23. listopada god. 1857., a svećenički red primio je god. 1881. Kao mnogodišnji kapelan u Konobi, stupio je u mir i umro u Krapini dne 2. ožujka god. 1906.

God. 1886.—1889. Nikola Kovačević, rodio se u Smiljanu dne 28. god. 1844. a zaredjen je godine 1869. Iza kako je morao ostaviti župu u Orehovici, boravio je u Starim Čičama kao supsidijar.

God. 1889.—1890. Juraj Tomac, rodjen u Molvama dne 14. travnja god. 1866., i god. 1889. u svećenika zaredjen, službuje sad kao župnik u Vojnom Križu.

God. 1890.—1892. Antun Švarić, rodio se u Samoboru dne 19. rujna god. 1867., primio je redove god. 1899. i postao župnik u Odri.

God. 1892.–1894. Franjo Stanetti, rodjen u Varaždinu dne 3. listopada god. 1866., postao je župnik u Martijancu.

God. 1894. Mato Golek, ugledao je svijetlo svijeta u Požegi

Digitized by Google

dne 14. kolovoza god. 1867. Sv. redove primio je god. 1890. Sad župnikuje u Pleternici.

God. 1894. Stanko Hitrec, rodio se u Krašiću 5. travnja god. 1861., a u svećenika je zaredjen god. 1886. Sada je župnik u Pribiću.

God. 1894. Jerko Milković, rodjen u Smiljanu 25. travnja godine 1855., postao je svećenik godine 1880. Sada službuje kao župnik u Sv. Ivanu Žabnu, a ujedno je podarcidjakon kotara cirkvenskoga.

God. 1895.—1898. Adam Podolšak, sadanji župnik u Starim Čičama.

God. 1898. Viktor Bučar, rodio se u Zagrebu dne 27. kolovoza god. 1868., zaredjen je god. 1890., a sada djeluje kao župnik u Granešini.

God. 1898.—1901. Petar Vindiš, rodjen dne 24. lipnja godine 1847. u Ludbregu i zaredjen u svećenika god. 1874. Došao je iz Ferdinandovca, gdje je bio upravljateljem župe u Stare Čiče kao supsidijar. Sada upravlja župom Kalje.

God. 1901. Ivan Koprivnjak, rodjen u Hrašću 12. srpnja god. 1868., a u svećenika zaredjen god. 1892., nalazi se sad na dopustu u svom rodjenom selu.

God. 1901.—1903. Antun Zmajlović, rodio se u Lasinji 8, siječnja god. 1868., a zaredjen je u svećenika god. 1893. Sad je župnik u Vrhovcu.

God. 1905.—1906. Ignacije Repar, rodjen u Dragi dne 3. siječnja god. 1879., a zaredjen u svećenika god. 1902.; službuje sad kao vjeroučitelj pučkih škola u Zagrebu.

God. 1907.—1908. Vinko Horvatić, rodio se u Varaždinu dne 28. prosinca god. 1900.; nalazi se sada kao župnik u Prekrižju.

God. 1909.—1910. Antun Irgolić, rodjen u Zagrebu dne 5. studenoga god. 1877., a zaredjen u svećenika god 1901. Kapelanovao je na raznim župama, a sada službuje u Mihovljanima.

God. 1910. Ivan Milković, rodjen u Krašiću dne 22. ožujka god. 1881., a zaredjen je u svećenika god. 1903. Za duhovnog pomoćnika u Stare Čiče namješten je u veljači godine 1910. iz Stenjevca. Odavle je premješten u kolovozu iste godine za kapelana u Gradec.

God. 1910.—1911. Karlo Vidmar. Rodio se u Dubravici dne 1. studenoga godine 1878., a zaredjen je u svećenika godine 1901. Službovao je na raznim župama te je došao iz Martijanaca u Stare Čiče.

Digitized by Google

Svećenici, rodjeni u župi Stare Čiče.

Juraj Habdelić, Isusovac, rodio se u Kućama god. 1609. Potanji njegov opis čitaj u članku dr. Deželića: »Književnici iz Turopolja«.

Stjepan Katulić, bio je župnik u Martijancu. Utemeljio je misnu zakladu kod župne crkve. God. 1689. nije više živio.

Andrija Katulić, brat pregjašnjega, rodio se oko god. 1658. Zaredjen u svećenika došao je god. 1682. za župnika u Križovljane, no župničku prisegu položio je tekar 11. siječnja god. 1689. Bio je tu još godine 1693. Arcidjakon Simon Juda Zidić svestrano ga hvali.

Mijo Puceković, postao je 26. studenoga 1670. župnikom u sv. Martinu u Podturnu. (Medjumurje.)

Ivan Puceković postao je dne 13. veljače god. 1685. župnik u Stupniku. God. 1687. nije ga više bilo ondje. Valjda je umro jer ga ne nalazim u knjizi župnikâ.

Juraj Puceković, prisegao je 15. siječnja 1710. za župu u Rozgi. Mudroslovlje učio je u Beču, a bogoslovlje u Zagrebu. Zaredjen je bio god. 1709. Od god. 1716.—1720. bio je župnikom u Ravnu.

Matija Berković rodio se Kućama oko godine 1671., godine 1717. postao je župnik u Martinskoj vesi. Radi starosti dobio je god. 1739. vikara u osobi Mateja Petrekovića iz Stupnika. God. 1740. još je živio.

Jakov Špičko rodio se u Čičama oko g. 1690. God. 1717. došao je za upravljatelja župe u Magjarevo, gdje se nalazio još godine 1726. kao župnik. Nosio je brkove i bradu.

Mijo Puceković, župnik u Velikoj Gorici, opisan je potanje kod župe Velike Gorice.

Mijo Puceković rodio se oko god. 1709., a zaredjen je oko god. 1734. Od godine 1745.—1748. boravio je kao kapelan u Kloštru-Ivaniću.

Matija Puceković rodio se oko god. 1750., zaredjen je bio god. 1775. God. 1777. nalazimo ga u svojstvu kapelana u Žažini. Bio je vrijedan, no od Tijelova do rujna bio je teško bolestan, pa nije bilo nade da ozdravi.

Pavao Bartolić, rodio se u Okujama, a u svećenika je zaredjen god. 1810. Kapelanovao je u Kravarskom, Starim Čičama i postao je god. 1818. župnik u Jakuševcu. Umro je dne 9. srpnja god. 1854.

Digitized by Google

Josip pl. Puceković, rodio se u Kućama dne 7. travnja god. 1864. U svećenika zaredjen je god. 1889.; službuje sad kao župnik u Dubrancima, gdje je potanje opisan.

Župni dvor.

Župnik Juraj Rusan opisao nam je u knjizi »Spomenici« još stari župni dvor, koji je našao kod svog dolaska u župu u vrlo slabom stanju. Bio je već vrlo trošan i star, a krov mu je bio tako slab, da je župnik za kišovitog vremena morao bježati iz jednoga kuta u drugi. U gornjem spratu bile su četiri sobe tako malene, da je veća bila puna, ako je bilo u njoj pet osoba. Prizemlje razliko-

Župni dvor u Starim Čičama.

valo se od prvog sprata samo po tom, što je bilo još gore, u družinskoj se sobi već nije moglo stanovati, a i klijet je bila malena. God. 1830. sazvao je Rusan mješovito povjerenstvo, te poslije toga pristupio odmah ka gradnji novog župnog dvora. Pokroviteljica udova grofica Erdödy dala je za gradnju 30 hrastovih stabala, vapno, 14.000 komada opeke za temelj i 400 for. Hrastove je posjeklo i priredilo 5 Kranjaca, koji su dobili za taj posao 170 for., a gradju su dovezli župljani.

Temeljni kamen novom župnom dvoru blagoslovio je župnik Juraj Rusan dne 19. svibnja 1831. Gradnju je vodio Pavao Kundrah sa još šest Bukevljana. Oni su se pogodili za 340 for.

Digitized by Google

Mnogo je žrtvovao za gradnju od svoga sam župnik, koji je takodjer radnike hranio i mnogo toga na svoj trošak nabavio. Sam kaže, da se je time tako istrošio, te je tako reći gol i poderan, a premda je potrošio zadnji svoj novčić, kod toga se još i zadužio.

Obveze o uzdržavanju župničkih zgrada.

U viziti od god. 1741. kaže se: »Tenentur Parochiani omnia aedificia curialia restaurare et erigere et Curiam ejusdem ab occidente et via publica sepire et reparare.«

Arcidjakon Pavao Gojmerec zabilježio je o tome g. 1762. ovo: »Tenentur Parochiani omnia aedificia Parochialia exstruere et conservare, praeter unum horreum, per defunctum quondam Parochum Mravinecz exstructum, cujus reparationem et conservationem modernus D. Parochus (volente ita et disponente defuncto Domino Cathedrali Chegetek) in se assumpsit.«

Vizita od god. 1851. veli za župni dvor i gospodarske zgrade: »Onus haec conservandi, quantum ad obligationem praestandorum materialium Dominio patronali, quantum ad operas plebi parochianae incumbit, ut occasione visitae Seniores recognoverunt.«

Župljani.

Godine 1630. imale su Stare i Nove Čiče istog župnika Jurja Srebrića. Pod župu Stare Čiče pripadala su sela: Stare Čiče, Kuće (gdje bilo do dvadeset kuća), Rakitovec, Mraclin, Lazi, Buževci, Vukovina, Okuje i Podotočje; dakle sva sela, koja su i danas osim Poljane. Župa Nove Čiče imala je opet ova sela: Čiče nove, Lazine, Ribnica, Poljana i Jagodno. Vukovinskoj kapeli pribrajala su se sela: Tržec, Okuje (gdje je bilo oko pet kuća) i Vukovina. Zanimljiv je kod toga dometak: Catholici omnes, partim Valachi, partim nostrates«. Tu nam biljšku nadopunjuje zapisnik kanoničke vizite od god. 1668. Ondje se naime kaže, da bi morali žitelji iz Okuja davati župniku dva vagana žita, ali pošto su u tom selu prijašnjih godina obitavali pravoslavni (sed quia prioribus annis in illo eodem pago, ut praemissum est, valachi habitabant, qui postmodum sunt conversi et facti catholici), nijesu župniku podavali više od jednog vagana, kako je bilo to i u selu Vukovini. Danas nema više medju narodom predaje, da bi kada u Okujama stanovali pravoslavni. Za žitelje susjednih sela Bune i Podvornice (pod župom Kravarsko), još i danas župljani pripovijedaju, da su oni bili nekada pravoslavni, pa ih još i danas zovu

Digitized by Google

»Vlahi«. Nad selom Bunom pokazuju i danas mjesto, gdje je bila nekad pravoslavna crkva i groblje. Ti pravoslavni bili su po predaji na vrlo zlu glasu kao tatovi i razbojnici. Jedna se njiva u Buševcu zove »tatska komora«, gdje da su ti ljudi svoj plijen čuvali. Bili su valjada pod turopoljskom jurisdikcijom sigurniji nego li pod zemaljskom. Pod selom Podvornica zove se jedno mjesto »vlaška gnojčina«. Tu da su nekada stanovali pravoslavni. Buševčani došli su jednom ovamo gledati, kako će svatovi dovesti snašu u kuću. Svatovi su dojašili, a i snaša je jašila. Otac mladenčev donio je vrč vina, a mati njegova hljeb kruha pred svatove. Mati se počela hvaliti, kako će joj snaša olakšati poslove, noseći joj vodu, drva i redeći joj kuću. No snaša joj odbrusila: »Boga mi, majko, ne nadaj se tomu. Kako si sama to do sada radila, tako ćeš i od sad«. U Podvornici je još danas kuća »Vasiljević«, očito su bili ti žitelji pravoslavni. Kad je Turopolje poslije turskih provala opustjelo, naselili su se u nenapučene krajeve pravoslavni, pa je tako bilo i u Okujama, Buni i Podvornici. I doista u viziti od god. 1642. spominje se još u Buni pravoslavni kaludjer. A pravoslavni žitelji Radonica i Jovan Obradović pritužili se onda arcidjakonu protiv kravarskog župnika glagoljaša Petra Perušića, da je njihovu sestru Magdu vjenčao sa Lazom Rajakovićem, koji ju je oteo, premda je bunski kaludjer svečano prosvjedovao protiv te ženidbe.

Kao što u ostalim župama, tako je bilo i u ovoj. Neki su za žive prve žene ili muža uzimali sebi drugu ili drugog. God. 1642. ističu se takovi: Grgur Zagorec i neka Agata, koju je uzeo Juraj Bartolić.

Za vizite od 10. ožujka god. 1642. starješine župne crkve nijesu položili račune arcidjakonu. On je na to odredio, da moraju to učiniti 27. ožujka pred župnikom Andrijom Cvetetićem i pred činovnikom župnog pokrovitelja grofa Nikole Erdödya i drugim iskusnim muževima.

Župnik Toma Bogdan tužio se na svoje župljane, što je jedva od njih dobivao na godinu po vagan žita, dok su njegovu predšasniku Andriji Cvetetiću davali po vagan pšenice. Župljani su davali prije župniku, budući da su imali dosta šuma, ogrijevna drva, ali njemu su to uskratili, te ih je morao sâm kupovati. Župljani su bili u to vrijeme svi katolici (populus alioquin catolicissimus), ispovjedili i pričestili su se svi o Uskrsu i nije bilo javnih grješnika; ipak je bio taj narod svojeglav i vrlo tvrdokoran (suae cervicis et obstinatissimus).

U viziti od god. 1690. kaže se, da u župi nije bilo javnoga grješnika, osim onih, koje su već župljani medju sobom kaznili (prae-

Digitized by Google

ter eos, quos iam Parochiani intra se puniverunt). Župnik Florijan Pavlinić ustajao je na župljane, da su nemarni u radu za župnu crkvu — jamačno nijesu htjeli da obave nužne popravke. God. 1692. nalazimo u župi neke muževe, koji su živjeli rastavljeno od svojih supruga i obratno. Arcidjakon Stjepan Nedelko zapovijedio je župniku i crkvenim starješinama, da pritjeraju žene k muževima i muževe k ženama. God. 1699. potužio se župnik Stjepan Matačić na jednog župljanina, koji da ga nije pustio u svoju kuću, kad je išao s križecom kuće blagoslivljati.

Arcidjakon Pavao Tuškan zabilježio nam je u vizíti od godine 1704., koliko je bilo onda u župi glava obitelji (patres familias). Bilo ih je naime u Starim Čičama 18, u Podotočju 21, u Kućama 49, u Rakitovcu 20, u Bulencima 16, u Lazima 8, u Mraclinu 43, u Okujama 17 i u Vukovini 22. Medju župljanima nije bilo velikih pogrješaka. Obdržavali su vjerno i nedjelje i blagdane, a ako je tko u tom prekršio, platio je crkvi kaznu (mulctatur pro Ecclesia). Župnik Stjepan Matačić jadao se na župljane, da mu nerado podavaju lukno. God. 1709. kršteno ih je u župi do 11. studenoga 166 osoba, a vjenčano je 27 parova.

God. 1741. nije bilo tužbe na župljane. Navodi se jedino, da je žena Simona Kunovića bila pijanica i raspikuća (potatrix et dillapidatrix) pa se tepla po susjedstvu. Arcidjakon je odredio, da se ima svojoj kući povratiti, da ne bude tako u pogibli »incontinentiae«. God. 1758. bilježi se, da su svi župljani udovoljili dužnosti uskrsne ispovijedi, osim nekog Gaše Lučića, kojeg imaju činovnici turopoljski prisiliti, da toj crkvenoj dužnosti udovolji. Župnik Josip Čeh Babočaj prigovarao je, da mu župljani ne će popravljati zgrade.

God. 1768. bilo je u župi 175 glava obitelji. G. 1799. bilo je u župi:

Selo:	Kuća:	Oženjenih parova:	Osoba:
Stare Čiće	18	57	184
Vukovina	21	64	240
Mraclin	39	93	367
Okuje	14	40	153
Lazi	5	13	55
Buševac	25	44	212
Rakitovec	21	55	246
Kuće	52	120	447
Poljana	7	39	139
Podotočje	10	34	112
Ukupno . .	212	559	2155

Digitized by Google

God. 1851. bio je u kućama i pučanstvu ovaj razmjer:

Selo:	Kuća:	Oženjenih parova:	Osoba:
Stare Čiče	19	57	226
Vukovina	23	74	308
Mraclin	72	150	643
Okuje	14	37	175
Lazi	7	12	46
Buševac	49	71	360
Rakitovec	29	57	293
Kuće	62	114	549
Poljana	6	29	133
Podotočje	14	48	215
Ukupno . .	295	649	2948

Arcidjakon Ignacije Ročić vrlo hvali god. 1857. župljane. O njima kaže, da su u opće dobre ćudi (caracteris boni), da vrlo marljivo polaze crkvu i da idu vrlo rado na ispovijed i pričest, tako da bi onoga čudno gledali, koji bi to češće zanemarivao. Opazio se je i napredak u kršćanskom nauku. Izmedju naroda i župnika Jurja Rusana vladala je lijepa sloga.

Razne bilješke iz povjesti župe.

Predaja na turske provale još se danas živo uzdržala u župi Starim Čičama. Narod pripovijeda, da su turske čete dolazile često ovamo pljačkati, osobito pod večer, kad se smrklo. Kazuju, da su Turci osobito rado lovili mlade žene i djevojke, pa sa se one već za dana žurile kućama svojim. Gospodar zadruge sazvao je već za dana svu žensku čeljad u kuću i onda se dobro zatvorila kućna vrata. Ta predaja osnovana je doista na historijskoj činjenici, jer su Turci, osobito dok su sjedjeli u Petrinji, često dolazili pljačkati u lijepo i plodno Turopolje. U selu Rakitovcu zove se još danas jedan most; »turski most«, a dio turopoljskog luga, koji graniči sa selom: »turska greda«.

Vrijedni starac Josip pl. Kovačević iz Buševca pripovijeda još danas nekoliko pripovijesti o tim turskim posjetima. Pričala mu ih njegova majka, rodjena god. 1813., a njoj opet njezina majka.

Članovi plemićke zadruge Rožićeve iz Buševca orali su na njivi. Došlo je vrijeme ručka, a ručka nema. Kad su postali već nestrpljivi, pošao jedan kući, da upita zašto im ne šalju ručak. Ukućani se odmah dosjete jadu, jer je snaša već davno odnesla ručak na polje. Popeo se jedan na jelu, koja je uz kuću rasla i doista na

Digitized by Google

putu u kravarske bregove ugledao tursku četu na konjima. Jedan od konjanika imao je uza se snašu, u bijelo odjevenu. Ljudi su odmah sjeli na konje, pa za Turcima u potjeru. Uzeli su sa sobom i velike domaće pse stražare, koji su im pomogli turske konje zaustaviti. Doista su Turke dostigli, posjekli i oteli snašu, no ta nije dugo živjela, već je radi pretrpljenog straha doskora umrla.

Plemića Šabarića iz Mraclina zarobili su Turci, ali je iz ropstva sretno kući umakao. No Turčin došao je za njim i tražio od njega otkupninu. Kad nije imao čime da plati, poveo ga Turčin opet u ropstvo. Kad su putovali kroz lug Dubravu, odrezao je Šabarić veliki štap. Kad ga Turčin pitao, što će mu štap, odgovorio mu je, da će njime ubiti pticu, koja će biti obojici dosta za jelo. I udri po Turčinu i ubije ga. Šabarić se tako oslobodio iz ropstva, no od straha ostavio je u šumi turskog konja, na kojem su bile pune bisage zlatnog novca, što ga je Turčin ubrao od ostalih pobjeglih zarobljenika po Turopolju.

Uhvatili Turci plemića Katulića iz Buševca. Kad su ga vodili iz sela kroz obližnju šumu, zamoli ih, da smije, opraštajući se od svog doma, zadnji put zapjevati. Turci mu to dozvolili, a Katulić poče glasno pjevati. Njegov su pijev dobro razumjeli Buševčani, pa hajd za Turcima. Posjekli ih sve do jednoga, a zarobljenika oslobodili iz sužanjstva.

God. 1657. obdržavao se jubilej. Biskup Petar Petretić poslao je onda o obdržavanju jubileja u pojedine arcidjakonate svoju okružnicu. Svagdje bila je odredjena jedna crkva, obično crkva sv. Trojstva, sv. Križa ili bl. Dj. Marije, do koje su morali župnici voditi svoj narod u procesiji. Za župe Šćitarjevo, Nove Čiče, Stare Čiče, Veliku Goricu i Odru bila je kao takova odredjena crkva bl. Dj. Marije u Vukovini, znak, da je to već onda bila odličnija crkva, jer nije odabrana crkva u Velikoj Gorici, već ova. Jubilej imao se proglasiti na nedjelju sedamdesetnicu, a trajao je 31 dan. Župnik morao je narodu protumačiti svrhu jubileja i upozoriti ga, da dodje u što većem broju na sv. ispovijed i pričest. Župnici i kapelani morali su u to vrijeme svaki dan ispovijedati, a jedan put na tjedan voditi svoje župljane u procesiji k Majci božjoj u Vukovini.[1]

Oko god. 1668. ostavila je plemenita gospodja Ana Lučić župniku oranicu od šest rali uz pogodbu, da se župnici staročički sjećaju njezine duše kod sv. misa. Kasnije je ona tomu prido-

[1] Gl. Ecclesiastica III. br. 8/126. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

dala još livadicu u Kućama, nedaleko kapele sv. Fabijana i Sebastijana.[1]

Godine 1668. bile su u Vukovini dvije kurije: vukovinska i kurija pok. Ivana Škrlca, koju su onda posjedovali zagrebački Isusovci.

God. 1689. ostavio je Stjepan Katulić, župnik u Martijancu, rogjen u župi Stare Čiče i njegov brat Andrija Katulić, župnik u Križovljanima 400 ren. for. za utemeljenje misne zaklade. Od te svote pozajmio je 200 for. Ladislav Orahoczi, a 200 for. udova Legrady rodj. Gereczy. Župnik morao je čitati svakog mjeseca za utemeljitelje dvije mise, isto tako dvije mise na kvatre, te rekvijem na godišnjicu smrti i to za Stjepana u srpnju, a za njegova oca Mateja u travnju. U ta dva slučaja morala su zvoniti zvona u oči godišnjice i kod rekvijema.

God. 1692. vršio je patronatsko pravo nad župom grof Franjo Erdödy, kapetan petrinjski, vlastelin u Novim Čičama.

God. 1695. spominje se, da je Petar Pucz, župnik u Donjoj Stubici, ostavio župniku svoga kmeta Matiju Tomšića iz Podotočja, koji je morao župniku tri dana u tjednu raditi takodjer i sa blagom, a imao je u njegovoj šumi drvariju i pašu. Župnik morao je u to ime čitati na godinu 24 mise u vukovinskoj crkvi i to 6 za župnikova oca, 6 za majku, a 12 za oproštenje njegovih grijeha. Kad bi tko htio toga kmeta otkupiti, morao bi župniku platiti 300 ren. for.

God. 1704. bio je župni pokrovitelj grof Nikola Erdödy posjednik imanja Želin.

God. 1741. bile su u župi ove plemićke kurije: kurija Klarisa, kurija Isusovačkog sjemeništa sv. Josipa, kurija Jurja Pucza, kurija Ivana Pucza i kurija potpukovnika Paraminskija. Od svake kurije dobivao je župnik objed na godinu.

Te su godine bila u župi propela: u Kućama (2), u Podotočju (2), u Starim Čičama (3), u Mraclinu (2) i u Rakitovcu (1).

Za učitelja ili bolje za orguljaša nije bilo u župi zaklade. No da se služba božja u vukovinskoj crkvi dostojnije obavlja, bio je za učitelja primljen neki Lovro Fridrich »syntaxista«.[2] Stanovao je u kući, sagradjenoj na trošak crkve, imao od nje 4 rali oranice i koma-

[1] Za tu oranicu položila je općina Kuće arcidjakonu Pavlu Gojmercu svotu od 150 for., pa je stvorena altarija, po kojoj je morao župnik za zakladateljicu čitati 9 misa na godinu.

[2] Dekret namještenja primio je od arcidjakona Stanka Pepelka 23. veljače 1741.

Digitized by Google

dićak vrta. Od župljana nije dobivao ništa. Župnik Marko Mravinac spomenuo je prigodom vizite god. 1746., da je on nesposoban za za vršenje učiteljske službe, jer nije imao glasa. Njegov nasljednik Čeh bio je s njim zadovoljniji. Učenika nije imao. Bio još g. 1768. Kao nove misne zaklade nabrajaju (god. 1741): 1. Mije Pucekovića župnika u Velikoj Gorici s glavnicom od 200 for. Župnik morao je čitati svakog mjeseca za utemeljitelja jednu misu.

2. Ane rodj. Baronay, udove Bušićeve s glavnicom od 200 for. i 12 misa na godinu. (God. 1744.) 3. nova zaklada Mije Markulina s glavnicom od 200 for. i s obvezom, da se odsluži 12 misa na godinu.

God. 1762. bio je župni pokrovitelj Antun Erdödy, a god. 1799. grof Josip Erdödy.

Bit će, da je mnogi, koji se je Majci Božjoj vukovinskoj zagovorio, bio uslišan, pa je šteta, da nam nijesu razna ozdravljenja popisana. Sačuvao nam se samo iz druge polovine XVIII. stoljeća kratak opis (4 str.) u župnom arkivu, kojega ovdje priopćujem. Valjada je koji župnik zabilježio ovo: »Milosche od Marie Vukovinszke zadoblene. Letto 1760. Jakob iz fare granessinske detecze po imenu Gregura, pol drugo letto sztaro, vidil je vech mertvo nego sivo od sztrasne nevolye vu zibchiczi leseche czel chedan, prez vszake hrane. Selech deteczu szvojemu pomochi, osztavlyajuch vrachtva zemelyszka k Bogu zdihavati y na vnoga meszta za sivlyenye ali szmert, zagovarjati je pochel. Ali kak berse k milostivne Marie Vukovinszke bie bil zagovoril detecze od maike prosiloje mlechnu hranu, koju kada bi prijelo, dusicza musze od tella razluchila.

Szpodobnem nachinom Barbara Bassich iz Grachan od sztrasne tiskavicze pred vremenom detecze mertvo je porodila, ali selejuch Dussu k Bogu poszlati, detecze mertvo k Marij Vukovinszke je zagovorila y nut milosche? detecze je osivilo y sz. kerst je prijelo, zatem Dussiczu szvoju po milosche Marie Vukovinszke med Angele vnebu je nasztanilo.

Niti manyu miloschu od Marije ni zadobila Barica Szosztarich iz Gor, koja od tomina do trih kraly velik strah je terpela po nochi y po dnevu, da zasze ni znala pred sztrahom odurneh sztrassil, koja szu joi pred ochi dohajala, ali zadnich dajoi je Maria Vukovinszka napamet doszla, y knyoi dabisze billa zagovorila, vszega sztraha jesze oszlobodila, y koia pervo vu sztrahu prez pameti je bludila, pottlam veszela y szegurna Maiku Mariu na Vukovinu, dar donassajuch je pohodila.

Ovak takaisse Mariu V. szpoznal je Vrachiteliczu Jacob Vi-

Digitized by Google

dassich iz Stubnika, koi tri czele chedne terpel je tiskanye, koi vu vszeh dnevih od velike nevolye nikai hrane ni priel y kaksze k Mary szimo po zagovoru vtekel, tiskavicza jemu prestala, ij ches malo vremena pervo zadobil je zdravlye.

Ovo y drugi Janko Zagoracz iz pokupszkoga hoche valuvati, da po Marie V. tiskavicze, koju chedan czel je terpel, jesze oszlobodil. Moralizatio.

Daje Maria Vukovinszka zdravje betesneh y obramba vu vszeh nevolyah, to poszvedochiti more Mathias Perkovich iz fare zasinske, koi tri dni y tri nochi griz sztrassen terpel je, ad Mariam facto voto a contorsione et corosione liberatus est.

Jure Ivanovich iz zasinachke fare od Bosicha do trojak je lesal, facto voto ad Mariam V. convaluit.

Gregur Fabjankovich od novoga grada, videchi da szuszedi nyegovi marsiczu od nemile kuge pomorjenu iz hlevov szvojeh van voze y plachuch zakopaju, is votum fecit ad Mariam Vukovensem, pestilens aer neque lues animalibus ejus nocuit.

Jurai iz Odre, buduch zafelt Capellana vu tabore, kada hotejuch blise soldatov vu boju biti, da ranyenomu bude mogel na dussi pomochi, dospel je y on vu pogibel, da okol nyega globussi jeszusze nepriatelszki szipali y szable kreszile, on vu ovoi pogibeli k Marie Vukovinszke jesze preporuchil ter gdeszu okolo nyega mertvi padali, on niti male rane ni zadobil, nego po milosche Marie szrechno je izesel, y szimo na zahvalnoszt po maiki szvoi dva duplira je vchinil doneszti.

Ovde tulikaisze pri Marie miloschu je zadobila Maricza trohar iz Siska, koja imala je ranu na noge, votum fecit ad Mariam, pedem resanatum optinuit.

Spodobnem nachinom miloschu Marie zpoznal je Thomo Kostelich iz gor, koi dvoje dechicze od velike nevolye tri dni y tri nochi, kakti mertvu na poszteli lesechu je gledal, zato pochel je zdihavati Bogu y k Marie Vukovinszke, dasze dechiczi onoi szmiluje ali szmertjum ali zdravjem et ecce post factum votum ad Mariam una proles mortua, alia resanata est. Moralizatio instituatur.

Szimo takaisse na szvedochansztvo biti more sena iz Cerja fare kravarszke, koia pet miseczi je lesala, kad bisze k Mary na Vukovinu zagovorila, chez kratko vreme je ozdravila y Maiku Mariu szimo je pohodila.«

Kako iz tih slučajeva saznajemo, hodočastili su k Majki božjoj vukovinskoj ljudi iz dosta udaljenih strana, znak, da je bilo to proštenje na daleko i široko poznato. Ova ozdravljenja upotrebio je

Digitized by Google

valjda župnik ili koji drugi svećenik u propovijedi prigodom proštenja, kako nam svjedoče riječi: »Moralizatio« i »Moralizatio instituatur.« Šteta, da nije bilo knjige, u koju bi se svi takovi slučajevi bilježili, jer bi bili s više strana zanimljivi.

Iz vremena francuske uprave u Turopolju sačuvala nam se zanimljiva okružnica župnicima, koja je bila medju inim upravljena i: »A' Monsieur Monsieur Adalbert de Blasun Curé a Vukovinna«, a koja se tiče vodjenja matica od civilne oblasti, te je bilo župniku zabranjeno crkveno vjenčati one osobe, koje nijesu dokazale, da su ženidbu sklopile prije toga pred načelnikom (mêrom).[1] Zanimljivo je, da je ta okružnica sastavljena i za naše strane u njemačkom jeziku, a glasi doslovce:

Provinces d'Illyrie
Nro.

INTENDANCE DE LA CROATIE CIV.e

DIVISION

Carlstadt den 25. Jänner An 1812.

Herr Pfarrer!

Die Illyrischen Länder haben den glücklichen Zeitpunkt erreicht in welchen sie die Wohlthaten der Französischen Gesetzgebung erhalten, diese welche so wie der Glauben, in jeder Rücksicht auf das Wohl der Völker abziehlt, bezieht sich hauptsächlich darauf, um die theuresten Verhältnisse der Bürger vorzusehen und zu sichern.

Eine der wichtigsten Verordnungen ist die, welche den weltlichen Stand der Bürger betrift, sie hat anerkannt dass dieser wichtige Gegenstand auf einer einfachen und gleichförmigen Arth beruhen muss, zu welcher alle Bürger zugelassen seyn können, und in diesen Sinn musse sie die darauf bezüglichen Amtverrichungen einens weltlichen Beamten oder Maire der Gemeinde anvertrauen:

Er allein kann die wahren Urkunden der Geburthen, Heurathen, Sterbfälle empfangen, er allein kann der gleichen Urkunden die Rechtsbeständigkeit und Gesetzlichkeit ertheilen, welche die Bündnisse berechtigen und, die Rechte und Ruhe der Familien zusichern.

Sie sehen leicht ein Mein Herr, die Klugheit dieser Anordnung, sie begreifen, dass solche zum Grund das allgemeine Wohl hat, und dass solchermassen sie keinesweges dahin abzweckt, die Bürger von

[1] Gl. Dr. Bogumil Vošnjak: »Ustava in uprava ilirskih dežel«. — Zbornik Matice slovenske, sv. XII. str. 239.

Digitized by Google

den Glaubens Grundsätzen abzurufen, welche diese empfangen haben, und beyzubehalten verpflichtet sind.

Sie können mein Herr die Aufnahme der dabey üblichen Geistlichen Zeremoniens Urkunden fortsetzen, jedoch können diese bloss auf das Geistliche Bezug haben.

Es ist folglich sehr wesentlich, dass die Bürger sich in diesen Theile unserer Gesetze belehren, unterichten Sie darinn Herr Pfarrer, damit sie von ihnen lernen, dass ihre erste Pflicht als zu gleich auch ihr grőster Vortheil sey solche genau zu befolgen. Sagen sie Ihnen, dass sie bestimmt, vorzüglich über ihr Wohl zu wachen, niemanden zu den bey Ehen, Geburth und sterbfällen gebräuchlichen Kirchen Ceremonien ohne Vorläufiger Rechtfertigung, der erfülten gesetzlich Vorgeschriebenen weltlichen Pflichten zulassen können.

Die Regierung erkännet die Einsichten, und die gute Stimung der Geistlichkeit, es wird mir angenehm seyn, derselben, die zusicherung davon durch die Bekanntmachung des Eifers und Bestrebens, womit die Geistlichkeit dieses Landes zur Volziehung der Gesetze aus allen Kräften mitwirken wird, zu erneuern.

Genehmigen Sie mein Herr die Versicherung meiner ausgezeichneten Achtung.

Auditeur im Staats-Rathe
Intendent v. Civil Croatien
M. de Contade.

God. 1871. prodano je imanje Zelin-Čiče, pa je s tom prodajom patronat nad župom prešao od grofa Stjepana Erdödya de Monyorokerek na udovu Helenu Thurn i Taxis.

God. 1873. vladala je u župi marvinska kuga.

God. 1877. dne 18. srpnja potukla je silna tuča čitav kraj od sv. Martina pod Okićem do Oborova. U 10 sati u jutro podigla se strašna oluja, koja je počinila veliku štetu.

God. 1804. dijelio je u župi sakramenat sv. potvrde biskup Maksimilijan Vrhovac. On je došao dne 29. rujna iz Pešćenice i dojdućeg dana dijelio sv. potvrdu u Vukovini. Objedovao je u Novim Čičama, gdje je dojdućeg dana potvrdjivao. Sam je zabilježio u svom dnevniku, da bi se mogle župe Stare i Nove Čiče, jer su u obojim župama bile trošne i župne crkve i župni dvorovi, spojiti. U tom slučaju pripalo bi selo Okuje župi Velikoj Gorici, a župnik obadviju župa, koji bi sjedio u Novim Čičama, mogao bi imati dva kapelana. Iz Novih Čiča pošao je biskup u župu Šćitarjevo.

Biskup Vrhovac došao je još jedan put po apostolskom poslu

Digitized by Google

u župu i to god. 1824. Dne 11. srpnja dovezao se je iz Kravarskoga preko Rakitovca do crkve bl. Dj. Marije u Vukovini, gdje je bio svečani doček. Biskup je odsio u Blaškovićevoj kuriji. Dojdućeg dana bila je u Vukovini sv. potvrda i kanonička vizitacija. Za župnika Adalberta Blažana kaže biskup, da je sposoban i gorljiv, ali bolježljiv i slab. Župna crkva bila je pod interdiktom, jer se već raspadala dočim je bila vukovinska crkva: »elegans et bene instructa«. U Starim Čičama ostao je Vrhovac i dojdućeg dana i dijelio sv. potvrdu, a poslije podne odvezao se u Nove Čiče. Svečani doček bio je kod kapele ranjenog Isusa, jer je bila župna crkva vrlo trošna. Odsio je biskup u vlastelinskom gradu.[1]

God. 1856. 7. listopada dijelio je u župi sv. potvrdu kardinal i nadbiskup Juraj Haulik. Dne 27. kolovoza 1878. dijelio je sv. potvrdu posvećeni biskup i generalni vikar Janko Pavlešić, a 9. srpnja 1895. sadanji nadbiskup dr. Juraj Posilović.

[1] Gl. Dnevnik biskupa Vrhovca u nadbiskupskom arhivu.

Digitized by Google

Župa Velika Gorica.

Župna crkva.

Župna crkva u Velikoj Gorici[1] spominje se već u popisu župa Ivana, arcidjakona goričkoga, od god. 1334. s imenom: crkva blažene Djevice u polju (beate virginis in campo). Kako mnoge ostale crkve, nastradala je i ona prigodom provale Hasan-paše god. 1593. u Hrvatsku. To posvjedočava zapisnik vizite kanoničke od god. 1622., gdje se o njoj kaže: »quae etiam post prophanationem tempore disturbiarum factam, reconciliata esse perhibetur«. Bit će, da tako znamenita crkva nije dugo ostala opustošena, već su ju žitelji brzo iza toga popravili i uredili.

God. 1608. imala je crkva slab krov, pa je kongregacija plem. općine turopoljske od 1. ožujka 1608. zaključila, da treba do Uskrsa pripraviti potrebite daske, kako bi se crkva na novo prekrila.[2] Pred njezinim glavnim vratima (prae foribus ecclesiae) stajala je nekad kapela Majke Božje. Ta je kapela bila, sva je prilika, drvena i već dosta trošna, jer je kongregacija plem. općine dne 22. travnja 1617. zaključila, da se ima ta kapela na novo sagraditi. Svaka od obližnjih kuća morala je dati za njezin krov po dvanaest dasaka.[3]

Više toga o župnoj crkvi saznajemo iz zapisnika, što ga je sastavio arcidjakon Benko Vinković, prigodom vizite kanoničke, što ju je obavio na utorak poslije bijele nedjelje god. 1622., iza kako je po običaju odslužio sv. misu i rekao sakupljenom narodu propovijed. Crkva bila je za onda dobro pokrivena i prilično čista. U njoj su bila tri kamena žrtvenika, od kojih je bio samo veliki posvećen

[1] Gorica imade mnogo u našoj domovini. Dvanaest je mjesta, koja se zovu jednostavno Gorica; osim tih nalaze se banska Gorica, bijela Gorica, Blažina Gorica, Kurpezova Gorica, Marija Gorica, Vukova Gorica i Žugčeva Gorica. Tri se mjesta zovu imenom mala Gorica, a samo je jedna velika Gorica. U našoj nadbiskupiji tri su Gorice župe: Mala Gorica, Marija Gorica i Velika Gorica; od njih je najpoznatija naša Velika Gorica, sijelo turopoljske plemenite općine.

[2] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« sv. IV. str. 493.

[3] Gl. ib. sv. IV. str. 515.

Digitized by Google

i svim potrebnim opskrbljen. Svetotajstvo čuvalo se pristojno, ali nije bilo pod ključem, niti se nije u propisano vrijeme obnavljalo. Krstionice nije bilo, niti sv. ulja, već je župnik Ivan Ivčić bez toga krstio. I ispovijedaonice nije bilo, već je župnik protiv propisa ispovijedao u sakristiji. Bilo je za onda u opće malo crkvi, koje bi imale ispovijedaonicu. Kako je župnik arcidjakonu kazao, nalazila se u toj župi matica krštenih i vjenčanih, pisana glagoljskim pismenima (liber habetur aliquis glagolitice conscriptus). Crkva nije imala nikakvih stalnih dohodaka, jer je njezine nekretnine uživao župnik. Potrebiti popravci obavljali se brigom crkvenih starješina, pobožnim darovima i rasporezom župljana.

Crkva je bila zidana od starine. Kako razabiramo iz zapisnika vizite kanoničke od god. 1642., bilo je svetište nadsvodjeno. Crkveni krov bio je za onda već trošan, pa su pripravili potrebite daske, da se crkva na novo prekrije. Za veliki žrtvenik nabavljena je u to vrijeme nova lijepa slika. U crkvenom zvoniku visjelo je jedno zvono a groblje, koje je bilo oko crkve, bilo je dobro ogradjeno. Da se može crkva od svog imutka uzdržavati i popravljati, poklonila joj je plem. općina turopoljska 20 rali zemljišta (pro aedificio Ecclesiae data). Te su zemlje bile nekad svojina Petra Fabijankovića, pa su, pošto je on umro bez nasljednika, pripale plem. općini.

Iz zapisnika vizite kanoničke od god. 1653. vidimo, da je bila crkva dobro pokrita; jedino na svetištu i sakristiji bio je krov već slab. Pred crkvom bilo je drveno predvorje. Veliki žrtvenik bl. Dj. Marije, ukrašen slikom i kipovima, bio je posvećen, a tako i crkva. Na desnoj strani bio je pokrajni žrtvenik sv. Mihaela, a na lijevoj strani žrtvenik sv. Jurja. Oko god. 1653. napravio je po nalogu turopoljske općine neki Nikola Stančević iz »Torsacza« kod Vukovine novi drveni zvonik, u kojem su bila dva zvona, a podjedno je i crkvu na novo prekrio. To je on učinio i na župnoj crkvi u Dubrancima, pa mu je plem. općina dne 4. siječnja 1653. dopustila, da smije svoje svinje tjerati u Bunski lug, te kako on, tako i njegovi nasljednici, za svaku svoju gradnju, smjet će uzimati potrebito gradjevno drvo iz zajedničke šume.[1] Čini se, da je u crkvi bilo sve što je potrebno, jer je god. 1653. imala pet kaleža, krasnu pokaznicu, ciborij, jedanaest misnih odijela i ostale crkvene predmete.

God. 1668. obavljao je u goričkoj župi kanoničku vizitaciju, arcidjakon Ljudevit Vukoslavić. U svom zapisniku spominje on, da je župna crkva doduše zidana, ali dosta malena, tako, da je

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« sv. IV. str. 143.

Digitized by Google

bilo predvorje veće od crkve. Rasvjetljivalo ju pet prozora, a imala je samo jedna vrata. Ladja imala je jednostavan, ravan strop. Tri žrtvenika bila su slikana. Crkveni tarac bio je dobar. I sakristija

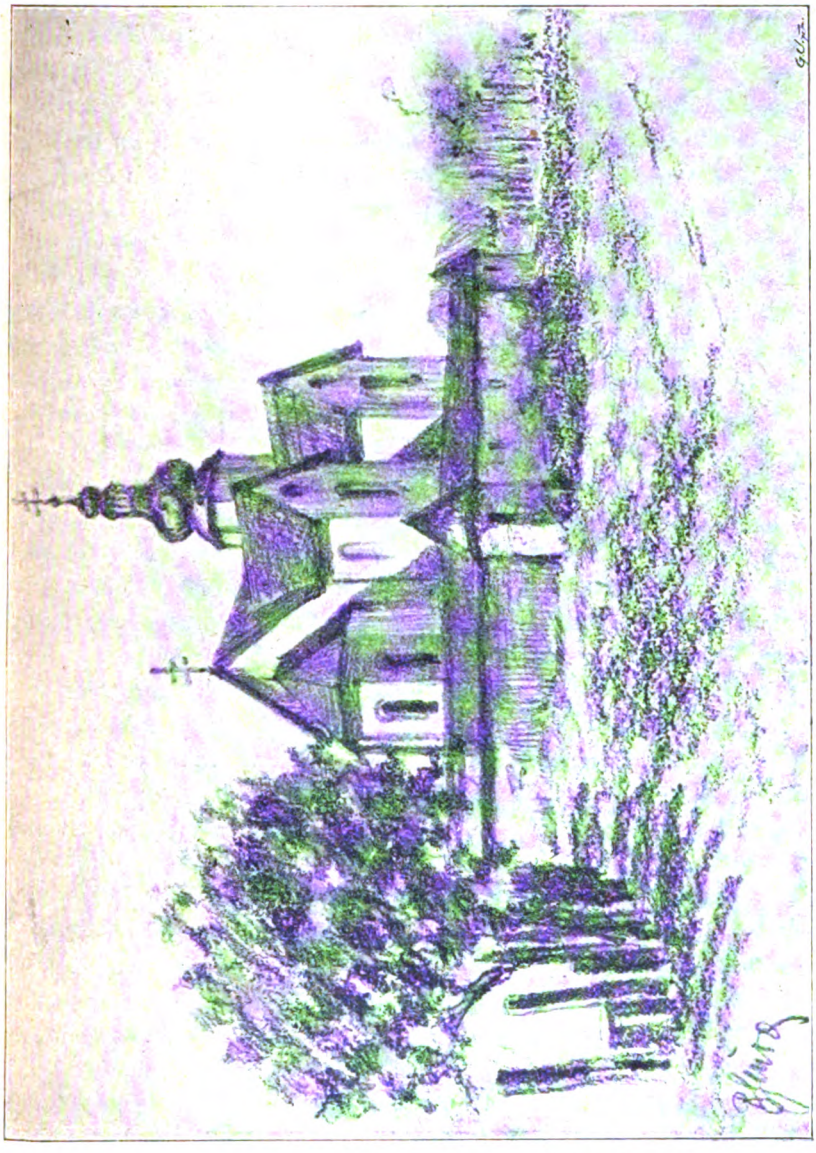

Župna crkva u Vel. Gorici prije obnove.

bila je malena, nadsvodjena, ali njezin svod bio je puknut, pa se bilo bojati, da se ne sruši. Medju crkvenim predmetima spominje se i božji grob, velika rijetkost u ono vrijeme. Vrijedan je spomena i prelomljeni križ, kome je gornji dio bio je od suha zlata, a donji

Digitized by Google

od srebra. Križ bio je urešen s dvanaest većih i četiri manja rubina i četiri safira. Crkva imala je i jedan pjevnik (cantuale). Učitelja doduše nije bilo, koji bi pjevao pod službom Božjom, ali arcidjakon drži, da bi ga valjalo namjestiti radi proštenja (propter concursum populi). U sjednici plem. općine od 30. siječnja 1675. zaključeno je, da se ima crkveno žito prodati, a dobivenim novcem i ostalim glavnicama upravljat će plem. općina.

U viziti od god. 1678. potanje nam se opisuju žrtvenici župne crkve. Na velikom bio je kip bl. Dj. Marije medju kipovima sv. Ivana Krst. i Ivana Evangjeliste. U drugom predjelu bio je u sredini kip Boga Oca, a sa strane kipovi sv. Petra i Pavla. Na evangjeoskoj strani bio je žrtvenik sv. Jurja sa svečevim kipom i slikama sv. Lavrencija i sv. Barbare. Na strani epistole bio je opet žrtvenik sv. Mihaela sa slikama sv. Mihaela i sv. Jurja. I u predvorju bili su žrtvenici, ali nijesu bili ničim ukrašeni. Propovijedaonica i pjevalište bili su napravljeni na seljački način. Krstionicu su na novo nabavili. Groblje oko crkve bilo je slabo ogradjeno.

Već se u to vrijeme počelo misliti, da se sagradi nova župna crkva, jer je bila dosadanja za prostranu velikogoričku župu očito premalena. Da toj potrebi barem ponešto doskoče, sagradili su god. 1679. na hrastovim gredama novo prostrano predvorje, koje se gradilo već prema nacrtu za novu crkvu (proportionatae ad erigendam novam ecclesiam). Tadanji arcidjakon vizitator naložio je, da se moraju upravo radi gradnje nove crkve (cum parochia intendat noviter ecclesiam extruere) svi crkveni dugovi utjerati, kako bi se mogli radnici isplaćivati. No do gradnje ipak nije još tako brzo došlo. U viziti od g. 1681. spominje arcidjakon barun Aleksander Ignacije Mikulić, da je već mnogo kamenja dovezeno. I arcidjakon Ivan Josip Babić našao je za vizite od god. 1685. pripravljeno vapno i drugu gradju, ali se ipak još nije gradilo. Stara je crkva bila već ruševina. Arcidjakon napominje, da su bili župljani već kroz više godina opominjani, da počnu graditi. Zato on još po zadnji puta očinski sve i svakoga ozbiljno opominje, da pristupe k gradnji nove crkve, jer ako poslije tolikih opomena i vizitacija za godinu dana ne sagrade crkve, prisilit će se na to crkvenim kaznama. To je valjda pomoglo, te se počelo življe raditi oko gradnje nove župne crkve. Sačuvala nam se isprava tadanjeg župana Stjepana Poglediča Kurilovačkoga, od 10. lipnja 1686., koji svjedoči, da je tadanji župnik gorički Mijo Puceković s crkvenim starjesinama Nikolom Diankovićem, Andrijom Puničićem i Jurjem Novakom sklopio ugovor s Ivanom Szreglierom, zidarskim majstorom o

Digitized by Google

gradnji nove župne crkve. Oni su majstoru obećali 1100 ren. for., što u gotovom novcu, što opet u žitu i vinu, što je on imao preuzeti po onoj cijeni, koja je bila na zagrebačkom tržištu, a on se nasuprot obvezao crkvu svu sazidati i dovršiti (ut ydem antelatus murarius . . . dictamque Ecclesiam totaliter muro extruere, aedificare ac ad finem deducere debeat et teneatur. Sitque adstrictus et obligatus). Ta se isprava pisala na goričkom župnom dvoru, a nazočan je bio onda i kanonik zagrebački Petar Stabarković, koji je valjada tom zgodom blagoslovio temeljni kamen nove crkve (qui quidem et benedixit lapidem). Gradnja nove crkve prilično je lagano napredovala, makar je bio već pripravljen potrebiti kamen, opeka, vapno i pijesak.

Do 24. kolovoza 1688. sagradili su tekar nadsvodjeno svetište, sakristiju i dio ladje. Do onda su crkveni starješine potrošili za gradnju crkve 750 ren. for. 17 groši i 2 dinara. Za zemlju, na kojoj su kopali kamen, dali su 46 ren. for. Tom su zgodom promijenili i naslov crkve u Narodjenje bl. Dj. Marije, jer je takav imao biti novi veliki žrtvenik. Crkva i dojduće godine nije još bila posve dogotovljena i od zvonika, podigli su do 1. rujna tri hvata. Iz računa crkvenih starješina Nikole i Andrije Diakovića, Franje Plepelića i Stjepana Paulakovića vidi se, da su oni izdali god. 1689. zidarima 193 ren. for. 10 groši i 2 dinara, drugim zanatlijama i radnicima 6 imperiala i 9 grošı, za prozor na sakristiji 3 ren. for. i 10 groši, za željezo 27 ren. for. 5 groši i za čavle 20 ren. for. Taj su novac oni ubrali od crkvenih dužnika. Do 28. travnja 1690. bila je crkva već pod krovom. Iz računa za god. 1690. doznajemo, da je potrošeno 10 ren. for. za kamen, 7 ren. for. dobili su oni, koji su ga kopali. Za ručnike, što ih je imala crkva, dobili su crkveni starješine 8 ren. for., koje su potrošili na željezo i zid. Potrebiti kamen za gradnju dovažali su župljani ispod Okića[1]. Bit će da su crkvu gradili Talijani, jer se medju crkvenim dužnicima god. 1692. spominje i neki Matija Kasagranda, koji je crkvi dugovao 10 ren. forinta. God. 1692. bila je crkva već dogotovljena, jedino ladja još nije imala stropa i prozori još nijesu bili dovršeni. U prvo vrijeme ostali su u crkvi stari žrtvenici, tek su žrtvenik sv. Mihaela maknuli. Uz novu crkvu ostalo je i predvorje, sagradjeno god. 1679. Groblje, dakako nije moglo biti ogradjeno radi dovoza prigodom gradnje crkve.

God. 1695. spominje o crkvi arcidjakon Simon Juda Zidić, da je od temelja sva na novo sagradjena: »ex muro solido«. Sve-

[1] U crkvenim računima od god. 1692. spominje se, da je crkva imala cent željeza i nešto željeznog orudja »pro eruendo lapide sub Okich«.

Digitized by Google

tište je bilo već nasvodjeno, u ladji je još manjkao svod, a nije bilo u njoj niti pjevališta niti propovijedaonice. Svetište bilo je već popodjeno opekom, ali ladja ne. U sakristiji nije bilo još nikakovog ormara, jedino jedan stol, kod kojega se svećenik oblačio. Nad tim stolom bila je stara slika, koja je prije visjela nad pokrajnim žrtvenikom. Dogotovljen je bio već i osmokutni toranj i pokriven kao i crkva hrastovim daskama, koje su bile na tornju crveno bojadisane. Stara ura iz prijašnjega zvonika, nije bila još smještena u zvoniku, nego je bila pohranjena u crkvenoj klijeti. Niti crkva, niti zvonik nijesu još bili okrečeni, a i groblje oko crkve još nije bilo ogradjeno radi dovažanja potrebite gradje.

God. 1696. nadsvodili su takodjer crkvenu ladju, tako, da je bila sad čitava crkva nadsvodjena. U kongregaciji plem. općine turopoljske, držanoj u Lukavcu dne 17. prosinca 1698., poklonila je općina na molbu crkvenih starješina župnoj crkvi odredjeni broj dasaka, što ih je ona posudila prošlih godina (his retroactis annis) za popravak ili bolje za gradnju župne crkve. Tom su zgodom crkveni starješine spomenuli dug od 20 ren. for., što ih je crkva prije više godina u nekoj općenitoj potrebi uzajmila plem. općini. Zaključeno je, da će starješine sastavljajući račune morati pred županom i prisjednicima likvidirati taj dug[1]. Crkveni računi[2] spominju nam potanje, kakova je bila to općenita potreba. Kad je naime pok. turopoljski župan Stjepan Pogledić prije više godina putovao u Beč (occasione itineris Viennensis), posudila je crkva plem. općini 20 ren. for. valjada za namirenje putnih troškova.

God. 1700. dobila je crkva dva nova žrtvenika: veliki bl. Dj. Marije i pokrajni na strani epistole, što ga je data na čast svetoga Trojstva sagraditi Doroteja Vragović, udovica pok. Ljudevita Vagića. Na velikom žrtveniku bio je u sredini kip narodjenja bl. Dj. Marije, nad kojim su dva angjela držala pozlaćenu krunu. S desne strane bio je kip sv. Ane s Isusom, a s lijeve strane kip sv. Joakima. Isto tako bili su sa strane kipovi sv. Apostola Petra i Pavla. U drugom predjelu bio je u sredini kip sv. Apolonije, a sa strane kipovi sv. Barbare i Katarine, te angjela Gabriela i navještenja bl. Dj. Marije. U atici žrtvenika bio je kip Boga Oca, a sa strane bila su dva angjela s trubljama. Taj žrtvenik podignut je na trošak crkve, župnika i nekojih župljana. Napravljen je u Petrinji; za rezbarski posao plaćeno je 190 ren. forinata.

[1] »Gl. Acta politico juridica« str. 605. u turopoljskom arkivu.
[2] Gl. vizite kanoničke od god. 1696. i 1697.

Digitized by Google

Na žrtveniku sv. Trojstva bilo je u sredini sv. Trojstvo kako kruni bl. Dj. Mariju, a s prikrajka kipovi sv. Roka i sv. Sebastijana. U drugom predjelu bio je pako izmedju kipova sv. Franje Serafskog i sv. Antuna Paduanskog kip sv. Josipa, dok je na vrhu, bio kip sv. Mihaela. Na žrtveniku bio je dolje natpis:

G. D. DOROTHEA VRAGOVICH G. D. PLÆ
REM. QVON. LVDOVICI VAGICH DE NAGY
MLAKA, TVROPO. R. C. S. R. E. VID. ARAM
HANC AD HON. SS. TRINI. F. C. V. A. 1700.
M. E. MÆAR.

Žrtvenik na evangjeoskoj strani bio je žrtvenik sv. Jurja još iz stare crkve. Na njem bio je stari kip bl. Dj. Marije s Isusom u naručaju.

Crkva god. 1704. nije još bila posvećena, već samo blagoslovljena. Uspomena na taj blagoslov (dies benedictionis) slavila se na nedjelju prije Male Gospe. Na povišem mjestu pred svetištem bilo je veliko propelo. U ladji imala je crkva osam prozora i tri okrugla prozora u svetištu. Popodjena još nije bila. Župnik Mijo Pucekovič dao je sagraditi jednu grobnicu za sebe i za ostale župljane. U crkvi bilo je pet klupa. Vrata su bila dvoja, glavna prema zapadu i pokrajna prema jugu. Pred velikim vratima bilo je predvorje na drvenim stupovima. U sakristiji, u kojoj je bilo mjesta za pet do šest svećenika, bile su pohranjene crkvene stvari i odijelo. Oko godine 1704. poklonila je udovica Pavla Ligutića lijep, srebni kalež, a crkva imala je četiri već od prije. Medju crkvenim knjigama spominje se god. 1704. i hrvatski kantual, u kojem su bile razne latinske i hrvatske pjesme. Crkva imala je i božji grob. U crkvenom zvoniku bila su dva zvona, veći s natpisom: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE i manji, posvećen u čast sv. Nikoli. U tornju bio je takodjer i sat, koji je udarao ure. Groblje bilo ogradjeno hrastovim daskama. Prema istoku i jugu nešto su ga proširili.

Osim pregjašnjih zemalja, dobila je crkva u to vrijeme još nekoje zemlje na dar. Tako je poklonila porodica Poglediċ zemlju Donji Laz (1 ral), Matija Zidanić zemlju u Velikoj Gorici (1 ral), Matija Poglediċ zemlju u Plesu, Marko Plepelić zemlju Vsranec u Plesu (2 rali) i Ivan Kralić zemlju pod Grmom Goričkem (pol rali). Nedaleko crkve prema zapadu bila je crkvena klijet, u kojoj se čuvalo žito i vino. U njoj je bilo jedanaest škrinja za žito, dvije bačve i kaca. Crkva imala je pravo u zajedničkom lugu; jednako pravo vinotočja i pravo druge stvari prodavati.

Digitized by Google

Kako je bila crkva sad lijepo uredjena, to nam vizite iz početka XVIII. ništa nova o njoj ne bilježe. Nešto više saznajemo o njoj iz vizite kanonika arcidjakona Stauka Pepelka od 23. veljače 1741. Crkva je bila sad popodjena opekom, ali je bio pod neravan, jer su u crkvi često ukapali mrtvace. U svetištu bile su dvije klupe za odličnije Turopoljce. Nedavno nabavili su na trošak crkveni veliko zvono, koje je bilo posvećeno u čast sv. Donatu, ostala dva zvona naručili su župljani. Crkva nije još bila posvećena. Za predvorje doznajemo, da je bilo obijeno daskama, koje su bile ukrašene raznim slikama, kao i druge crkve u Turopolju. U njem su bila dva malena žrtvenika i red klupa. Žrtvenik sa strane epistole poklonio je Ladislav Franjo Plepelić i na tom je žrtveniku bio i njegov grb. U sredini žrtvenika bila je slika sv. Ladislava, a njoj sa strane kipovi sv. Pavla Apostola i sv. Franje. Drugi žrtvenik u predvorju podignut je bio na čast sv. Ivanu Nepomucenskomu.

Plemenita općina zaključila je u svojoj sjednici od 22. prosinca 1750., da treba općinsku uru u tornju župne crkve očistiti i popraviti.

Žrtvenik na strani evangjeoskoj zamjenio je god. 1719. žrtvenik Angjela čuvara, što ga je podigao na svoj trošak Juraj Ferklić, kako je svjedočio natpis nad menzom, koji je glasio:

GENEROSVS DOMINVS GEORGIVS FERKLICH,
IVDLIVM COMITATVS ZAGRABIENSIS, UNIVERSI-
TATIS NOBILIVM CAMPI TVROPOLIA PRIOR
COMES TERRESTRIS SVB A. R. D. GEORGIO
BANICH, PAROCHO GORICZENSI F. F. ANNO 1719.

Nad zidanom menzom bio je drveni žrtvenik, u čijoj sredini bila je slika Angjela čuvara. S desne strane slike bili su kipovi sv. Ane i sv. Ivana Krst., a s lijeve sv. Doroteje i sv. Florijana. U drugom predjelu bila je u sredini slika sv. Mihaela arkangjela, a sa strane kipovi sv. kraljeva Stjepana i Ladislava. Nad tom je bio grb pokojnoga darovatelja i na vršku kip svetoga Jurja na konju, kako ubija zmaja.

Vrijedno je spomenuti i drveni kip bl. Dj. Marije, koji je stajao ukrašen raznim ukrasima, u južnom zidu, kraj žrtvenika sv. Trojstva. Kraj njeg su bila dva svijetnjaka i natpis:

AVXILIO VENIAS, PAVIDOS MISERATA CLIENTES,
CVM PEDE MORS NOSTRAS PVLSAT ACERBA FORES.
SEDVLA PERVIGILES NE QVID MALVS AVDEAT HOSTIS.
DEFFENDAS SERVOS VIRGO MARIA TVOS.

Čini se, da je ove natpise, kao i onaj na žrtveniku sv. Trojstva, složio tadanji župnik gorički Juraj Banić.

Digitized by Google

Na sjevernoj strani kraj zida u sredini ladje stajala je drvena propovijedaonica, urešena kipovima četvorice crkvenih naučitelja i lijepo bojadisana i pozlaćena. Nad njom je bio krović.

U crkvi bile su za ono vrijeme tri grobnice: župnička u svetištu, u sredini crkve porodice Paraminskijeve i pod korom Martina Mudića. Župnik Petar Petrinić htio je u crkvenoj ladji napraviti više grobnica, jer je bio pod neravan, pošto su tjelesa strunula, a prašina se legla na žrtvenike i na crkvene stijene, no neki plemići se tomu protivili, pa je od svoje nakane odustao.

Godine 1746. pokrili su kupulu crkvenog zvonika, koji je bio dolje četverouglat, a gore osmerouglat, limom. Niti crkva, niti žrtvenici nijesu bili još posvećeni. Spominje se, da je neki pobožni, gorljivi plemić htio podmiriti sve troškove za posvetu crkve, ali su drugi bez razloga to zapriječili. U predvorju bila je smještena nova propovijedaonica, a na koru smjestili su nove orgulje. U župnoj crkvi bila je utemeljena bratovština pod naslovom Angjela čuvara, te je imala i svoju maticu, u koju su se bilježili članovi te bratovštine.

Svetotajstvo izlagalo se na veće svetkovine, a ne na mlade nedjelje, jer je onda narod hodočastio k Majci Božjoj u Vukovinu. Pokojni gorički kapelan Juraj Kacjan ostavio je crkvi 12 srebrnih žlica, da se utemelji zaklada, iz koje bi se nabavljalo ulje za vječno svijetlo. Iz tih žlica napravili su srebrnu svjetiljku, koja je visjela pred velikim žrtvenikom, a svotu od 74 ren. for. koja je bila odredjena za ulje pozajmili su dne 12. prosinca 1748. Juraj pl. Brigljević i Stjepan Miloš.

Župna crkva i opet je postala premalena, jer je u njoj imala mjesta jedva polovica župljana. Na nedjelje i blagdane morala je često množina župljana ostati izvan crkve na groblju, što sigurno nije njetilo pobožnost u narodu. To je potaklo plemenitu općinu turopoljsku, da poradi oko proširenja crkve. Dne 25. travnja 1757. sastala se u tu svrhu skupština, kojoj su prisustvovali osim sudaca pojedinih sela i mnogobrojnih župljana, namjesni župan Pavao Mudić, pukovnik Juraj Pogledić, bilježnik Ivan Plepelić prisjednik Ivan Kos i mjesni župnik Petar Petrinić. Zaključeno je, da moraju svi župljani doprinesti za proširenje crkve. Župnik je na skupštini predložio nacrt ili »obris«, što ga je napravio zidarski majstor. Nacrt bio je primljen s tom promjenom, što su proširenju crkve pridodali na svakoj strani još po tri stope. Radnju valjalo je otpočeti odmah dojdućega tjedna, jer je bio kamen već pripravljen, a pijesak će se dovesti sutradan. Težake morala su sela podavati ovim redom: 1.) Velika Gorica, 2.) Mala Gorica, 3.) Kuri-

Digitized by Google

lovac, 4.) Gradići, 5.) Lomnica, 6.) Velika Mlaka, 7.) Pleso i Rakarje i 8.) Kobilić. Svaka kuća morala je dati po jednog težaka. Koji su imali vozne prilike, morali su dati troja kola, a koji su bili bez njih, za svaka kola dva težaka.[1] Sa svake strane prizidali su crkvenoj ladji po jednu kapelu, jednu prema sjeveru, drugu prema jugu. U sjevernu kapelu smjestili su žrtvenik sv. Ivana Nepomucenskoga, a u južnu žrtvenik sv. Ladislava, koji je u zadnje vrijeme stajao kod južne stijene u svetištu. Arcidjakon Juraj Gaal držao je, da bi se sad imalo porušiti crkveno predvorje, u kojem se čitale mise prigodom proštenja, jer to nije bilo više potrebno, otkako je crkva pokrajnim kapelama proširena. Isto tako je sudio, da bi trebalo zabraniti ukapanje mrtvaca u crkvi, jer se crkva nije mogla nikada valjano popločiti, te je pod bio neravan, a ujedno se prašinom, kad su kopali nove grobove, oštećivala crkva i žrtvenici. Groblje oko crkve nije bilo ogradjeno radi dovažanja gradje i zidanja kapela. U njemu su se ukapali svi župljani osim onih iz Petrovšćaka (Petrovine), koji su imali svoje groblje. Onoj svoti, koja je bila opredijeljena za nabavu ulja za vječno svijetlo, pridodao je pokojni župnik Petar Petrinić 130 for., pa je bilo nade, da će od sada svjetlo svaki dan gorjeti, a ne samo na nedjelje i blagdane.

Arcidjakon Franjo Popović našao je god. 1760. crkvu u lijepom redu i čistoći. Pregjašnji žrtvenik sv. Ladislava u južnoj kapeli zamijenio je sad nov, vrlo krasan žrtvenik, što ga je u čast toga sveca na svoj trošak podigla pok. Rozalija Domjanović udovica iza Ladislava Plepelića, koji je bio vrhovni zapovjednik vojske u banskoj krajini. Lijepo obnovljenu crkvu posvetio je dne 15. kolovoza god. 1781. u čast Navještenja bl. Dj. Marije zagrebački biskup Josip Galjuf. Posvetilo se slavi treće nedjelje u listopadu. Vizita od god. 1799. kaže nam, da je bila crkva $11^{3}/_{4}$ hvati duga, a 4 hvata široka. Krov je crkveni bio onda već vrlo trošan, pa je skupština plem. općine od 27. siječnja god. 1796. dopustila potrebite daske za pokrivanje i 10.800 komada opeke. Glavni žrtvenik zove se sad snježne Majke Božje. To je bio još onaj stari žrtvenik, ali još dobro uzdržan. Na njemu je bila vrlo lijepa (eleganti Penicillo picta) slika Majke Božje, koja je bila izložena samo na nedjelje i veće blagdane, u obične dane bila je na žrtveniku prostija slika. Pokrajni žrtvenici bili su već dosta trošni, izuzevši žrtvenik sv. Jurja, koji je zamijenio žrtvenik sv. Ladislava u južnoj kapeli.

[1] »Decisio J. Universitatis N. C. T. de qualiter amplianda Ecclesia Parochiali« u župnom arkivu.

Digitized by Google

Žrtvenik sv. Ivana Nep. bio je gotovo već posve porušen. Kraj tog žrtvenika bile su dvije ispovijedaonice. Crkva je posjedovala moći sv. Lavrencija i komadić sv. križa u posrebrenim pokaznicama. Groblje u to vrijeme nije bilo više kod župne crkve, već onkraj ceste, dosta prostrano i dobro ogradjeno.

Bit će, da su u početku XIX. stoljeća opet mislili na proširenje župne crkve, no kongregacija plem. općine od 23. lipnja g. 1803. odredila je, da se to odgodi do boljih vremena. Mjesto žrtvenika sv. Ivana Nep. govori se god. 1824. u sjevernoj kapeli o žrtveniku sv. Petra apostola. Glavne svetkovine u župnoj crkvi bile su: klečanje na 4. nedjelju došašća, Blagovijest, Petrovo, Angjeoska nedjelja i posvetilo. Za župnika Marka Antonija Hegedića nabavljene su nove velike orgulje. U njegovo je vrijeme takodjer župna crkva s nova prekrivena.

God. 1851. imala je crkva u zvoniku tri zvona: veliko od godine 1736. (12 centi), srednje od god. 1646. (6 centi) i malo od godine 1631. (2 centa). Crkva je bila osobito na sjevernoj strani vrlo vlažna, pa je arcidjakon Ignacije Ročić naredio, da to valja odstraniti. Zapovjedio je, da se takodjer uredi cinktura oko crkve i poprave orgulje. To je i učinjeno.

Kad sam već napomenuo zvona, red je da potanje opišem sadašnja zvona. Malo zvono ostalo je još staro. Visoko je 55 cm., a u promjeru mjeri 63 cm. Na gornjem obodu stoji natpis:

A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE
ANNO 1646 ✠.

Na zvonu je otisnuta slika Majke Božje s Isusom u naručaju, žezlom u ruci i propelo. Ukrasi su samo na gornjoj strani, ali je radnja vrlo lijepa i čista. Šteta što nije označen zvonolijevac. Jaram zvona je još prvobitan, prilično zdepnast. Bat je vrlo dug, odebljina je okrugla, a ne sploštena, kao kod drugih batova, niti tuče s debelim, već s tankim drškom. Zvono je već jednoć okrenuto, pa će se morati opet domalo okrenuti, jer je već jako izudarano.

Srednje je zvono već preliveno. Ukrašeno je slikom sv. Trojstva, kako kruni Bl. Dj. Mariju. Na njemu je i slika sv. Mihaela i još jednog sveca. Visoko je 62 cm., a u promjeru mjeri 78 cm. Na njemu je natpis:

DEO VNI IN TRINITATE
ET TRINITATI IN VNITATE
DEDICAVIT ME PIA PLEBS PAROCHIAE

Digitized by Google

NAGY GORICENSIS CVRA DN̄I V. A.
DIACONI ET PC̄HI IAC. KOOSZ.
TRANSFVDIT HENRICVS DEGEN
ZAGRABIAE ANNO 1856.

Veliko zvono mjeri u visini 74 cm., a u promjeru 96 cm. Na njemu su slike bezgrješnog začeća bl. Dj. Marije, propetog Spasitelja i sv. Roka. Ornamentika na zvonu je vanredno bujna, na donjem rubu loza i pšenica. Na gornjem obodu je natpis:

TRANSFVDIT HENRICVS DEGEN ZAGRABIAE ANNO 1856.

Sprijeda pak stoji:

IN HONOREM B. S. V.
DEI GENITRICIS MARIAE
SINE LABE ORIG. CONCEPTAE
TRANSFVSA LARGITATE PIOR.
PAROCHIANOR. — CVRA VI. A: DON̄I ET
PAROCHI NAGY GORICENSIS IAC. KOOSZ.

Današnji vrijedni župnik Franjo Peterca već živo na tom radi kako bi ova zvona, koja su premalena za takovo mjesto, kao što je Velika Gorica zamijenio drugim većim, skladnijim.

Do temeljite obnove goričke župne crkve došlo je devedesetih godina prošlog vijeka. God. 1890. naložila je kr. kotarska oblast, da se gornji dio zvonika župne crkve poruši, jer se bilo bojati, da se zvonik, kako je bio raspucan, ne poruši i ne ošeteti crkve. Općina je to učinila, a kr. kotar. oblast odredila je za dan 25. travnja godine 1891. doprinozbenu raspravu za izgradnju tornja i drugih popravaka na župnoj crkvi. Veliki župan Stjepan pl. Josipovich pozvao je arhitekta Hermana Bollea, da napravi nacrt za popravak crkve. No kad je taj nacrt predložen u skupštini plem. općine, protiviše se skupštinari tomu, da općina išto doprinese za popravak, veleći: župljani dubranečki podigli su sebi sami župnu crkvu, pa tako mogu i župljani gorički. Oni nijesu računali na to, da je dubranečka crkva imala preko 60.000 for. imutka, a gorička jedva 800 for. U povodu predstavke župnika Josipa Kolarića zamolio je 11. ožujka godine 1892. tadanji kapitularni vikarijat županiju, neka bi shodno odredila, da se popravci i gradnja zvonika, koji je već treće godine stajao s porušenim gornjim dijelom, što prije kraju privedu. Sad je plem. općina ipak pristala na troškove, te u svojoj skupštini od 23. travnja god. 1892. jednoglasno zaključila, da se još iste godine iz-

Digitized by Google

vede izgradnja zvonika i popravak crkve uz proračunanu svotu od 34.000 K. Odšteta ručnih i voznih težaka, koju su se župljani obvezali platiti, iznosila je 15% nameta na poreznu forintu, a imala se platiti god. 1893. Iza toga započelo se odmah s obnovom crkve; ta je obnova po nacrtu Bolleovu u jednoj godini i dovršena. Gradnju je nadzirao tehnički vještak Kosta Tomac, a gradjevni poduzetnici bili su Andrija Colussi i Ivan Butazzoni. O nutarnjem uredjenju crkve

Župna crkva B. Dj. Marije u Vel. Gorici.

napominjem, da je gradnju klupa preuzeo Dragutin Junek, gradnju željeznih ograda bravar Šviglin, žrtvenike postavio je Slavoljub Wagmeister, a crkvu je slikao Marko Antonini. Dne 29. travnja g. 1893. obavljena je pohvala izvedenih radnja, pa je zaključeno, da se crkva poslije obavljenog blagoslova može predati svojoj svrsi.

God. 1894. naručio je kr. kot. predstojnik Dragutin Jagić za žrtvenik Majke Božje kip Majke Božje lurdske. Taj je kip isplaćen

Digitized by Google

dobrovoljnim prinosima župljana. Te je godine podignut i lijep križni put u župnoj crkvi.

Sadanje unutarnje uredjenje župne crkve vrlo se ugodno i skladno doimlje gledaoca. Veliki žrtvenik, koji je u lijepom suglasju s crkvenim slogom, ima u sredini krasan polurelief Navještenja bl. Dj Marije, dok su sa strane kipovi sv. Stjepana, prvog mučenika i sv. Josipa.

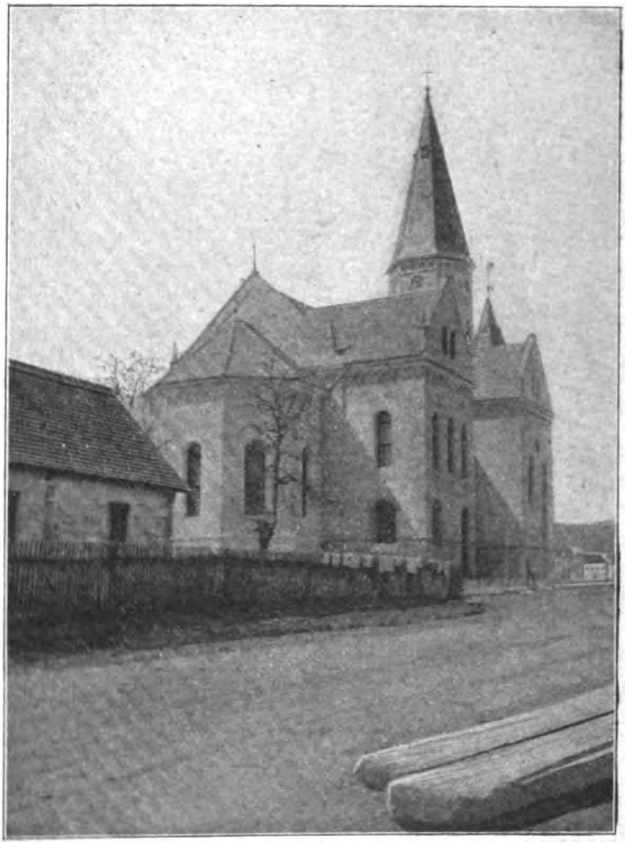

Župna crkva Bl. Dj. Marije u Vel. Gorici.

U kapelici na evangjeoskoj strani je žrtvenik sv. Antuna Padovanskoga. Svečev kip je u sredini žrtvenika, a sa strane su kipovi sv. Katarine i sv. Barbare. Nasuprot tomu žrtveniku je u izdubini već napomenuti žrtvenik Majke Božje lurdske. U kapelici je na [illegible] epistole žrtvenik Srca Isusova. U sredini je kip presvetog [illegible] sa strane kipovi sv. Franje Asiškoga i sv. Lovre. Crkveni [illegible] je obojadisan i ukrašen zlatnim zvjezdicama i crkvene

Digitized by Google

stijene lijepo su razdijeljene na plohe i urešene. Vrlo su slabe slike zadnje večere nad sakristijom, Isusova uskrsnuća u sjevernoj kapeli i Isusova narodjenja u južnoj kapelici. Nad crkvenim vratima kod glavnog ulaza kip je bl. Dj. Marije.

Vrijedno je zabilježiti, kako se je naslov župne crkve tečajem godina mijenjao. Crkva podignuta u čast bl. Djevice Marije u razno vrijeme razno se nazivlje. U starini dolazi s imenom: Pohoda bl.

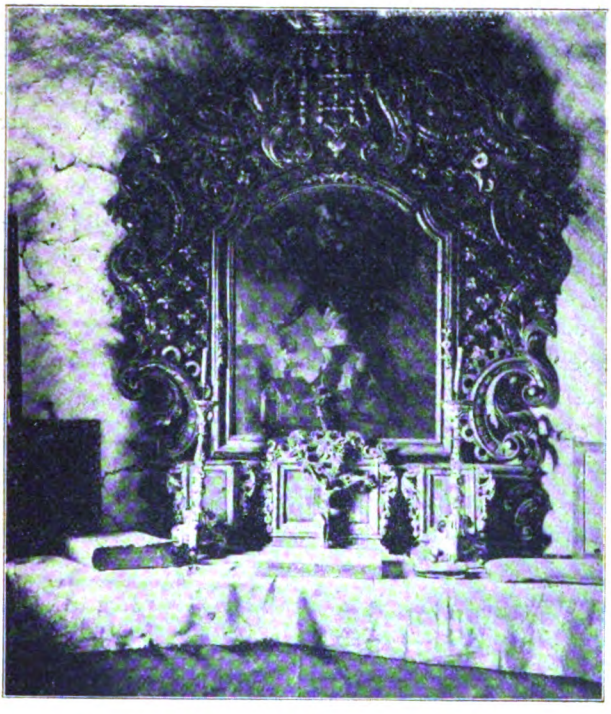

Oltar kapelice u dvorcu »Pogledićevo« u Kurilovcu.

Dj. Marije, kasnije pod naslovom Narodjenja bl. Dj. Marije (Mala Gospa),[1] a pod završetak XVIII. vijeka nazivlje se crkvom snježne Majke Božje, dok se danas slavi u njoj Navještenje bl. Dj. Marije. Bit će, da su mnogo na to utjecale susjedne župe, gdje su takodjer proštenja na razne blagdane bl. Dj. Marije, poimence crkva vukovinska, gdje su glavna proštenja na Veliku i Malu Gospu (Uznesenje i Narodjenje bl. Dj Marije).

[1] U urbariju župe goričke od god. 1704. kaže se: »Beatissimae Virginis Mariae sub Titulo priori Visitantis, modo vero noviter et fundamentaliter aedificatae Natae . . .«

Digitized by Google

Župna crkva sv. Petra u Petrovini.

Jedna izmedju najstarijih i najznamenitijih crkvi u Turopolju bila je crkva sv. Petra u Petrovini. U povjesnim spomenicima spominje se ona već god. 1279.,[1] a navadja ju takodjer zbornik Ivana, arcidjakona goričkoga, od god. 1344. riječima: »item ecclesia beati Petri de Petrovina«. Iz izvještaja kaptola zagrebačkoga banu Detriku Bubeku od 22. studenoga godine 1396. o omedjašenju posjeda Petrovine saznajemo, da je bila ta crkva zidana i imala drveni pignaculum. Tom se zgodom govori i o župnom dvoru, u kojem je stanovao župnik.[2] Kad je u srijedu poslije bijele nedjelje g. 1622. arcidjakon Benko Vinković obavljao u toj župi kanoničku vizitaciju, pa vidio crkvu pustu i praznu, mora da ga je to vrlo potreslo, jer nije štedio oštrih riječi za one, kojih je krivnjom ta starodrevna crkva opustjela. Sam kaže, da je ta crkva prije provale Hasanpašine bila prva i glavna medju župnim crkvama u Turopolju. Ovamo je dolazilo svake nedjelje i većeg blagdana mnoštvo naroda (magnus hominum concursus) i to ne samo radi sajma, već takodjer radi službe Božje, koja se ovdje osobito svečano obavlja (tum etiam propter majorem et solenniorem divinorum celebritatem). Bit će da se to odnosi i na crkveno pjevanje, jer je petrovinski župnik redovito uzdržavao školu i učitelja i to kako radi naobrazbe djece, tako i radi crkvenog pjevanja (tum pro informanda juventute, tum etiam pro decantandis divinis laudibus in ipsa Ecclesia), a to u ono vrijeme znači vrlo mnogo.

Tako ugledna crkva bila je dakako imućna, jer je o prošteńjima mnogo dobivala, a sjetili se nje takodjer mnogi na samrti i zapisali joj svoje zemlje i posjede. Tako joj je dne 4. travnja go-

[1] »Ad viam publicam, qua itur ad ecclesiam sancti Petri transeundo quoddam potok Mozoch vocatum«. Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolje«, sv. I. str. 36.

[2] »In cuiusquidem litigiose porcionis possessionarie facie, quedam ecclesia murata seu lapidea ligneum habens pignaculum, nomine s. Petri, esset constructa. In qua eciam possessionaria porcione decem iobagiones et una curia in qua plebanus eiusdem ecclesie residerent; quamquidem possessionariam porcionem, sic ut premittitur, ad tria aratra se extendentem et in lite remanentem in valore novem marcarum, prefatam autem ecclesiam s. Petri in valore viginti quinque marcarum, memoratos vero decem iobagiones, quemlibet eorum in valore unius et singule marce, item annotatam curiam ipsius plebani in valore trium marcarum, in toto quadraginta septem marcas facientes monete videlicet pro tempore currentis, iidem vestri et nostri homines . . . estimassent.« Gl. Iv. Krst. Tkalčić: »Povjestni spomenici slob. i kr. grada Zagreba« sv. I. str. 368., 369.

Digitized by Google

dine 1461. kanonik zagrebački Franjo de Lompnicza et Otok nobilis, rodom iz Lomnice, ostavio sve svoje posjede u Lomnici, kako one, što ih je on baštinio, tako one, što ih je sam prikupio. Ti bi se posjedi imali prodati, a dobivenom svotom crkva proširiti. Još je on crkvi poklonio veliki kalež, novi misal i svoj brevijar, što je bilo za onda, prije iznašašća štampe, od velike cijene.[1] Nema dvojbe, da je imala crkva takovih dobročinaca više, pa je zato pojmljivo, što je bila ugledna i imala sve potrebno.

Sačuvala su nam se takodjer imena nekojih petrovinskih župnika. U zapisnicima sudbenih poziva grada Zagreba ističe se godine 1475. župnik Petar (plebanus de Petrovina).[2] Godine 1494. nalazimo u Petrovini župnika Dominika, dok je u vrijeme zagrebačke sinode od god. 1574. župnikovao glagoljaš Matija.[3] Sva je prilika, da je on bio zadnji petrovinski župnik. Poslije toga u brzo se zbila provala Hasan-pašina, poslije koje nije Petrovina bila više nikad samostalna župa. Još je danas u narodu predaja, da je bila u Petrovini župa, dok je nijesu Turci uništili. Pripovijedaju, da se je tu bogoslužje sjajno obavljalo i ta je župa bila vrlo prostrana. Svakako je pretjerano, kad kažu, da su na petrovinskom groblju ukapali nekad mrtvace ćak iz Jamnice i Pokupskog.

Crkva petrovinska, nekad u Turopolju prva, doživjela je poslije provale Hasan-pašine žalosan udes: postala je zadnja, odbačena i od svih ostavljena. Gorljivi arcidjakon Benko Vinković, razmatrajući njezinu puštoš, oštro izjavlja, da bi se morali stidjeti biskupi, arcidjakoni i župnici radi svoje tolike nemarnosti i nesmotrenosti, što su dopustili, da su razni svjetovnjaci učinili s crkvom ono, što ni sam Turčin nije učinio, makar je imao prilike. Više puta je naime opustošio i popalio kuće oko crkve, više puta je mimo nju prolazio, a ipak nije ni jedamput u nju dirao. Crkvu, koja je bila prije u krasnom redu, na novo pokrita i svim potrebnim opskrbljena, opustošili su nevaljani kršćani, u prvom redu patroni — naime obitelji Bedekovićeva i Petričevićeva, pa i neki župljani. Oni su crkveni krov skinuli, daske upotrebili za svoje kuće i odnijeli sve, što se je samo odnijeti moglo. Pače su i crkvene stijene i sakristiju s većeg dijela porušili, kamen upotrebili za svoje zgrade, a ciglu za peći. Nijesu poštedjeli ni triju žrtvenika, sagradjenih od rezanog kamena.

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. I. str. 339., 400.

[2] Gl. Ivan Krst. Tkalčić: »Povjestni spomenici slobodnog i kralj. grada Zagreba«, VII str. 445.

[3] Gl. Ecclesiastica 8/15. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

Nije čudo, što je arcidjakona zazeblo kod srca, kad je vidio, što je ostalo od nekad slavne crkve, pa je radi nehaja korio svoje predšasnike, pače i biskupe, koji su prepustili, te je tako daleko došlo. Crkva je bila sad bez krova i bez žrtvenika. Crkvene se stvari i predmeti poizgubili, ostalo jedino zvono, pohranjeno u župnoj crkvi u Velikoj Gorici.

Takav postupak dakako, pripovijeda arcidjakon dalje, nije mogao donijeti blagoslova. Kuće, na koje su upotrebili drvenu crkvenu gradju, domalo su izgorjele. Dapače je prigodom vizitacije čuo arcidjakon, kako je neka žena imala objavu, da će Bog toliko vremena pljesni uništavati žito, dokle se god crkva ne popravi. Arcidjakon veli, da je ta objava doista vjerovatna, jer je od onog vremena žito slabo rodilo. Sličnom kaznom prijeti takodjer Bog kod proroka Ageja.[1]

Župna crkva u Petrovini posjedovala je nekad vrt, oranice, sjenokoše, vinograd i kmetove. Nešto tih zemalja uživao je petrovinski župnik, drugo su obradjivali kmetovi. Još u vrijeme vizite od godine 1622. bilo je do sto rali oranica i livada na dvadeset kosaca. Te su zemlje davali crkveni starješine u zakup (ex censu, seu ex decimo manipulo ad excolendum tradunt). Što su crkveni starješine od tih zemalja dobili, davali su već kojih dvadeset godina crkvenim patronima, poimence Ladislavu Bedekoviću, da to upotrebe na crkvenu korist. Vizitator Vinković opomenuo je crkvene starješine, da polože crkvene račune. Oni su izjavili, da to lako učine, jer nemaju ništa, kad su sve, što su primili, morali predati patronima. Ako bi patroni sve ono položili, što su tečajem dvadeset godina od crkve primili, crkva bi se tim lako popravila i obnovila.

Bit će, da su odlučne riječi Vinkovićeve pomogle, pa su tu starodrevnu crkvu poslije god. 1622. temeljito obnovili. U vrijeme vizite od 14. ožujka god. 1634. bila je crkva već lijepo popravljena. U crkvi bio je na novo postavljen dosta ugledan veliki žrtvenik sv. Petra, a na desnoj strani ladje pokrajni žrtvenik sv. Pavla. Sakristija bila je nadsvodjena, a groblje oko crkve dobro ogradjeno. Crkva je imala već nešto crkvenog odijela i crkvenih predmeta, jedan srebrni kalež, a drugi je bio u Zagrebu u poslu. Zvono su prenesli opet natrag iz goričke crkve. Kod crkvenih starješina Jurja pl. Vitkovića i Pavla Arbanasa bilo je 24 kvarta raznog žita. Sv. sa-

[1] Gl. Agg. gl. I., 9.—11.: »jer moja kuća leži zapuštena, a svaki od vas trči u svoju kuću. Zato je radi vas bilo zabranjeno nebu, da ne spušta rosu, a zemlji da ne dade svoga ploda; ja bo sam prizvao sušu na ovu državu, na na planine, na pšenicu, na vino, na ulje i na sve, što niče iz zemlje, i na ljude, i na živinu, i na svako rukotvorje.«

Digitized by Google

kramente dijelio je u župi i na odredjene dane služio u toj crkvi župnik iz Velike Gorice. K župi su pripadala sela: Petrovina, Lomnica i donji Lukavec.

Vizita od god. 1642. upućuje nas, da su na južnoj strani crkve prizidali kapelu, u kojoj je bio drveni žrtvenik. Crkva sv. Petra još se uvijek vodila kao župna crkva, a župom je upravljao župnik velikogorički.

Zanimljiv je zapisnik kanoničke vizite od god. 1649., koji kaže, da je kapela sv. Petra bila nekad župna crkva, kako se još ljudi sjećaju. Prošlih godina je petrovinskom župom upravljao župnik velikogorički, a god. 1649. je podijelio tu župu grof Nikola Erdödy Jurju Poglediću, župniku u Odri (u viziti piše S. Georgii in Obres). K Petrovini brojila su se za onda ova sela: Kusanci (7 porodica), Šiljakovina (20 porodica, sada pod župu Kravarsko), Petrovina (9 porodica), Varaš (16 porodica i dvije plemićke kurije). Od tih porodica dobivao je župnik od svake po vagan žita. Još su bili pod tom župom selo Lomnica (bilo je tu 50 kuća sa doseljenicima) i donji Lukavec (11 porodica). U ta dva sela dobivao je župnik od plemenitaša kvartal žita, a od doseljenika kopuna ili vagan žita. Od crkvenih zemalja primala je crkva desetinu, a šest rali obradjivao je župnik. Livada na osam kosaca bila takodjer vrlo blizu crkve.

Crkva sv. Petra je bila zidana i imala na jednoj strani već star krov. Nad crkvom je bio stari, drveni zvonik, slabo pokriven. Crkvene stvari nijesu se čuvale u crkvi, jer je bila na samoći, već kod crkvenog starješine. Pošto je crkveni starješina Juraj Vidković umro, položila je crkvene račune njegova udovica. Arcidjakon je imenovao crkvenim starješinom Ivana pl. Senkovačkog. Te je godine držao petrovinsku kuriju (curiam Petrovina aliter Varos vocatam in eadem possessione Petrovina) Krsto Bedeković.[1]

God. 1668. spadala je Petrovina opet k Velikoj Gorici. U njoj su bile tada 24 kuće. God. 1678. bila je crkva sv. Petra u dobrom stanju; bila su u njoj već poznala nam dva žrtvenika. Sad se spominje i crkveno predvorje, u kojem je bio takodjer jedan žrtvenik. Služilo se tu na Petrovo i svake treće nedjelje u mjesecu. G. 1685. crkvu su na novo pokrili i sagradili novu klijet kraj kuće Matije Hunjadia. God. 1690. dobila je kapela novi pokrajni žrtvenik, podignut na čast sv. Barbare i sv. Antuna. Žrtvenik sv. Pavla se više ne spominje.

[1] Gl. »Acta politico-juridica Inclytae Universitatis Nobilium Campi Turopolja ab a. 1650–1702. str. 12. u turopoljskom arkivu.

Digitized by Google

U viziti od godine 1695. ta nam se dva žrtvenika potanje opisuju. Na velikom žrtveniku bio je u donjem predjelu pozlaćeni kip sv. Petra izmedju kipova sv. Pavla i sv. Andrije, dok je bio gore kip blaž. Djev. Marije s Isusom. Na strani epistole bio je žrtvenik sv. Barbare sa slikom svetice izmedju kipova sv. Andrije i sv. Ignacija. U drugom predjelu bila je slika sv. Antuna Padovanskoga i kipovi sv. Lucije i sv. Apolonije. Crkva je posjedovala vinograd u Šiljakovini i mnogo zemalja, od kojih je nekoje uživao gorički župnik, a ostale su obradjivali župljani i davali od njih crkvi desetinu. Sad se u toj crkvi služilo svake treće nedjelje, na Petrovo, na Andrijino i na blagdan sv. Antuna Padovanskoga.

Oko god. 1709. crkvu su na novo pokrili Petrovinu zovu katkad i Petrovšćak. God. 1741. bio je crkveni krov opet trošan. Crkva je imala drveni slikani strop, samo je svetište bilo nadsvodjeno. I drveno predvorje bilo je slikano, kako je bio običaj i drugdje u Turovom polju. Na sjevernoj strani bila je zidana sakristija, no bila tako vlažna i ruševna, te su oko godine 1758. sagradili novu. Da je bila crkva nekad posvećena, svjedočili su križevi na crkvenim stijenama. Sad se navodi i pokrajni žrtvenik sv. Petra na evangjeoskoj strani, tako, da su bila u crkvi dva žrtvenika sv. Petra. U crkvenom predvorju bio je žrtvenik žalosne Majke Božje. Na njem je bila u sredini njezina slika, a sa strana kipovi sv. Ivana Evangjeliste i sv. Marije Magdalene. Zvonik je bio još uvijek drven, a zvono, koje se u njemu nalazilo, bilo je puknuto.

Koncem XVII. vijeka mnoge se područne crkve napustile. Taj udes je stigao takodjer i starodrevnu petrovinsku crkvu, tim više, što je bila već ruševna i njezin namještaj već trošan. Selo Petrovina je bilo maleno (god. 1805. bilo je u njemu 5 kuća sa 73 stanovnika), pa se nije valjda nitko pravo zauzeo, da se ta stara crkva ne zapusti. U viziti od god. 1799. još je o njoj pomena, te se ističe da je njezin portatile posvećen god. 1619. Ali crkva je bila već onda napuštena, pa u viziti od god. 1805. posve iščezava.

Crkva sv. triju Kralja u Donjoj Lomnici.

Dok je postojala župa sv. Petra u Petrovini, spadalo je selo Lomnica k župi,[1] a kasnije je zajedno s Petrovinom priklopljena župi u Velikoj Gorici. Kad je sagradjena u Lomnici prva kapela, nije poznato, no stajala je svakako već u prvoj polovici XVII. vijeka. U po-

[1] U viziti od god. 1653., kaže se, da spada Lomnica pod Veliku Goricu, »licet antea ad S. Petrum spectabant.«

Digitized by Google

pisu zemalja naime, što ih je g. 1674. zapisao o. Juraj Habdelić isusovačkoj rezidenciji u Varaždinu, nabraja se takodjer zemlja kod Lomnice uz crkvene zemlje (apud Lomniczam penes terras Ecclesiae).[1] Možda, te je sagradjena u brzo poslije provale Hasan-pašine. To potvrdjuje i usmena predaja, koja se do danas medju narodom sačuvala. Zvonar te crkve, sedamdeset i dvije godine star, Miko pl. Stepanić (kućni br. 56.) pripovijedao mi je, kako je Turčin zauzeo čitavo Turopolje i onda »ležal« oko Mlake. Ondje su rasla četiri bresta. Na njima su bile karike, o koje su turski časnici svoje konje privezivali. Narod je bježao u brdine prema Dubrancima, te se krio po šumama. Nakon duljeg vremena su se Turopoljci ipak ojunačili, pa se dogovorili, da će složnim silama udariti na Turke. Došuljali su se u tamnoj noći do turskog tabora i onda je svaki zapalio šopicu (snop) slame, što su ju sobom ponesli. Turci iznenadjeni u snu, preplašili su se, a kad je uza to počela još i krvava godina (kiša) padati, pobjegoše kao bez glave. Naši su ih tjerali prema Sisku, gdje je neki Lacković podrezao stupove na tamošnjem mostu, te su se svi u rijeci potopili. Kao uspomenu na onu krvavu godinu nose Turopoljke još i danas crvene košulje (rubače), a u Posavini izvezeni su samo neki ornamenti na košuljama, i čine se iz daleka kao crvene piknje. Kad su se žitelji spremali na Turke, učinili su zavjet, govoreći: »ako Bog da, da pobjedimo, bume sezidali svete tri Krale tute«. Taj su zavjet poslije pobjede ovršili i sagradili lomničku kapelu.

O lomničkoj kapeli govore i zapisnici turopoljskih kongregacija od god. 1665.—1667. God. 1665. doznačena su joj dva hrastova stabla, god. 1666. suho stablo za ogradu, a god. 1667. dva stabla za njezin popravak.[2] Potanje opisuje kapelu, koja je bila sagradjena od hrastova drva, zapisnik kanoničke vizite od god. 1678. U kapeli bio je žrtvenik sa slikom sv. triju Kralja. Veće od kapele bilo je drveno predvorje, u kojem je bio takodjer jedan žrtvenik. Nad predvorjem je bio drveni zvonik s jednim zvonom. Kapela posjedovala je kod žitelja raznog žita, od kojeg su morali dati za svaki vagan jedan kvartal u ime kamata, zatim soli i nešto novaca. Crkveni krov bio je god. 1685. dobar. Oko kapele bila je ograda. Crkva je imala sve potrebno za služenje mise, medju ostalim srebrni, pozlaćeni kalež, dva misala i tri misna odijela.

[1] Gl. »Liber literariorum instrumentorum Collegy Zagrabiensis Societatis Jesu« str. 231. u nadbiskupskom arkivu.

[2] Gl. »Acta politico-juridica Incl. Universitatis Nobilium Campi Turopolya ab a. 1650—1702.« str. 176., 233. i 249. u turopoljskom arkivu.

Digitized by Google

Oko god. 1692. crkvu su temeljito obnovili, postavili u njoj nov strop (tabulatum novum opere arculario factum). Postavljen je i novi žrtvenik, ukrašen raznim rezbarijama. Žrtvenik nije bio još bojadisan. Uza sliku sv. triju Kralja bili su na tom žrtveniku kipovi sv. Luke i sv. Bartolomeja, koji je dobio kasnije u crkvi posebni žrtvenik. Valja da se već onda opslužavala ovdje veća proštenja, pa je crkva kod tih zgoda davala svećenicima objed. God. 1699. dobila

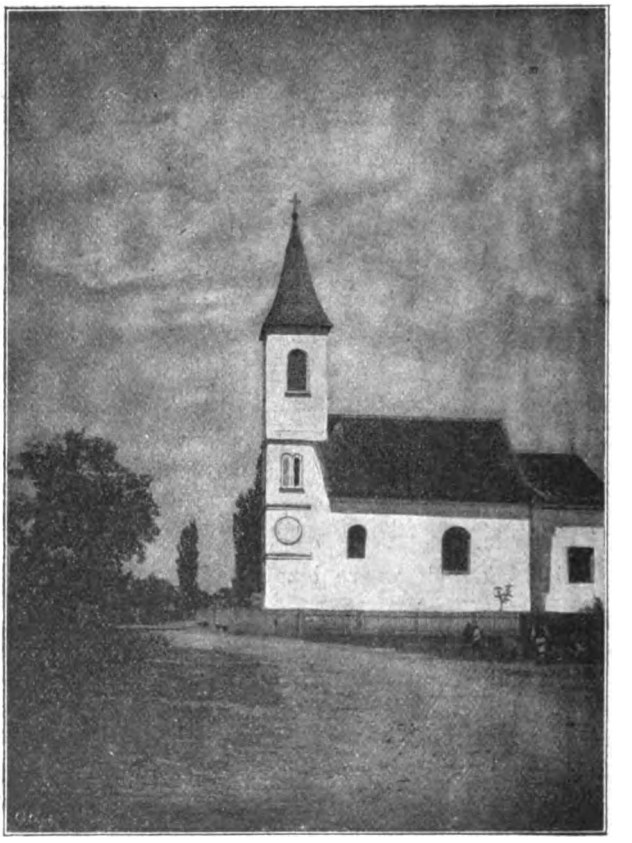

Kapela sv. Triju kralja u Lomnici.

je crkva nov zvonik, a predvorje se popravilo. Crkva je već onda posjedovala drvenu klijet, u kojoj su bila dva ormara za žito. Oko crkve bilo je već od starine groblje, na kojem se sahranjivali žitelji sela Lomnice. Kad su god. 1862. gradili nov zvonik i popravljali crkvu, iskopali su na istočnoj strani jamu za vapno. Već napomenuti Miko pl. Stepanić pripovijedao mi je, da su ondje našli mnogo ljudskih kostiju. Te kosti bile su navodno vrlo velike, a lubanje čovječje bile

Digitized by Google

su navodno vrlo velike, a lubanje čovječje bile su kao »vedrena voža«. Dogodilo se više puta, da su žitelji bez znanja župnikova ukapali na tom groblju djecu. Arcidjakon Adam Antun Čegetek je to strogo zabranio i zaprijetio, da će biti crkva pod interdiktom, ako se to još koji puta zbudne.

Stara slika sv. triju Kralja u Donjoj Lomnici.[1]

Vizita kanonička od god. 1704. pripovijeda nam, da je bila ta kapela sv. triju Kralja dosta prostrana, tako te je narodu u njoj bilo mjesta i za kišovitog i zimskog vremena. U novije vrijeme prigradili su kapeli sakristiju od hrastovih greda. Služilo se ovdje na Bogojavljenje, na bijelu nedjelju, na Bartolovo i na Lukinje. Crkveni

[1] Taj bakrorez napravio je svršetkom XVIII. vijeka neki Renard u Beču. (Renard sc. Vien.) Možda se ta sličica prigodom proštenja prodavala.

Digitized by Google

starješine birali su se obično na Blaževo. God. 1726., dne 21. veljače, obavljao je vizitu kanoničku u župi Velikoj Gorici kanonik arcidjakon Matej Mužinić. Pred njega nijesu došli starješine lomničke kapele, kako bi po običaju morali, stoga je on odredio, da ima njihova kapela ostati zatvorena, tim više što su se u selu još uvijek zadržavale žene, koje su se bavile nepoštenim poslom.[1]

Potanko opisao je staru drvenu kapelu arcidjakon Stanko Pepelko u viziti od god. 1741. Krov je bio dobar, a na zvoniku bila je kupula. Kapela je bila okrenuta prema istoku, i nije bila baš velika, budući da je imala jedini prozor prema jugu. Iz kapele došlo se u dosta prostrano predvorje, koje je bilo jednako kao kapela i strop urešeno slikama na daskama. Na velikom žrtveniku bio je kip, kako dolaze k Isusu sveta tri Kralja, a sa strane su bili kipovi sv. Bartolomeja i sv. Marka. U predvorju bio je žrtvenik sv. Bartolomeja sa slikom svečevom i kipovima sv. Ladislava i sv. Mihaela, dok je u drugom predjelu bila slika sv. Ane izmedju kipova sv. Katarine i Elizabete. Treći žrtvenik bio je takodjer u predvorju, podignut u čast sv. Trojstvu. Groblje oko crkve bilo je dobro o gradjeno. G. 1749. nešto su kapelu proširili i na novo pokrili, a oko g. 1758. na novo su je slikali.

God. 1768. obavio je u župi Velikoj Gorici kanoničku vizitaciju arcidjakon katedralni Josip Mikinović. Selo Lomnica brojilo je tada 56 kuća. Kapela je bila u dobrom stanju i čista; jedino krov je bio na jednoj strani slab i ograda oko crkve potrgana. Arcidjakon je zapovjedio žiteljima, neka oboje do Duhova poprave, inače se ne smije u kapeli više služiti. I župnik se tužio, da nekoji, osobito siromašniji žitelji, ukapaju na tamošnjem groblju svoje mrtvace bez njegova znanja. Arcidjakon je zaprijetio, da toga više ne čine, jer će inače svima zabraniti ukop na groblju. Još se tužio župnik Josip Pogledić na neke svećenike, možda domaće sinove, koji su na nedjelje i blagdane u toj kapeli služili, te time odvraćali žitelje od župne crkve i od kršćanskoga nauka. Arcidjakon je naložio starješinama, da ne smiju na te dane nikomu kapele otvoriti, već mora biti ključ u župnika. Zamjerio je arcidjakon Lomničanima i to, što su Jurja Klaſurića i Miju Stepanića, kapeličine starješine, koji su vrlo marljivo utjerivali kapeličine dugove, bez svakog razloga i bez znanja župnikova i viših oblasti skinuli i druge postavili. Arcidjakon je stare starješine na novo potvrdio i odredio župniku, da mu odmah javi, ako bi ih žitelji u službi smetali, da može to prijaviti duhovnoj oblasti.

[1] »ideo Capella manet clausa, et potissimum eousque, quousque meretrices ex pago Lomnicza non fuerint expulsae, Domini nobiles ubi admonen tur respondent, si meretrices non fuerint, nutrices habere non poterimus.«

Digitized by Google

Stara drvena kapela sv. triju Kralja postala je s vremenom trošna, pa su počeli misliti na to, da se sazidje nova. Kod gradnje nove crkve znatno je žiteljima pomogla plem. općina turopoljska. U sjednici od 4. srpnja god. 1777. doznačila je općina za gradnju crkve 80 greda (robora), a u sjednici od 16. kolovoza god. 1777. potrebito drvo za pečenje opeke. Bit će, da su novu crkvu god. 1778. sagradili. Nova crkva bila je vrlo lijepa (eleganter ex muro exaedificata), kako kaže zapisnik kanoničke vizite od godine 1799. Duga je bila $9^1/_2$, a široka $4^5/_{12}$ hvati. Bila je nadsvodjena, taracana kamenom i imala na evangjeoskoj strani malu sakristiju. S prva je bio u njoj već preko sto godina stari žrtvenik, koji su kasnije zamijenili novim. Iz popisa zgrada u Turopolju od g. 1796. razbira se, da je bio krov na žrtveniku već trošan. Turopoljska općina je za to crkvi doznačila 350 for., pa je tom svotom za župnika Hegedića sagradjen na zvoniku nov krov u obliku kupule. Crkva imala je trošnu žitnicu i staru komoricu.[1] Kad su se pod svršetak XVIII. vijeka ustrajale u biskupiji nove župe, dotična je komisija predložila, da se u Lomnici utemelji lokalna kapelanija. No do toga nije došlo.

Kod crkve sv. triju Kralja bila su na godinu četiri veća proštenja, na koja su takodjer dolazili svećenici iz susjednih župa. Ta proštenja bila su na Bogojavljenje, na bijelu nedjelju, na drugi dan Duhova i na nedjelju poslije Bartolova. Tad se skupljalo ovamo najviše naroda. Od Badnjaka pa do Bogojavljenja boravio jedan svećenik neprestano u Lomnici, služio je svaki dan sv. misu i ispovijedao vjernike. Žitelji davali su mu u to vrijeme stan, hranu i neku novčanu nagradu.

U crkvi bila su tri žrtvenika, veliki: sv. triju Kralja i pokrajni sv. Bartola i sv. Trojstva. Slike na žrtvenicima bile su slikane godine 1846. U to su vrijeme žitelji na svoj trošak pokrili kupulu na zvoniku bakrom. God. 1851. izjavili su oni pred arcidjakonom Ignacijem Ročićem, da će crkvu, ako ne bi bio njezin imutak dostatan, na svoj trošak uzdržavati i popravljati.

God. 1862. porušio se crkveni zvonik — bili su mu valjda temelji preslabi — te je oštetio znatno i samu crkvu, tako da su morali gotovo pol crkve i zvonik iz nova zidati. I veće zvono je tom zgodom puklo. God. 1885. dali su žitelji lijevati novo zvono. Zvonolijevac uzeo je staro zvono u račun za 105 for. 50 novč., a pored toga morala je crkva platiti još 168 for. 20 novč. To zvono nosi natpis:

[1] Gl. Laszowski: »Povjesni spomenici plemenite općine Turopolja«, sv. IV. strana 381.

Digitized by Google

SV. IVAN KRST. M. Z. N. SV. FLORIJAN M. Z. N.
Br. 71. SALIO MATE MAJER v ZAGREBU. 1885.

Zvono važe 276 starih funti. Manje zvono ima natpis:

ZAGRABIAE ✠ 1805.

Sad se nalazi u zvoniku još i treće zvono tako zvani »cinkuš«. To je zvono bilo prije na Vernićevu imanju u Gornjoj Lomnici, a njim se dozivala družina k jelu. Prije nekoliko godina kupila je plem. općina lomnička to imanje za 120.000 K. i smjestila onda to zvonce u zvonik svoje crkve.

Crkva sv. triju Kralja, kakova je sada, služi na čast i ponos Lomničanima. Prostrana je, da bi mogla služiti u prvo vrijeme i kao župna crkva, gradjevni je slog skladan, a izvana i iznutra u lijepom je redu. Ukrasuju je tri nova žrtvenika, izradjena u Zagrebu. Uz veliki žrtvenik sv. triju Kralja na strani epistole je žrtvenik sv. Trojstva, a na strani evangjelja žrtvenik sv. Bartola. Stare oltarne slike, o kojima spomenuh, da su naslikane god. 1846., obješene su na stijeni kod pjevališta. Nove orgulje na šest registara, postavila je tvrtka M. F. Hefferera iz Zagreba.

Kapela sv. Lavrencija u Velikoj Gorici.

Ta kapela bila je isprva samo zidana stacija (mala kapelica) sa žrtvenikom sv. Lavrencija. Pripovijedaju, da je ta stacija podignuta na onom mjestu, na kojem je grof Zrinski dao objesiti deset turopoljskih plemića. U toj kapelici da su podigli žrtvenik sv. Lavrencija navodno zato, što su ovi plemići tako vjerno branili turopoljska prava, kao što je sv. Lavrencije branio crkvena prava. Kako je u narodu sve više rasla pobožnost sv. Lavrencija, to su župljani velikogorički podigli oko god. 1740. u čast tom svecu mjesto prvašnje stacije dosta prostranu drvenu kapelu. Kapela imala je ravan strop, koji je bio kao i njezine stijene iskićen raznim slikarijama. Jedna vrata vodila su u kapelu s istočne strane, druga s južne. Žrtvenik ostao je isti, jer je prvašnja stacija upotrebljena za svetište kapele. Na menzi nije bilo drvenog žrtvenika, već je bio na stijeni naslikan raspeti Isus, a pod križem Marija i sv. Ivan. Sa strane bio je opet naslikan u odijelu djakona sv. Lavrencije, gdje kleči i svoje oči upire u propelo. Kraj njegovih usta bile su napisane riječi sv. pisma: »Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de coelis et propitiare«. (II. Paralip. 6, 21). Kapelica imala je drveni zvonik, u kom je visjelo zvono, teško 60 funti.

Digitized by Google

Kapela sv. Lavrencija udaljena je bila jedva sto koračaja od župne crkve, s kojom je imala zajedničku blagajnicu i iste starješine. Kad se ovdje služilo, a to je bilo svaki put, kad je bio u Gorici sajam, donesli bi potrebne stvari za služenje sv. mise iz župne crkve. Onda bi nadigli sa strana drvene kapke, tako da je i onaj narod, koji je bio izvan crkve, mogao pratiti službu Božju. Groblje oko kapelice bilo je dobro ogradjeno, ali se u njem za onda nije još nitko ukapao. Kapelicu su oko god. 1757. popločili opekom i podzidali.

U vrijeme Josipa II. dokinute su mnoge kapele, pa je i plem. općina dne 9. rujna 1785. zaključila, da se kapela sv. Lavrencija poruši, a njezina gradja proda i novac preda javnoj blagajnici. To je, sva je prilika, i učinjeno. Čudnovato je samo to, što je usprkos gornjem zaključku plem. općina dne 14. listopada 1802. pozvala župnika Hegedića, da izvijesti, zašto su bez njezina znanja (absque scitu universitatis) kapele sv. Petra i sv. Lavrencija dokinute. Vjerojatno je, da se je medju pučanstvom javljala želja, da se kapela sv. Lavrencija opet sagradi. Doista je već god. 1807. zaključila plem. općina, da se kapelica sv. Lavrencija prenese na župno groblje, te dojduće godine u svojoj sjednici od 8. travnja doznačila potrebnu gradju za gradnju nove kapele. Ujedno se pobrinula i za potrebiti nacrt, po kom će se kapela graditi. Kapela, mnogo prostranija od prvašnje, bila je sagradjena za župnika Hegedića god. 1816. I ta je kapela bila drvena, duga preko 6, a široka preko 4 hvata. U njoj su bila tri žrtvenika: veliki i pokrajni sv. Barbare na desnoj, a sv. Petra na lijevoj strani. Župnik Hegedić poklonio je toj kapeli srebrni kalež. Osim na sajmovne dane, služilo se tuj i na Dušni dan, pa onda, kad je tko želio, da bude s misom sahranjen. Za cijelo se nijesu u toj kapeli razni popravci za vremena obavljali, jer je bila kapela god. 1851. u takovom stanju, da se nije više ondje misa služila. Kasnije su ju god. 1867. opet popravili, pa je kapela stajala sve do svršetka prošlog vijeka. Već god. 1894. u svojoj sjednici od 13. travnja zaključilo je općinsko zastupstvo, da se ima ta kapela na temelju izvještaja kotarskog tehničkog izvjestitelja Koste Tomca porušiti.

Kapela bila je gradjena od drva i opeke, t. j. pročelni zid bio je zidan, a ostale stijene drvene i samo mortom nabacane. Taj pročelni zid, kako je bio osamljen i bez nastavnog veza, nagnuo se prema cesti, te je prijetila pogibao, da se ne sruši. Tako se bilo bojati, da se ne sruši i ne probije stropa kapele, i drveni, ožbukani zvonik, koji je bio posve truo. Radi slabe veze rastavile se stijene, pa bi se kapela kod najmanjeg potresa mogla porušiti.

Digitized by Google

Staro groblje, koje je bilo uz kapelu sv. Lavrencija, zatvoreno je 7. srpnja 1891., a novo sadanje groblje otvoreno 5. srpnja 1891. (prvi je mrtvac u njem pokopan dne 10. srpnja). Kako je na novom groblju sagradjena lijepa kapela sv. Filomene, to je kapitularni vikarijat nadbiskupije zagrebačke dne 18. srpnja 1894. (br. 2705.) privolio, da se stara trošna kapela sv. Lavrencija poruši, gradjevni materijal proda, a dobiveni novac uloži u korist župne crkve. Sad se kapela doduše napustila, no do njezina rušenja ipak nije došlo sve do god. 1904. Dne 14. travnja 1904. sastalo se opet mješovito povjerenstvo, da pregleda kapelu. Tehnički izvjestitelj Kosta Tomac konstatovao je, da se kapela doista nalazi u veoma lošem gradjevnom stanju. Pročelni je zid od temelja do vrha pukao, a pukotine su bile široke do 3 cm. Stupovi zvonika takodjer su popucali, pa je bilo bojazni, da će se doskora srušiti čitav trop i zvonik. Na osnovi tog izvida počeli su god. 1904. doista rušenjem kapele.

Kako je bila na novom groblju sagradjena kapela sv. Filomene, nije se s prva mislilo, da se kapela sv. Lavrencija opet na novo sagradi. No župljani su bili ipak naučeni već na tu staru kapelu i htjedoše, da se sačuva uspomena na staro groblje. I u narodu se opet pobudi želja, da se na starom napuštenom groblju iznova sagradi kapela sv. Lavrencija. Dne 2. kolovoza 1906. sastalo se u općinskom uredu u Velikoj Gorici nekoliko najodličnijih župljana sa svojim župnikom Franjom Petercom, da vijećaju o gradnji nove kapele. Odbornik Nikola Hribar izvijestio je, da je za prodanu gradju stare kapele, odbivši trošak za rušenje njezino (59 K 87 fil.), unišlo 1180 K 87 fil., a dobrovoljnim prinosima sakupljeno je 837 K 40 fil. Osim toga obvezaše se pl. sučije doprinijeti: Kurilovec 200 K., Lomnica 100 K., Mala Gorica 100 K. i Velika Gorica 20 K. Za prodanu travu na starom groblju unišlo je 1000 K., a bilo je nade, da će se medju župljanima sakupiti još 1000 K., što bi sve zajedno činilo svotu od 4438 K. 27 fil,, čime bi bila gradnja donekle osigurana. Od predloženih nacrta izabran je onaj kapele u Dužici, za kojega izvedenje proračunano je 5000 K. Zaključeno je, da se izvedu temelji od betona, a ostalo od opeke. Godine 1907. isposlovana je gradjevna dozvola, pa je god. 1907. kapela sv. Lavrencija opet na novo sagradjena i god. 1909. svečano blagoslovena.

Kapela sv. Filomene na župnom groblju.

Dne 28. ožujka 1888. umro je u Velikoj Gorici neki Imbro Trupković, koji je u svojoj oporuci od 20. kolovoza 1882. medju

Digitized by Google

inim zapisao: 1000 for. kapeli sv. Filomene u mjestu Mugnano u nolanskoj biskupiji kod Napulja, 3000 for. za kapelu sv. Filomene,[1] koja bi se imala sagraditi na njegovom grobu i 100 for. za čitanje misa i popravak slike[2] sv. Filomene u crkvi sv. Ivana u Zagrebu. Državno nadodvjetničtvo prihvatilo je ove zapise pokojnikove, koji je bio, čini se, rodjeni Medjumurac. Pokojnik sahranjen je na starom groblju, na kojem je već bila kapela sv. Lavrencija, pa je odvjetnik njegovih baštinika predložio, da bi se ostavljenom svotom postavio na Trupkovićevom grobu pristojan spomenik, a uz to postavila u kapeli sv. Lavrencija dva pobočna žrtvenika sv. Filomene i sv. Emerika, pokojnika zaštitnika. Nadbiskupski duhovni stol nije na taj prijedlog pristao, nego je izjavio, da se ima ostavljena svota držati u pohrani, sve dok se ne riješi pitanje o novom groblju u Velikoj Gorici. Čim bi se otvorilo novo groblje, mogli bi se smrtni ostanci zakladateljevi prenesti onamo i ondje sagraditi kapela sv. Filomene. Time bi se želja zakladateljeva točno ispunila, a i župljanima pomoglo, što ne bi morali sami graditi kapelu na novom groblju.

Za Trupkovićev zapis odlučio je kr. banski stol dne 12. ožujka 1890. br. 5135., da se ima svota od 3000 for., opredijeljena za gradnju kapele sv. Filomene položiti kod kr. kot. suda u Velikoj Gorici, a svota od 1000 for., namijenjena za uzdržavanje i popravak kapele kod nadbiskupskog duh. stola. U to vrijeme dozrelo je takodjer pitanje o otvorenju novog groblja u Velikoj Gorici, za koju je urečena konkurencijonalna rasprava za dne 16. lipnja 1890. Na toj je raspravi odlučeno, da se za groblje nabavi zemljište na »Visokom bregu« u površini od 3 rali i 1292 četv. hvata, koje se je imalo nabaviti troškom od 1142 for. 25 novč., računajući ral po 300 for. Taj zaključak odobrio je dne 4. srpnja 1890. i upravni odbor županije zagrebačke, jer se uvjerio, da je zemljište iz zdravstvenog i tehničkog gledišta za groblje najprikladnije. Za sagradjenje mrtvačnice, stana grobareva i ograde bila je proračunana svota od 4606 for. 70 nč, no upravni odbor toga nije prihvatio, jer bi to bili preveliki troškovi. Do otvorenja novog groblja došlo je već dojduće godine, te je prvi mrtvac na njem ukopan dne 10. srpnja 1891.

Sporazumno izmedju Trupkovićevih baštinika i kr. kot. oblasti ustanovljeno je, da će se kapela sv. Filomene graditi na tom novom župnom groblju. Prema troškovniku stajala bi nova kapela 3800 for.

[1] Rimski martirologij ima dne 5. srpnja o toj svetici: »Apud Septempedanos in Picéno sanctae Philomenae Virginis.«

[2] To nije bilo potrebno, jer je bila to malena papirnata sličica, što ju je pokojnik na zid u crkvi objesio.

Digitized by Google

Od svote zapisane u tu svrhu po pok. Trupkoviću odbita je svota od 950 for., koja bi imala biti kao zaklada za uzdržavanje kapele. Župljani su zamolili, da im se i ta svota za gradnju dopita, a oni su se zapisnikom od 25. travnja 1891. obvezali, da će kapelu za vječna vremena uzdržavati i popravljati, u koliko se ona ne bi vlastitim dohotkom mogla uzdržavati. Žrtvenik i zvono obvezao se tadanji kr. kot. predstojnik Jagić nabaviti dobrovoljnim prinosima župljana. Tadanji kapitularni vikarijat privolio je, da se ta svota upotrebi za gradnju. Kako je bila gradja već pripravljena, to se je odmah pristupilo k gradnji kapele, te je ona bila do konca kolovoza iste godine već pod krovom. Dojduće godine bila je kapela posve dogotovljena, pa ju je podarcidjakon i župnik u Odri Juraj pl. Barabaš dne 1. svibnja — na drugu nedjelju poslije Uskrsa — svečanim načinom blagoslovio.

Kapela ranjenoga Isusa na Pleškom polju.

Pleso, koje s Rakarjem čini posebnu turopoljsku plemićku sučiju, spominje se prvi puta kao posjed crkve bl. Dj. Marije u Gorici god. 1377.[1] Ne zna se, je li već tada ovdje bilo selo, ali za nekoliko godina kasnije može se to već sigurno ustvrditi. Već pod konac XV. vijeka ističe se u Plesu plemićka obitelj Plepelić, koje svojina bio je i sadanji plemićki dvor u Plesu. Već god. 1757. radila je udovica pok. Ladislava Plepelića o tom, da sagradi na polju južno od sela kapelicu u čast ranjenomu Isusu. Već dojduće godine, kad je dobila potrebitu gradjevnu dozvolu, počela je ona kapelicu doista graditi, a kod gradnje pomagali su joj takodjer žitelji sela Pleso. Novosagradjena kapela od hrastovih greda bila je dosta prostrana. U njoj su bila tri žrtvenika, veliki, podignut u čast ranjenomu Isusu, i dva pokrajna žrtvenika. Na lijevoj strani bio je žrtvenik žalosne Majke Božje, a na žrtveniku na desnoj strani bilo je prikazano, kako Isusa trnjem krune. Nad glavnim ulazom kapele bio je drveni zvonik, u kom je visjelo zvono, teško trideset funti. Na zapadnoj strani bila je kapelici prigradjena sakristija.

U toj se kapelici obdržavala svake godine dva proštenja: prvo na petu nedjelju poslije Uskrsa, a drugo na nedjelju poslije uzvišenja sv. Križa. Na te dane dolazili su ovamo žitelji iz okolnih župa. Na te dane davala je gospodja Plepelićka svećenicima i drugoj gospodi objed u svojem dvoru.

[1] Gl. E. Laszowski: «Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« sv. I. str. 98.

Digitized by Google

Kapelice su se u svojim zapisima sjećali takodjer razni dobročinci. Tako je dne 2. veljače 1764. Katarina Črnko, udova iza pok. kneza Juraja Šipušića, zapisala 8 ren. for.: »na kapellu Ranyenoga Jesussa na Pleskom polju«. God. 1794. posvjedočio je kapeličin patron i njezin sindik Ivan Plepelić,[1] da njezin imutak, jedno s drugim, iznosi 150 for.

Vizita od god. 1799. pokazuje nam, da je bila ta kapelica dosta ukusno sagradjena od hrastovih greda i obijena daskama, koje su bile slikane kao i strop. Duga je bila $5^1/_2$ široka $2^1/_2$ hvati, a popodjena je bila kamenom. U svetištu imala je jedan prozor, a dva u ladji. Još i god. 1851. bila su u njoj već napomenuta tri žrtvenika. Uzdržavala se od milostinje, a ako je ta nedostajala (onda je imala samo 8 for. gotovine), popravljali su ju žitelji.

Kapela sv. Antuna u Maloj Gorici.

To je bila po svoj prilici mala kapelica, više kip, jer se u vizitama kanoničkim niti ne napominje. Sagradjena je godine 1774. Glavnu brigu oko te gradnje vodio je sudac općine malogoričke Juraj M..inić, a sagradio ju za 26 dana uz pripomoć svog djetića zidarski majstor Gašpar Palern. Spominje se, da su dne 11. svibnja god. 1774. u 11 sati prije podne počeli graditi: »fundus kapelice szvetoga Antona na piaczu gorichkom«. Majstor dobivao je od općine malogoričke na dan 13 groša, a njegov djetić 9 groša, ukupno je plaćeno zidaru 27 for. 57 novč.[2] Sada je na mjestu, gdje je prije ta kapelica stajala, stacija s kipom sv. Florijana.

Kapela ranjenoga Isusa u Velikoj Gorici.

Tu su drvenu kapelicu podigli župljani god. 1816. na goričkom trgu. Bila je prilično prostrana, jer je bila preko 6 hvati duga, a preko 4 hvata široka. U njoj su bila tri žrtvenika: veliki ranjenoga Isusa i pokrajni, na desnoj strani žrtvenik sv. Barbare, a na lijevoj strani žrtvenik sv. Petra. Toj kapeli nije bio dug vijek; već godine 1851. bila je tako trošna i zapuštena, da se u njoj nije više niti služilo.

[1] Obitelj Plepelićeva, koja se smatrala patronom te kapelice, spasla je kapelicu pod svršetak XVIII. stoljeća, kad je bilo predloženo, da se ta kapelica dokine.

[2] Gl. »Fundationes ecclesiasticae et schol.« u turop. arkivu.

Digitized by Google

Kapelica žalosne Majke Božje u Velikoj Gorici.

Izmedju god. 1750—1758. dao je kapetan Juraj pl. Pogledić uz javnu cestu na sjevernoj strani župnoga groblja sagraditi zavjetnu kapelicu (ex voto) u čast žalosnoj Majci Božjoj. Ta je kapelica bila četverouglasta i zidana, a imala je drveni zvonik i žrtvenik sa slikom žalosne Majke Božje. U kapelici se služilo, kad je koji župljanin ovdje misu naručio. Prigodom tijelovske procesije služila je ta procesija kao stacija. Kada je porušena, nije mi poznato.

Kapelica sv. Križa na trgu.

U viziti kanoničkoj od god. 1824. spominje se u Velikoj Gorici na trgu pod lipom kapelica sv. Križa. U njoj je bio dobro sačuvan žrtvenik sv. Križa.

Kapelica u Kurilovcu.

Selo Kurilovec navodi se prvi puta u listinama godine 1346. uz ime Petra Lapasa iz Kurilovca (Kurilowecz).[1] Već pod kraj XVII. stoljeća postojala je u tom selu kapelica ili kip sv. Rozalije. U spravišću od 5. siječnja 1683. doznačila je plem. općina jedno drvo radnicima, koji su kapelicu podigli.[2] Još danas postoji u selu stara kurija »Pogledićevo«, koja je vrlo zapuštena, te služi za hambar, a pripada turopoljskomu županu dru. Ljudevitu pl. Josipovichu. Jamačno je sagradjena god. 1750., jer je ta godina ubilježena na poprečnoj gredi u prostranoj dvorani u prvom katu. Naprotiv te dvorane uredio je, kako saznajemo iz vizite kanoničke, pukovnik Juraj pl. Pogledić privatni oratoratorij, u kom je bio žrtvenik sv. Florijana. Ta je kapelica prigradjena poput doksata i izvana poduprta čvrstim hrastovim stupom. Desno i lijevo su maleni prozori. Žrtvenik, providjen svim potrebnim za služenje mise, stajao je na neke vrste ormaru s ladicama, koji je nekoč služio za pohranjivanje misnog ruha. Prošle je godine taj žrtvenik prenesen u sakristiju novosagradjene kapele sv. Lavrencija u Velikoj Gorici.

Uz ovu kapelicu spominje se god. 1799. takodjer privatna kapelica u kuriji barunice Malenićke. Obje kapelice uzdržavali su gospodari dotičnih kurija, koje su pod konac XVIII. vijeka po kanoniku Ivanu pl. Josipovichu pripale obitelji Josipovićevoj.

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« I. str. 61.

[2] Gl. »Acta politico-juridica« od god. 1650.—1702. str. 516 u turopolj. skom arkivu.

Digitized by Google

Župni dvor.

Stari župni dvor bio je jamačno, kao i drugdje u Turopolju, drven. Sigurno je bio već u starini na kat. U spravišću od 13. prosinca 1614. zaključeno je, da imadu stube u župnom dvoru sagraditi sela Pleso, Rakarje, Kobilići i Gorica. Koje bi se selo tomu protivilo, moralo bi platiti 50 denara kazni.[1] Da su morali župljani župniku graditi i gospodarske zgrade, svjedoči to, što je spravišće od 22. travnja 1617. odlučilo, da ima selo Mala Gorica sagraditi župniku sušu. Tko ne bi htio graditi, imao je platiti svaki dan jedan for.[2] U viziti od god. 1692. opisuje se župni dvor, pa se izrijekom kaže, da je bio drven. Župnik stanovao je u prvom spratu, a prizemno je bila klijet i staja. Za družinu bila je sagradjena posebna kuća. To posvjedočava i župni urbarij od god. 1704. Osim tih zgrada bila su i tri malena koca i suša. Oko tih zgrada bio je vrt, mala livadica i zavrtnica — sveukupno oko četiri rali zemljišta. Već god. 1777. zaključila je pl. općina, da valja župni dvor popraviti, ali je do tog popravka došlo tekar oko god. 1780. Župni dvor i gospodarske zgrade opisuje nam podrobnije popis zgrada u Turopolju od 25. veljače 1796.[3] Župni dvor bio je tada prilično dobar, jedino pol krova trebalo je popraviti.

God. 1864. bio je stari župni dvor tako loš, da je zagrebačka županija odredila doprinozbenu raspravu za gradnju novog župnog dvora za dan 16. kolovoza. Na toj raspravi su se patron i župnik složili, da se novi župni dvor sagradi po nacrtu župnog dvora, koji se nalazio u Kupincu. Troškovi proračunani su na 4369 for. 58 nč., ne uračunavši gradjevni materijal, koji bi se po patronatu nabavio, a po župljanima dostavio; osim toga bilo je potrebno još 865 ručnih i 414 voznih težaka. Zastupnik patronata izjavio je, da je pl. općina voljna preuzeti trošak, ali je zamolio, da bi to izvela tekar u roku od 6 godina, jer je bila baš onda raznim drugim troškovima opterećena. Župnik se je tomu protivio, jer je bio župni dvor vrlo trošan, a županijska skupština odlučila je onda ovo: »Pošto je dokazom raspravnih spisah još preobstojavše žup. oblasti zagrebačke od god. 1857. naročito njezine odluke od 7. VII. 1857. br. 3054. neobhodno nuždno, da se u V. Gorici novi župni dvor sagraditi ima tako, da se to sagradjenje dalje odlagati ne može, što je obična Turopoljska svojimi

[1] Gl. E. Laszovski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« IV. str. 507.

[2] Ib. IV. str. 515.

[3] Ib. IV. str. 416.

Digitized by Google

gore navedenimi zaključci i sama priznala, to se ovime odredjuje, da se ima gradjenje novog župnog dvora polag gore navedene osnove bez svakog odlaganja odmah započeti tako, da se svakako do konca godine 1865. izvede, potriebiti trošak u gotovom novcu kao i gradjevni materijal podat će občina Turopoljska, kao priznani pokrovitelj upitne župe, a potriebite ručne i vozne težake dostavit će župljani polag prinadlezeće im dužnosti.« Još je pripomenuto, ako općina u odredjenom roku ne bi otpočela s gradnjom, da se ima to na trošak općine izvesti.[1]

Na temelju gornjih odluka je doista god. 1865. sagradjen da. našnji župni dvor.

Obveze o uzdržavanju župne crkve i župničkih zgrada.

Kako se više puta prigodom gradnje i raznih popravaka na crkvama i župničkim zgradama pojavi pitanje: tko je dužan gradnje i popravke izvesti, neka mi bude dopušteno, da iznesem, što o tom govori stari urbarij župe od 2. lipnja god. 1704. Sastavio je taj urbarij tadanji župnik Mijo pl. Pucekovič po nalogu biskupa Martina Brajkovića uza sudjelovanje drugih poštenih i u ove stvari upućenih ljudi. Za župni dvor se kaže: »Curia praefatae Parochiae est in loco Nagy-Gorica Campo et Comitatu quo supra, quam Parochiani tenentur tegere et reformare cum caeteris aedificys«.

Vizita opet kanonička od 23., 24. i 25. lipnja god. 1851. spominje o župnoj crkvi ovo: »Ecclesia in quantum peculium ejus non sufficit, conservatur et restauratur per Patronum ejusdem, utpote Nobiles Campi, cui nobili obligationi cum zelo hucadusque satisfaciebant, prout id novissime in reparatione tecti remonstrarunt«.

Nadalje se u zapisniku te vizite nabrajaju sve župničke zgrade, pa se onda izrijekom kaže: »Omnia praescripta aedificia erigere et conservare in statu bono ad suam obligationem primores et seniores populi parochiani retulerunt coram Archidiacono Visitatore.«

Tako su i sadašnje gospodarske zgrade župljani podigli i proti požaru osjegurali.

Župno groblje.

Kako u drugim župama bilo je i u Velikoj Gorici nekada župno groblje oko župne crkve. A odličniji župljani sahranjivali se u župnoj crkvi, premda ondje nije bilo grobnica. Iz kanoničke vizite od go-

[1] Gl. medju spisima nadb. duh. stola od god. 1864. br. 2197.

Digitized by Google

dine 1746. vidimo, da je bilo crkveno svetište i dio crkve potaracan, ali baš radi ukapanja mrtvaca bio je veći dio crkve nepotaracan, pa je radi toga sjedala prašina na žrtvenike i na crkvene stijene. Župnik je htio, da u crkvi sagradi prave grobnice, ali su se tomu protivili neki plemići. Kasnije je ipak na trošak Petra Paraminskia sagradjena grobnica za njegovu obitelj. Ta je grobnica imala pripasti crkvi, ako bi Paraminskieva obitelj izumrla. Osim te grobnice sagradjena je bila u svetištu grobnica za goričke župnike i grobnica Martina Mudića pod zvonikom. Još su bile dvije grobnice u crkvenoj ladji, od kojih se platila crkvi 2 for., ako je tko htio, da bude u njima sahranjen.

Po nalogu cara Josipa II. trebalo je, da prestane sahranjivanje u crkvi, a župna groblja oko crkve imala su prestati. Zato su god. 1785. odabrali veliki sudac Matija Kos i mali sudac Ivan Smendrović mjesto izvan Gorice, koje bi imalo služiti za župno groblje. Još iste godine počeli su tu sahranjivati mrtvace, pa su od 10. listopada god. 1785. do 1. veljače 1786. na tom groblju sahranjene 73 osobe.[1] No za novo groblje odabrano zemljište imalo je mnogo vodenih žila, pa se je bilo bojati, da bi bunari u Velikoj Gorici, ako su možda s tim žilama u savezu, postali neuporabivima. Na poticanje župljana obratio se tadanji župan Josip Adam Kos na prisjednika sudbenog stola zagrebačke županije Petra Apoku; on je došao osobno u Veliku Goricu radi novog groblja. Najprikladnije mjesto za novo groblje odabrano je župnikovo zemljište iza kapele sv. Lavrencija.

Plem. općina turopoljska zamolila je na to duhovni stol, da joj se za groblje ustupi to zemljište. O tome pisao je dne 23. prosinca god. 1785. tadanji bilježnik duhovnog stola Maksimilijan Vrhovac župniku Smendroviću, neka gleda da dobije župna nadarbina za to zemljište dolično zamjenu. To su zemljište, kako saznajemo iz svjedodžbe Jurja Grdenića, »prisesnika szlavnoga Turovoga Polya« već prije župljani za groblje prisvojili. On je na zamolbu župnika Smendrovića izdao ovu svjedodžbu: »Ja zdola podpisani z ovem mojem Testimonialisem znano y veruvano vszem ij vszakomu chinim: kak naime letto predlainszko god. 1785. dan 30. y 31. Augustussa Meszecza pred menum po Commissie Goszpona substit. Comesa Josefa Adama Kosza na Velike Goricze kakti Priszesnikom szlavne obchine Plemenitoga ovoga Turovoga Polya buduchem poleg fare Veliko-Gorichke plot za novi czintarom szpravlyajuche, da

[1] Gl. Maticu umrlih župe Velika Gorica sv. I. str. 123.

Digitized by Google

pache nyega zebirajuche y gradeche, vszi szudczi ove fare, da pache farniki onde vu gore szpomenute Poszle buduchi izebrali jeszu novi czintorom na zemlyi Goszpona Pleuanussa Velikogorichkoga z kukuruzom ono letto obszadyene, pred sz. Lovrencza kapellum na Piaczu Gorichkom lesechum, ter szpomenutu kukuruzu poszekli y z plotom novi czintorom zebran ogradili. Zverhu kojeh tak po szudcze ij farnike vchinyeneh ov moi Testimoniales van dajem na Velike Goricze vu farnom Dvoru dan 8. Jan. 1787.« Župnik se je radi toga nasilja pritužio plemenitoj općini, koja je u svom spravišću dne 13. prosinca god 1785. zaključila, da mu se ima šteta nadoknaditi. Dne 16. veljače god. 1786. došao je na poziv plem. općine u Veliku Goricu Petar Appoka, prisjednik sudbenog stola županije zagrebačke, da uredi stvar izmedju župnika i župljana. Na licu mjesta našli su se uz župana Josipa Kosa i župnika Jurja Smendrovića i suci pojedinih sučija: Petar Modić iz Gornje Lomnice, Matija Dianković iz Kobilića, Ivan Trumbetaš iz Velike Mlake, Pavao Plepelić iz Plesa, Nikola Pogledić iz Kurilovca, Juraj Šipušić iz Male Gorice i Juraj Istvanović iz Velike Gorice. Župnikova zemlja bila je prvog razreda i mjerila je 2 rali i 88 četvornih hvati, uz to je bila u Gorici i pšenicom zasijana. Župnik je tražio, da mu se dade u zamjenu druga zemlja ili opet 380 for. Kako župljani nijesu imali u Gorici druge pripravne zemlje, a novac im je bilo takodjer u onoj skupoj godini teško složiti, to su župniku ponudili zajedničku svoju zemlju, obraštenu grmljem, zvanu »Galženi grm« izvan Gorice. Ta je zemlja mjerila šest rali, a obećali su, da će ju iskrčiti i dva put preorati, a da ne bude moglo blago činiti kvara, povući će oko čitave zemlje pol hvata duboki jarak i taj jarak i u napredak sami čistiti i popravljati. Župnik je na to pristao i odstupio zemlju za groblje. Tako je došao župnik do one zemlje, na kojoj su nekada, kako samo ime »Galženi grm« svjedoči, vješali zločince (galge = vješala). Plem. općina kušala je još jedamput i to godine 1796. na toj zemlji podići vješala, ali je protiv toga prosvjedovao tadanji župnik Marko Antun Hegedić. Dne 28. travnja dovezli su u Goricu potrebno drvo za vješala, a kad je župnik saznao, da kane na njegovu zemljištu podići vješala, obratio se na župana i u svojoj predstavci naveo, da ne dolikuje, da su vješala u sredini župe, mimo kojih bi toliki ljudi prolazili. I zdravstveni razlozi ne bi toga dopustili, jer je Gorica jedva 500 koračaja od onog mjesta udaljena. U Gorici je na godinu šest velikih sajmova, više proštenja, na koja dolaze ljudi i iz drugih župa, tijelovski ophod na trgu, pa što bi bilo, da u to vrijeme vise mrtva tjelesa na vješalima i šire

Digitized by Google

svud na okolo gadan smrad? Čini se, da su nekada tjelesa zločinaca dugo vremena visjela na vješalima, jer su župniku stari žitelji pripovijedali, da njegovi predšasnici nijesu mogli radi gadnog i nezdravog smrada raspadajućih se tjelesa, niti u svoj vrt, niti su mogli prozore na svom stanu otvoriti. Ako bi tko dokazivao, da su nekada bila ondje vješala, pa mogu biti i sada, taj razlog takodjer ne bi vrijedio, jer je prije bila to općinska zemlja, a sad je to župnikova. Onda opet, kad ju je on zamijenio za svoje zemljište, nije bilo ondje nikakovih vješala. Držim, da su bili ti razlozi dostatni, te je plem. općina odustala od svoje namjere, da na onom izloženom i od svukuda vidljivom mjestu podigne vješala. Ne bi doista dolikovalo, da bude ondje stratište.

Groblje kod kapele sv. Lavrencija postalo je po vremenu premaleno, a kako se i Velika Gorica sve to više širila, počelo se raditi na tom, da se groblje premjesti izvan Velike Gorice.

God. 1855. sastalo se mješovito povjerenstvo, da poradi oko premještenja groblja. Tamošnji kirurg Maksimilijan Weizer izabrao je doduše zgodno mjesto za groblje, ali je to bilo gotovo pol sata udaljeno. Drugo mjesto predložio je provizor (director oeconomiae) pl. općine, a to je ležalo prenisko, te je bilo izvrženo poplavama. Tadanji župnik Jakov Kos radio je oko toga, da se za groblje uzme zemlja nadarbinska u površini od jedne rali i isto tolika zemlja Mije Šipušića. Župnik je htio da dade Šipušiću u zamjenu svoju zemlju: »prek grabe«, a njemu bi onda ostalo staro groblje. Do toga ipak nije došlo, jer su se župljani prigodom podjeljivanja sv. potvrde i kanoničke vizitacije, što ju je obavljao g. 1857. nadbiskup i kardinal Juraj Haulik, izrazili protiv toga i molili, neka bi se radije staro groblje proširilo. Na raspravi, koja se obdržavala dne 31. ožujka god. 1857. pred kr. kotar. oblasti zaključeno je, da se od strane državne ceste potegne zid u duljini od 21 hvata dublje u groblje i kapela sv. Lavrencija koja stoji na tom prostoru popravi, da se mjesto hrastova plota sagradi zid tako visok, da se sa ceste ne će vidjeti u groblje i da se za proširenje groblja kupe oranice župnikova i Nikole Sečnja. Ovako prošireno groblje mjerilo bi 3404 četv. hvata. Taj zaključak odobrila je dne 26. lipnja godine 1857. c. kr. županijska oblast pod br. 6981. i nadb. duh. stol dne 3. srpnja god. 1857. pod br. 1943., te je onda i došlo do otvorenja proširenog groblja.

U devedesetim godinama počelo se opet misliti o premještenju župnog groblja izvan Velike Gorice, pa je za to odabrano zemljište na tako zvanom »Visokom bregu« u površini od 3 rali 1292

Digitized by Google

četv. hvati. Zemljište nabavljeno je uz cijenu od 600 K po rali. Novo se groblje otvorilo god. 1891. i prvi je mrtvac u njem ukopan dne 10. srpnja. Podjedno se je ostavštinom pok. Mirka Trupkovića počela na tom groblju graditi i kapela sv. Filomene, koja je dne 1. svibnja god. 1892. svečano blagoslovljena.

Bratovštine.

Kako gotovo u svim župama po biskupiji u XVIII. vijeku, tako je postojala i u Velikoj Gorici bratovština kršćanskog nauka. Svrha joj je bila, da se neuki pouče u spasonosnim istinama vjere Kristove. Tu je bratovštinu utemeljio papa Pijo V. svojom bullom: »Ex debito pastoralis officii« od 6. listopada g. 1571. obdario ju raznim oprostima i preporučio biskupima kao: »opus sanctissimum«. Papa Pavao V. podignuo je tu bratovštinu svojim breveom: »Ex credito Nobis« od 6. listopada god. 1607. na nadbratovštinu, te ju i on obdario raznim oprostima i povlasticama. Ta je bratovština malo po malo radi velike koristi svoje i radi spasonosnih plodova svojih, što ih je donosila ništeći neznanja božanskog nauka, uvedena u raznim biskupijama i zemljama.[1] U Velikoj Gorici opstojala je ta bratovština pod naslovom Angjela čuvara, imala je svoju bullu i knjigu, u koju su se upisivali njezini članovi. Te se bratovštine sjetila u svojoj oporuci od 23. rujna god. 1721. velika crkvena dobročiniteljka Kata Novosel, udova iza Ivana Žilca. Ona je zapisala dvadeset renskih forinti, što joj je dugovao Ivan Čednković: »bratouschine Gorichke Czirkue szuetoga Angela chuuara.«[2]

U oporuci Mije Jankovića iz Lomnice od god. 1751. spominje se još: »bratouschina Muke y szmerti Krisztuseve«. On je toj bratovštini ostavio 3 ren. for. i 8 groši, što mu ih je dugovao Mihina Barbarić.

Župnici velikogorički.

Dohotci župnika velikogoričkoga sastojali su u luknu, u štolarinskim podavanjima i koristi, što ju je on imao od župnih zemalja i livada. Uz to je imao župnik pravo vinotočja tečajem čitave godine i na župnom dvoru i kod svojih kmetova — kojih je

[1] Gl. Marko M. Majević: »Bratovština kršćanskoga nauka« u »Katolič. listu« god. 1909. str. 463.

[2] Gledaj »Paria Litterarium Instrumentorum Ecclesiae B. V. Mariae in Nagy Goricza fundatae«, str. 17. u župnom arkivu.

Digitized by Google

imao šest. Župnik je imao takodjer pravo ribarenja u svim vodama u župi te drvariju u turopoljskom lugu.

Od župljana dobivao je župnik na godinu po jedan, dva, pače i po četiri vagana žita, kako je bilo već komu propisano, a od kmetova dobivao je jednoga kopuna na godinu. U viziti od god. 1692. spominje se, da su plemići zaključili, da će, ako se plemićka zadruga, koja je prije davala na godinu 2 vagana žita, razdijeli, odsele davati svaka kuća po jedan vagan žita.

Župna štola bila je slična, kao i u drugim župama. Od ozova i vjenčanja dobivao je župnik 24 dinara, kad je išao k bolesniku 4 dinara, kad je bio sprovod iz daleka 10 groša, kad iz bliza 6 groša, kad samo od vrata groblja 12 dinara. Od uvoda rodilje zapao je župnika jedan dinar. Isto je dobivao, kad je išao o Božiću s križecom, a u to i jedno pleće ili kobasu. Za posljednju pomast kaže se u viziti od god. 1668., da ju je rijetko koji primao, pa zato i nije imao župnik od nje dohotka.

Nedaleko župnog dvora imao je župnik svoje oranice i livade medju kojima se spominje i livada na šest kosaca, koja pripada kapeli sv. Petra Apostola (vizita od god. 1668.). Te su mu zemlje obradjivali njegovi kmetovi, kojih je imao god. 1668. šest, a ti su bili: Petar Maršanić, Stjepan Masnec, Matija Besedić, Stjepan Postić, Matija Poturica i Antun Denčec. Oni su davali župniku na tjedan deset ručnih težaka, a o Božiću kopuna. Zanimljiv je ugovor, što ga je sklopio župnik gorički dne 20. siječnja god. 1620. sa svojim kmetovima, a prepisao ga dne 13. ožujka godine 1672. arcidjakon Pavao Kos. Pošto je taj ugovor pisan hrvatski, priopćujem ga ovdje doslovce:

»Anno Domini 1620. die 30. Januarii. Pogodisse se pred manum Jurijem Vagichem Turopolzkem Spanom, Mihekom Plepelichem, Martinom Bruchkom vicespanom, Kooszom Petrom, Stefanom Sidanichem sikutorom, Stefanom Mihalichem sikutorom, Stefanom Kanichkem sikutorom i pred manum Petrom Vagichem in praesentibus Notharium. Kmeti Gospona Plebanussa na Velike Goricze szuete Mariae uu Turouom Polliu sztoiechem i dokonchazmo on isti dan kakosze hochie dollie popiszano naiti, uusze redoma: da ih Goz. Plebanus niedan nema chez ouo dokonchainie goniti niti primariati, nego dayh ima uu uzeh oueh prauiczah kako szmo sze pogodili obdersauati, oni takaise da imayu uuthom pokorni biti i ako bi ne hoteli pokorni oue pogodbe illi dokonchaniu biti, kako szu szami proszili, da se imaiu kasstigati,

najperuo da uuzaki kmet bude moral dati uu uzakom lethe

Digitized by Google

sezt rali kada bude ureme orati naime pod zuob due rali, pod sitto due i pod ztern due: i kada mu Goz. Plebanus komu kmetu koigoder tiedan teh recheneh rali orat szapoue, da on tiedan zlobodan bude od pesichkoga tesaka i doklam bude oral teh recheneh sezt raly, da uzaki ima orati ob zuoiem ztrosku illiti hrane, ne ob Plebanusseue.

Drugo. Kada budu koszili, da imaiu szebe frostuklem i uecherium uszaki pripaschiti a obed daim ima dati Goz. Plebanus. Za napitek uina bude zprichan akoga ne bude imal Goz. Plebanus.

Tretye. Ako kada Goz. Plebanus possallie zuoye kmete kamogoder po uino za Tlaku, da imaiu poiti i da za on ieden Tiedan dua dni musze budu computuuali, ako bi na tak dalek put pozlani ne bili nego to bi sze moglo dua dni obuersiti ter bisze onda po priatleh goztili, da im sze nema za Tlaku uzeti.

Cheterto. Da uu zimszkom vremenu uzaki dan za Tlaku po obichayu za uzaki tiedan da ima ieden uoz deru douezti, a uu letnom dneuu duakrat i daye ima czepati on izti dan ako za dobe doide do uecher za Tlaku, ako bi hotomcze dan uu loze ztrossil i za dobe nehotel domom deru dopelliati, zbog drugoga domachega dela, ko bi mu sze zapouedalo delati, da ima Goz. Plebanus k tomu prigledati.

Peto. Da uuzaki od zvoih kermkou ima dati kerniaka nauadnoga i ako bi nemal tuliko marhe da bi ne mogel kerniaka dati, da sze ima z gozponom Plebanusem pogoditi i moliti kako zuomu zemelzkomu Gozponu.

Sezto. Da imaiu meimesnu[1] Jariczu illiti Pischenku, Bosichnoga kopuna, o Jurijeue obichne iaiacz duanadezte i tri noucze dati. Z kriseczem takaise z malem i z uelikem, da imaiu poiti i da im sze ne bu za Tlaku computuualo. Ob szemneh Goz. zlusiti Plebanussa, kadaih obnaide za zuoyu potrebochiu. Datum in Nagy Mlaka die et anno ut supra.[2]

Iz jednog popisa župa iz svršetka XVII. vijeka u nadbiskup. arkivu saznajemo, da bi župnik gorički samo od svoga gospodarstva slabo živio. Glavni dohoci njegovi bili su u žitnom luknu, što ga je on dobivao od svojih župljana.

S luknarskih podavanja bilo je kao i u ostalim župama više

[1] koja se je izvalila medju mašama t. j. u vrijeme izmedju Velike i Male Maše. (Gospojine).

[2] Gl. u knjizi vizita kanoničkih katedralnog arcidjakonata od god. 1668 1669. i u župnom arkivu.

Digitized by Google

puta neprilika, tako da župnik nije ono dobio, što bi morao. U Vel. Gorici dobivao je župnik većim dijelom lukno u novcu, po 1 for. od kuće, u drugim selima dobivao je žito i kopune. Žito je morao sam ubirati, a novac i kopune donašali su župljani na župni dvor.

I radi prava vinotočja imao je župnik Juraj Smendrović pravdu s plem. općinom. To pravo zajamčio je župniku urbar župe velikogoričke, koji je sastavljen god. 1704. za biskupa Martina Brajkovića riječima: »Item Parochus hujus Loci habet Ius Educilii apud se in Curia, apud Colonos et alibi pro toto Anno in sua Parochia quantum libet haberet«. Smendrovićev predšasnik, domaći sin Ladislav Šipušić, sagradio je u Gorici zgradu za vinotočje, a osim toga imao je župnik gorički u Gorici sedam kmetova, kod kojih je takodjer mogao vino točiti. Smendrović došao je na župu god. 1779., te je sve do god. 1786. nesmetano točio kod svojih kmetova vino. Na jedamput stala se tomu protiviti plem. općina. Čini se, da su to najviše isposlovali bivši župan Juraj Franjo Pogledić i Nikola pl. Ištvanić, koji su imali u Gorici svoje vlastite krčme. Smendrović iznajmio je dne 6. ožujka 1786., kako sam kaže; »kerchmu moju y mojega vremena pri kmeteh mojeh po mene y mojeh Predecessoreh imanu, po izminyenyu najmre dnevov opomenyenya vuchinyenoga Goszpode y Plemen. Szkup Ladavczem na Velike Goricze Jurku Poturichu mojemu kmetu na Velike Goricze sztojechemu za ran. 4.« K tomu Poturiću došli su dne 26. travnja blagajnik Petar Modić i fiškuš Bolto Pogledić s kapralom Pavlom Jakunićem i sedam vojnika, da zaplijene vino, ali su napokon ipak, ne obavivši svoj posao, otišli. Dojdućeg dana u 4 sata poslije podne, kako razabiram iz zapisnika malog suca županije zagrebačke Ivana Kamenjana, koji je došao na molbu žapnikovu, da stvar istraži, ta se stvar ali mnogo ozbiljnije ponovila. Pred Poturićevu kuću došli su kapetan plem. općine Mijo Vitković s napomenutima već Modićem i Pogledićem i s gotovo 50 vojnika i zahtijevali od Poturića, da im otvori dvorišna vrata. Taj je proti tomu prosvjedovao, no vojnici su svojim mušketama vrata nasilno otvorili. Najprije su Poturićevu ženu Baru, koja je kod komorice šivala, bacili na zemlju. Kad je to vidio domar Matija Poturić i došao, da brani svoju tetu, pograbili su vojnici njega za kosu, bacili ga na zemlju, gazili po njem, te ga onda svezali. Drugu ukućanku Jelenu, koja je došla u pomoć Bari, bacili su u mlaku i isprebijali joj ruku. Kad joj je htio da pomogne njezin sin, isprebijao je i njega po lijevoj ruci pandur župana Josipa Kosa po imenu Jakov. Starac Martin Poturić htio je da Jelenu izvadi iz mlake,

Digitized by Google

ali je i njega neki Matija Bužak iz Lukavca izranio na ruci. Tako su bili svi ukućani što isprebijani, što svezani, izuzevši jedinog Jurka Poturića, koji je neprestano prosvjedovao proti tom nasilju. Iza toga su vojnici prodrli u komoricu, u kojoj se nalazilo vino i izvadili dvije bačve, jednu u kojoj je bilo 10½ kabala vina, a drugu, u kojoj su bila tri kabla i treću, u kojoj su bila tri kabla šljivovice, te sve to metnuli na kola i odvezli u kuriju županovu u Kurilovac, a odanle u Lomnicu k blagajniku Petru Modiću, gdje su dobili vojnici za nagradu za svoj posao na škafe vina. Župnik Smendrović je dakako proti tomu nasilju prosvjedovao i stvar je došla pred sud. Parnica se vukla još za Smendrovićeva nasljednika župnika Antuna Marka Hegedića, pa je tadanji ban grof Ivan Erdödy de Monyórokérek dne 9. prosinca 1793. naložio bilježniku banskoga stola Ignaciju Horvatu, da o župnikovu pravu vinotočja povede istragu i pod prisegom presluša svjedoke. Horvat je doista odmah na to pošao u Veliku Goricu i dne 11. prosinca i dojdućih dana preslušao na župnom dvoru 27 svjedoka. Svjedoci su imali odgovoriti: 1. Da li su poznali bivše župnike Petra Petrinića, Stjepana Dianeševića, Josipa Pogledića i Ladislava Šipušića; 2. da li su oni svoje vino i ono što su ga kupili ili zamijenjali za žito kod svojih kmetova, uvijek i nesmetano točili; 3. da li su za pravo vinotočja štogod u blagajnicu plem. općine plaćali i 4. da li su oni pravo vinotočja kojim kmetovima ili župljanima iznajmljivali? Svi su svjedoci jednoglasno potvrdili, da su župnici sve do župnika Smendrovića nesmetano kod svojih kmetova vino točili, da nijesu ništa u to ime u blagajnicu plem. općine plaćali i da su takodjer i kmetovi svoja vina točili i od svake bačve župniku podavali polić vina. Za predjašnjih župnika točili su kmetovi svoja vina »iz deszetoga«, a za župnika Jurja Smendrovića plaćali su kmetovi Juraj Poturić i Juraj Sečen župniku u to ime dukat na godinu. Ban je na to 15. prosinca 1793. župniku njegovo pravo potvrdio i izdao mu »titteras testimoniales — jurium eiusdem futura pro cautella necessarias.«

God. 1796. kupio je župnik Marko Antun Hegedić u Plesu od nekoga Mikulčića kuću (aedificium), koju je dao dovesti na nadarbinsko zemljište kraj goričkog trga. Čulo se, da župnik kani tu kuću ondje postaviti i otvoriti u njoj krčmu. Tadanji turopoljski fiškuš Ivan Evangj. Noršić opomenuo je župnika u ime plem. općine, da toga ne čini, te niti na onom niti na drugom mjestu ne otvori krčme, jer će mu u protivnom slučaju općina kuću porušiti.

U župi Velikoj Gorici bio je običaj, da odličniji plemenitaši nijesu podavali žuniku nikakova lukna, ali je zato župnik, kad je

Digitized by Google

koji takav plemenitaš umro, dobio od njega opremljena konja, a kad je umrla plemkinja, kravu, koju je on sebi izabrao. To potvrdjuje i list župnika Hegedića od 8. travnja 1816., što ga je pisao tadanjem županu. Pismo glasi od riječi do riječi: »Poniznosze preporucham dragome Goszponu Komessu, dabimi doztojali ali sub suo, ali sub Universitatis sigillo expedirati Testimoniales supra eo, quod, siquidem nobiles Curialistae nullos annuos Parocho praestent sapones, ideo post mortem talis honoratioris Nobilis Curialistae competat Parocho Nagy-Goriczensi phaleratus equus, a Domina autem vacca ad selectum D. Parochi, et hanc esse antiquam in Campo Turopolya praxim: quod probo hic advoluto de 1724. anno testamento Ferklichiano, in alia facie subductum. Za konya z G. Plebanussem najsze pogode: pro expeditione mitto 6 vigesimarios et Dominae spectabili mel pro placentulis festorum Resurrectionis Domini Paschalium«. Potvrdjuje to i nalog župana Josipa Grdenića od 6. prosinca 1814., koji glasi: »Comittujesze Goszonu Fiscussu Januss Trumbentassu, da pokehdob poleg sztarinszke navade od Dvorov, gde goszpa vumre, Plebanusse Gorichke krava ide — kravu jednu zmed Groffichinech Goszonu Plebanussu Gorichkomu Hegedichu, kojuszi goder izbere, preda«. To je razumljivo, da je dobio župnik na samrti plemenitaša ili plemkinje mjesto nepodavanog lukna naknadu, no ne znam, kada su počeli župani sebi prisvajati pravo, da ih ide poslije smrti župnika opremljeni konj. Već sam napomenuo kod župe Dubranci, da je poslije smrti tamošnjeg župnika Mije Žalca god. 1772. tadanji vicekomeš Ivan Grdenić tražio njegova konja. Navadjao je, da, ako vicekomeš prije umre, ide župnika njegov konj, ako pak umre prije župnik, pripada njegov konj vicekomešu. Tako je bilo i prigodom smrti veliko-goričkoga župnika Jurja Smedrovića god. 1787., kad je tražio tadanji župan Adam Josip Koos od izvršitelja župnikove oporuke, župnika Nikole Severa u Starim Čičama, župnikova konja s ormom. U svom pismu navadja župan, kako je stari običaj, da poslije smrti župnikove mora da dobije župan: »optimae qualitatis equum suis apparamentis instructum«; naprotiv ako umre župan u njegovoj župi, ima dobiti župnik od njega konja, a ako umre njegova žena, dobije kravu. Župan navadja nadalje, da je takav običaj i u dubranečkoj župi, pa da ne čini štete svojim nasljednicima, moli župnika Severa, neka mu pošalje Smedrovićeva konja. Župnik Sever obratio se radi tog zahtjeva odmah na duhovni stol, pa mu je tadanji prepošt i generalni vikar Franjo Popović odgovorio, da njemu nije poznat takav običaj, a da su i drugi, koji imaju u sličnim slučajevima iskustva, izjavili, da taj zahtjev nije

Digitized by Google

osnovan. U ostalom ako župan taj svoj zahtjev dokaže, neka mu dade konja ili opet onoliko, koliko konj vrijedi. Čini se, da je župan svoj zahtjev potkrijepio nekim dokazima, ali je ipak nastala radi toga parnica. I zagrebački sud dne 10. ožujka god. 1789. dosudio je, da mora izvršitelj oporuke, župnik Nikola Sever platiti 30 for. i 3 novč. za konja i troškove, koji su s te pravde nastali. Kakav je bio kasnije u tom običaj, nije mi poznato. Bit će, da su župniku i plemenitaši kasnije uskratili, da mu dadu konja. Barem prigodom smrti Petra Modića odgovara župniku Marku Antunu Hegediću god. 1816. neki Juraj Jagodić: »Lyzta Nyihovoga meni po Klaffurichu poszlanoga dobil szem, y zkupa razmel: da pervich Lukno, ali kojna jahacha od ztrani Goszpona pokojnoga Petra Modicha Nyih shlissajuchega dobiti .... seleli bi; kajsze pervessega dotiche, obznaniti, kuliko meni do szada znano je morem, da sela Nyihova vu ovom zpunyena nebude, niti lukno, niti nikakovoga jahacha Goszpa vudova za vezda Modych dati neche zato, kajti ova navada vre z szmertjum pokojnoga Goszpona ztaroga Zdenchaja je preztala, koteri Nyim tulikajshe jahacha dati bi bil moral, ali vendar dal ni.« Hegedić je očevidno baš za taj slučaj tražio od župana onu svjedodžbu, koju sam gore napomenuo; da li je uspio ili nije, ne znam.

God. 1793. pritužio se duhovnomu stolu Pavao pl. Krilčić iz Velike Mlake, pripadajući odranskoj župi, da traži župnik velikogorički Antun Hegedić od njega, pošto želi da se oženi iz goričke župe, za vjenčanje jedan šemnički dukat. Radi te štole bilo je pod prisegom preslušano devet svjedoka, medju njima inima i 75 godina stari zvonar župne crkve Juraj Sećen aliter Boltina, koji je službovao za župnika Petrenića, Dianeševića, Pogledića i Smendrovića, pa su svi posvjedočili, da je župnik za oživanje i vjenčanje stranog plemića, koji je uzimao njegovu župljanku bila ona plemenitašica ili ne, svaki put dobivao dukat ili njegovu vrijednost (4 for. 30. novč.). To je posvjedočio i župnik u Ščitarjevu Martin Debić.

I za luknarska podavanja imao je župnik Hegedić više puta s raznim župljanima neprilika. Župnik je takove župljane obično prijavio plemen. općini, koja je onda posredovala, da je dobio župnik svoje lukno. Evo za primjer jednog takovog poziva. »Plem. Stephan Haraminchich! Proti vam goszpon Plebanuss veliko gorichki Marko Antun Hegedich tusbu je posztavil, da vi kakti Executor ij Tutor Decze P. Mikule negda Haraminchicha od Hise rechene Decze ni jedno letto rechenomu goszponu Plebanussu Lukno, koje ga ide, dati hochete, zatho ako zrechenem goszponom Plebanussem do dojduchega chetertka za rečeno Lukno nenaredite, imate recheni dan k meni na

Digitized by Google

Szud y Praviczu vu Dvor moj Mlachki dojti. Datum Nagy Mlakae, die 26. Augusti 1799. Joannes Zdenczay, U. N. C. T. Comes Terrestris.«

Može biti, da je bilo i u novije vrijeme, kako drugdje, tako i u goričkoj župi, radi luknarskih podavanja izmedju župnika i župljana raznih trvenja. Sva su ta trvenja sad prestala, kad je godine 1907. upravo nastojanjem i marom sadanjeg župana dr. Ljudevita pl. Josipovicha i u goričkoj župi otkupljeno plemićko lukno na zadovoljstvo župnika i župljana. Ugovor, koji je o tom otkupu sklopljen izmedju župnika i plem. općine, priopćujem ovdje u cijelosti.

Ugovor,

koji je o otkupu plemićkoga lukna u župi Velika Gorica utanačen izmedju župne nadarbine blažene Djevice Marije u Velikoj Gorici, zastupane po župniku Franji Peterci i plemenite općine Turopolja, zastupane po županu i zakonitom zastupniku dru. Ljudevitu pl. Josipovichu.

§. 1.

Predmetom otkupa jesu sva luknarska podavanja, spojena u župi blažene Djevice Marije u Velikoj Gorici, s plemićkim dvornim mjestima, koja su unesena ili će u buduće biti unesena u temeljnu knjigu zemljišne zajednice plemenite općine Turopolja, bez obzira na to, da li su ova pl. dvorna mjesta podijeljena ili nepodijeljena, da li su nastanjena kućom (dim, domus), ili su nenastanjena, da li im je vlasnikom plemić ili neplemić.

§. 2.

Otkupni relutum iznosi godišnje 1900 K, slovi: jednu tisuću devet stotina kruna, te ga ima beneficijatu župe blažene Djevice Marije u Velikoj Gorici isplaćivati plemenita općina Turopolje, uz propisnu namiru kod svoje blagajne u Velikoj Gorici, u dva jednaka obroka: prvoga svibnja i prvoga studenoga svake godine.

§. 3.

Istodobno otkupljuje se i t. zv. zvonarsko lukno, koje su do sada podavali obvezanici plemićkoga župničkoga lukna (§. 1.) godišnjim relutumom od 450 K, slovi: četiri stotine pedeset kruna, koji se ima isplaćivati svagdašnjemu zvonaru u vrijeme i načinom, navedenim u §. 2. uz namiru, vidiranu po župniku.

Digitized by Google

§. 4.

Isplata cijeloga župničkoga i zvonarskoga paušala za g. 1907. dospjela je 1. prosinca.

§. 5.

Po sebi se razumijeva, da t. zv. stolarinske pristojbe nijesu sadržane u otkupnoj svoti u §. 2.

§. 6.

Ugovor ovaj stupa na snagu, kada ga za plemenitu općinu Turopolja prihvati skupština plemićkih ovlaštenika (§. 8. zakona od 1. svibnja 1895.) uz odobrenje kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, a za župnu nadarbinu blažene Djevice Marije u Velikoj Gorici, kada ga odobri kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu i nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu.

U vjeru toga slijede potpisi svih interesenata pred svjedocima.

U Velikoj Gorici, 28. prosinca 1907. (sedme)

L. S. Josipovich v. r. L. S. Josip pl. Puceković v. r.
župnik.

Svjedoci:

Dr. Ante Gašparac v. r. Josip Puceković v. r.

Br. 37./1908.

Na temelju zaključka zastupstva skupštine plemića ove općine od 18. siječnja 1908. br. 37. ovime se uredovno konstatuje, da je skupština ove pl. općine predležeći ugovor o otkupu župničkog lukna u skupštini navedenog dana pod §. 1. jednoglasno prihvatila i odobrila.

Plemenita općina Turopolje.

U Velikoj Gorici, dne 19. siječnja 1908.

Župan
L. S. Josipovich v. r.

Taj je ugovor odobrila zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove dne 24. veljače 1908., pod br. 9652., nadbiskupski duhovni stol dne 21. ožujka 1908. pod br. 1228. i kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu dne 3. travnja 1908. pod br. 6746.

Kako je plem. općina patron župe velikogoričke, to je takodjer ona novoga župnika biskupu predlagala na imenovanje. U kongregaciji od 14. kolovoza god. 1779. kaže se: »Parochorum candidatio

Digitized by Google

et electio dumtaxat Assessoribus competit«. Iza kako je biskup prihvatio prijedlog i novoizabrani župnik položio župničku prisegu, bio je onda svečano inštalovan. Kad se je »štalovao«, morao je župnik dati i svečani objed, na koji je morao pozvati 24 suca, 12 prisjednika, zač. prisjednike, koji su bili prisutni kod izbora i čitavi turopoljski magistrat. Zapisnik pako kanoničke vizite od god. 1851. kaže glede patrona ovo: »Patronus ejus est Universitas Nobilium Campi Turopolya, olim per suos Judices represantata, Parochique olim eligebantur per vota Judicum horum, mixtim cum assessoribus, ob nimias tamen dissensiones occasione electionis evenire solitas, Judices huic suae praerogativae renuntiarunt, solisque Assessoribus realibus id juris relinquerunt.«

Sada ću kronološkim redom nabrojiti goričke župnike, koliko sam mogao za njih saznati iz raznih povjesnih spomenika.

God. 1501. Bartolomej. Spominje se u popisu župa zagrebačke biskupije od god. 1501. U Petrovini onda nije bilo župnika, jer je bila župa vakantna; ipak se spominje ondje neki glagoljaš Juraj. U tom popisu nalazi se i neki: »Petrus, plebanus in Thuropolya«; njega ne znam, kud bi svrstao, jer druge župe u to vrijeme imadu svaka svoga župnika.[1]

God. 1533.—1538. Fabijan, nalazi se spomenut u bilješkama o desetini, što ju je u Turopolju ubirao zagrebački kaptol. Makar se za njega kaže samo »plebanus de Thuropolya«, nema sumnje, da se tu imade razumijevati Velika Gorica. Godine 1538. zabilježen je uz njega i kapelan Marko.[2]

God. 1574. Ivan, glagoljaš. On dolazi u popisu onih svećenika, koji su prisustvovali zagrebačkoj diecezanskoj sinodi, što ju je sazvao dne 8. ožujka god. 1574. biskup Juraj Drašković. Uz njega se spominje i župnik u Petrovini glagoljaš Matija. Vrijedno je spomenuti, da se za onda glagoljalo još po svim turopoljskim župama. Uz ta dva glagoljaša spominju se u tom popisu izrijekom još župnici glagoljaši: Matija u Jakuševcu, Vinko u Starim Čičama, Juraj u Vukovini i Grgur u sv. Klari.[3]

God. 1613. Pavlini. Za cijelo je u to vrijeme bila velika nestašica svećenstva, pa su neko vrijeme obavljali duhovnu pastvu u

[1] Gl. dr. Franjo Rački: »Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine«. — »Starine« sv. IV., str. 210.

[2] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«. III. str. 16. i 67.

[3] Gl. »Ordo et series cleri dioecesis Zagrabiensis 8. Martij 1574.« — Ecclesiastica 8/15. u nadb. arkivu.

Digitized by Google

goričkoj župi redovnici pavlini, koji su imali svoje imanje u Grdovščaku kod Plesa, koje je sad svojina imovne općine Pleso. To se barem može zaključiti iz zaključka generalne kongregacije od 16. siječnja god. 1614., prema kojemu su tadanji župan, bilježnik Juraj Pogledić, crkveni starješine te Stjepan Arbanas i Nikola te Gašpar Plepelić imali ugovarati o plaći, što su ju oni morali dobiti za obavljanje Božje službe u crkvi bl. Dj. Marije »in praedicta Maiori Gorycza fundata«.[1]

U to vrijeme mogli bi staviti i župnika Trajana. Jamačno nije to bilo njegovo pravo ime. On se spominje u zapisniku kanoničke vizite od god. 1634., gdje se kaže, da mu je neka plemkinja Kata Vitežka ostavila neke zemlje u Plesu.

God. 1616. Matej Drugčić. On je postao župnikom na nedjelju poslije blagdana sv. Luke (23. listopada). Čini se, da je bio dosta siromašan, kad je došao na župu, jer je plem. općina u svojo kongregaciji od 30. listopada godine 1616. zaključila, da ima dobiti polovinu crkvenog prosa. To proso imao je vratiti za crkveni inventar, ako bi župu ostavio. Ujedno je zaključeno, da mu se odmah i lukno podaje. Imao je dobiti od svake kuće pol kvartala prosa i pol kvartala pšenice. Još je odredjeno, da mu svaka kuća, jer je početnik (postquam esset novicius idem plebanus) dade kokoš ili pile. Ta pripravnost plem. općine, da novog župnika što bolje opskrbi, mogla bi se tumačiti time, da su bili veseli, što su opet poslije duljeg vremena dobili župnika (sravni ono, što je kazano o pavlinima). Sam tadanji župan poklonio mu je kvartal pšenice, a tako i Nikola Plepelić i Stjepan Arbanas, dok je od Luke Trninića dobio pol kvartala pšenice.[2]

God. 1622. Ivan Ivčić, glagoljaš. Arcidjakon Benko Vinković pitao je župljane za njegov život, no oni su mu posvjedočili, da je u službi marljiv i trijezan. Prigovorali su mu, što je češće izbivao iz župe. Arcidjakonu je sam priznao, da djecu »turmatim« ispovijeda, što se onda žali bože u mnogim župama dogadjalo.

God. 1630. Martin Bojnekovič. On je te godine tekar došao na župu. God. 1634. ne nalazimo ga više u Velikoj Gorici.

God. 1634. Krsto Martinkovič. On je došao iz Odre za župnika u Veliku Goricu. Kod sebe je imao svoju majku. O njem se nije čulo ništa zla. U vrijeme kanoničke vizite, koja se te godine

[1] Gl. E Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. IV. str. 502.

[2] Gl. ib. sv. IV. str. 512.

Digitized by Google

obdržavala, ipak je župan arcidjakonu vizitatoru obećao, da će crkveni starješine već jedamput položiti crkvene račune.

God. 1642.—1649. Juraj Rajković. On je bio god. 1616. župnik u sv. Martinu pod Okićem.[1] Župljani se pred arcidjakonom nijesu tužili na njega. God. 1649. otišao je za župnika u sv. Mariju pod Okićem. Odavle se vratio natrag u Veliku Goricu da kupi lukno, ali arcidjakon mu je u ime biskupa zapovjedio, da se toga kani i da se vrati u svoju novu župu.

God. 1649. Nikola Hrvoj. O njem mi nije više poznato, osim da je dne 24. prosinca 1649. prisegao za goričku župu.

God. 1650. Juraj Pogledić spominje u zapisniku spravišća plem. općine medju sudbenim prisjednicima god. 1650. kao »parochus sanctae Mariae in Maiori Goricza«. Da li je on ista osoba sa župnikom odranskim ili s kasnijim kanonikom, nije mi poznato. Svakako je bio domaći sin.[2]

God. 1652.—1665. Juraj Šimunić. Župničku je prisegu položio dne 24. srpnja 1652. On je potpisan na okružnici, što ju je biskup Petar Petretić poslao svećenstvu radi obdržavanja jubileja. Taj se jubilej otpočeo na nedjelju sedamdesetnicu i trajao je trideset i jedan dan. Iz goričke župe imale se propisane procesije voditi k crkvi Majke Božje u Vukovini.[3]

God. 1665.—1674. Juraj Pogledić, rodio se po svoj prilici u Velikoj Gorici oko god. 1625. Za njega veli arcidjakon vizitator Ljudevit Vukoslavić, da propovijeda na nedjelje i blagdane i da rado dijeli sakramente. Župnu crkvu našao je prilično zapuštenu, pa je valjada on izveo najnužnije popravke. Njega ne smijemo zamijeniti s Jurjem Pogledićem, vaškanskim prepoštom i kanonikom zagrebačkim. Taj je god. 1660. postao čazmanskim arcidjakonom, a umro je dne 3. ožujka godine 1668. kao arcidjakon gorički.

God. 1674.—1678. Juraj Domitrović, rodio se oko godine 1635., a u svećenika je zaredjen god. 1671. God. 1674. postao je župnik u Velikoj Gorici. Arcidjakon ga prilično hvali. Tužio se na svoje župljane, jer su htjeli, da mu umanje lukno, a oni su mu opet prigovarali, što nije htio da na blagdane propovijeda. Umro je bez oporuke u Velikoj Gorici god. 1678. Njegovu ostavštinu uredili su Pavao Novoselić, župnik u Jakuševcu, Ivan Čuk, župnik u

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« sv. IV. str. 513.

[2] Gl. ib. sv. IV. str. 543.

[3] Gl. »Ecclesiastica« III. 8./126. u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

Starim Čičama i Lovro Leder, prisjednik turopoljskog suda. Za svotu, što ju je dugovao župnoj crkvi, zaračunali su oni dva konja s 26 for., pet ovaca sa 1 for. i 70 dinara, devet komada blaga s 26 for. i 20 dinara. Dvadeset i pet većih krmaka procijenili su na 14 for., a svećeničku halju, što ju je uzeo župnik Ćuk za 12 ren. for. Kapeli sv. Petra u Petrovini dugovao je pokojnik 11. ren. for. i 8 dinara; ta se svota namirila s luknom, što ga imao dobiti u selu Petrovini. Za dug od 7 ren. for. i 8 dinara uzeo je župnik Novoselić pokojnikov svileni pojas. Kako je on umro bez oporuke, dijelila se njegova ostavština na tri dijela: jedan je pripao crkvi, drugi roditeljima, a treći siromasima. Budući da su roditelji bili siromašni, pripao je s dopuštenjem arcidjakona Aleksandra Mikulića i taj treći dio roditeljima. Crkva je došla tako do vinograda od 15 kopača, što ga je Domitrović uz nešto zemlje i šumice nabavio u vukomeričkim goricama.[1]

God. 1678.—1708. Mijo pl. Puceković. On se rodio oko god. 1645. u Kućama, u župi Stare Čiče, a u svećenika je zaredjen god. 1670. Izabran po plem. općini za župnika, svečano je ustoličen na dan Male Gospe god. 1678. On je bio vrlo vrijedan župnik zaslužan za župu. Pazio je na čistoću u crkvi i rado je propovijedao Za njega je napokon i gradjena župna crkva. Marljivo je vodio matice krštenih i vjenčanih, no matice umrlih i staleža duša nije još imao. Po nalogu i uputi biskupovoj sastavio je takodjer župni našastar. S narodom živio je u lijepoj slozi. Arcidjakon Pavao Tuškan kaže za njega god. 1704., da je gorljiv za Boga, crkvu i povjereni mu narod, jednom riječi, da je u njega ono znanje i ona marljivost, koja se traži za dobrog župnika. Prema tadanjem običaju nosio je još brkove i bradu, a spominje se, da je imao dvije kubure i jedan mač. Dne 27. siječnja 1686. zaključila je u svom spravišću plem. općina pod predsjedanjem župana Stjepana pl. Pogledića, da ima župnik dobivati godimice od svake plemićke kuće dvoja kola drva, a od neplemićke jedna. Zvonaru župne crkve trebalo je opet o svakom sajmu iz općinske blagajne isplatiti 15 groša. Kako je bio Puceković zauzet za svoju župnu crkvu, svjedoči i to, što je od pape Inocentija XII. isposlovao potpuni oprost za sve one, koji će na blagdan Male Gospe pohoditi goričku župnu crkvu (Ecclesiam parochialem B. M. Virginis in Campo Turopoliensi sitam, loci Nagy Goricza nominati, zagrabiensis dioecesis — kaže se u pa-

[1] Gl. »Paria litteralium instrumentorum Ecclesiae B. V. Mariae in Nagy Goricza fundatae«, str. 1—4.

Digitized by Google

pinskom breveu). Dašto, dotičnici su morali ispuniti propisane uvjete: ispovjediti se i pričestiti. Papinsko pismo, izdano u Rimu: »apud S. Mariam Majorem 14. IX. 1695. sub annulo piscatoris«, kojim se daje taj oprost na sedam godina, pohranjeno je u nadbiskupskom arkivu.[1] To pismo poslao je Puceković dne 3. kolovoza 1696. biskupu Stjepanu Selišćeviću, koji je onda boravio u hrvatskom zavodu u Beču, da ga potvrdi i autenticira. U svojoj molbi navodi, da nema u nijednoj svojoj kapeli, niti na nijednom žrtveniku nikakovih oprosta.[2] Od župnika Pucekovića sačuvao se još i list od 11. studenoga 1697., pisan biskupu Selišćeviću. U tom listu moli biskupa, neka mu dopusti blagosloviti bratovu kuću i dva propela, što sa nedavna podignuta u župi. Ujedno ga moli za dozvolu, da smiju jedan ili dva svećenika u novo blagoslovljenoj kući čitati sv. misu.[3] Čini se, da se onda dozvoljavala misa i u privatnim kućama.[4]

God. 1708.—1711. Petar Zaverški; rodio se oko godine 1673. Bogoslovlje učio je u Bolonji i god. 1707. zaredjen je u svećenika. Arcidjakon Pavao Tuškan u svojoj ga viziti od godine 1709. vrlo hvali radi krjeposna života i marljivosti, te preporučuje biskupu Mirku Eszterhazyu, da ga promakne. To se doista zbilo god. 1711., kad je postao zagrebačkim kanonikom. God. 1723 postao je arcidjakonom varaždinskim i bio prepošt titilienski. Umro je dne 26. listopada 1734.

God. 1711.—1715. Lovro Maszan. Rodio se u Šćitarjevu oko god. 1681. Filozofiju učio je u Beču, a teologiju u Rimu. Prije je bio župnikom u Odri. Kako u Odri, tako i u Velikoj Gorici vršio je uzorno župničku službu i »se in omnibus gerit ut decet unum Pastorem animarum«. Bio je čedan, dobar gospodar za crkvu i za sebe, vrijedan, da se promakne.

God. 1715.—1720. Juraj Banić. Rodio se oko god. 1686., a zaredjen je god. 1701. Njega je prezentovala biskupu za župnika: »universitas Nobilium comes Terrestris Georgius Ferklich caeterique Nobiles Campi Turopolia, patroni ejusdem parochiae«. On je bio vrlo darovit, vrijedan svećenik, dobar propovjednik, marljiv župnik, gostoljubiv, tako da su ga ljubili svi, koji su ga poznavali. Kako saznajemo iz oporuke nekoga Marka Zdelara, bio je u kolovozu

[1] Gl. Ecclesiastica. Vol. VI. br. 304. u nadb. arkivu.

[2] Gl. Epistolae missiles ad Episcopos Zagrab. sv. XXV. br. 30.

[3] Gl. ib. sv. XXVI. br. 49.

[4] Sravni ono, što je kazano kod župe Dubranci, da si je mogao vlastelin Kamenjan dati čitati misu, gdje god je htio u župi.

Digitized by Google

god. 1720. poslije Banića upravljateljem župe goričke Pavao Gregorević.[1]

God. 1721.—1723. Martin Svaštović. On se rodio u Čazmi oko god. 1681., učio je u Zagrebu, a bogosloviju u Beču, te je u svećenika zaredjen god. 1707. U početak god. 1709. došao je za župnika u Nove Čiče, gdje se pokazao vrijednim župnikom i ondje ostao valjda do god. 1721., kad je dobio župu Veliku Goricu (gl. popis župnika u kanoničkoj viziti od god. 1824.). Arcidjakon Pavao Tuškan pohvalno ističe za njega god. 1799.: »arma praeter breviarium nulla habet, prout nec ornatum equorum saecularem«.

God. 1723.—1757. Rodio se oko god. 1697. Filozofiju učio je u Budimu, a teologiju u Budimu i u Zagrebu. Arcidjakoni ga hvale kao dobra župnika (»oves sibi creditas verbo et exemplo pascit — curam ecclesiae sedulam gerit.«) Za njega se sagradio god. 1726. nov župni dvor. Za cijelo je u Velikoj Gorici i umro, jer je ostavio zakladu od 130 for. za vječno svjetlo, u koju je svrhu zapisao takodjer i kapelan Ivan Koczian 70 for.

God. 1757.—1764. Stjepan Dianešević. Rodio se oko god. 1730. Filozofiju učio je u Beču, a teologiju u Bolonji; godine 1753. zaredjen je u svećenika. Bio je to vrlo vrijedan župnik, pa arcidjakon Juraj Gaal kaže o njemu: »Vir bene eruditus et exemplaris, hospitalitatem colens, verbo et exemplo populo suae curae concredito praeiens, ulteriori sua promotione dignus.« Za njega se veli: »1764. abiit ad sublectoratum«. God. 1767. bio je već »emeritus sublector Venerabilis Capituli Zagrabiensis.« Valjada je bio domaći sin, jer je njegov brat stanovao u Donjoj Lomnici.

God. 1764.—1779. Pogledić Josip. On je te godine i umro kao župnik gorički. Prisegu je položio 12. veljače 1765.

God. 1779. Ladislav Šipušić, jamačno domaći sin. Izabran je za župnika kao kapelan gorički dne 14. kolovoza god. 1779.; položio je župničku prisegu 27. kolovoza iste godine. Bit će u brzo umro, jer ga ne nalazim više u popisu župnika i jer je već 14. studenoga iste godine izabran župnikom Juraj Smendrović. U isto vrijeme bio je župnikom u Stupniku valjada njegov brat ili rodjak Josip Šipušić.

God. 1779.—1787. Juraj Smendrović, rodom iz Velike Gorice. Dne 14. studenoga 1779. izabrali ga prisjednici plem. općine za župnika goričkoga; prisegao je za tu župu dne 10. prosinca god.

[1] Gl. »Paria litteralium Instrumentorum Ecclesiae B. V. Mariae in Nagy Goricza fundatae« str. 16.

Digitized by Google

1779. Za njega je posvećena župna crkva i tom zgodom obavljena sigurno sv. potvrda, jer sam spominje u svojoj oporuci od 18. ožujka god. 1787. da je pri toj prilici mnogo troškova namirio iz svoga. Za njega je odredila dne 13. prosinca god. 1782. plem. općina porez za popravak župničkih zgrada. On je imao parnicu s plem. općinom radi vinotočja, koju sam na drugom mjestu spomenuo. Na smrti ostavio je 100 for., da se čitaju sv. mise za njega i za njegove. Župnoj je crkvi zapisao 100 for. Njegov brat Mijo bio je »claviger« kod gospoštije Novi grad na Dobri. Smendrović umro je u proljeću god. 1787. u Velikoj Gorici.

God. 1787.—1828. Marko Antun Hegedić. On se rodio oko god. 1753. u Koprivnici, te je oko god. 1777. zarednjen u svećenika. Škole je učio u Varaždinu, Kaniži, Beču i Bolonji; govorio je takodjer talijanski i francuski. Dne 7. srpnja 1783. postao je župnikom u Trgu kod Ozlja, odakle je došao dne 29. svibnja 1787. za župnika u Veliku Goricu. Hegedić bio je veoma radljiv i okretan župnik, pa su s njegovim nastojanjem otvorene pučke škole u Ozlju, u Trgu i u Velikoj Gorici. I goričku crkvu je dva puta iznutra i izvana pobijelio, dao očistiti grobnice, nabavio orgulje i podigao novi krov na crkvi. Za njega je sagradjena kapela sv. Lavrencija. Kad su nastali francuski ratovi, bio je dušobrižnik pučkih ustaša, pa se je i u maticama potpisivao već god. 1800. kao: »parochus Loci et Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Militiae Insurrectionalis contra Gallos parochus campestris«. Kako je morao u tom poslu češće izbivati iz župe, to ga je u to vrijeme zamjenjivao kanonik makarski Nikola Norberto Ivulić, koji je u veljači god. 1802. postao župnik u Dubrancima. Već god. 1793. pozvani su župnici i kapelani na godišnje prinose, dok traje rat, i Hegedić se obvezao, da će svake godine uplatiti u to ime 35 for.[1] God. 1817. obratila se plem. općina na duhovni stol i zamolila je izaslanika, koji bi pregledao crkvene glavnice i račune, jer joj se činilo, da Hegedić zlo gospodari. U toj predstavci se navadja, da je imala župna crkva vrlo slab krov, a taj su god. 1814. popravili. Tužila se općina takodjer, da je nutrinja crkve vrlo zapuštena i da ima malo stvari, potrebnih za službu Božju. Ističe se, da su okolni župnici, kad su došli ovamo na crkvene svečanosti, donesli sa sobom potrebnu rubeninu. U povodu te predstavke otišao je u Veliku Goricu arcidjakon turopoljski Venceslav Veczelini, ter je sa županom Grdenićem i podarhidjakonom i župnikom odranskim Franjom Tuškanom

[1] Gl. Politicum 6/1135. u nadbisk. arkivu.

Digitized by Google

pregledao crkvene i altarijske glavnice. Nije pronadjen nikakav manjak, jedino svota od 897 for. 53 novč., izdana je za nabavu raznih crkvenih stvari, a župnik još nije to tačno u računima proveo. Pozvan je, da to uredi, jer će inače on morati da nadoknadi tu svotu. Hegedić umro je u Velikoj Gorici dne 28. kolovoza god. 1828. Poslije njegove smrti upravljao je župom neko vrijeme o. Amat Škerl, no i taj je umro već 14. siječnja 1829. u 10 sati na večer.

God. 1829.—1845. Franjo Domin. Rodio se u Zagrebu oko god. 1777., a zaredjen bi god. 1800. Škole je učio što u Pečuhu, što u Pešti i u Zagrebu. Kao mladomisnik došao je dne 4. listopada god. 1800. poslije smrti Ivana pl. Kankya za župnika u Nove Čiče, gdje je stekao zasluga za uredjenje lukna. Ovdje jo bio do 24. travnja 1829., kad je postao župnikom u Velikoj Gorici. Za njega je god. 1831. sastavio kapelan Juraj Hrvačić iskaz altarijskih glavnica i kod svake naveo, gdje je uložena. Sve glavnice zajedno iznosile su 5191 for. 37 novč. Župnik Domin umro je u Velikoj Gorici dne 15. ožujka god. 1845.

God. 1845.—1868. Jakov Kos rodio se dne 28. travnja god. 1805. u Dubrancima. Sve je škole svršio u Zagrebu i god. 1830. biskup A. Alagović zaredio ga u svećenika. Najprije je kapelanovao u Cvjetlinu, a onda je postao prebendarom čazmanskoga kaptola, što je bio sve dok nije postao župnikom u Velikoj Gorici. Kao župnik dao je napraviti kamene stube na pjevalište, popraviti orgulje, crkveni krov i popločiti kapelu sv. Lavrencija. Postao je župnikom baš u doba, kad je politički život jače uzgibao inače mirno Turopolje, pa je u tom životu i on kao rodjeni Turopoljac i turopoljski župnik živo sudjelovao. Kako je već dr. Velimir Deželić opisao,[1] pomagao je on god. 1848. županu Antunu Danijelu Josipovichu sakriti njegove dragocijenosti i spise (medju kojima su bila i pisma Košutova i Matačićeva) u raki kod žrtvenika župne crkve. U Veliku Goricu došlo je istražno povjerenstvo s komesarom G. Bornemisom Stolnikovićem na čelu i župnik je morao u crkvu, oko koje je bila postavljena straža. Premda je župnik zanijekao, da ima u crkvi što sakriveno, ipak je povjerenstvo našlo pohranjene ondje stvari. U župnom stanu nadjen je jedan bodež, a u magazinu dvije puške vjetrenjače i jedan turski štuc. Od naroda saznao je Bornemisa, da je župnik Kos jedan od onih, koji su narod »krivim' protunarodnim putem vodili.« Rekoše, da je on kriv, što

[1] Gl. »Povijest plem. općine Turopolja« sv. I. str. 216—218.

Digitized by Google

Turopoljci na prvi poziv bana Jelačića nijesu došli u Zagreb, pa je zato Bornemisa predložio, da valja Kosa što prije maknuti. I doista je dao župnika sredinom svibnja otpremiti u Zagreb, gdje je stavljen u zatvor. Kasnije odveo ga podžupan Al. Kralj duhovnoj oblasti, koja ga je stavila u svoj zatvor. »Farniki velikogorički« su kasnije dne 6. lipnja 1848. zamolili pismeno bana, neka bi milostivo oprostio bludnju njihova župnika, a tako je i sam župnik dva dana kasnije zamolio bana, neka bi ga pustio na slobodu. Ban je valjada o tome upitao duhovni stol, no taj mu je 27. lipnja odgovorio, da se je župnik Kos učinio krivcem i sporazumiteljem onih izdajnih pisama, koja su se medju sakrivenim spisima našla i koja otkrivaju crno izdajstvo, o kojem je radio župan Josipovich u sporazumku sa Košutom. Zato se ne može dopustiti, da se župnik Kos natrag pusti medju puk u Veliku Goricu, da ga buni. Nakon jedanaestnedjeljnog zatvora pušten je napokon ipak Kos na slobodu, te se povratio natrag kao župnik.[1] Župnik Jakov Kos obavljao je neko vrijeme i službu podarcidjakona odranskoga kotara, a umro je dne 3. lipnja 1868.

God. 1868.—1895. Josip Kolarić. On se rodio u Koprivnici 1. ožujka 1834., a u svećenika je zaredjen god. 1858. Kao mladomisnik poslan je za kapelana u Kravarsko, odakle je došao god. 1868. poslije smrti Kosove za župnika u Veliku Goricu. Za njega je god. 1892. i 1893. obnovljena i preradjena župna crkva. U tu svrhu doprinesla je plem. općina kao pokrovitelj 40.000 K., a župljani 12.000 K. Isto tako je u vrijeme njegova župnikovanja god.

[1] Zanimljivo je, kako je Kos sam taj dogadjaj opisao, pa ga ovdje riječ po riječ priopćujem: »Anno vero 1848. dum in Gallia et dein in Austria revolutio exorta fuisset, suscepit pars illirica duce excellentissimo Bano defendendum partes caesareas, quas, quamvis et haec nobilium Communitas Turopolitana cum reliquis Patriae suae filiis mox sequeretur; ex odio tamen aliquorum, cum eadem cum iis principia politica prius non prosequeretur, penes Regni dicasteria tamquam rebellis et aliorum criminum rea false delata est. In sequelam hujus falsae criminationis ordinata fuit ab altiori potestate militaris executio tam apud me, quam apud omnes ferme hujus parochiae incolas. Tristis hujus falsae delationis sequela et ordinatae executionis erat illa, quod ego, tamquam plurium criminum reus, false incusatus, vinctus et sub militari custodia, quasi latro aut criminis laesae Majestatis reus Zagabriam ad domum comitatensem deductus, inde vero ad domum deficientium sacerdotum aeque sub custodia transpositus fuerim, ubi plures septimanas inclusus transigere debuerim. Alia tristis sequela hujus deplorandi eventus erat depaupertatio domus meae et meorum parochianorum. Post 11 septimanas per excellentissimum Banum ordine restituto, agente excellentissimo episcopo remissus sum qua pastor ad meam parochiam.« Bilješka u župnom arkivu.

Digitized by Google

1891. otvoreno novo skupno groblje i na njem iz ostavine Mirka Trupkovića podignuta kapela sv. Filomene. Kolarić je god. 1896. pošao u mirovinu i umro u Gorici dne 13. veljače god. 1901.

God. 1986.— .... Franjo Peterca, rodjen dne 8. travnja 1841. u Dravljama u Kranjskoj, a u svećenika zaredjen god. 1869. O njegovim zaslugama u župi Dubrancima već sam govorio, a i u župi Velikoj Gorici, kamo je došao god. 1896., bilo je njegovo djelovanje vrlo mnogostrano. S toga je postao zaslužan kako za crkvu i nadarbinu, tako i za plem. općinu turopoljsku. Za njegove uprave podignuta je god. 1908. na starom groblju kapela sv. Lavrencija. Za nadarbinu je svojom okretnošću i znanjem mnogo toga spasao.

Uza župana dra. Ljudevita pl. Josipovića zapada njega najveća zasluga, što je u turopoljskim župama otkupljeno plemićko lukno. Dobar poznavalac turopoljskih statuta i vrstan jurista, mnogo je pripomogao, što je ovo zamršeno i teško pitanje napokon riješeno na zadovoljstvo župnika i župljana.

Duhovni pomoćnici.

Kako nije bilo posebne zaklade za uzdržavanje kapelana, nastojali su razni zakladatelji duh. pomoćnicima svojim zapisima nešto pomoći. Tako je župan plem. općine i c. kr. savjetnik Franjo Pogledić Kurilovački god. 1793., jer mu je bilo predobro poznato, da nije bilo nikakove ili vrlo malena zaklada za uzdržavanje kapelana, zapisao svotu od 100 for. uz obvezu, da mora župnik svake godine čitati za ispokoj njegove duše jednu misu, a kamate od te svote davati kapelanu u ime plaće. Kapelana se sjetio god. 1803. i umirovljeni (jubilerani) kapetan druge banske regimente Matija Pogledić Kurilovački, koji je u svojoj oporuci ovo odredio: »Za vekovechnu Altariu, na moju farnu czirkvu sznesnu Majku Bosju uu Plemenitom Turovom polyu, szlavne zagrebechke varmedyie na Veliki Goriczi lesechu, osztavlyam Rajnichki zto, kajti chizto malu fundatiu za zdersavati potrebnoga Gozpona kapelana ima, koy po moje szmerti, imajusze na Interess poztaviti 6 na zto, da ov Interess za moju y vsze preminuche Familie Pogledichianzke Dusse, vszako letto 6 szveteh Mass szlusiti, ako ove ne bi bile potrebne, tak za one preminuche dusse, koje szu najpotrebnejsse«. God. 1794. imao je duhovni pomoćnik 30 forinti plaće na godinu. To saznajemo iz izjave kapelana Nikole Measkya. Kad su bili god. 1793. pozvani župnici i kapelani, da doprinesu svake godine nešto u ratne svrhe, obvezao se je on, da će svake godine u to ime uplatiti 2 for. 30 novč., te je dometnuo, da

Digitized by Google

će to platiti »ex exiguo annuo salario meo florenorum videlicet tri ginta«.[1]

Priopćujem sada imena velikogoričkih duhovnih pomoćnika, koliko sam ih mogao pribilježiti iz matica i raznih drugih povjesnih spomenika.

God. 1538. Marko »capellanus ecclesie b. V. in Gorycza« uplatio je god. 1538. kaptolske desetine 43 dinara i jedan beč.[2]

Kasnije se ne spominju duhovni pomoćnici, jer je bila valjada nestašica svećenstva.

God. 1729. Ivan Basarović. Kapelanovao je prije u Mrežnici. Utemeljio je zakladu s glavnicom od 110 for. uz obvezu, da čita velikogorički župnik šest misa na godinu. Kapeli sv. Lavrencija zapisao je 10 for., a kapeli sv. Barbare na Brdovcu 6 for.

God. ..... Stjepan Juršić. Ostavio je 82 for. 50 novč. s napomenom, da čita župnik pet misa na godinu.

Prije god. 1746. Juraj Kocijan. Umro je kao kapelan i ostavio je župnoj crkvi 12 srebrnih žlica, da se napravi iz njih svjetiljka, koja bi gorjela pred velikim žrtvenikom. To je i učinjeno Jošte je i utemeljio zakladu s 74 ren. for., da se nabavlja ulje za tu svjetiljku.

God. 1745., 1746. Josip Smukavić. Rodio se oko g. 1715. u Karlovcu. Zaredjen god. 1739., otišao je za kapelana u Viduševac. Učio je filozofiju u Budimu, a ostale nauke u Zagrebu. Za onda nije bilo fundacije za kapelana u Vel. Gorici, već ga je župnik Petar Petrinić uzdržavao od svoga. Bio je vrijedan, te ga je župnik vrlo hvalio i volio.

God. 1747.—1751. Ivan Krstitelj Barle (Warlle). Rodio se po svoj prilici u Zagrebu oko god. 1719., a zaredjen je bio god. 1743. Nauke svršio je u Zagrebu. U Veliku Goricu je došao u rujnu god. 1747. i bio do kolovoza god. 1751. Lijepo je pisao, i perom je nacrtao lijep naslovni list u matici umrlih, koja počinje 12. lipnja god. 1751. Župnik Petrinić držao ga »ex suo beneplacito«, pa je bio s njim vrlo zadovoljan. Rado je administrirao sakramente, rado propovijedao i obučavao i umjereno živio.

God. 1757.—1761. Mirko Mogorić. Rodio se oko g. 1734., a škole je učio u Beču i u Zagrebu. Župnik Dijanešević uzdržavao

[1] Gl. Politicum 6/1135. u nadb. arkivu.

[2] Gl. E. Laszowsky: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. III., str. 67.

Digitized by Google

ga na svoj trošak, da bolje unaprijedi duhovnu pastvu i bio je s njime vrlo zadovoljan.

God. 1761.—1764. Juraj Vedriš. Rodio se oko god. 1733. Bio je marljiv i tačan.

God. 1764.—1765. Juraj Radošević.

God. 1765. od srpnja do prosinca Mirko Mogorić po drugi puta.

God. 1765.—1767. Mijo Šipušić, valjada domaći sin.

God. 1767.—1772. Juraj Vedriš, po drugi puta u župi. Kasnije je postao župnik u Dubrancima.

God. 1772.—1779. Ladislav Šipušić, koji je u kolovozu god. 1779. postao velikogorički župnik.

God. 1779. Mijo Klenović.

God. 1779.—1781. Pavao Karlo, koji je postao župnik u Ludini.

God. 1781.—1782. Nikola Viroslavić.

God. 1782.—1784. o. Modesto Salern, franjevac.

God. 1784.—1785. Juraj Biličić.

God. 1785.—1787. Juraj Tustić.

God. 1787.—1788. Ivan Kanki, koji je postao župnik u Novim Čičama.

God. 1788. Matija Starašinić, koji je već u kolovozu otišao za duh. pomoćnika u Ščitarjevo.

God. 1788.—1790. bili su subsidijari o. Mulih, »missionariuš jesuitarum« i o. Vjenceslav Domitrović, ekspavlin.

God. 1790. i 1791. pomagali su župniku u duhovnoj pastvi franjevci iz zagrebačkog samostana.

God. 1791. Juraj Drug.

God. 1791.—1792. Juraj Lacković.

God. 1792.—1794. Nikola Mejaški, koji je koncem godine 1794. postao župnik u Rudama (in fodinis Samoborensibus).

God. 1794.—1798. bio je subsidijarom bivši župnik u Bučici Stjepan Juršić, koji je odavle otišao za subsidijara u Odru. Iz Odre se vratio opet god. 1799. u Veliku Goricu.

God. 1798.—1799. Janko Herlić.

God. 1800.—1802. Nikola Norberto Ivulić, zač. kanonik makarski, koji je iz Dalmacije u ove strane došao kao vojnički kapelan te upravljao župom Velika Gorica, dok je župnik Marko Antun Hegedić izbivao kao »insurectionis nobilium parochus castrensis«. Ivulić postao je god. 1802. župnik u Dubrancima.

Digitized by Google

God. 1802.—1804. bio je subsidijar Mirko Kulungjić, um. sesvetski župnik.

God. 1804.—1808. pomagali su župniku franjevci iz zagrebačkog samostana,

God. 1808.—1809. bio je subsidijar Marko Antonije Hrvatović, umir. župnik, koji je godine 1809. postao nadarbenik u Zagrebu.

God. 1809., 1810. Mirko Cuković, koji je postao g. 1810. župnik u Dubrancima.

God. 1810., 1811., Luka Koszak.

God. 1811., 1812. Pavao Bartolić.

God. 1812., 1813. do travnja umirovljeni župnik Dalmatinac Luka Mora.

God. 1813.—1817. Josip Janušić.

God. 1817.—1821. Antun Poljak. On je kapelanovao i od god. 1825.—1829. Onda su bila u Velikoj Gorici dva duhovna pomoćnika.

God. 1821.—1824. Juraj pl. Hrvačić.

God. 1825.—1829. Stjepan Bušić.

God. 1834.—1835. Ivan Krst. Trček.

God. 1835.—1836. Pavao Kušter.

God. 1836.—1837. Franjo Pracaić.

God. 1837. Mijo Baneković.

God. 1837.—1839. Ivan Bošnjak.

God. 1839.—1842. Marko Hrvoj.

God. 1842.—1844. Šime Stuparić, rodjen dne 28. listopada god. 1814. u Bukevju, a u svećenika je zaredjen god. 1838. Umro je dne 21. listopada god. 1892. kao župnik u Kamenskom.

God. 1844.—1845. Ivan Tehiraj.

God. 1844.—1846. Hinko Janda.

God. 1846.—1849. Janko Krstnik, rodjen u Krapini dne 14. svibnja god. 1813., zaredjen u svećenika god. 1839. Kasnije bio je župnik u Kamanju.

God. 1849.—1850. Franjo Mance, zaredjen je god. 1843. Odavle je otišao za kapelana u Gušće, a kasnije u Mrežnicu.

God. 1850.—1852. Mijo Fuchs, rodio se u Varaždinu dne 19. lipnja god. 1826., a u svećenika je zaredjen godine 1848. Prva stacija bila mu je u Markuševcu. U Velikoj Gorici dobivao je od župnika 30 for. na godinu, a plem. turopoljska općina doznačila mu je za katekizaciju 12 for. na godinu. Bio je vrlo sposoban i marljiv svećenik. Iz Velike Gorice otišao je za kapelana Gornju Stubicu.

Digitized by Google

God. 1853.—1854. Franjo Budicki, rodjen u Zagrebu dne 2. listopada god. 1825. Zaredjen je u svećenika god. 1849., bio je neko vrijeme vjeroučitelj kod milosrdnica i urednik »Katol. lista«. Iz Velike Gorice otišao je za kapelana k sv. Petru u Zagreb, župnikovao kasnije u Kupčini i Cirkveni, dok nije postao god. 1878. kanonik prvostolne zagrebačke crkve. Umro je u visokoj starosti dne 18. travnja 1908.

God. 1854.—1855. Mijo Očić, rodio se u Jezeru 11. rujna god. 1828., a u svećenika je zaredjen god. 1854. Domalo je postao župnik u Kravarskom, gdje je župnikovao sve do god. 1901. Sad živi u mirovini u Velikoj Gorici.

God. 1855. Ignacije Maretić, rodjen u Karlovcu dne 27. svibnja god. 1818.; svećenik postade god. 1843.; službovao je samo mjesec dana u Velikoj Gorici. Kašnije postao je župnik u Kuniću.

God. 1856. Josip Bogović, rodio se u Prosincu 15. svibnja god. 1830. Zaredjen u svećenika, kapelanovao je u Velikoj Gorici oko pol godine. God. 1859. nalazimo ga kao kapelana u Varaždinskim Toplicama, kasnije je postao prebendarom prvostolne crkve, zatim župnikom u Jaski, napokon župnikom u Bregima kod Ivanića, Tu je bio sve do godine 1909., kad je pošao u mir i živi sad u Zagrebu.

God. 1856.—1858. Matija Zvrhek, rodjen u Lupoglavi dne 2. srpnja god. 1828., zaredjen u svećenika god. 1855. Kasnije je kapelanovao u Stubici donjoj i Maruševcu.

God. 1858.—1861. Karlo pl. Matačić, župnik dubranečki, službovao je u Velikoj Gorici, kad je morao ostaviti župu, kao subsidijar. Od godine pak 1861.—1865. nije bilo redovitoga kapelana, već su župniku u duhovnoj pastvi pomagali razni članovi franjevačkog reda.

God. 1865.—1866. Stjepan Haramincić, rodio se u Zagrebu 6. studenoga god. 1834., a u svećenika je bio zaredjen godine 1864. Kasnije je postao župnikom u Kostelu, gdje je službovao do svoje smrti.

God. 1865.—1874. Janko Puškarić »mladi gospodin«, s kojim smo se već upoznali u dubranečkoj župi. U Velikoj Gorici službovao je kao subsidijar.

God. 1875.—1866. Antun Hercelj, rodio se u sv. Petru u Štajerskoj dne 21. prosinca god. 1845. Zaredjen god. 1871. u svećenika, poslan je za kapelana u Turnašicu, odavle u Veliku Goricu, dok nije pošao u Sv. Križ Začretje, gdje je postao župnik te ondje umro god. 1910.

Digitized by Google

God. 1879.—1881. Blaž Tomašić, rodjen u Gjelekovcu dne 28. studenoga god. 1845., zaredjen je u svećenika god. 1871. Prije je kapelanovao u Kalniku i Gjurgjevcu, a kasnije postao župnik u Molvama, gdje još i danas službuje.

God. 1881. Mirko Ptiček, rodio se u Varaždinu dne 18. rujna god. 1854., za svećenika je zaredjen god. 1878. Kao mladomisnik je poslan za kapelana u Gradinu, a kasnije je postao župnik u Pešćenici, gdje se i danas nalazi.

God. 1889. 1890. Jakov Šašel, rodjen u Karlovcu dne 13. travnja god. 1862., zaredjen je u svećenika god. 1884. Kapelanovao je u Petrovini, Kostajnici, a iz Velike Gorice otišao je za župnika u Mahićno, gdje je i danas.

God. 1890.—1893. Stanko Hitrec, rodio se u Krašiću dne 5. travnja god. 1861., a u svećenika je zaredjen god. 1886. Kapelanovao je u raznim župama u nadbiskupiji, a danas je župnikom u Pribiću.

God. 1894.—1895. Matej Gollek, rodjen u Požegi dne 14. kolovoza god. 1867. i god. 1890. zaredjen u svećenika, poslan je za kapelana u Bjelovar. Kasnije je postao župnik u Vetovu, a danas je u Pleternici.

God. 1896.—1897. Aleksander Čavlek, rodio se u Krapinskim Toplicama dne 18. ožujka god. 1869.; svećenik je od godine 1894. Kapelanovao je u Magjarevu, u Krapinskim Toplicama, a danas je župnik u Prišlinu.

God. 1897.—1900. Franjo Mihoković, rodio se u Bjelovaru dne 23. ožujka 1868., a u svećenika je zaredjen god. 1891. Kapelanovao je u Krapinskim Toplicama, u Čazmi, a danas je župnikom u Staroj Plošćici.

God. 1900.—1901. Gjuro Cenkić, rodjen u Zagrebu 4. travnja 1874., zaredjen je u svećenika god. 1897., poslan je za duhovnog pomoćnika u sv. Petar Čvrstec. Kasnije je bio vjeroučiteljem u Križevcima, a poslije postao župnikom u Kalniku.

God. 1901. Martin Kovačević, rodio se u Virju 5. studenoga 1897. Zaredjen god. 1895., kapelanovao je u raznim mjestima, bio kasnije župnikom u Kotarima, a danas je u svom rodjenom mjestu Virju.

God. 1901.—1904. Augustin Juretić, rodjen u Grobniku 29. prosinca 1867., primio je sv. redove god. 1894. Kapelanovao je u Stubici donjoj, u Nedelišću, a danas je župnik u Brckovljanima.

God. 1904.—1905. Juraj Lahner, rodio se u Frkljevcima 13. travnja 1878., a u svećenika je zaredjen god. 1901. Iz Velike

Digitized by Google

Gorice otišao na službovanje u zavod milosrdnica zagrebačkih, u kojem i danas djeluje.

God. 1905.—1910. Vladimir Boroša, rodio se u Stubici donjoj 9. rujna 1882. Zaredjen god. 1905. u svećenika, poslan je za duhovnog pomoćnika u Veliku Goricu, gdje službuje još do današnjega dana.

Svećenici, rodjeni u velikogoričkoj župi i u Turopolju.

Ivan Protulepec, župnik viduševački »et administrator Poseganus«, postao je god. 1761. poslije smrti Grgura Josipa Gašparića kanonikom zagrebačkim. Umro je 27. studenoga 1767. u 43. godini svoje starosti. U svojoj oporuci zapisao je svojoj sestri Bari iz Lomnice 200 for., da ona bere kamate, a poslije njezine smrti sin joj Lacko, a iza toga se mora ta svota upotrebiti kao glavnica misne zaklade, koja će se utemeljiti za ispokoj njegove duše kod goričke crkve.

Dr. Stjepan Šostarec rodio se oko god. 1747. u goričkoj župi. Kano župnik i podarcidjakon u Kašini postao je poslije smrti kanonika Stjepana Kolosvarya zagrebačkim kanonikom. Bio je doktor bogoslovlja. U kaptolu obavljao je razne časti; bio je prisjednik duhovnog stola, arcidjakon gorički, prvi biskupov penitencijar, učitelj obreda. Umro je 16. siječnja 1825., pa je sahranjen u stolnoj crkvi u kripti arcidjakonalnoj kod sv. Ladislava. Kronista kaže o njem ove pohvalne riječi: »vir de Dioecesi meritus, vitae inculpatae et spiritualis«. U svojoj oporuci ostavio je župnoj crkvi u Velikoj Gorici, u kojoj je kršten i u kojoj su njegovi roditelji sahranjeni, 100 for.

Nikola Pogledić rodio se oko god. 1691. Od god. 1715. do 1717. kapelanovao je u Starim Čičama.

Adam Stepanić, rodjen u goričkoj župi, postao je kao sublektor god. 1728. kanonik zagrebački. U kaptolu vršio je razne službe. Kako su ga držali za izvrsnoga gospodara, to je upravljao više godina Keglevićevim dobrima: Loborom i Krapinom, te Ratkajovim: Taborskom. Isto tako bio je kaptolski prefekt u Metlici, Varaždinskim Toplicama, Sisku i više puta ravnatelj pobožnih zaklada. God. 1737. postao je vrbovačkim (Urboc) arcidjakonom, god. 1751. katedralnim, zatim kanonikom pojcem i opatom sv. Trojstva od Petrovaradina. Kad je bila ispražnjena biskupska stolica, bio je i kapitularnim vikarom. Osobito je pazio na čistoću. Svi su ga vrlo ljubili i cijenili kao dobra čovjeka. Dobro je činio mnogima. Poslije požara od god.

Digitized by Google

1731. sagradio je iznova jednu kuriju, a dovršio je drugu na lijevoj strani novoveških vrata, koju je otpočeo graditi kanonik Stjepan Pucz. I u kantorskoj kuriji mnogo je toga sagradio i obnovio. Vrlo je volio oo. Pavline, te je bio njihov veliki dobročinac. Stolnoj crkvi poklonio je opatsko ruho i za života joj još darovao 1000 forinti. Isto tako je iznova podigao god. 1757. u stolnoj crkvi kameni žrtvenik sv. Elizabete. S bratom Nikolom utemeljio je kod goričke crkve altariju s glavnicom od 1000 ren. for. Pod zadnje trpio je na podagri, i kako je išao u kupke, malko je prizdravio. Dne 15. srpnja 1758. otslužio je u jutro misu, a kad se spremao na objed, pozlilo mu iznenada u $^3/_4$ na 12, te se srušio na stolac kod ormara. Udaren od kapi, mogao je još jedino kazati: Jezuš, kak mi je teško!« Metnuli ga u krevet, dali mu apsoluciju i zadnju pomast i u $^1/_4$ na 3 izdahnuo je. Sahranjen je u ladji bl. Dj. Marije u stolnoj crkvi.

Nikola Stepanić, brat pregjašnjega, rodio se u goričkoj župi god. 1702. Župnikovao je u Sv. Iliji Obrešu i poslije smrti kanonika Mije Zlatarića postao god. 1738. kanonikom zagrebačkim. Mudroslovne i bogoslovne nauke dovršio je u Beču. U kaptolu obavljao je službe prefekta kaptolskoga u Metlici, bio kasnije kaptolskim dekanom, ravnateljem pobožnih zaklada, a najposlije arcidjakonom varaždinskim. Na obnovu svoje kanoničke kurije potrošio je 3000 for. Započeo je pisati »Memoriale Canonicorum et Episcoporum Ecclesiae Zagrabiensis ab Anno Domini 1647.«; taj se rukopis nalazi sad u pisca ovih redaka. U predgovoru stavlja na srce svim onima, koji će poslije njega tu knjigu dobiti, da nastave vjerno bilježiti životopise pojedinih kanonika. Poslije njega nastavio je taj rukopis Adam Baltazar Krčelić, iza njega Matija Juraj Asperger, zatim Stjepan Ledinski, iza ovoga Pavao Gugler. Krčelić kaže o Stipaniću, da je bio izvrstan pjevač i matematik (Cantor eximius et Aritmeticus fuit). Umro je poslije dulje bolesti dne 1. rujna 1753.

Juraj Stepanić bio je po svoj prilici rodjak pomenute dvojice Stepanića. Rodio se god. 1705., a bio god. 1729. zaredjen u svećenika. Valjada je u župi sv. Ilije naslijedio Nikolu Stepanića i župnikovao ondje do god. 1749. Te je godine postao župnikom i podarhidjakonom u Koprivnici.

Matija Stepanić bio je, sva je prilika, takodjer iz iste porodice, pa su ga jamačno njegovi rodjaci školali. God. 1753. bio je kapelan u Koprivnici kod svog rodjaka Jurja Stepanića.

Petar pl. Gerdenić de Jarebić rodio se po svoj prilici u Plesu, a umro je kao veliki predstavnik pečujskoga kaptola. On je

Digitized by Google

god. 1803. izdao u Pečuhu magjarskim pravopisom nedjeljne govore pod naslovom: »Govorijenja za sve nedilje kroz godinu«.

Janko pl. Brigljević, rodio se u Maloj Gorici god. 1831. Dvije je godine bio u zagrebačkom sjemeništu, a kasnije nastavio je svoje nauke u Djakovu. Zaredjen u svećenika, službovao je kao kapelan i vjeroučitelj u Zemunu, a umro je kao župnik u Andrijevcima oko god. 1905. Njega je, da je mogao nauke svršiti, znatno podupirao stric odvjetnik, koji je imao za ženu sestru pjesnika »Lijepe naše domovine« Antuna pl. Mihanovića.

Tu ću navesti i one svećenike, za koje se u raznim kanoničkim vizitama navadja, da su rodjeni u Turopolju (Turopolitanus), a ne spominje se izrijekom njihovo rodjeno mjesto.

God 1700. - 1704. Juraj Stipanić, župnik u Dragancu kod Čazme. Rodio se u Turopolju oko god. 1671. Nosio je još brkove i bradu (barbam, mixtaces decenter, prout natura eum ornavit). Budući da je služio u Krajini (quia in Confinio), nosio je i oružje, što je bilo ostalim svećenicima zabranjeno.

God. 1704.—1711. Mijo Fabečić, župnik u Zajezdi. Rodio se oko god. 1672.

God. 1708. Ivan Pinturić, kapelan u sv. Križu Začretju Rodio se oko god. 1683. Bio je marljiv i dobar propovjednik.

God. 1709.—1711. Matej Berković, kapelan u Desiniću Rodio se oko god. 1683.

God. 1715.—1716. Andrija Brigljević, kapelan u Belcu. Rodio se oko god. 1682.

God. 1726.—1738. Nikola Carek, župnik u Bedekovčini. Rodio se oko god. 1699.

God. 1733.—1750. Ivan Šipušić, župnik u Kutini. Rodio se oko god. 1707.

God. 1738.—1756. Luka Celić, župnik na Dubovcu kod Karlovca. Rodio se oko god. 1710. Bogoslovlje učio je u Gradcu.

God. 1746. Jakov Kozarić, kapelan u Tomašici. Rodio se oko god. 1714.

God. 1753.—1777. Andrija Dumbović, župnik u sv. Šimunu. Rodio se oko god. 1722.

God. 1743.—1753. Ladislav Kovačić, župnik u Topolovcu Rodio se oko god. 1716.

God. 1756. Jakov Rožić, župnik u Rečici. Rodio se oko god. 1714. Mudroslovlje učio je u Beču. Bio je dobar pjevač.

God. 1758.—1763. Mijo Šipušić, župnik u Konščini. Rodio se oko god. 1728.

Digitized by Google

God. 1760.—1777. Bolto Mulih, župnik u Brdovcu. Rodio se oko god. 1727.

God. 1765.—1777. Andrija Mulih, župnik u Šestinama. U svećenike je zaredjen god. 1757.

God. 1768. Juraj Lacković, kapelan u sv. Križu Začretju. Rodjen je oko god. 1740.

God. 1823., dne 17. siječnja umro je Ignacije Smendrović, župnik u Ravnu.

God. 1831., dne 27. studenoga umro je Josip Šipušić, župnik u Miholjancu.

God. 1832., dne 14. travnja umro je Pavao Smendrović, župnik u sv. Martinu pod Okićem.

God. 1834., dne 7. veljače umro je Franjo Smendrović, svećenik u miru.

Bit će, da je bilo još drugih svećenika, barem kako nam njihova prezimena posvjedočavaju, koji su rodjeni u Turopolju. No već ovi svećenici i oni, što sam ih naveo kod pojedinih župa, svjedoče nam, da je u predjašnje vrijeme, poimence u XVIII. vijeku razmjerno više turopoljskih sinova, nego li do najnovijega vremena, išlo na više nauke. Danas opet nastojanjem sadašnjega župana dra. Ljudevita pl. Josipovića 8—10 turopoljskih sinova potporom pl. općine polazi srednje i više škole.

Pobožni zapisi župljana.

Župljani gorički na smrti vrlo se često sjećali svoje župne crkve i rado ostavljali neke svote bud na korist župne crkve, bud za utemeljenje misnih zaklada za ispokoj svojih duša. Lijepo je to svjedočanstvo njihovog vjerskog osvjedočenja i nabožnosti; u tom su se odlikovali od mnogih drugih i većih župa. Iz raznih oporuka, pohranjenih u župnom arkivu, pribilježio sam razne izvatke, jer nijesu bez svake zanimljivosti, a nabožni darovatelji zavrijedili su, da im se sačuva spomen.

Ivan Stanko Paraminski, konjanički kapetan, probavio je dugo vremena u gornjim stranama carstva na raznim vojnama (fere continuis temporibus in superioribus partibus imperii in expeditionibus militaribus bellicis et seruiciis augustissimorum olim imperatorum et regum felicis et piae reminiscentiae Ferdinandi secundi et tertii), gdje si je stekao svotu od 2000 dukata. Za tu svotu kupio je god. 1636. od Jurja Malenića plemićku kuriju u Kurilovcu (aliter Urbanoza) sa svim posjedima i pravima. Kad mu je umrla prva supruga Kata Mikšić i kći Katarina, oženio se s Judi-

Digitized by Google

tom, kćeri Lacka Bukovačkoga, kapetana tvrdje Brkiševine. S ovom je živio više godina i rodio sina. Godine 1665. ostavio je pred županom Ljudevitom Vagićem kurilovačku kuriju i pol svojih posjeda svojoj ženi Juditi, a ostalu polovicu zapisao za ispokoj svoje duše župnoj crkvi u Velikoj Gorici, gdje je želio biti pokopan.[1]

Dne 19. svibnja 1711. ostavio je Ivan pl. Čedneković župnoj crkvi zemlju zvanu Šipkovčica od 30 slogova, a kapeli sv. triju Kralja u Lomnici zemlju »pri Poljaku« od 6 slogova.[2]

Godine 1713. predao je Juraj, sin pok. Petra Hrebića, župnoj crkvi neku zemlju u Plesu, da time ispuni želju svoga oca, koji je na samrti izjavio: »kay imam ral zemlie vu zalogu na Pleszu vu Turouom Poliu od Janka Terbicha za sezt dukat, zato recheni Terbich, kada pouerne rechenech sezt dukat zemliu nay ima nazad, a penezi pako recheni naisze dadu oszde kakti prieti peruo na czirkvu Blasene Deuicze Marie Gorichku«.[3]

Dne 31. lipnja 1713. pravila je oporuku Kata Smendrović, udovica iza pok. Stjepana Mudića. Ona je sa svòjim siromaštvom ovako odlučila: »Nai peruo ono što imam u Szomoboru na purgarszkom hisu, zemye y szinokosz y zeuszem prisztaialischem one hise osztavlyam patrom Franciscanom Szamoborszkem pod ranichkou oszemdeszet na messe, da zame y moieh sztereseh dusu szlusili budu, y potlam ako bi moi bratich hotel izkupleuati, tako dusen bude rechenem patrom sumu posztaviti imenuvanu. Ktomu takaisse robye moje, koie imam uu czirkve recheneh patrou Franciscanou, osztaulyam na czirkvu B. D. V., dasze zniega pomase na kuliko more . . . . . Item

Digitized by Google

za moju dusu, akoli je pako obdersi, tako iz duse moje nai sze nezpozabi«. Medju svjedocima te oporuke spominje se takodjer odranski župnik Stjepan Zorinić.[1]

God. 1714. ostavila je Jelena pl. Plepelić župniku Lovri Massanu zemlju zvanu »gnoinik Marenka« u Kobiliću na služenje sv. misa za ispokoj svoje duše. Župnik je tu zemlju dao iz trećine Simonu Juriniću.

Dne 10. ožujka 1714. pravio je Matija Gjuranić oporuku pred župnikom Lovrom Massanom »vu velikom y szmertnom betegu poszaulien, na telu kruto mlahau, pri pameti vendar iosche trezne i dobre, po milosche Bosie«, koji je želio, da bude pokopan »vu pokopu sztaresseh szuoieh pri czirkve B. D. Marie Gorichke«. On je imaò u Kutelju na Rakarju dobre zemlje dvanaest slogova, koje je ostavio goričkoj crkvi »pod due skude«.

Neka Kata Barišić ostavila je goričkoj crkvi: »zemliu Gerdinschak zovuchu, mene zalosenu, y moiemu pokojnomu gospodaru Mateku Barissichu od Iuana Kopriuniaka za skudih pet i za due kuarte sitka, na zemlie szada pako ie iachmen poszeian, tako ma gospoda sikutori szlobodno nay iachmen poseniu, za czirkvu, kada pako da Iuan Kopriuniak pet skudi, y due kuarte sitka sikut orom gorichkem, tako bude niegova zemlia szlobodna«.[2]

Dne 10. studenoga 1715. pravila je oporuku Marijana Ligutić, žena Jakova Muhvića iz Kurilovca, »buducha na telu gingava, a drugach pri dobre pameti« i zapisala: »rk. 50 na czirkvu gorichku B. Deuicze Marie i za szuete maše«, a »Plebanussu Iuriu Bannichu za masse rh. 5.« Njezin se suprug po drugi put oženio s Margaritom Ligutich, pa kad je on 18. svibnja 1725.

Digitized by Google

Dne 1. travnja 1716. pravila je svoju oporuku Barbara pl. Sviličić rodj. Serblić, koja je zaželjela, da se ima njezino tijelo: »vu czirkue szuetoga Martina na Schitareuo vu obchinzku raku poztauiti«. Nadalje je sa svojim imutkom ovako raspoložila: »Pri brateh moieh nerazdelno ochinztuo y materinsztuo, za iednu ral moguche dabi uech moralo bitti, oztauliam pod szedem rhaniski, da bi platili na czirkuu gorichku, y akobi taki neplatili, dabi tretiu mericzu odszipali na czirkuu, doklam dadu rhaniskou szedem, item salua uenia, pri brateh na hrane imam iednu uolouzku mater (kravu), koteru ostauliam na gorichku czirkvu, a tele, na kapellu sz. Marie Magdalene«.[1]

Velika crkvena dobročinka bila je neka Kata Novosel, udovica iza Mihalja Žilca. Ona je sav svoj imutak ostavila u crkvene svrhe. Sa svojim »sziromastvum« ovako je raspoložila: »Naiperuo imam pri Thomasu Sirianu na dugu skud oszemnaizt, za koga je poruk Janka sikutora otecz Mikecz iz Gradich, item pri Iurku Kuinte rajn. deszet, oue ostauliam za masse; item pri Miheku Pezia, za koga ie poruk Jurko Kuinta rh. trinaizt, y oue za masse. Item pri Mihaliu Krapczu, za koga je poruk Andras Filipchich rh. oszem, y oue za masse. Item pri Mihaliu Fungieku rh. deszet, oue ostauliam na kapeliczu sz. treh Kralieu na Lomnicze. Item pri Mateku Silczu Rh. chetirinaizt, koie oztauliam czirkue sz. Petra vu Petrouine. Item pri Iurku Hagichu skud duanaizt, y oue za masse. Item pri Mihaliu Talkouiche rh. sezt, koie oztauliam na Czirkuu B. D. M. Gorichku z interessem dueh leth, uszako leto uedro mosta, za koga ie poruk Ianko Sipusich za onda sikutor. Item pri Iuanu Chednekouichu rh. duaiszet y ove ostauliam bratou schine gorichke czirkue szuetoga Angela chuvara... Vsze oue gore imenuvane dusnike bude terial gorichi g. plebanus cum assistentia d. comitis terrestris, qua patroni et protectoris dictae ecclesiae Goriczensis«. Jošte je od svote od 180 for., što je bila pohranjena u blagajnici goričke crkve, zapisala 10 ren. for. bratovštini muke Isusove kod zagrebačkih Isusovaca; 10 ren. for. kapeli sv. Barbare u Velikoj Mlaki; 40 ren. for. župnoj crkvi goričkoj; 10 ren. for. crkvi vukovinskoj; 20 ren. for. kapeli sv. Lavrencija na goričkom trgu (in area ecclesiae Goriczensis), a preostala svota, ako možda ona još za svog života što za sebe ne treba, ima pripasti takodjer goričkoj župnoj crkvi.[2]

[1] ib. str. 15.
[2] ib. str. 17.

Digitized by Google

God. 1718. 2. svibnja sjetio se goričke crkve Nikola Plepelić iz Kurilovca, na uspomenu svog zeta Matije Bencetića, koji je pao u bici kod Novoga. Dotična isprava glasi: »Nad zemliami Stringuvacheuemi ieszu polchetert rh., nad zemlium Janka Stringuvacha skude iedna i iedn rh. interesa, to czirkue Gorichke bude od sztrane pokoinoga Mateka Bencheticha, kie lani poginul od Turak«. Još su Plepelić i njegova kći, pokojnikova udovica, poklonili crkvi sedam vagana žita, što su ga imali dobiti od Pavla Miriniča.[1]

U veljači god. 1722. ostavio je Ivan pl. Čednekovič zvan Ivina goričkom župniku Martinu Švaštoviču zemlju na goričkom polju uz obvezu, da mora otčitati 30 sv. misa za ispokoj njegove duše.[2]

16. svibnja 1724. pravio je oporuku Mihalj Ferklić, koji je ostavio 100 talira, da se služe sv. mise za njega, za njegove roditulje i za one duše, kojih se ne bi imao tko spomenuti. Za tu svotu odslužena je 361 misa. Još je ostavio goričkoj crkvi »plachu jednoga letta vu penesse naime rajn. 34«, a kapeli na Lomnici polovicu te plače, i crkvi sv. Jurja na Odri: »skudu S. Iuria« »klostrom fraterskomu y Kapucinskomu, ako bi mi sze smrt pripetila, vsakomu klostru praschi četiri na jeszen, zato da doidu na sprevot mertvoga tella moiega«.

Dne 7. siječnja 1730. zapisao je Martin Mudić, vlastelin u Brezju, prisjednik plem. općine i veliki sudac županije zagrebačke 200 for., da čita župnik gorički (medio capellani sui) svake godine 12 misa za ispokoj duše njegove i njegove rodbine. Za svoje tijelo želio je, da se sahrani u grobnici župne crkve, koju je grobnicu na novo sagradio (in crypta noviter per me ibidem extructa).

Dne 19. ožujka 1766. pravila je oporuku Barbara udova Stepanić, rodj. Ferklić iz Lomnice, koja je ostavila lomničkoj crkvi 50 for., odranskoj (na oderszku czirkvu) 50 for., dubranečkoj 14 for. i 190 for. na sv. mise.

Franjo Modić zapisao je god. 1776. svotu od 500 for., što ih je posudio Andriji Jelačiću, kad je ovaj preuzeo dobro Kurilovac, za utemeljenje misne zaklade. Od kamata imala se čitati polovica misa (računajući misu po 1 for.) za njega, a polovica za njegove pokojne roditelje Franju i Mariju.

Dne 13. prosinca 1792. pravila je oporuku Bara udova Jurka Poturića i odredila: »da po szmerti mojoj iz imetka moga za poloi dusse moje imajusze dati rainiski trideszet, vszaku szvetu

[1] Ib. str. 20.
[2] Ib. str. 14.

Digitized by Google

massu rachunajuch à cr. 20, za pokoi takai dusse mojega tovarussa z jednakem nachinom fl. Rh. 30. Na farnu czirkvu Nagy Gorichku fl. rh. 10. cr. 30. Na duplere iszte czirkve rainiski trideszet. Na Vukovinszku Maiku Bosju Rh. fl. 10«.

Dne 4. ožujka 1801. zapisala je Bara pl. Šipušić svotu od 88 ren. for., »da sze imaju czirkvi posztaviti Blasene Devicze Marie Sznesne na Velike Goricze funduvani, dasze iz interesza za lampass pred velikem oltarom olije kupovalo bude«.

Velika crkvena dobročinka bila je takodjer Ana Terbić, rodjena Brigljević iz Velike Lomnice. U svojoj oporuci od 11. svibnja 1806. zapisala je iz svog babinstva »za sze i za szvoje sztareisse« kapeli sv. triju Kralja na Lomnici 150 for., zatim za altariju kod goričke župne crkve 100 for., župnoj crkvi u Odri 20 for. i kapeli sv. Barbare u Velikoj Mlaki 20 for. Zanimljivo je, što je ona posve izbaštinila svog muža Mateka Terbića, i to radi toga, što ju mrsko isprebijao. Ona kaže pod 6. točkom: »osztavljam menten musski na szvete messe, kojega mi je ov zaidni put vzel Matek Terbics y iztukel me je y mersko izmerczvaril, kaj mi i je krivo, kaiszem vu ovu nevolju opala, koj valja f. 43«. Isto tako kaže pod točkom 8.: »osztavljam polovicu iz szvojega ruha, koje je pri mojem thovarussu Mateku Terbichu, kuliko sze preczeni na szvete masse zbog thoga zroka, kaiti on meni je bil nelyublen y meni je kriv, kaj moram vumreti«.

Dne 5. ožujka 1809. pravila je oporuku Bara, udova pokojnog Janka Brigljevića iz Vel. Lomnice, koja je zaželjela, da se njezino tijelo ukopa »vu czintoru farne czirkve Gorichke Majke Bosje sznesne«. Najprvo je od ovog imutka ostavila svotu od 140 for. 40 novč., što joj je dugovala kuća Arbanasova, zvana Boltekova »na altariu sznesne Majke Bosje Gorichke«. 50 for., »koje portiassi Svastovicheve portie izplatiti budu morali na szvete masse, koje sze za dussu« njezinu služile budu kod župne crkve. Osim toga je ostavila 30 for., što su joj dugovali Klafuričevi, polovicu kapeli sv. triju Kralja na Lomnici, a polovicu kapeli sv. Barbare u Velikoj Mlaki.

Zemlje, što ih je dobila kao svoje očinstvo, »pokehdob da takove po szmerti moje y onak na Deveriche nazad opazti bi morale, zato hochu, da za dussu moju, predi nego takove nazad dobe f. 100 gledech na rodbinsztvo kapelle szv. treh Kralyev plate«. A od svoga materinstva i babinstva Vitkovićijanskoga ostavila je 50 for. župnoj crkvi u Odri. — Tako je gotovo sav svoj imetak zapisala u svrhe crkvene.

Digitized by Google

Župljani.

Župljani su već i u starini stanovali u istim selima, kao i danas. U zapisniku kanoničke vizite od god. 1634. spominju se sva sela, koja i danas, a uz njih još selo Ilovenjak kod Rakarja i selo Kušanec. Selo Kušanec opstoji i danas, no pripojeno je selu Kurilovcu. Tamo nalazi se samo jedna kuća i živodernica. God. 1768. bile su u župi 253 kuće, a god. 1824. bile su 234 kuće s 2458 žitelja, od kojih su trojica bili grčko-istočne vjere.

Zapisnici vizita kanoničkih većim dijelom hvale župljane goričke. Bilo je dašto i medju njima pogrješaka, ali popreko bili su dosta nabožni, rado su polazili crkvu i primali sv. sakramente.

I turopoljske kongregacije su bdile, da se nekoje pogrješke i mane izmedju župljana uklone. Tako je n. pr. u kongregaciji od god. 1606. zaključeno, da se imadu rastavljeni supruzi opet izmiriti i u buduće živjeti po običaju i zapovijedi sv. matere crkve. Za bludnice je zaključeno, da se imadu u roku od 8 dana istjerati iz Turovog polja, a ako bi koji plemić koju kod sebe zadržao, bio bi kažnjen globom od 6 ugar. forinti, koje je morao platiti crkvi.[1] Na isti predmet odnosi se i zaključak kongregacije od 18. rujna 1614., koji glasi: »od kotheryh ye glaz, da zenskamy hode i barathayu, ad primam sedem domini terrestris citati erunt, rationem reddituri«.[2]

Bit će, da sve to nije pomoglo, jer kongregacija od 9. lipnja 1625. opet odredjuje, da moraju za to odredjeni ljudi protjerati iz svih sela prilježnice i bludnice, gdje god se one nalazile.[3]

Vizitator arcidjakon Benko Vincetić god. 1622. spominje, da su se medju župljanima, osobito medju plemićima, nalazili nekoji lihvari i lihvarice, koji su takodjer malo marili za crkvu. A medju župljanima bilo ih je takodjer mnogo, koji su se bavili praznovjerjem, što nam u ostalom sjajno potvrdjuju parnice proti vješticama, priopćene u turop. spomenicima. God. 1642. predbacuje se župljanima, da ne svetkuju blagdana, a nalazio se medju njima takodjer jedan, koji je počinio dvoženstvo, pa je radi njega biskup izdao shodan nalog turopoljskomu županu. God. 1678. ispovjedili se svi o uskrsu i nije bilo nijednog javnog grješnika, osim nekog Vidmića »quem dicuntur censuram canonis suadente diabolo commisisse (valjda je izlemao kojeg svećenika). Župnik se tuži, da mu se radi raznih dioba uma-

[1] E. Laszowski, »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja« sv. IV. str. 491.

[2] Ibid. sv. IV. str. 501.

[3] Ibid. IV. str. 523.

Digitized by Google

njuje lukno, a župljani se opet tužili na župnika Jurja Domitrovića, da im često na blagdane i u vrijeme sajmova ne propovijeda, kako bi to morao.

Godine 1746. pripovijeda se, da se neki župljani usprkos biskupskoj i svjetovnoj zabrani, usudili na sam uskrs voditi noćnu procesiju (nocturnam processionem instituere ausi fuere), pa su bili radi toga izgreda po županu osudjeni, da moraju crkvi platiti 12 ugar. forinti.

U viziti od god. 1768. spominje se jedan, koji je tukao svoju materi a premda opomenut po župniku, nije htio da pravi javnu pokoru. Arcidjakon Josip Mikinović dao ga je još jedan put po župniku opomenuti, da se dade na pokoru.

Kako se nekad nije rado vidjelo, da bi koji plemenitaš uzeo za ženu koju neplemenitašicu, svjedoči oporuka kapetana druge banske regimente Matije Pogledića Kurilovečkoga od 24. travnja 1803. On je ostavio zakladu od 3000 for. za školanje dječaka iz svoje obitelji. Od koristi te zaklade isključuje medju ostalima i »on odvetek obodvojega (mojega bratta Mikule Pogledicha) zpola, koteri szvojem roditelom, vszigdar vu vszem dobrom i hasznovitom navuku, dellu y poszlu, podlosen y pokoren ne bude, ovdesze pridaje oszebujno on odvetek, koy bi szuproti volye y hotenyu szvojeh roditelov, kervne rodbine, osztaleh dobreh y uffaneh priatelov y domorodczev vu hisni zakon ztupil illiti osenilsze, ali vudal bi, kakoti na priliku, koy bi jednu musiczu illiti neplemenitu vuzel, ali plemenitu sziromassku zlochesztu y zlocheztoga dersanya y glasza«. — Lijepe su riječi i dostojne plemenitog muža one, što ih kaže Matija Pogledić pod konac svoje oporuke: »kajti ja pako od moje mladosti vszigdar vu Kraine pri szoldachkom ztalissu szlusechi, ovde vu orszagu chizto malo z gozpodum zpoznan jeszem, niti je moja navada, da bi ja onoga od postenja y priatelztva jednoga gozpona zpitaval, ar verujem iztinzko y dersim, da vszaki koy posteno szerdcze ima, ima takajsse vu nyem postenu lyubav y mislenje proti drugomu«.

U Veliku Goricu se počeli naseljivati i stranci, osobito kad se je trgovina malko podigla. Mnogo doseljenika bilo je Slovenaca. Za župana Ivana Pavla Plepelića (god. 1772.—1776.) spominje se neki trgovac Andraš Zajec »Kraniecz«. Taj se potužio županu i plem. općini na fiškala i protektora plem. općine Ivana Galjufa. On je od njega »na veru y vu imenu nai blisnjega izplachenja pogodil y vzel je czukora funtov $7^3/_4$ po 16 gr., kaffe funtov 2 po gr. 15, lemoni parov 12 po cr. 5 vszaki par rachuna-

Digitized by Google

juch, koja vsza szkupa chine fl. 8 cr. 42«. Zajec ga mnogo puta opomenuo, da mu taj dug plati, pače je išao po novce i u njegov stan, no Galjuf ga je: »iz hise z paliczom harjech y z pistolom napetom pretiral«. Zato se trgovac Zajec obraća na župana i moli ga, da posreduje, kako bi došao do svojih novaca.

Mnogo su dolazili u Goricu, pa se neki ondje naselili Slovenci iz Goričke, koji su ovdje lovili pijavice, pa ih onda u Italiju razašiljali. U novije vrijeme naselilo se ovdje i više obitelji iz gorskog kotara.

U župi Velikoj Gorici bilo je god. 1793. 2179 duša. Kako je žiteljstvo zadnjih po prilici sto godina u pojedinim selima raslo, moći će se približno razabrati iz ove skrižaljke:

Selo	Godine 1799			God. 1848	God. 1859	God. 1890	God. 1900	God. 1910
	Kuća	Vjenčanih parova	Osoba ukupno					
Velika Gorica . .	18	33	146	343	544	687	833	1012
Mala Gorica . . .	17	41	164	250	223	303	320	460
Gradići	14	35	148	184	191	301	291	290
Kobilić	11	22	100	108	141	190	179	204
Kurilovac	62	108	545	624	539	612	650	918
Lomnica	53	128	605	645	692	990	1000	1114
Petrovina	1	9	63	83	75	67	75	70
Pleso	24	67	289	234	241	325	320	475
Rakarje	6	13	69	61	57	91	70	75
Velika Mlaka . . .	18	37	187	137	130	180	150	250
Kušanec	1	1	6	—	—	—	—	—
Ukupno . . .	251	494	2322	2682	2831	3746	3888	4866

Razne bilješke iz župne povjesti.

Kao što u odranskoj župnoj crkvi, tako se i u župnoj crkvi u Velikoj Gorici često polagala prisega u raznim sudbenim parnicama. Ta je prisega bila uza svjedoke i pisma najvaznije dokazno srestvo. Polagala je takove prisege ili sama stranka (quilibe-

Digitized by Google

sola una manu, sola sua in persona super sua innocencia), ili pako s tri ili više (15—25) plemenitih svjedoka (n. pr. ideo quilibet eorum sextus semet XV. die in ecclesia Gorycza iurabit, si iurabunt erunt liberi, si vero non, solvent florenos L, et potenciam florenos sex unus quisque). Ta se prisega polagala ili odmah ili na petnaesti dan iza prvog sudbenog ročišta. U sudbenim zapisnicima od g. 1555. imamo više takovih primjera.[1]

Crkveni starješine su morali polagati račune i pred plemenitom općinom. Na općem spravišću, koje se obdržavalo na Lucijino godine 1612. zaključeno je: »Lugary, voyvode, sekutori B. V. M. ac S. Catherinae i exactori wzakoyachky wzy jeden den bwdw rachwn dawaly, kada ym ze terminus praefigue«. Za pregledavatelje računa bili su izabrani tadanji župan Juraj Vagić te Nikola Malenić, Gabro Bukovački, Ivan Krušel, Stjepan Arbanas i Gašpar Pepelić.[2] Arcidjakoni vizitatori se često tužili, što nijesu mogli dobiti od starješina crkvenih računa. Ti se opet izgovarali na župana, jer da im je on zapovjedio neka ne pokažu vizitatoru crkvenih računa. I prigodom vizite od god. 1642. nije mogao arcidjakon da vidi crkvene račune, jer su bili ti valjada na pregledavanju kod bilježnika plem. općine Andrije Čednekovića. Na spravišću od 22. lipnja god. 1614. bio je izabran i potvrdjen crkvenim starješinom (vitricus) Stjepan pl. Puničić, koji je za tu svoju službu odmah i prisegu položio.[3] Na spravišću od 22. travnja god. 1617. odredjeno je opet, da mora zvonaru župne crkve dati svaka kuća na godinu pol kvartala žita. Ako bi se tko ustručavao, da to dade, morao je platiti dvostruko.[4] U ono ratno vrijeme i možda onda, kad nije bilo u Velikoj Gorici župnika (god. 1613.) valjada su otudjene, kao i u Petrovini, mnoge crkvene zemlje i livade. Upravo radi toga odredjeni su na istom spravišću Juraj Vogrinović, Stjepan Jurić, Blaž i Mijo Pogledić i drugi, koji to dobro znadu, da »sub nota infidelitatis« pred županom i drugim plemenitašima do 28. travnja imenuju crkvene zemlje i livade.[5]

Dne 26. travnja god. 1625. počastio je Veliku Goricu svojim pohodom tadanji ban grof Gjuro Zrinjski i za cijelo prenoćio kod župana Petra Vagića. Plem. općina je zaključila, da mu povodom tog posjeta »u ime čitave općine« pokloni dva ili tri kvartala

[1] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. III., str. 487., 488., 495., 496. itd.

[2] Gl. ib. sv. IV., str. 495.

[3] Gl. ib. IV., str. 506.

[4] Gl. ib. IV., str. 515.

[5] Gl. ib. IV. str. 516.

Digitized by Google

zobi, a od živeža (victualia) po mogućnosti.[1] Mora da je visoki dostojanstvenik za svog boravka plemenite prisjednike svojom ljubežljivosti osvojio, jer su u svom malom spravišću, držanom u Lukavcu dne 9. lipnja god. 1625., jednoglasno zaključili, da se knpi nekoliko kopuna, gusaka i dva janjca, pa da taj »honorar« uruče »in persona totius communitatis« Juraj Svaštović i Mijo Mikšić banu, kada dodje u Zagreb na sabor.[2] I god. 1633. nosili su banu u ime općine »milošću« fiškuš Juraj Svaštović i Ivan Vagić, kad su išli posredovati, neka turopoljske plemiće ne šalje tako često u tvrdju Sredičko. Onda se imalo po Vrhovju skupiti nekoliko kopuna i gusaka, a po Polju dva janjca i nešto zobi za bana.[3]

U Velikoj Gorici kod crkve bl. Dj. Marije bilo je šest godišnjih sajmova. Čini se, da je plem. općina imala od njih malenu korist, jer se god. 1650. odlučila, da sajmarinu iznajmi onomu, koji će najviše za nju ponuditi. Dostao ju je Juraj Arbanas, zvan Benak za godišnjih 15. ug. forinta.[4]

Plem. općina takodjer je bdila, da se svetkuju blagdani. U svojem općem spravišću od 29. kolovoza zaključila je: ako se nadje koji budi plemić, budi kmet, da na blagdane radi težačke poslove, da mu se moraju stvari zaplijeniti i imaju pripasti što općini, što crkvi. Pa ako bi se tekar kasnije saznalo, da je tko na takove dane radio, ima se, iza kako mu se krivnja dokaže, kazniti globom od 6 ug. forinta.[5]

Makar je Turopolje ponajviše kraj, gdje lijepo rode razne žitarice, ipak su nadošle više puta nerodne godine, kad je narodu uzmanjkala najpotrebitija hrana. Jamačno su nestašici hrane doprinesle više puta nešto takodjer provale Turaka, koji su poharali i popalili ovaj lijepi predjel i sobom odnijeli sve, što se odnijeti moglo. U povjesnim spomenicima naglašuju se mnogo puta gladne godina, kad su morali žitelji u bescjenje prodavati ili zalagati svoje zemlje. Godine 1550. bila je već takova godina. Neki Toma Brigljević dao je onda Ivanu i Antunu Križaniću »hoc difficili tempore famis« za uzdržavanje 13 for. 25 dinara i dva blašćeta.[6] God. 1570. prodale su Jelena Vojtošić i Kata Bradač svoju zemlju Bre godernicu u Gornjem Lukavcu Ladislavu Bukovačkomu i ženi mu Kati za 17 ug. for. Učinile su to poimence radi nestašice kruha i

[1] Gl. ib. IV., str. 521.
[2] Gl. ib. IV. str. 522.
[3] Gl. ib. IV. str. 524.
[4] Gl. ib. IV. str. 537.
[5] Gl. ib. IV. str. 540.
[6] Gl. ib. III., str. 211.

Digitized by Google

žita, (pro arduis quibusdam et inevitabilibus earum et prolium ipsarum necessitatibus, ipsas ad presens in tam. famelicoso tempore summe urgentibus evitandis), da prehrane sebe, svoju djecu i svoje porodice.[1] Isto tako prodala je i godine 1591. Ursula Arbanas svoju pustoselinu Nikoli Pepeliću i Jurju Poglediću za 25 ug. for., jer nije imala čime da prehrani sebe i svoje, prisiljena »maxima et inevitabili necessitate famis«, koji je glad, kao što se spominje, tištio čitavu Hrvatsku (qua pronunc totum regnum Sclauoniae admodum premeratur).[2]

Osobito velik glad vladao je ne samo u Hrvatskoj već i u susjednim zemljama god. 1650. Bila je takova skupoća, da je jedan kvartal žita stajao 8 ug. for. Siromašni ljudi hranili su se onda raznim korijenima drveća i lišćem, trsovima, posijama, biljem i njihovim korijenjem, pa su mnogi od glada pogibali.[3] Kako je bio za onda silan glad u Turopolju svjedoči i to, što je u ono vrijeme (superioribus famelicosis annis) kupio župnik u Starim Čičama Andrija Cvetetić (od god. 1635.—1655.) za sedam vagana žita od braće Lučića iz Kuća vinograd na Bunskom vrhu.[4]

Silan glad vladao je u Turopolju takodjer godine 1677., kako saznajemo iz listine od 9. lipnja iste godine, pohranjene u župnom arkivu. U toj ispravi tvrdi tadanji župan Ivan Vagić, da su nekoji žitelji prodali svoja zemljišta tadanjem goričkom župniku Jurju Domitroviću. Oni su to učinili, prisiljeni stalnom, preteškom, gotovo neuklonivom nuždom, ponajpače radi pomanjkanja hljeba i nestašice žita, da prehrane sebe i svoje porodice (potissimum vero hoc famelicoso tempore propter penuriam panis et egestatem frumenti, in sustentationem suam et familiarum suarum). Tako je Jelena Vrbaničić, drugojačije Huzjak, žena Tome Srakoša prodala župniku za 30 ug. for. i pol vagana žita svoj vinograd od 19 slogova i šumicu kod Huzjakova zdenca uz cestu, koja vodi u Vrhovje, zatim Martin Lis, drugojačije Pravica, za 3 ug. for. i pol vagana žita šest slogova uz taj vinograd, njegov brat Nikola Vukač za 5 ug. for. 23 uža sloga, zvana »štrigli« i Juraj Munić, zvan Jurić, za 3 ug. for. i pol vagana žita šest slogova oranice. Sav taj posjed, koji je bio u Vukomeričkim goricama, pripao je kasnije župnoj nadarbini. God. 1854. prodao je župnik taj posjed i župnik gorički je ostao bez

[1] Gl. ib. IV., str. 20.
[2] Gl. ib. IV., str. 64.
[3] Gl. ib. IV., str. 539.
[4] Gl. »Juridica«, vol. V. br. 1478/2324. u nadbiskup. arkivu.

Digitized by Google

vinograda. No i kupovnina, dobivena tom prodajom propala je, jer je ostavina Kosova bila pasivna.

I u početak XVIII. vijeka vladale su u Turopolju nerodne, gladne godine. Saznajemo to i iz oporuke Matije Gjuranića iz Kobilića od 10. ožujka god. 1714. On kaže u toj oporuci: »Zatem razluchuam y oztauliam moie usze imanie sene moie barbare rogiene Lakouichke, tak da usiua uszega rechenoga imania ij raduie nakup z szuoium ij moium dechiczum pod duadeszeti skud, buduch da gore rechena sena moia ie dala szuoie ochinztuo na odkupliauanie ouoga imania kobilichkoga y na potroske hise moie gotoveh trideszeti ieden Rhanichki y grossi 11.y nekuliko sitka uu oueh gladneh letah, s chim szmosze krepili szami szebe y deczu nassu.«[1] Već je i prije toga bilo više nerodnih godina od godine 1706.—1711. To nam posvjedočava oporuka Ivana pl. Čednekovića od 19. svibnja god. 1711. On je u toj oporuci ostavio sve svoje svojoj supruzi Juditi pl. Svaštović, koja ga je »per integerrimos quatuor aut quinque annos famelicosissimis et penuriosissimis temporibus in variis eiusdem fatentis infirmitatibus, necessitatibus et angustiis« hranila i odijevala.[2] Bijeda bila je u to vrijeme tako velika, da su se nekoji čak u druge krajeve selili. Tako je učinio na pr. Petar, sin Nikole pl. Diankovića. On je radi nestašice hrane (certis adactus necessitatibus, signanter quod in Partibus inferioris Sclavoniae locum habitationis suae fixisset et eatenus sibi elegisset, quia hic loci propter penuriam panis aliarumque certarum circumventiarum occursus, subsistere una cum sua familia nequivisset) otišao u donju Slavoniju, pa je tom prilikom za 6 ren. for. i 8 groši poklonio župnoj crkvi u Velikoj Gorici svoju oranicu u Kobiliću 1 površini od dvije po prilici rali. Učinio je to, da isprosi od Boga i bl. Dj. Marije za sebe i svoje potomke blagoslov u svojoj novoj postojbini (in praefatis Partibus Sclavoniae neolocatis et novam habitationem fundantibus necessariam benedictionem).[3]

God. 1682. nije se po običaju moglo držati na Lucijino opće spravišće plem. općine u Lukavcu, jer je u nekojim selima harala kuga (ob pestiferam in nonnullis pagis grassantem contagionis luem), već se to spravišće preneslo na dan 5. siječnja g. 1683.[4]

[1] Gl. »Paria litteralium Instrumentorum Ecclesiae B. V. Mariae in Nagy Goricza fundatae.« str. 11.

[2] Gl. ib. str. 13.

[3] Gl. darovnicu u župnom arkivu.

[4] Gl. »Acta Politico Juridica« od g. 1650—1702. str. 516. u turop. arkivu.

Digitized by Google

Dne 28. kolovoza g. 1789. u boju kod Mehadije oteo je neki vojnik Kraljičković Turcima vojnički barjak. Ban grof Ivan Erdödy poklonio je taj barjak plem. općini, pa mu je općina za to dobročinstvo izrekla javnu zahvalu. A u svom spravišću od 17. svibnja godine 1791. zaključila je plem. općina, da se na uspomenu tog junačkog Kraljičkovićeva čina služi dne 10. srpnja u goričkoj župnoj crkvi svečana misa s pjesmom zahvalnicom. Poslije podne tog dana odnesli su taj barjak u svečanoj povorci s glazbom u prisuću turopoljskih vojnika, plemstva i poglavarstva u grad Lukavac na čuvanje. Danas se taj barjak čuva u turopoljskom gradu u Velikoj Gorici.[1]

Kao prilog nazivima raznog narodnog odijela i rubenine navadjam izvadak iz oporuke pok. Bare Poturić od godine 1792. Medju ostalim ostavlja ona: »Mihaliju menten tovarussa moga pokoinoga (Jurka Poturicha). Maloga kotlichka za sgano vino hisi vszoi osztavlyam. Domachoi vdoviczi bari dajem vszu preju debelu vu predeneh Nro 14 ij jednu Rubachu, jeden oplechek ij jednu pechu. iszte vdovicze kcheri jednu Rubachu, oplechek y fertuh. Sztari Luczi vdoviczi jednu Rubachu tenku. Barichu[2] Boltinovki tri Rubache, dvi domachega platna, jednu kupovnoga item dva oplechka kupovnoga platna item dvi peche nai lepsse isztoi y fertuh shirokem spiczami finoga platna y dva ruchnika, item sztolnyak belem dellom koczkan, item villahen jeden, item klaruss gyungyeni item poplun, item szrednyu blazinu isztomu Barichu datisze imaju. Malom Janichu kcheri domache vdovicze jedan ruchnik piszani cherlyeni ij blazina nova izruchasze.. Mihaliju domachemu blazina sztara dajesze. Katti vitezovki na Rakarju menten shenszki ij vanijkuss dobar item rubacha domachega platna dobra senszka. Item Katti Haraminchichki platno kuplijena na jeden fertuh. Deszet preden poveszmene preje item chetiri preden kudilne preje, item konopneh poveszem okolu 12 predatisze ima. Poplun pako novi Mihalij domachi nai vzeme tak, da za nyega da fl. 2 cz. 30. Barichu Boltinovki halija darovchena prikazujesze bolssa, gorssa pako domachem senam osztaje.«

5. ožujka god. 1809. pravila je oporuku udovica pok. Janka Brigljevića Bara iz Velike Lomnice, te je svoju rubeninu, blazine i druge stvari ostavila družini, izuzevši: »dve piszane y jednu prebiranu Rubache, dva fertuhna, dve opleche, Lajbechecz modri, Dolamu u menten, koja osztavlyam y hochu dasze imadu dati Deklicze Plemenitoga Janka Trumbetassa z Imenom Kathicze.«

[1] Gl. E. Laszowsky: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«, sv. IV. str. 619.

[2] Barić = Barica, Janić = Janica. Gl. oporuku u župnom arkivu.

Digitized by Google

Iz oporuke Mihalja Ferklića od 16. svibnja god. 1724. doznajemo, da je on ostavio svojim trim sestrama: »Palas y sabliu okovanu«, a Dorici imale su one dati »Moderch Haliu y snasno Rubie«. Još je ostavio sestri, koja je bila kod njega »Haliu onu srebernum spichum, koiaie pod Dug vszeta od Oszulina mladoga«. »Kopche sreberne na moderch ostavliam sestre naymlaie, gumbe pako dvoie na menten četveri za Haliu sestre nay raszdele«. Od četiri prstena ostavio je onaj, u kojem »ie Gemant Belli« najmladjoj sestri, a peti prsten »vu koiemie Rubint« imale su sestre podijeliti.[1]

Od 27. kolovoza do 5. listopada 1804. dijelio je biskup Maksimilijan Vrhovac sv. potvrdu u sisačkom, petrinjskom i odranskom kotaru. U Veliku Goricu došao je dne 2. listopada iz Šćitarjeva. Dne 3. listopada dijelio je sv. potvrdu u Velikoj Gorici, a poslije podne ogledao si je dobro Grdovčak. I dojdućeg dana dijelio je najprije sv. potvrdu, a poslije, jer je bio imeni dan kralja Franje, otpjevao je svečanu pontifikalnu misu s pjesmom zahvalnicom. Pod večer odvezao se u Nove Čiče, gdje je prenoćio u vlasteoskom gradu, a odavle se sutradan preko resničkog prijevoza odvezao na svoje dobro Prečec.

God. 1824. otpočeo je biskup Maksimiljan Vrhovac kanoničku vizitaciju i dijeljenje sv. potvrde dne 21. svibnja u Jakuševcu, posjetio župe sisačkog i petrinjskog kotara, a onda se vratio opet u odranski. Dne 15. srpnja odvezao se biskup iz Novih Čiča poslije podne u Veliku Goricu, gdje mu je spremljen bio vrlo svečan doček. Turopoljski plemići dočekali ga pod zapovjedničtvom kapetana Špišića pod oružjem i dali su počasne salve. Biskup je odsjeo kod turopoljskog župana Josipa Grdenića u Plesu, koji ga je već prije pohodio u Novim Čičama. Dojdućeg dana otpočela se vizitacija i sv. potvrda. Za župnu crkvu snježne Majke Božje kaže biskup, da je zidana i u lijepom redu, no odviše tijesna i malena za toliki narod. Župni dvor bio je drven, pa bi ga valjalo dobro okrečiti. Župnik Marko Antun Hegedić imao je onda već 72 godine, bio je melankolik, pa se posve povukao od svijeta. Kapelan Juraj Hrvačić bio je krotak i radljiv. Svečani objed bio je u Plesu kod župana. Poslije podne otišao je biskup u Grdovčak. I 17. srpnja je biskup potvrdjivao, a poslije podne otišao u Dubrance, gdje su ga opet dočekali turopoljski plemići u oružju i s pucnjavom. Za tamošnju župnu crkvu veli biskup, da je krasna i da je marom župnika Josipa Galovića dobila nov, lijep zvonik, kome je još manjkala kupula i veliko zvono. O župniku se spominje, da je radin,

[1] Gl. oporuke u župnom arkivu.

Digitized by Google

ali da živi u neprestanim razmiricama s turopoljskim poglavarstvima. Drugi dan padala je kiša, pa se potvrda dijelila što u crkvi, što u predvorju župnoga dvora. Po velikoj kiši i silnom vjetru odvezao se bikup poslije podne u Odru, gdje je bio radi ružnog vremena doček u crkvi. Biskup odsjeo je kod savjetnika Zdenčaja. Župna crkva i čistoća u njoj biskupu se jako svidjela, a to je bila zasluga župnika Franje Tuškana (in omnibus praeclarus et promotione dignus). U Odri ostao je biskup tri dana, a dne 23. srpnja u jutro odvezao se u sv. Klaru, gdje je dijelio sv. potvrdu, a poslije podne u 5 sati vratio se u Zagreb.[1]

U spravišću plem. općine turopoljske od 13. rujna 1804. odredjeno je, da starješine župne crkve ne smiju na sajmovne dane s križecom milostinju pobirati (cum crucula non mendicent). Sva je prilika, da su oni to činili na trgu pred župnom crkvom, gdje su bili sajmari, što je bilo svakako nedostojno. Ove štacije ili stražarnice bile su na svakom ulazištu na sajmište po jedna smještena. Sajmište nalazilo se i pred crkvom i diljem Gorice uz cestu vodeću iz Siska u Zagreb. Te stražarnice bile su god. 1874. porušene. Oko župne crkve bilo je šest stacija ili stražarnica (staczie, ztrasnicze — nundinalia tugoriola ili nundinales turriculae), u kojima su namještenici plem. općine ubirali sajmovne pristojbe.

Kako je poznato, imali su se kralj i kraljica na svom povratku iz banske krajine god. 1818. provesti i kroz Veliku Goricu. U spravišću od 13. svibnja 1818. zaključeno je, da se ima turopoljski grad (curia) tim povodom pobijeliti, a u sjednici od 20. lipnja stvoren je posebni program za primitak visokih gostiju.

U viziti kanoničkoj od god. 1851. ubilježeno je, da se nekada tijelovska procesija svečanije obavljala: »tum propter cohortem nobilium armatam, tum propter numerosam possessionatam nobilitatem«.

Dne 10 prosinca 1887. slavio je župan Stjepan pl. Josipovich dvadesetpetu godišnjicu svog županskog službovanja. Turopolje mu je onda spremilo lijepu proslavu, koja se otpočela u 6 sati u jutro s gruvanjem mužara u Velikoj Gorici i u Lukavcu gradu. Posebna deputacija otišla je po svečara u njegov dvor, u Kurilovac, a ostali ga dočekali u $^1/_2$10 pred goričkim gradom, odakle se pošlo u crkvu, gdje je bila u 10 sati svečana služba Božja. Poslije svete mise primao je svečar čestitke oblasti i raznih korporacija, a zatim je bila restauracija Turopolja, a u 2 sata poslije podne svečani banket. Lijepu svečanost je završila na večer serenada pred turo-

[1] Gl. Dnevnik biskupa Vrhovca u nadbiskupskom arkivu.

Digitized by Google

poljskim gradom i zabava u narodnoj čitaonici. Na toj proslavi predložio je župnik Franjo Peterca, da se izdadu i objave turopoljski povjesni spomenici kao najdostojnija uspomena ove slave. Župan je obećao, da će nastojati, da se taj prijedlog u svoje vrijeme i izvede. Tadanja politička situacija nije prijala tomu naumu, jer ih je bilo, koji su zahtijevali, da se sasma u unionističkom pravcu napiše povijest Turopoljske općine.

Početkom god. 1890. izašla je nova naredba o razdiobi plemićkih zadruga. Zadruge imaju se dijeliti po lozama, a lozu predstavlja član, koji je početkom god. 1837. bio na gruntu.

Dne 3. lipnja 1890. obdržavan je prvi nedjeljni sajam na Velikoj Gorici.

O župničkim pravima govori urbarij, sastavljen god. 1704. po nalogu biskupa Martina Brajkovića ovo: »ius lignationis pro proprio foco, glandinationis, secationis arborum et aliorum lignorum pro usu et aedificiis huius Curiae habetur in maiori sylva Universitatis Nobilium Campi Turopolia: Bunzki lugh cognominata. Item Parochus huius loci habet ius aeducilii apud se in Curia, apud colonos et alibi pro toto Anno in sua Parochia, quantumlibet haberet. Similiter etiam ius piscationis in fluviis, ubique in Parochia existentibus« . . .

O obvezama, što su ih imali nadalje župljani spram župnika, govori se: «Domini Parocho circa Nativitatem Domini cum Cruce ambulanti, dant Parochiani pedem suinum bonum, vel scapulam, cistrum, denarium aut aliorum panem, si non habet horum quid tenetur dare grossum unum quilibet Parochianus. Circa vero festum Pentecostes quaelibet domus caseum unum, aut grossum, vel valorem condignum eius praestare tenetur.« . . . Apud Capellas quoties celebratur, ibidem etiam prandia parantur, quo saepissime convenire solent alii Ecclesiastici.«

Za luknarska podavanja važan je zaključak plem. općine od god. 1716., što ga je vlastitom rukom ubilježio u urbarij tadanji župan Ljudevit Vagić. Taj glasi: »In anno 1716. Communitas Campi Turopolya coram D. Perill. Lud. Vagich, qua Comite Terrestri conclusit: ut si quae domus nobilitaris dividetur in bifariam vel trifariam, tunc non dividuntur sapones, sed a qualibet domo cedat modius 1 Domino Parocho.

Digitized by Google

Remetski Pavlini i Turopoljci.[1]

Red pavlinski što ga zasnovao u Egiptu pustinjak Pavao brzo se je raširio. U Ugarskoj zasnovao ga oko god. 1246. Eusebije kanonik ostrogonski, koji se posvetio pustinjačkom životu, te s nekoliko drugova živio u piliškoj špilji. Prvi Pavlin, o kom se priča, da je iz Ugarske došao u Hrvatsku, bio Iskvirin, koji je kao pustinjak živio oko god. 1272. baš tamo, gdje danas stoji crkva i bivši samostan remetski. On zamoli tadanjega gospodara te zemlje Miroslava sina Herkukova, da mu daruje zemlju, da na njoj sagradi samostan i crkvu. On mu ju darova. Tamo zasnova Iskvirin samostan i crkvu B. D. M. remetske. Već g. 1288. spominju pisma samostan remetski. Taj je samostan veoma mnogo kulturno djelovao u našem narodu. U našem narodu poznati su Pavlini pod imenom »bijeli fratri«, a tako su prozvani po svojoj bijeloj redovničkoj odori. Osim u Remetama bilo je Pavlina u Sveticama kod Ozlja, u Kamenskom kod Karlovca, u Lepoglavi, Strezi, i dr.

Remetski samostan proširio je tečajem vijekova svoje posjede. Ove je primio na dar od kraljeva i drugih pobožnih ljudi. Već u srednjem vijeku imao je remetski samostan lijepe posjede i u Turopolju, a poimence u Rakitovcu i Grdovčaku. Od tada stoje remetski Pavlini gotovo u neprekinom dodiru sa plemenitom općinom turopoljskom, s kojom žive čas složno, čas opet u razmirici. Bila su bo takova vremena, gdje su smetanja posjeda bila gotovo na dnevnom redu.

U članku o Rakitovcu[2] opisano je kako je taj zajedno s Petruševcem došao u posjed Grgura sina Stjepanova, koji je bio veliki nasilnik. Ovomu nekako prije god. 1387. nestaje traga, jer te godine bili su već posjedi njegovi u rukama kraljevskim.

Petruševac, posjed kraljev u pristojalištu grada Medvedgrada, šumu Rakitovac i livadu Grdovasela (Grdovšćak) zvanu, darova kralj Sigismund u Zagrebu 22. jula godine 1387. izdanom poveljom samo-

[1] Ovaj članak napisao je Emilije Laszowski.

[2] Povjest Turopolja sv. I. 382.

Digitized by Google

stanu i crkvi B. D. M. u Remetama i samostancima rečenoga samostana: Pavlinima.[1] Kralj naloži zagrebačkomu kaptolu, da Pavline remetske uvede u posjed, što i učini kaptol po svom izaslaniku kanoniku Ivanu iz Moravča, a u prisuću kraljevskog povjerenika Nikole Tota Susjedgradskoga. O tom izda kaptol povelju 1. augusta 1387., izvjestivši takodjer i kralja o provedenom uvedenju.[2] Svoje darovanje i uvodnicu kaptola potvrdi kralj Sigismund iste godine 4. decembra u Budimu na molbu fratra Ladislava, vikara i Blaža podpriora pavlinskog samostana sv. Lovre u Budimu.[3]

Pavlini remetski bili su doista uvedeni u posjed Petruševca, Rakitovca i Grdovih sela — Grdovšćaka, ali medje ovih posjeda ni-

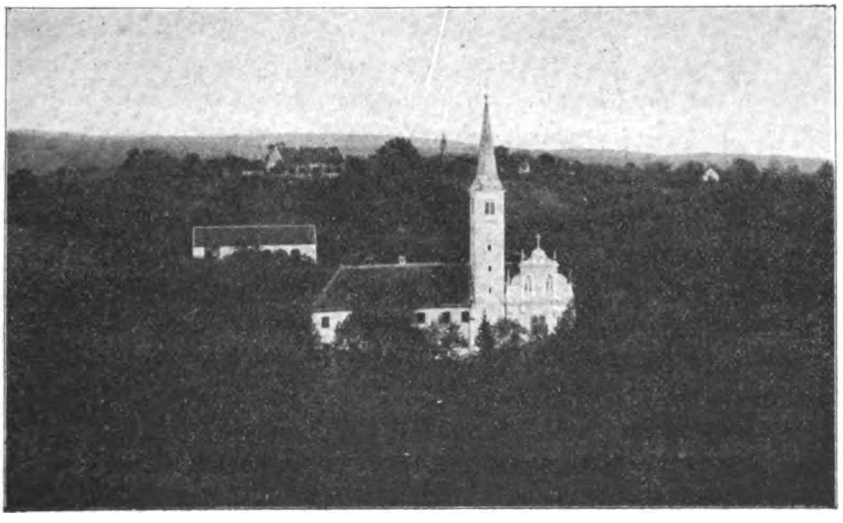

Remete kraj Zagreba, nekadanji pavlinski samostan.

jesu bile uredjene. Zato su već slijedeće godine 1388. zamolili remetski Pavlini, bana Ladislava Lošonca da im dade omedjiti njihove gore spomenute posjede. Ban naloži kaptolu čazmanskomu iz Zagreba 27. jula, da to provede. I već 18. augusta izvijestio je kaptol bana, da je omedjašenje provedeno po kaptolskom izaslaniku prevendaru Pavlu, a u prisuću banovog povjerenika Ivana sina Ivana iz Brezovice.[4] Remetski Pavlini mirno su od tada uživali svoje nove posjede u Tu-

[1] Povjesni spomenici Turop. I. 108.

[2] I. 110. 111.

[3] I. 112. God. 1388. 20. maja, prepisao je budimski kaptol ovu povelju (doc. 116.).

[4] I. 117. 123.

Digitized by Google

ropolju, te su god. 1406. 20. aprila dobili na molbu svog priora Jurja ponovnu potvrdu za rečene posjede.[1]

Provale turske osjeti već za rana i Turopolje i posjedi remetskih Pavlina u Turopolju. Uslijed ovih provala znatno su opustošeni ovi posjedi, jer je mnogo ljudi odanle odvedeno u ropstvo, a tako nastalo tamo mnogo pustoselina. Nije onda ni čudo, da su ovako opustje i posjedi i sela Petruševec, Grdovščak i Rakitovac teško snašala podavanja, koja su imala podavati ubiračima kunovine i drugih kraljevskih dohodaka. Na to se potužiše remetski Pavlini kralju, koji poveljom izdanom u Deven.. 2. maja 1422. oslobodi ove posjede remetskih Pavlina od dužnosti takova podavanja.[2]

Poradi zemlje Ograde onkraj Glosne u Rakitovcu, porodi se znatna razmirica izmedju remetskih Pavlina s jedne strane, i Jurja sina župana Egidija iz Kurilovca te sinova njegovih Brcka, Tome i Jakoba, pak oba Petra sinova Pavla sina Mirena iz Ograde s druge strane. Kad je već bilo dosta pravde i nesporazumka, odabraše obje pruće se stranke mirovne suce: Ivana župnika kravarskoga, Mihajla Velikoga iz Lomnice, župana Petra sina Ivana iz Mlake, Stjepana sina Petkovićeva iz Lukavca, Fabijana sina Mike iz Otoka, Andriju i Tomu sinove Ivana, plemiće Turopoljske, koji su prijepor medju strankama riješili i uredili. To bude učinjeno 30. marta god. 1444. pred zagrebačkim kaptolom, gdje je Pavline zastupao vikar Mihajlo. Juraj sin Egidijev otstupi Pavlinima svoju zemlju Ledinu kod Rakitovca, dočim su Pavlini njemu i njegovima otstupili prepornu zemlju Ogradu. Obje zemlje omedjio je notar Matej.[3]

I medju Turopoljcima našlo se ljudi, koji su darovali zemlje Pavlinima. Tako je god. 1452. 3. aprila došao pred zagrebački kaptol Pavao sin Mihajla iz Lomnice, kojega je kaptolu pretstavio župnik u Odri Stjepan, te je i u ime svog brata Nikole darovao samostanu remetskom dva kmetska selišta u Maloj Mlaki. Na jednom selištu zivio je kmet Juraj Rehić, a na drugom Ivan Marčećić. 21. maja naloži ban Fridrik Celjski zagrebačkom kaptolu, da remetske Pavline uvede u posjed ovih dviju selišta. Kaptol to učini po svom izaslaniku, prebendaru Šimunu iz Rovišća, a u prisutnosti Klementa Maloga iz Mičevca.[4]

Pavlini remetski nijesu ali taj darovani posjed u Maloj Mlaki dugo držali. Poradi nekih silnih potreba, koje su ih zadesile, prodali

[1] I. 156.
[2] I. 181.
[3] I. 264.
[4] I. 301.–304.

Digitized by Google

su Pavlini 2. marta god. 1455. ta dva selišta po svom vikaru Mihajlu, a pred zagrebačkim kaptolom za 14 forinti Jurju sinu Mihajla iz Male Mlake i njegovom sinu Stjepanu.[1] Godine 1469. hotjeli su Pavlini taj posjed odkupiti, ali im ga Juraj sin Miljaljev ne htjede vratiti.[2]

Makar da su remetski Pavlini živili s Turopoljcima u slozi i prijateljstvu, ipak im se prohtjelo posvojiti posjed Ruču i neke zemlje, šume i livade, što sve bijaše svojina Turopoljaca. Uz Pavline vrebali su na te posjede još i Petar nadbiskup kaločki, brat njegov Matija i Ivan Henning Susjedgradski. Da ove težnje osujete, poslali su Turopoljci pred zagrebački kaptol župana Mateja iz Donje Lomnice, njegovog brata takodjer zupana Benka i Pavla Filipovića iz Donje Lomnice, koji su 3. juna 1483. svečano prosvjedovali protiv svakog darovanja kraljevskog i stečenja rečenih posjeda.[3]

Po remetske Pavline nastali su mučni dani, kad je herceg Ivan Korvin god. 1493. postavio Stjepana Berislavića iz Vrhrike za kaštelana u turopoljski grad Lukavec. Osvaldo, biskup zagrebački odredi 30. januara godine 1493., braniteljem prava Pavlina Jurja arcidjakona Bekšinskoga.[4] I već drugi dan na to (31. januara) naložio je na pritužbu Pavlina kralj Vladislav iz Budima Stjepanu Berislaviću, da otšteti nanesene štete Pavlinima, te mu se oštro zaprijeti, ne će li zadovoljštinu pružiti, i ako je zaista sva nasilja, na koja se Pavlini tužiše počinio, da će ga pritisnuti ban i podbanovi, koji već glede toga imadu kraljev nalog. Berislavić je najme s županom Benkom, Tomom i Martinom Mudićem, županom Petrom, Petrom Lackovićem, Antunom Volarićem, Matijom i Lukom Peperićem, Nikolom Babićem, Matijom Terbićem, Matejem Mudićem i Pavlom Pogledićem oružanom silom provalio u šumu Pavlina Rakitovac zvanu, te od onuda odnesao gotove daske pripravljene za remetski samostan, a još k tomu od onuda odagnao u grad Lukavac krmke pavlinskih kmetova, mnogo krmaka poubijao, te se smrću zagrozio ubogim kmetovima.[5]

Na pritužbu remetskih Pavlina izaslali su zagrebački župani Mihajlo Kerhen od Belošovca i Osvaldo od Poljane, suce Petra Impriča Jamničkoga i Vojka Klokočkoga, koji su pošli do Stjepana Berislavića, i našavši ga (14. februara) u Zagrebu opomenuli, da po-

[1] I. 334.
[2] III. 546.
[3] II. 29.
[4] II. 97.
[5] II. 98., 102.

Digitized by Google

pravi nasilja učinjena remetskim fratrima[1]. Nu Berislavić je slabo mario za kraljev nalog, a još manje za opomene župana. Zato je Gjuro iz Gjurgjevca, arcidjakon bekšinski upravio pismo na sve moguće crkvene oblasti, pak i na župnike u Jakuševcu (in Spinis), Ščitarjevu, obim Čičama, Petrovini i sv. Klari, da Berislavića i njegove drugove pozovu pred njega na sud, a ne budu li došli, da će ih pozvati javno pred vratima stolne crkve u Zagrebu, i upotrebiti sva prisilna sretsva, pače i svjetovni brakij (oružanu silu), da ih prisili, da dadu zadovoljštinu remetskim Pavlinima.[2]

To sada malo poplaši Berislavića i njegove ortake. Ovi zbilja dodjoše 19. marta god. 1493; pred zagrebački kaptol, kamo dodje i vikar Pavlina fratar Juraj. Ovi se tu naravnaše tako, da se izjaviše pripravnima podvrći sudu osmorice mirovnih sudaca, koji će se sastati u prisuću stranaka u kući Baltazara Mičevačkoga. I zaista u utorak iza bijele nedjelje dodje u kuću Baltazara Mičevačkoga izaslanik zagrebačkoga kaptola prebendar Klement iz Ivanića, te mirovni suci: kanonik Matej iz Gjurgjevca, Grgur iz Gornje Stubice, Stjepan Kašner iz Glavnice i Pavao gradjanin zagrebački sa strane Pavlina, pak kanonici Andrija (Tuškanić), Stjepan Hrastavički, Dinko Perović gradjanin zagrebački i Baltazar Mičevački sa strane Berislavića i njegovih gorespomenutih ortaka. Ove suce izabraše si stranke same. Pošto su dobro proučili pisma i prilike, te saslušali obje stranke, izmiriše stranke, a zatim urediše glede šteta tako, da Pavlini imadu pravo zajedno s Turopoljcima uživati šume u Rakitovcu pasti krme, dobivati odanle daske i drvlje i to samo za popravak samostana, a tako isto su smjeli i pavlinski kmetovi u Rakitovcu uživati te šume pasući u njima krme, dobivati daske i drva za kuću i prodju, dočim je onim 6 selištima pavlinskih kmetova u Grdovčaku dozvoljeno rabiti tu šumu lih samo za pašu vlastitih krmaka. Nu bude naročito dodana još i primjedba, da ako bi Turopoljci ikad imali kakovu parnicu radi tih šuma, to ovi kmetovi u Rakitovcu i Grdovščaku imadu takodjer nositi troškove. Prekrši li koja stranka tu obvezu, to ima, ako je Turopoljac, prije započete parnice platiti svom gospodaru 100 for. u zlatu, prekrše li to Pavlini bit će krivi potvore (calumniae), i gubit će svako pravo na te šume. Stranke se tom presudom zadovoljiše, i tako je riješena ta raspra izmedju Pavlina i Turopoljaca.[3]

[1] II. 99.
[2] II. 102.-105.
[3] II. 106.—110.

Digitized by Google

Od toga vremena bio je lijepi mir i sloga izmedju Turopoljaca i Pavlina. Kad je poslije smrti Ivana Korvina zavladala njegovim imanjima (i Lukavcem) udovica njegova Beatrica Frankopanka, znali su ju Pavlini po svom vikaru Marku sklonuti, da je u prkos gornje presude izdala 11. decembra god. 1504. u Krapini povelju, kojom je pavlinskim kmetovima u Petruševcu i Grdovčaku — za spas duše svog muža i sreću svoje djece — dozvolila ista prava u šumi rakitovačkoj kakova su imali Turopoljci, koja da su prava imali ti kmetovi za kralja Sigismunda, kad su još potpadali pod grad Medvedgrad. Ujedno oštro naloži kaštelanima medvedgradskim i lukavečkim, da štite kmetove u uživanju te šume.[1] Da su taj spis Pavlini smatrali vrlo važnom tečevinom vidimo i od tuda, što su ga već 20. decembra dali po zagrebačkom kaptolu prepisati[2], a god. 1513. potvrditi po Jurju markgrofu Brandenburškom.[3]

Za vrijeme ovih razmirica nastali su i drugi prijepori izmedju remetskih Pavlina i Turopoljaca, a naročito glede medja pavlinskih posjeda Petruševca i Rakitovca te Marinca. Radi toga se Pavlini potužiše kralju Vladislavu, koji je godine 1506. naložio zagrebačkomu kaptolu (10. septembra), da u prisuću naročito za to ustanovljenog kraljevskog povjerenika sasluša susjede i medjaše o tom, koje su zemlje spadale k rečenim posjedima. Isto tako naloži županu, podžupanu i sucima zagrebačke županije, da kad bude trebalo pozovu one osobe — budi kojeg mu drago stališa — svoje županije, što ih označe Pavlini kao svjedoke u pitanju medja Petruševca i Rakitovca.[4]

Iz potonjih dogadjaja doznajemo jasno, koji su to bili Turopoljci, što su dirali u medje pavlinskih posjeda i nanijeli velike štete Pavlinima u Petruševcu, Marencu i Rakitovcu. Bili su to vlastelj vukovinski Baltazar Alapić, Gašpar Kišević iz Lomnice, Grgur, Blaž i Petar Čušić i Petar Gorušić iz Kuča.

O gluhoj nedjelji godine 1507. sastala se skupština plemića zagrebačke županije u Zagrebu u samostanu Franjevaca. Tu prisustvovaše protonotar kraljevine Hrvatske Mirko Hašag i podbanovi. Na toj skupštini potužiše se Pavlini na Alapića, Kiševića i ostale. Premda sakupljeno plemstvo nije bilo sklono Pavlinima, ipak su banovi Andrija Bot od Bajne i Marko Horvat od Kamičca odredili, da se taj spor imade mirnim putem i nagodom urediti. Alapić i njegovi

[1] II. 226.—7.
[2] II. 228.
[3] II. 301.
[4] IV. 230., 232.

Digitized by Google

drugovi obečaše na poštenu riječ i vjeru, da će sve štete Pavlinima nadoknaditi, a kao dan zadovoljštine odrediše ponedjeljak poslije bijele nedjelje. Nu kad su izaslanici Pavlina remetskoga samostana i susjedi došli na lice mjesta u Petruševac i Rakitovac na mjesto, da su Alapić i njegovi ortaci iskupili svoju riječ, navališe na njih oružanom rukom, te ih potjeraše pače i kraljevskog izaslanika, koji je imao provesti ovrhu. Na ovo nasilje potuži se pavlinski vikar Valentin pred kaptolom zagrebačkim dne 15. aprila, uloživši ujedno svečani prosvjed protiv toga nasilja.[1]

Konačno je bilo i Turopoljcima dosta ovih medjašnjih razmirica. Gašpar Kišević, Grgur i Petar Čunčić, Petar Peračić, Mihalj i Grgur Antolović i Matija Juratović iz Kuča, a ne manje remetski Pavlini zastupani po svom vikaru fratru Ivanu, zamoliše god. 1508. podbana Baltazara Bačana, da dade urediti medje pavlinskih posjeda u Turopolju, najme Rakitovca. Ban odredi za to suca plemića zagrebačke županije Petra Imprića iz Jamnice. Taj je došao 25. jula u Rakitovac i Kuče, te je pozvao susjede i medjaše, da pokažu medje. Iskaz svjedoka potpuno se je slagao sa medjama, koje su bile označene u pismima, što su ih Pavlini imali o posjedu Rakitovcu. Medja izmedju pavlinskog Rakitovca i turopoljskog sela Kuča počimala je na potoku Obdini na Starom mostišću, te je tekla uz taj potok prema istoku, i uz taj potok se opet vraćala k Starom mostišću. O tom izdade podban pisma, koja uruči strankama.[2]

Mjeseca januara god. 1509. prodao je kmet remetskih Pavlina Martin Mirinić iz Rakitovca svoju hrastovu šumu i neke zemlje Kneje zvane Gašparu Kiševiću i remetskim Pavlinima za 8 for. u zlatu.[3] Kad su se na to zadnjega decembra god. 1516. hotjeli dati Pavlini uvesti u posjed te šume i zemlje Kneje, naidjoše na odlučni otpor sa strane plemića iz Kuča, koji su tobož u ime Gašpara Kiševića prosvjedovali protiv uvedenja. Izaslanik zagrebačkoga kaptola Ivan Božjakovec i banski izaslanik Ivan Črnkovački, pozvaše odmah po Jurju Lončariću iz Kuča i njegovim ortacima, Kiševića na banski sud u osmici Bogojavljenja. Tada se istom podiže prava gungula. Kučani udariše strelicama na izaslanike, izbatinaše Črnkovačkoga, i poderaše banski nalog, što ga imao kaptol i Črnkovački glede uvedenja Pavlina u spomenute posjede.

U osmici Bogojavljenja dodje zaista na banski sud Kiševićev

[1] IV. 238.—239.
[2] II. 252.
[3] II. 254., 255.

Digitized by Google

zastupnik Petar de Hozijuhegj, dočim Kučani ne dodjoše. Pavline zastupaše Detrik Raić. Zastupnik Kiševićev dokazao je, da o nasilju Kučana nije Kišević imao ni pojma, i da je sasvim nedužan, jer se to dogodilo bez znanja i volje njegove. Banski sud osudi Kučane: Grgura, Valentina, Andriju i drugoga Grgura Čunčića, Petra Orešića, Petra Kušića, Mihalja i Valentina Antolovića, Matiju Lučića i Pavla Lončarića na gubitak imetka, dočim je Kišević imao iza 34 dana položiti svečanu prisegu sa još pedeset plemića, kojom bi dokazao svoju nevinost.[1]

Tako se je lako Kišević riješio te neugodne parnice. Ban Petar Berislavić naloži 9. marta kaptolu zagrebačkomu, da provede zapljenu imetka gorespomenutih Kučana, koji imade pripasti kr. fisku. 12. maja dodje izaslanik kaptola, prevendar Ivan iz Podbrežja i banski povjerenik Mihajlo Gjurgjeković iz Marinca u Kuče, gdje su sakupili oko sebe nekoliko susjednih plemića i proglasili bansku osudu. Aii kad su hotjeli provesti zapljenu imetka, podiže se Mirko Čunčić iz Kuča, te se u ime Mihajla Kiševića i svojih obitelji tvrdokorno opro, pače potego je i mač i navalio na izaslanike, i tako spriječio zapljenu. O tom neuspjehu izvijesti kaptol bana Petra Berislavića 16. maja.[2]

S Kiševićima imali su Pavlini i kasnije dosta neprilika. Dora, žena Mihajla Kiševića sa svojim ljudima otela je Pavlinima u šumi Kneji do 200 krmaka. Za to ju god. 1537. pozove duhovna oblast po župniku jakuševačkom, da pod pretnjom izopćenja u roku od 9 dana dade zadovoljštinu.[3] Za cijelo je Kiševićka zadovoljila pozivu.

Iz godine 1538. sačuvao nam se jedan popis crkvene desetine, u kojem su sadržana i imena pavlinskih kmetova u Rakitovcu i Grdovčaku. U Rakitovcu (župa Staro Čiče) spominju se slijedeća imena kmetova: Toma i Mato, Marko Vrbančić, Gjurko Kovačić, Bartol Kelemičić, Barbarić, Matej Turčinić, Pavao Ralčić, Blaž Burdelić, Grgur i Vrbek Šimunović, Toma Ferenčić, Mihalj Belčić, Imbro Miščinščak i udova Jelena. U Grdovčaku (župa Jakuševac) spominju se Domko Ferenčić i Ivan Pavleković.[4]

Izmedju Pavlina i Turopoljaca, naročito Kučana, pače i Kurilovčana, Mraclinčana i dr. bilo je dalje mnogo pravda, jer se je našlo uvijek ljudi, koji su pavlinske kmetove smetali u njihovim pravima,

[1] II. 257.—262.

[2] II. 368.—373.

[3] Acta monast. Remetensis fasc. IV. Nr. 45. prije u kr. zem. arkivu u Zagrebu, sada u držav. arkivu u Budimpešti.

[4] IV. 56. 58.

Digitized by Google

a naročito u uživanju šuma Rakitovec i Kneje, što bijaše zajedničko i Pavlinima i Turopoljcima. Prigodom ovakovih uznemirivanja dogadjala se i druga nasilja, otimanje krmaka, tučnjave itd. Zato i nalazimo medju spisima remetskoga samostana[1] mnogo spisa, koji se odnose na takove razmirice.

Kučani su još i polovinom XVI. vijeka tvrdili, da pavlinski kmetovi u Rakitovcu nemaju prava na uživanje cijele šume Kneje, već samo na dio, koji da je i svojedobno bio odijeljen od ostalog turopoljskog dijela. Tu razmiricu ispitivao je godine 1555. župan turopoljski Matija Slatinski, po odredbi bana Nikole Zrinskoga. Parnicu riješi Slatinski tako, da je Pavlinima i kmetovima njihovim dosudio prisegu, kojom će potvrditi svoje navode, da šuma nije nikada dijeljena bila i da su kmetovi Pavlina u Rakitovcu svoje krmke po cijeloj šumi pasli.[2]

Pošto su remetski Pavlini bili suposjednici turopoljskih posjeda (Rakitovac), doprinašahu i oni svoj dio u općinsku turopoljsku blagajnu. Tako razabiremo iz popisa turopoljskih poreza, da su Pavlini god. 1602. plaćali u opć. blagajnu 6 for. Pak i turopoljsko spravišće god. 1612. odredilo je Pavlinima porez od 6 for. godišnjih.[3]

Pavlini pomagahu takodjer uz neku nagradu u Vel. Gorici kop bogoslužja. Bili su neke ruke duhovni pomoćnici župnika veliko-gogoričkoga. God. 1614. odredilo je turopoljsko spravišće (naročito župljani veliko gorički), da imade župan Stjepan Arbanas, Nikola i Gašpar Pepelić te Juraj Pogledić ugovoriti s Pavlinima nagradu za pomaganje u vršenju bogoslužja, obećavši, da će njihov dogovor odobriti.[4]

U podavanju poreza znali su Pavlini po koji put i zaostati, pa s toga vidimo, da su god. 1618. porez od više godina dugovali.[5]

Mimoilazimo još česte razmirice izmedju remetskih Pavlina i Turopoljaca. Povodom bile su redovito šumske štete, počinjene po kmetovima pavlinskim, ili opet nasilja, što ih nanesli Turopoljci pavlinskim kmetovima. Još godine 1693. učinjena je pogodba izmedju općine turopoljske i remetskih Pavlina glede uživanja turopoljskih šuma (Bunski lug) sa strane kmetova pavlinskih u Rakitovcu i Grdovčaku.[6]

Inače je pl. općina turopoljska dosta susretljiva bila, te je re-

[1] Sada u drž. arkivu u Budimpešti.
[2] IV. 370.—375.
[3] IV. 88. 494.
[4] IV. 502.
[5] IV. 518.
[6] Acta monast. Remetensis fasc. VI Nr. 63. u drž. arkivu u Budimpešti.

Digitized by Google

dovito svim molbama Pavlina zadovoljavala. Tako im je davala drva za ogrjev i gradnju. God. 1778. dala je primjerice općina turopoljska iz Velikog luga sve potrebno drvo za krov remetskog samostana[1] što nalazimo ubilježeno i u turopoljskom arkivu. Skoro na to ukinut je red Pavlina u Hrvatskoj, tako evo nestaje tog reda iz susjedstva Turopolja.

[1] Isto tamo. Nr. 68.

Digitized by Google

Isusovački posjedi u Turopolju.

Isusovci, pozvani u Zagreb god. 1606., u brzo su stekli u Hrvatskoj prostrana imanja. Oko samog Zagreba imali su više manjih posjeda, zatim Planinu u kašinskoj župi, te Tkalec, Dubovac i Glogovnicu u okolici križevačkoj. Pa i u Turovom polju imali su oni svoje posjede; zato ću o njima u kratko progovoriti.

Učeni pisac XVII. vijeka o. Juraj pl. Habdelić aliter Boros bio je član isusovačkoga reda, pa je svoje imanje zapisao tom redu. Iv. Kukuljević tvrdi[1], da se je Habdelić, sin Bolte Habdelića, vlasnika Male Mlake i Margarete Kraljićeve rodio u Starim Čičama g. 1609., a umro u Zagrebu dne 27. studenoga 1678. Kao mladić od 21 godine stupio je u isusovački red, polazio je učione u Gradcu i Trnavi, postao doktorom mudroslovlja i bio profesorom te ravnateljem varaždinskog i zagrebačkog kolegija. Bio je takodjer 20 godina ravnateljem zagrebačkog isusovačkog seminarija.

God. 1652. na Miholje, prigodom pregledavanja zemalja, koje se u popisu poimence navadjaju, a ležale su u Kutima, u Lakunama, u Lužama i u Bužinu (ukupno 59½ rali i nekoliko livada, pripovijedao je Mijo čižmar (coturnarius), da je Nikola Košković kupio 6 rali zemlje za 50 ugar. for., koju mu je svotu godine 1654. kolegij vratio i zemlju opet primio u svoje vlasništvo. Osim toga imao je Habdelić u sv. Klari četiri kmeta: Jurja Kralja, Ivana Muravca, Bartola Župića i Martina Ivanušića, od kojih je imao svaki 12 rali zemlje.

Dobra u Maloj Mlaki kupio je pradjed Jurja Habdelića

[1] Gl.: »Arkiv za povjestnicu jugoslavensku« knj. IX. str. 184. i »Scriptores provinciae Austriacae Societatis Jesu«. I. str. 116., gdje se kaže »Croata in Valla Csiska 1609. natus«. U rukopisu: »Liber literariorum instrumentorum Collegy Zagrabiensis Societatis Jesu« (nadb. arkiv XI. D. voi I. 10.) priopćena je na str. 230. njegova genealogija, koju radi važnosti doslovce navadjam: »Anna Magdalenich duos maritos habuit, primus erat Georgius Kralych, ex quo genuit Thomam, qui mortuus erat, Gregorium, qui factus est Monachus et Margaretham, quam in uxorem duxit Balthasar Habdelich aliter Boros, ex qua genuit filium P. Georgium Habdelich, Jesuitam. Deinde eadem Magdalenich Anna habuit Gasparem Jankovich maritum, ex quo genuit Catharinam et Margaretham.«

Digitized by Google

Juraj Magdalenić god. 1571. za 67 ug. for. od Grgura Radinčića, uz obvezu, da ga on, žena mu Doroteja i kći Ana do smrti hrane. Isto tako je god. 1585. založio Nikola Alapić za 300 ren. for. djedu Jurja Habdelića Jurju Kraljiću 10 rali oranice u Maloj Mlaki, 6 kmetova, jedan zapušteni posjed (sesiju) i neke krčevine u Zaprudju. Te su se zemlje mogle odkupiti samo od Alapića i njegovih baštinika, nasljednika dobara imanja Vukovine. Alapićeva imanja došla su poslije u ruke grofa Tome Erdödyja, koji je one posjede, što ih je imao u zalogu Juraj Kraljić za njegovo vjerno službovanje god. 1623. darovao, dotično prodao za 800 ug. for. Nikoli Kraljiću. Te Alapićeve posjede založio je god. 1637. Matija Kraljić, brat Jurjev god. 1637. Matiji Iliašiću, a po njegovoj ženi rodjenoj Longenmantl dobio ih je kasnije kapetan Ivan Vojković. God. 1644. pogodio se s njim Isusovac Juraj Habdelić pred banom Ivanom Draškovićem tako, da će mu ih odstupiti za 200 ug. forinata.

Majka o. Jurja Habdelića Margareta bila je već godine 1614. pokojna, jer je njezin muž Bolto, postao njegovim naravnim štitnikom, pa se kao takav u njegovo ime dijelio god. 1614. s Matijom Kraljićem za dobra u Maloj Mlaki i Sv. Klari, što ih je majka kao svoje materinstvo ostavila svom sinu. Bolto Habdelić se opet po drugi puta oženio te s drugom ženom rodio sina Ivana, koji je bio prema tomu polubrat Jurjev. I taj je pošao na nauke. Da uzmogne nauke nastaviti (studiorum prosequendorum causa), uzajmio je od podbana Stjepana Berislavića i njegove supruge Judite Malenić 30 ug. for. te mu za to založio dva zapuštena kmetska selišta u Maloj Mlaki u površini od 6 jutara. Te su zemlje doduše pripadale bratu Jurju, budući da su bile »materno aviticae«, ali ih je kasnije o. Juraj Habdelić već kao rektor zagrebačkog kolegija ipak odkupio, te god. 1655. isplatio dužnu svotu Ivanu Berislaviću de Kiss Mlaka, podkapetanu pokupske tvrdje, sinu Stjepanovu.

Sve te svoje posjede (universa sua bona et jura possessionaria tam hereditaria, quam alia quocunque modo et titulo eundem concernentia, ubicunque in quibuscunque regni Comitatibus existentia, signanter autem possessiones suas in Kissmlaka, Zaprudje ad S. Claram et Perssinoviczin Comitatu Zagreb. existentia) darovao je o. Juraj Habdelić u srijedu poslije Martinja god. 1647. pred kaptolom ostrogonskim na vječna vremena isusovačkoj rezidenciji u Varaždinu.[1] Varaždinski sa-

[1] Sve sam te podatke crpao iz rukopisa: »Liber literariorum instrumentorum Collegii Zagrabiensis Societatis Jesu« u nadbiskup. arkivu u Zagrebu

Digitized by Google

mostan isusovački kasnije je te posjede, valjda za to, što su mu bili odviše udaljeni, uz neku odštetu predao zagrebačkom isusovačkom kolegiju. Taj je te posjede mirno posjedovao sve do god. 1739., kad je podžupan Stjepan Gudić prisvojio sebi »vi certis conditionibus a se confecti contractus« nekih 50 jutara zemalja oko Male Mlake te ih na štetu kolegija posjedovao sve do svoje smrti godine 1745. Njegov baštinik Gabriel Škrlec nagodio se s kolegijem, kojemu je za te zemlje položio god. 1646. 450 ren. for.[1]

Još je imao kolegij preko Save svoje kmetove i to u Mikševcu, Jakuševcu i Marincu, koje mu je sa stalnim teretima darovao, ispravom, izdanom pred čazmanskim kaptolom u subotu prije Bartolova god. 1654. Ivan Zakmardy de Diankoucz. Kmetove u Mikševcu darovao je grof Gašpar Drašković godine 1645. Miji Verniću, taj ih je založio Dori Vragovićevoj, supruzi križevačkog kapetana Ivana Vojkovića, a ova opet god. 1651. protonotaru Ivanu Zakmardyu. Kmetove u Jakuševcu darovao je već god. 1612. grof Tomo Erdödy zagrebačkom liječniku Danielu Rosenbergeru, a god. 1638. došli su oni u posjed Zakmardyjev. Od tih kmetova bilo ih je najviše, koji su imali samo posesije. Oni su morali kolegiju dati svakog tjedna dva dana rabotu s blagom te u Zagrebu ili gdje drugdje s volovima voziti ili orati. Osim toga morali su podavati kolegiju svake godine jednu kvartu (4 požunce) zobi, jednog kopuna, pile i pet jaja, a svake druge godine po jednog krnjaka. Kmetovi ovi imali su pravo na zajedničku jakuševačku šumu Predoru ili Banščiću, koja je bila kod donjeg Čikulinova prijevoza. Tu su god. 1747. kušali Savu regulovati.[2]

U svojoj oporuci ostavio je već napomenuti Ivan Zakmardy svoje rakare pod Želinom takodjer zagrebačkom isusovačkom kolegiju. Dotična točka u oporuci glasi: »Cancricapos sub Selin mihi a Domino olim Comite Nicolao Erdödy sub Rhenensibus 300 inscriptos, lego Collegio Zagrab. S. I. et eosdem rogo, ut Apologiam meam pro parte ejusdem D. Comitis conscripta typo Zagrabiensi mandari curent«. Te je rakare, koji su se zvali Franjo Jakopić i Stjepan Gučić darovao god. 1653. grof Nikola Erdödy Zakmardyju za neke usluge, koje je on učinio njemu i njegovoj po-

[1] Gl. Directorium oeconomicum, strana 9. u arkivu jugoslavenske akademije. II.—C. 65.

[2] »intra trajectum modernum Chikulinianum inferiorem, ubi a. 1747. fluvium Savum fodiendo, ad partem deducere Regnicolares conabantur, quo tempore Collegium etiam iisdem laboratoribus ibidem vinum suum educillari curavit«. Gl Directorium oeconomicum.

Digitized by Google

rodici. Ti rakari stanovali su u Poljani ispod Želina, u župi Novim Čičama, a imali slobodan lov na cijelom Erdödyjevu posjedu. Svaki od ove dvojice morao je na tjedan donesti kolegiju 150 komada raka. Oko god. 1760. bio je takav rakar Juraj Cehovac, koji je donio redovito u četvrtak pod večer ili u petak u jutro kolegiju 150 raka te tom zgodom dobio po običaju hljepčić kruha. Kad je taj god. 1763. umro, kolegij je njegov posjed i pravo na rake vratio porodici Erdödyjevoj, koja mu je zato platila 150 ren. for.[1] Isto tako je već godine 1742. položio grof Ladislav Erdödy 550 ren. forinata za kmetove u sv. Klari, koji su bili »juris pignoratitii« porodice Erdödyjeve.

Dne 10. kolovoza godine 1764. opomenuo je pl. Modić — zagrebački kolegij, da mora platiti Martinšćinu za svoje prekosavske podanike — »nullo alio in admonitione expresso reluitionis titulo, quam saeculari«. Upravljatelj kolegija posavjetovao se radi toga s odvjetnicima grofova Draškovića i Erdödyja, jer su Mikševčani spadali pod Draškovića, a Jakuševčani pod Erdödyja. Grofu Draškoviću morao je platiti kolegij 200 ren. for. zato, da je kolegiju za 10 godina potvrdio, da ne smije ni Modić, ni tko drugi ništa od kolegija tražiti. Erdödyjev odvjetnik Mijo Blažeković pošao je opet sam na Martinje s isusovačkim prokuratorom u Jakuševac. Onamo je stigao iz Mlake takodjer Modić s malim sucem i s konjem, koji je nosio u vreći pobrani novac. U kući isusovačkog podanika Vrbanića pročitao je mali sudac opomenu. Na to mu je prokurator pokazao Draškovićevo pismo, a na dokazivanje Erdödyjeva odvjetnika morao je zašutjeti, pak je samo kazao: »Ako je tako, morat ću drugi put odabrati. Dečaki, uzmete novce, pak odhadjamo!« Tim je bila stvar dovršena i kolegij nije trebao ništa platiti.

Kako su se po vremenu mnoge zemlje otkupile te pošto si podžupan Stjepan Gudić već napomenutih 50 rali prisvojio, to kolegiju nije ostalo više mnogo zemalja u Turopolju. Malo prije svog dokinuća imao je red samo kojih 19 rali zemalja, koje su obradjivali tudji podanici »ex tertio manipulo«, što su ga morali dati kolegiju. Te su zemlje bile ispod Bužina uz cestu, koja je vozila iz Zaprudja na Odru.[2]

Na Isusovce u Turopolju sjećao je takodjer natpis, što je bio na kamenoj ploči nad glavnim vratima grada u Novim Čičama. Župnik

[1] Ibidem.
[2] Ibid.

Digitized by Google

Marko Rusak, kad je došao god. 1844. u Nove Čiče, našao je još taj natpis, te ga ubilježio u župnu knjigu spomenicu.[1] Taj natpis glasi ovako:

»1727. Deo, aeternitati, sibi, posterisque hanc curiam erexit — vestro maecenati haeredes fatis urgentibus piis precibus reponite — Illmus Dnus Emericus Georgius Erdödy de Monyorókerék, montis Claudii et Cottus Varasd. Perp. Comes, S. Caes. R. Majestatis Cons., Colon. Confin. Kostanicae ac Jasenovac, Commend. Praesidii Ivanich, Regni Croatiae Vice Capitaneus. Dignissimo fratri suo fecit Antonius Terzi, S. J. Presbyter«. Bit će, da je taj Isusovac bio prijatelj tog Erdödya, pa mu je sastavio tu spomen-ploču.

Jamačno su Isusovci u Turopolju i kao propovjednici djelovali držali ondje pučke misije. Posvjedočava mi to, što su u turopoljskim crkvama na žrtvenicima našli mjesta sveci iz isusovačkog reda i što su na proštenje, što su ga uveli Isusovci kod sv. Ksavera kod Zagreba, dolazili u velikom broju i Turopoljci. Pa i danas, kad se proštenje kod sv. Ksavera gotovo već zatrlo, ipak je medju pobožnim narodom u Turopolju ostala još živa uspomena na to proštenje, pa i danas na posvetilo crkve dolazi u lijepom broju pobožni puk iz Turopolja.

[1] Gl. Knjigu spomenicu župe Nove Čiče.

Digitized by Google

Posjedi zagrebačkih klarisa u Turopolju.

Prije nego progovorim o posjedima zagrebačkih klarisa u Turopolju, moram da nešto spomenem o njihovu dolasku u Zagreb i o razvitku njihova samostana, jer je i to u savezu s tim posjedima. Kako nemamo o tom mnogo vijesti, navest ću ono, što pripovijeda Baltazar Adam Krčelić.[1] Da se u Zagreb nasele klarise, najviše su o tom radili grof Gašpar Drašković i primas ugarski kardinal Petar Pazman. Grof Drašković dobro je poznavao rad klarisa, jer je bila u tom redu njegova sestra Ursula Cecilija grofica Drašković, pa je držao, da bi bio po Hrvatsku potreban ženski samostan, u kojem bi kćerke naših plemića mogle steći potrebitu naobrazbu. God. 1645. dne 5. travnja doista su došle klarise najprije na Draškovićevo imanje Klenovnik, a dojduće godine preselile se odanle u Zagreb. Iz Požuna došle su priorisa Elizabeta Marijana Nagy, sestre Ursula Cecilija Drašković, Marija Terezija Dobrosovszki, Beatrica Magasparti, lajika Elizabeta Hortulana Peršić i dvije djevice Katatarina Rozalija Keglević i Katarina Emerencijana Megjurečki. Kako vidimo bilo je medju njima i Hrvatica. S. Marija Terezija Dobrosovszki umrla je u Klenovniku, te je sahranjena u Ormužu. U Zagrebu su sestre stanovale ponajprije u kući Doroteje Vragovićeve. Dne 6. svibnja god. 1647. položen je temelj njihovu samostanu, koji je bio god. 1650. dovršen, pa su se sestre dne 15. srpnja u nj uselile. Crkvu su počele zidati 24. srpnja god. 1658. za biskupa Petra Petretića. God. 1669. bila je crkva sagradjena, pa ju dne 26. listopada godine 1670. biskup Martin Borković u čast presvetomu Trojstvu svečano blagoslovio. Pravi utemeljitelj samostana zagrebačkih klarisa bio je upravo grof Gašpar Drašković, koji ih je svim potrebnim opskrbljivao te im još dok je živio doznačio svoja dobra Vukovinu, Mikčevac i Kupčinu, tako, da ako bi tko od njegove porodice htio ta dobra otku-

[1] Gl »De regnis Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Noticiae Praeliminares«, strana 429.

Digitized by Google

piti, da bi morao klarisama isplatiti stanovitu svotu. Taj plemeniti dobročinitelj klarisa preminuo je dne 22. svibnja god. 1662. I njegov rodjak biskup gjurski (Jaurinensis) Juraj grof Drašković doznačio je klarisama, još dok je živio, 3000 for. Na samrti (26. studenoga 1650.) zapisao im je 30.000 ren. for., tako, da moraju klarise dobivati od porodice Draškovićeve godišnje kamate od te svote. Premda je samostan klarisa imao u obitelji grofova Draškovića velikih dobročinaca, ipak su ga stizale teške nevolje. Dne 25. lipnja god. 1674. izgorio je čitav samostan sa crkvom. Klarise lišene krova našle su prvo utočište kod župnika novoveškoga, gdje su ostale do 15. srpnja. Odanle su se preselile u franjevački samostan Remetinec. Tu su umrle dvije sestre Cecilija Vojković i Justina Orahoczy. Kad se je samostan opet popravio, vratile se klarise dne 2. svibnja god. 1675. opet u Zagreb. Ovakove nesreće su se dakako teško osjećale u mladom još zavodu, pa su bile klarise prisiljene pokucati na vrata dobrih ljudi. Još godine 1690. nije se samostan oporavio od šteta, što ih je pretrpio tim požarom, pa je te godine izdao biskup Aleksander Mikulić klarisama preporučno pismo za sabiranje milodara u kraljevini Hrvatskoj.[1] Teškom mukom su klarise ponovo svoj samostan i crkvu popravile, kad ih je zadesio nov udarac prigodom strahovitog požara od 14. lipnja godine 1706. kad je gotovo sav Zagreb izgorio. Savremenik kanonik Gjuro Paravić, koji nam je taj požar opisao, izrijekom ističe, kako je nastradao samostan klarisa i njihova crkva.[2] Lišene svog krova našle su klarise prvo utočište u franjevačkom samostanu. Odanle su za kratko vrijeme preselile na sjemenišni zaselak: »Zidanicu« na današnjoj Bijeničkoj cesti. Kasnije ih je primio kanonik Vukmerović u svoj dvor, koji je stajao kod novoveških vrata u blizini današnje kaptolske škole. Tekar početkom godine 1709. mogle su se klarise opet vratiti u svoj obnovljeni samostan. U tom samostanu uzgajale su se kćeri naših plemićkih obitelji i mnoge od njih postale redovnice. Klarise su primale kćeri plemićkih obitelji u samostan uz miraz od 500, kod siromašnijih i od 200 for. Više puta nijesu niti te svote dobile, pa je biskup Juraj Branjug odredio, da se mora prije svečanog za-

[1] Gl. regesta: »Monast. Clariss. Zagrabien.« u kralj. zemaljskom arkivu u Zagrebu.

[2] »Ibi sanctimonialium nobilis et nobili loco situatus conventus pariter cum ecclesia et altaribus, et magna rerum suarum suppellectilium jactura miserabiliter incineratus«. Gl. Vj. Klaić: »Savremeni opis zagrebačkoga požara od godine 1706.« u »Vjesniku kr. hrv. slav. dalm. zemaljskoga arkiva«. XII. strana 237.

Digitized by Google

vjeta za svaku redovnicu položiti 1000 ren. for., ili barem ta svota dostatno osigurati. Sad su mogle klarise na novo pokriti svoj samostan i mnogo toga popraviti. Kako su imale one mnoge parnice, pa su bile i mnogo puta prevarene,[1] odredio je sabor dne 12. travnja god. 1706., da u raznim parnicama ne trebaju prije odgovoriti, dok se ne posavjetuju s kojim poštenim, iskusnim pravnikom ili svojim sindikom.

Držim, da sam morao sve to spomenuti, prije nego prozborim o posjedima klarisa preko Save u Turopolju. Bit će i to dosta manjkavo, jer nijesam imao u ruci izvornih spisa, već samo popis njihov, koji je sastavljen po dokinuću njihova samostana.[2] Bilo je, kako iz tog popisa saznajemo, u arkivu klarisa mnogo spisa, koji su se ticali Vukovine i njihovih posjeda i parnica radi njih u Turopolju. Tako su bili u Fasc. sub A: Fundamentalszky Liszti za Vukovinu, y vsze kay pod Vukovinu szpada«, sub B: »Sztari Urbariumi y drugi Liszti nekoyi na Vukovinu szpadajuchi«; sub C i D: »Liszti zadersavajuchi Par Testamentuma Goszpodina grofa Juraja Draskovicha y Transactiu illiti pogodbu zbog Duga z Draskovichi; zatim: »Processus Transactionalis y drugi Liszti na Vukovinu szpadajuchi«, pod G: »Instantia k Ceszaru y vszakojachki Liszti zbog Vukovine y vszakojachkeh pregonov«, pod H: »Liszt zbog jedne Inquisitie radi sztanovitih Possesiih na imanyu Okuje pri Vukovine« itd.

Do turopoljskih imanja došle su klarise baš po svojim utemeljiteljima grofovima Draškovićima.

Grofovi Draškovići imali su takodjer u Turopolju svoja imanja, pa je plem. općina već 20. veljače god. 1570. po svom županu Matiji Slatinskomu-Zalathnoky-u pobratila (ad universa bona dictae communitatis C. Z. adoptat) grofa Jurja Draškovića, zagrebačkog biskupa, a po njem Gašpara Draškovića i njegove sinove Ivana, Petra i Jurja.[3] Za cijelo se već prije dolaska klarisa u Hrvatsku radilo o njihovu naseljenju, jer već god. 1634. piše kardinal Petar Pazman grofu Gašparu Draškoviću, da svoje imanje u Vukovini predade klarisama: »titulo fundationis«. Do te predaje došlo je tekar god. 1645., kad je grof Gašpar Drašković izjavio pred zagrebačkim kaptolom, da svoja dobra u Vukovini predaje klarisama uza stalne pogodbe. Čim bi naime red klarisa

[1] »in causarum processibus, ob sexus sui imbecillitatem nimium damnificatae fuissent.«

[2] Gl. »Monast. Clariss. Zagrabien.« u kr. zemaljskom arkivu.

[3] Gl. E. Laszowski: »Povjesni spomenici plem. općine Turopolja«. sv. IV. str. 19.

Digitized by Google

u Hrvatskoj prestao, imaju ta dobra pripisati opet porodici Draškovićevoj. Isto tako, čim bi porodica Draškovićeva isplatila klarisama svotu od 6000 for., što ju je grof Gašpar Drašković klarisama zapisao, ima se Vukovina opet povratiti porodici Draškovićevoj. A ako bi Draškovići povratili grofu Tomi Erdödyu svotu od 6000 ug. for., za koju su mu svotu založili svoje dobro Leskovac, morale bi klarise primiti to dobro i porodici Draškovićevoj vratiti imanje Vukovinu. Čini se, da su Draškovići držali, da će im Vukovina doskora opet pripasti u potpuno uživanje, jer je napomenuti već grof godine 1651., da nagradi vjernu njihovu službu, oprostio nekim Vukovinčanima neka podavanja, potvrdio slobodnjacima stare pravice i neke iz kmetskog staleža podignuo u slobodnjake. To je valjalo za posjede u Vukovini, Kupčinu, Okuje i Mičevac. Ti su posjedi spadali onda pod vukovinsko imanje, ali uz tu pogodbu, da te povlastice i slobоštine stupe tekar onda u krjepost, kad klarise ne će više držati u svojoj vlasti vukovinska dobra. Dojduće godine piše opet grof Gašpar Drašković žiteljima na tim posjedima i ozbiljno ih opominje, da uobičajenu kmetsku službu podavaju duvnama (ut solita servitia colonicalia monialibus more solito inomisse praestent).

Kako saznajemo iz spisa zagrebačkih klarisa, zapisao im je godine 1650. biskup gjurski (jaurinensis) grof Juraj Drašković svotu od 17.000 for. bez svake obveze. Tu su svotu već dojduće godine zahtijevale klarise od rodjakinje biskupove grofice Barbare Turzo, kojoj je on ostavio 100.000 for. Grofica odgovara klarisama i priznaje im dužnu svotu, ali izjavlja, da ne može ništa platiti, dok joj kralj njenu baštinu na isplatu ne doznači. Ne znam, da li je ona došla do svog zapisa ili nije, no klarisama nije ništa platila, jer je kralj naložio god. 1657. grofovima Nikoli i Ivanu Draškoviću, pa oni isplate klarise. Oni su doista doskora položili 5000 for. inata i 500 for. kamate, god. 1661. platili su dalnjih 6000 for., a g. 1662. preostalih još 6000 for. Time je taj zapis velikog dobročinca zagrebačkih klarisa njima potpuno isplaćen.

Žalim, što mi nijesu pri ruci izvorne listine, pa ne mogu pravo razjasniti, kako je bilo s vukovinskim posjedima, na koje su sebi grofovi Draškovići još uvijek svojatali neko pravo. To bi se moglo bolje saznati iz stanovite fasije, u kojoj je stajalo, kako su klarise došle do dobra Vukovine. Tu je fasiju dao dne 26. studenoga godine 1675. prepisati kaptol zagrebački. God. 1686. pritužili *su se* vukovinski podanici grofu Ivanu Draškoviću radi nekih *stvari*. Grof piše o tome zagrebačkim klarisama i napućuje ih, neka se osvrnu na te pritužbe i s podanicima postupaju po starom običaju.

Digitized by Google

Makar su bile klarise u posjedu vukovinskih dobara, ipak su sveudilj tražile, da im se zapis grofa Gašpara Draškovića isplati. God. 1689. obratile se u toj stvari čak na kraljevskog palatina i onda na samoga kralja i zahtijevale, da im baštinici isplate tu svotu. Radi tog zapisa bilo je odredjeno za dan 7. lipnja god. 1693. novo ročište proti grofu Žigi Ratkaju. Čini se, da su baštinici grofa Petra Ratkaja grofovi Žiga i Franjo Ratkaj dobili parbu, pa bi Petar Antun pl. Prašinski morao izgubiti dobro Leskovac, a zagrebačke klarise dobro Vukovinu. Registrator sam ističe, da je Prašinski morao doista napustiti dobro Leskovac, ali ne zna, kako su klarise, premda osudjene, zadržale imanje Vukovinu.

God. 1740. spominju se dva lista grofice Magdalene Drašković, što ih je ona pisala klarisama radi otkupa dobra Vukovine. Dne 10. kolovoza godine 1763. opomenuo je opet grof Kazimir Draškovič klarise, da dignu novce, što im pripadaju za otkup vukovinskih imanja. Valjada je htio, da im isplati, što ih ide, pa da mu onda ta dobra vrate. Ipak je kraj svega toga ostala Vukovina u posjedu zagrebačkih klarisa, sve do njihova dokinuća.

I s plemenitom porodicom Orahoczy imale su zagrebačke klarise radi vukovinskih posjeda dugotrajne pravde. Toj su porodici pripadali posjedi: Gornji Čehi, Velika Obriježˇ, Demerje, Vukovina, Kravarsko, Mičevac, Jakuševac, Marinec, Okuje i Kupčina. Klarise su došle s porodicom Orahoczy u doticaj, kad je stupila u njihov red Judita Justina, kćerka Žige Orahoczya Poslije očeve smrti pripao je prigodom djelidbe njegovih imanja god. 1658. toj redovnici takodjer dio vukovinskih imanja. Kako saznajemo iz samostanskih spisa, bila je pozvana god. 1662. opatinja klarisa, kao štićenica djece Žige Orahoczya povodom molbe pokojnikove udovice Suzane Mrnjavčićeve na ispravak (rectificatio) djelidbe Orehoczyjevih vukovinskih imanja. Godine 1667. izjavila je redovnica Judita Justina Orahoczy pred zagrebačkim kaptolom, da se njezin dio vukovinskih dobara ne može za njezina života ničim otkupiti, a poslije njezine smrti, ako se položi svota od 1000 talira (valjada njezin miraz) i isplati neki dug od 177 for. i 60 denara. Ona je umrla, kako je već sprijeda kazano, god. 1674. u Kemetincu.

Porodica Orahoczyjeva je dugovala i zagrebačkom kaptolu svotu od 1000 for. Godine 1667. izdana je kraljevska odluka o tom dugu protiv baštinika Žige Orahoczya, poimence pak protiv Justine Judite Orahoczyjeve. Još su iste godine kušali Petar Orahoczy, Matija Bučić i njegova žena Marta Orahoczy silom preoteti dobro Vukovinu. Tadanji ban grof Petar Zrinjski izdao je podžupanu

Digitized by Google

županije zagrebačke nalog, da tu stvar uredi i izvojšti zadovoljštinu. S tih dobara bila su neprestana trvenja izmedju klarisa i nasljednika Žige Orahoczya. Još god. 1678. bila je pred podžupanom zagrebačkim parnica, u kojoj su tužile klarise napomenutog već Matiju Bučića radi raznih nasilja, što ih je on učinio na vukovinskim imanjima. Tekar godine 1680. došlo je izmedju zagrebačkih klarisa i Petra Orahoczya do prijateljske nagodbe. Odvjetnik klarisa se obvezao, da će one platiti zagrebačkom kaptolu svotu od 1000 for., što ju je dugovao Petar Orahoczy no bez kamata. S protivne strane opet odrekao se je Petar Orahoczy u ime svoje te u ime svoje kćerke Marte i zeta Matije Bučića svih prava na Vukovinu. Podjedno je odstupio klarisama svoju očinsku kuriju u Vukovini sa svim pravima i koristima uz pogodbu: »ut si evoluto quinquennio is aut successores sui antelata bona rehabere vellent et moniales adhuc ad unum annum possessorium sibi extendi cuperent, alios fl. 500 adnumerare, evoluto sexennio tandem erga depositionem utriusque summae melliorationumque nonnisi ad conservationem sartorum tectorum extensarum beneficationem, remittere.« Klarise su se takodjer obvezale, da će njegove pokretne stvari po svojim ljudima iz Vukovine u njegovo sadanje prebivalište otpremiti. Ako klarise poslije pet godina ne bi više htjele Vukovine uživati, niti položiti napomenutih 500 for., tad će biti Orehoczyu slobodno Vukovinu natrag preuzeti, iza kako je isplatio klarisama 1000 for.

God. 1680. sudio je takodjer banski sud Petru Orahoczyu, što je istukao opatičkog vukovinskog podanika Jurja Korečića.

Usprkos nagodbi od god. 1680. čini se ipak, da porodica Orahoczyjeva nije mirovala. Godine 1691. spominje se, da je Stjepanu Orahoczyu glede klarisa uručen stanoviti kraljevski nalog. Isto tako je godine 1709. grof Stanko Orahoczy oteo nasilno klarisama vukovinska dobra, pa je bio onda sudbeno opomenut, da ih mora vratiti. God. 1733. odredjen je rok: »pro executione monialibus in bonis Vukovina faciendae« za stranu Barbare Garay, kćeri Barbare Orahoczy.

Klarise su se vazda smatrale pravim posjednicama dobra Vukovine, pa su kao takove i izvršavale razna prava, što su ih imale prema svojim podanicima. God. 1667. podijelile su svom podložniku Stjepanu Luketiću neki kmetski posjed u Vukovini. Taj isti je dobio od njih i god. 1674. neku sesiju s nekim pripadnostima. Godine 1678. priznaje njihov odvjetnik, da su za svotu od 6 for. prodale Miji i Petru Brckoviću tri rali oranice, zvane »Krčevina« i livadu na dva kosca, prozvanu »orna zemlja«. God. 1684. bila je parnica

Digitized by Google

izmedju opatičkih podanika iz sela Okuja i izmedju žitelja vukovinskih. Potonji su silom protjerali Okujčane iz njihove šume, zvane »Messina«. Sud je Okujčane opet uspostavio u njihovo pravo. Godine 1708. podignuo je odvjetnik klarisa parnicu protiv njihovih činženjaka, koji nijesu htjeli, da plate činža. Godine 1713. dozvolile su klarise svom podaniku Matiji Čelčiću iz Miševca, da kupi pol sesije od Pavla Rakarića. Godine 1749. oprostile su one svojim vukovinskim podanicima Petrasima jedan dan rabote u tjednu. Godine 1761. okrivio je Matija Bubaš, podanik bosiljevačkog vlastelina Ignacija Vojkovića, opatičkog podanika Matiju Zlodeja, da mu je ukrao kobilu. Kako nije bilo pravih dokaza, bio je Zlodej na sudu riješen.

God. 1772. zatražile su klarise od Antuna pl. Pucza i njegove supruge Terezije Modić, da vrate oteta dva vola njihovu podaniku Lovri Mikulanu. Naprotiv je Terezija Modićeva, kao suvlasnica dobra Vukovine, opomenula klarise radi raznih nasilja i tražila zadovoljštinu. Da su imali Modići takodjer neko pravo na Vukovinu, vidi se po tom, što su god. 1777. opomenuli klarise, neka nipošto ne kušaju porušiti staru kuriju u Vukovini.

God. 1777. povedena je na molbu klarisa istraga sa stanovnicima sela Cvetkovića, što su otjerali svoje svinje iz šume klarisa prije, nego što su platili ugovorenu žirovinu.

Radi žirovine sklopili su god. 1781. klarise i Antun pl. Pucz, kao suvlasnici dobra Vukovine sa svojim vukovinskim podanicima ugovor. Taj ugovor ima četiri tačke:

1) podanici obvezuju sebe i svoje, da će mjesto gotova novca podavati svake druge godine gospoštiji krmke bude li žira ili ne;

2) da ne će nijedan od njih pustiti svoje krmke u lug prije dok ih gospoštija ne prebroji i popiše;

3) ako bi koji prigodom tog popisa dotjerao tudje krmke, imaju se ti jednostavno zaplijeniti;

4) isto tako imaju se zaplijeniti i oni tudji ili poslije popisa kupljeni krmci, koje bi tko pomiješao sa svojima i s njima zajedno tjerao ih u lug.

Da su klarise imale Vukovinu u potpunom posjedu, svjedoči i ugovor, što su ga one sklopile god. 1708. sa zagrebačkim trgovcima radi sajmarine u Vukovini. Klarise oslobodile su trgovce uz godišnju pristojbu od 7 for. od plaćanja svake sajmarine i izjavile, da ne će nitko drugi smjeti prodavati takove robe, kakovu su prodavali

Digitized by Google

zagrebački trgovci. Dakako da se time nije razumjevala turska, madžarska i vrednija roba kao sukno itd. Trgovci su se obvezali, da će svake godine točno plaćati ugovorenu pristojbu, u protivnom slučaju mogle su ju klarise na shodan način utjerati.

God. 1649. dao je grof Nikola Erdödy klarisama svoj vinograd u Branetini, spadajući na želinsko imanje, a klarise su se obvezale, da će mu podavati stalnu gornicu.

God. 1709. platio je Ljudevit Vagić klarisama 265 for. za dobro u Okujama.

Medju spisima zagrebačkih klarisa nalazio se je i stari urbarij vukovinskih imanja od god. 1656. Klarise dale su god. 1660. sastaviti novi urbarij. I god. 1727. sastavljen je cjelokupni popis vukovinskog imanja. Klarise imale su u Vukovini svoga špana ili upravljatelja[1], koji je svake godine klarisama polagao račune, sastavljao inventar i popis žita i drugih prirodnina, što ih je slao klarisama. Kad je god. 1758. zavladao glad u Hrvatskoj[2], dijelile su klarise medju svoje vukovinske podanike žito. Popis razdijeljenog žita god. 1758. nalazio se takodjer medju spisima zagrebačkih klarisa. Plem. općina turopoljska znatno je podupirala klarise. Već god 1661. dopustila im je, da mogu pustiti svoje krmke u njezine šume. Opstojale su dvije fasije plem. općine o puštanju 36 svinja u Bunski lug. Prvu izdala je plem. općina god. 1621. Nikoli Megjurečki-u, a drugu god. 1661. klarisama, kojima je Franjo Megjurečki svoje pravo u Bunskom lugu odstupio. Plem. općina dugovala je naime Franji Megjurečkomu 16 dukata, pa mu je radi toga podijelila pogodnost žirovine u svojoj šumi. Kada bi plem. općina tu svotu vratila, prestala bi ta pogodnost. Općina se htjela kasnije te dužnosti riješiti, jer je god. 1681. poveo njezin odvjetnik protiv klarisa i mnogih drugih parnicu, da im se zabrani žirovina u Bunskom lugu. Stvar nije lako išla, pa je došla i pred banski sud.[3] Čini se, da općina nije uspjela, jer je u svojem spravišću od 13. prosinca 1691. dopustila klarisama, da smiju 35 što većih, što manjih komada pustiti bez svake pristojbe u Bunski lug. Plem. općina učinila je to na molbu klarisa, a posredo-

[1] U viziti od godine 1695. spominje se kao takav Blaž Dvornković (spanus sanctimolialium.), a god. 1704. Marko Sabarić (provisor sanctimonialium). Prvi dugovao je vukovinskoj crkvi 5, a drugi 7 ren. for.

[2] Gl. Gj. Körbler: »Glad u Hrvatskoj i oslobodjenje Olomuca 1758. godine prema latinskoj jednoj pjesmi iz onoga doba«. — »Vjesnik kr. hrv slav. dalm. zemalj. arkiva« 1908. str. 21. i sl.

[3] Gl. za sve to: »Index Actorum Clarissarum Zagr.« u kr. zemalj. arkivu.

Digitized by Google

vanjem gvardijana zagrebačkih franjevaca o. Aleksija Buzjakovića[1]

Dašto to su morali biti njihovi krmci, a ne krmci njihovih kmetova. Dopušteno je to radi već napomenutih 16 dukata, što ih je Nikola Megjurečki uzajmio plem. općini.[2] Taj je dug kasnije prenešen na samostan klarisa, te valjda još nije bio isplaćen. Još je u tom spravišću zaključeno, da smiju klarise posjeći dva hrasta, što su ih trebale za žlijebove na svom mlinu u Vukovini. Isto tako odredila je plem. općina u svom spravišću od 22. prosinca 1694. klarisama, da smiju posjeći u lugu jedan mladi i jedan stari hrast, što će im trebati za daske.[3]

U vizitama kanoničkim našao sam malo spomena o klarisama. U viziti od god. 1678. spominje se, da su klarise dugovale vukovinskoj crkvi 10. ren. for. za vosak. God. 1699. dugovale su one 2 ren. for., a god. 1704. 7. ren. for. za vosak. Ako još kažem, da su bile god. 1750. klarise uz porodicu Erdödyevu i Orahoczyevu pokroviteljice župe u Jakuševcu, spomenuo sam sve.

[1] Klarise su življele po reguli sv. Franje, spadale su u provinciju sv. Ladislava i bile pod vrhovnim nadzorom provincijala. Za njih bila su katkad i po dva svećenika franjevca odredjena, koji su sestre ispovjedali, držali im propovijedi itd. Znameniti eksprovincijal o. Aleksije Buzjaković bio je imenovan njihovim inspektorom »quod directionem et inspectionem bonorum ad earum monasteriun pertinentium.« Naklonost braće franjevaca prema sestrama vidi se i otale, što su umrle sestre uvršćivali u svoj nekrologij, za njih se, kao i za ostale članove dnevno Bogu molili, dapače je jedno vrijeme svaki svećenik franjevac bio dužan služiti sv. misu za pok. opaticu, jednako kao i za drugu braću svoju. Gl. »Kratka povjest crkve i samostana franjevačkoga u Zagrebu« »Prosvjeta«. 1906. str. 325.

[2] Bit će jamačno radi toga, što je Katarina Emerencijana Megjurečki pripadala redu klarisa.

[3] Gl. Protokol: »Acta politico-juridica» od god. 1660.—1702. str. 553., 554. i 586. u turopoljskom arkivu.

Digitized by Google

Digitized by Google

Sadržaj.

Strana

Uvod 5
Crkvena desetina. Napisao E. Laszowski 10
Župa Dubranci 15
Nešto o imenu župe 15
Župna crkva sv Katarine u Vrhovju 16
Župna crkva snježne Majke božje u Dubrancima 21
Kapela sv. Antuna Paduanskoga u Gustelnici 31
Kapela sv. Roka na Cvetkovićevom brdu 34
Kapela sv. Ivana Krst. na Lukinićevom brdu 36
Kapela sv. Ane, sv. Jurja i sv. Duha u Lučelnici 38
Župnici dubranečki i njihovi dohotci 39
Duhovni pomoćnici u Dubrancima 64
Svećenici, rodjeni u dubranečkoj župi 69
Župljani 70
Razne bilješke iz povijesti župe 72
Župa Odra 77
Župna crkva 77
Obveze o uzdržavanju crkvi i župničkih zgrada 88
Kapela sv. Barbare u Velikoj Mlaki 89
Kapela sv. Fabijana i Sebastijana 99
Oratorij sv. Lucije u gradu Lukavcu 100
Kapela sv. Marije Magdalene u Lomnici 101
Groblje i grobnice 102
Župnici 103
Odranski duhovni pomoćnici 118
Svećenici, rodjeni u župi odranskoj 120
Razne bilješke o župi Odra 122
Župa Stare Čiče 129
Župna crkva sv. Jurja 129
Crkva pohoda bl. Dj. Marije u Vukovini 134
Kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Kuču 147
Kapela sv. Barbare u Lazima ili starom Mraclinu 151
Kapela sv. Vida u Mraclinu 152
Kapela sv. Apostola u Buševcu 154
Župnici župe Stare Čiče 158
Duhovni pomoćnici u Starim Čičama 173
Svećenici, rodjeni u župi Stare Čiče 178

Digitized by Google

Župni dvor 179
Obveze o uzdržavanju župničkih zgrada 180
Župljani 180
Razne bilješke iz povjesti župe 183
Župa Velika Gorica 191
Župna crkva 191
Župna crkva sv. Petra u Petrovini 206
Crkva sv. triju Kralja u Donjoj Lomnici 210
Kapela sv. Lavrencija u Velikoj Gorici 216
Kapela sv. Filomene na župnom groblju 218
Kapela ranjenoga Isusa na Pleškom polju 220
Kapela sv. Antuna u Maloj Gorici 221
Kapela ranjenoga Isusa u Velikoj Gorici 221
Kapelica žalosne Majke božje u Velikoj Gorici 222
Kapelica sv. Križa na trgu 222
Kapelica u Kurilovcu 222
Župni dvor 223
Obveze o uzdržavanju župne crkve i župničkih zgrada 224
Župno groblje 224
Bratovštine 228
Župnici velikogorički 228
Duhovni pomoćnici 246
Svećenici, rodjeni u velikogoričkoj župi i u Turopolju 252
Pobožni zapisi župljana 255
Župljani 261
Razne bilješke iz župne povjesti 263
Remetski Pavlini i Turopoljci. Napisao E. Laszowski 272
Isusovački posjedi u Turopolju, ... 282
Posjedi zagrebačkih klarisa u Turopolju 287

Digitized by Google

Iskaz slika.

Strana

Sarkofag kršćanke Severile, nadjen u Sisku. — U arkeol. muzeju u Zagrebu 5
Brežuljak, na kojem je nekoč stajala crkva sv. Kate u Dubrancima . . 17
Kapelica sv. Antuna Paduanskoga u Gustelnici 33
Župna crkva sv. Jurja u Odri 87
Kapela sv. Barbare u Vel. Mlaki 90
Unutrašnjost kapele sv. Barbare u Vel Mlaki 93
Slika sv. Kümmernisse u kapeli sv. Barbare u Vel. Mlaki 95
Slika sv. Kümmernisse u Griesu (u Pinzgau) 97
Slika sv. Kümmernisse u Nonntalu u Solnogradu 98
Kip sv. Izidora u Odri 127
Župna crkva u Vukovini (Stare Čiče) 135
Stara kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Kuču 147
Stara kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Kuču 148
Unutarnjost stare kapele sv. Fabijana i Sebastijana u Kuču 149
Kapelica sv. Ivana Krstitelja u Bušcvcu 156
Župni dvor u Starim Čičama 179
Župna crkva u Vel. Gorici prije obnove. Nacrt prof. B. Šenoe 193
Župna crkva B. Dj. Marije u Vel. Gorici (obnovljena) 203
Župna crkva B. Dj. Marije u Vel. Gorici (obnovljena) 204
Oltar kapelice u dvorcu »Pogledićevo« u Kurilovcu 205
Kapela sv. triju Kralja u Donjoj Lomnici 212
Stara slika sv. triju Kralja u Donjoj Lomnici. — Bakrorez Renarda u Beču (XVIII. vijek). — U gradskom muzeju u Zagrebu 213
Remete kraj Zagreba, nekadanji pavlinski samostan 273

Digitized by Google

8656

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BV
70
B.

BV 700 .B3
Povijest Turopoljskih zupa /
Stanford University Libraries
3 6105 041 285 300

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

Digitized by Google

Digitized by Google